

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

10.258
371

REGÉN YEK
REGÉNYEI

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SCOTT:
Quentin
Durward
I.

N.M.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

10.250

10.258

REGÉNYEK-REGÉNYEI**SCOTT:**

17.)

**Quentin
Durward**

Walter Scott mértöldkő jelző az irodalomban, mert az ő nevéhez fűződik a történelmi regény megteremtése. Sokan próbálták utánozni, de máig sem multa felül senkisé és egyike a világirodalom legkedveltebb, örökéletű írójának, kinek regényeit milliók és milliók olvassák.

Quentin Durward egyike Scott leghíresebb és legérdekesebb regényeinek. Feltárul benne a francia történelem válságos és romantikus kora, a cselszövő XI. Lajos és Merész Károly, burgundi herceg, véres és kegyetlen harca a hataloméért. Megismerjük XI. Lajost, ki Franciaország egységét megalkotta és megismerjük ezzel a világtörténelem egyik mozgalmas, kalandorokkal és ármányos összeesküvésekkel teli korszakát.

NOVA KIADÁS

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Y. O. S. K. I. X. 1. 5. 0. V.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

REGÉNYEK-REGENYEI

WALTER SCOTT

QUENTIN
DURWARD

Országos Széchényi Könyvtár

REGÉNYEK-REGÉNYEI

WALTER SCOTT

QUENTIN
DURWARD

CSILLAY KÁLMÁN
FORDITÁSA

Országos Könyvtár

ELSŐ KÖTET

L. Nagy-S.
≡≡≡

*Ez a könyv a
NOVA IRODALMI INTÉZET
kiadásában
(Budapest, VI., Andrássy-út 32)
1928. évben jelent meg*

*Nyomtatta
Hauptmann Béla nyomdája*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

10.258/3/1

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. nyomt. közzététel
1928 648 sz.

ELSŐ FEJEZET

Az ellentét.

Tekints e képre s tekints amarra,
Utánzott képmása ez két fivérnek.
Shakespeare (Hamlet).

A XV. század második fele egész sorozatát készítette elő olyan bekövetkezendő eseményeknek, melyek Franciaországot végül is félelmetes hatalomra emelték, amivel viszont időről-időre a többi európai hatalmak féltékenységét vonta magára. Ez időszakot megelőzően Franciaország kénytelen volt léteért az angolokkal harcolni, akik az ország legszebb tartományait kezükben tartották, mialatt a király végső igyekezete s alattvalóinak vitézsége az idegen igától alighogy éppen meg tudta védelmezni a maradék országrészeket. De nemcsak ez volt ám az egyedüli veszedelem! A hercegek, akik a korona nagy hűbéreit birlalták, főként a burgundi és a bretagne-i hercegek, a hűbérszerződést hovatovább olyan könnyedén vették, hogy hűbéruruk és legfőbb parancsolójuk, a francia király ellen a legkisebb ürügy alatt, lelkipurdalás nélkül fegyvert ragadtak. Béke idején mint korlátlan hata!mú fejedelmek uralkod-

tak ők a maguk tartományaikban, a burgundi ház pedig, amely a hasonló nevű tartományokon kívül Flandriának legszebb és leggazdagabb részét mondhatta magúénak, egymagában véve olyan gazdag és hatalmas volt, hogy a koronának sem fény, sem hatalom tekintetében nem maradt mögötte.

A nagy hűbéresek példájára a korona kisebb hűbérurairól oly nagy függetlenséget élveztek, mint amelyet a hercegi hatalomtól való távolságuk, hűbértartásaik terjedelme vagy székhelyük népesedése révén a maguk számára biztosítani tudtak. És ezek az apró zsarnokok, akik a törvények végrehajtásáért nem voltak felelősek, a legborzalmasabb erőszakosságokat és kegyetlenkedéseket követhették el büntetlenül! Egyedül Auvergne-ben több mint háromszáz ilyen független nemes garázdálkodott, kiknek bűnlajstromán a vérfertőzés, a gyilkosság és a rablás közismert és megszokott cselekedetként szerepelt.

E bajokon kívül, amiket a franciák és angolok közt hosszan elhúzódó háborúskodás szült, még egy másik nagy szerencsétlenség fokozta a nyomort ebben a zilált állapotú királyságban. Számos katonai alakulatok magukválasztotta vitéz és szerencsés kalandorokból kikerült tisztek vezetése alatt csapatokba verődtek össze, amelyek különböző országok népsöpördekéből rekrutálódtak. Ezek a bérencek kardjukat a legtöbbet ígérőnek ajánlották föl, ahol pedig ilyen nem akadt: ott a saját szakállukra hadakoztak, várakat és erődöket kerítvén hatalmukba, amelyek bűvőhelyül szolgáltak számukra; foglyokat ejtettek és bocsátottak szabadon váltságdíj fejében, a falvak-

tól és a környéktől hadisarcot szedtek s minthogy a rablásnak minden nemére kiterjedt a működésük: méltán kiérdemelték furcsa elnevezésüket: *nyírók* és *nyúzók*^{*)}.

Közepette azoknak a rémségeknek és nyomornak, amik a közállapotok ily roppant ziláltságából erednek, mind a kisebb nemesség, mind a hatalmas hercegek udvarai esztelen és pazar költekezéseikkel tüntek föl, alantasaik pedig — az ő példájuk után indulva — derűre-borúra szórták a vagyont és a javakat, amiket a köznéptől zsaroltak ki. Bizonyos romantikus és lovagias finomkodás jellemezte a két nembeli fiatalság érintkezését, noha ezt a finomkodást igen gyakran határtalan féktelenség szentségtelenítette meg. A kóbor lovagok nyelvezete még használatos volt ugyan, s a lovagrend szabályait is figyelemre méltatták; de a fenkölt szerelem tiszta szelleme s azok a nemes célok, amelyeket azok szabályok maguk elé tűztek: a lovag urak kiesapongásait nem mérsékelték s nem tudták jóvátenni többé. A lovagjátékok és lándzsatoró bajvívások, a mulatságok és vigasságok, amelyek valamennyi kisebb hűbéri udvarban is meghonosodtak, Franciaországba csődítették a külföld valamennyi kalandorát, akik azután kedvükre tobzódtak s a legvakmerőbb vállalkozásokra vetemedtek, amikre az ő szerencséesebb szülőházjuk vajmi kevés alkalmat szolgáltatott számukra.

Ilyen korszakban és hogy ezt a birodalmat a kü-

*) Tondeurs et E(s)corcheurs.

lönféle bajoktól megszabadítsa: lépett az ingatag trónra XI. Lajos, akinek alapjában véve gonosz jellege az idők betegségével szembeszállt s azokat enyhítette, miként, a régi orvostudományi könyvek szerint, az ellentétes tulajdonságú mérgek egymás hatását lerontják.

Minden előnyös és politikai cél kivívása érdekében bátran síkra szállt ugyan Lajos, de egy szikra sem volt benne abból a romantikus vitézségből vagy az ezzel kapcsolatos, avagy ebből eredő büszkeségből, amely csak a becsületért küzd, hogyha már a hasznot biztosította maga számára. Megfontolt, ravasz ember volt, aki örökösen csak a maga hasznára gondolt és nem riadt vissza semmiféle áldozattól, ha szenvedélyének kielégítéséről volt szó. Igazi szándékait és céljait gondosan eltitkolta, gyakran hangoztatván kedvelt szólásformáját: „Nem tud kormányozni az olyan fejedelem, aki alakoskodni nem tud és aki — ha észreveszi, hogy sapkája a titkait ismeri, — a saját sapkáját a tűzbe nem veti!” — Mások gyöngéjét jobban kihasználni soha senki nála nem tudta. Természeténél fogva olyan bosszúálló és kegyetlen volt, hogy az általa elrendelt legtöbb kivégzést maga is végignézte s azokban örömét lelte. A szánalomnak egy szikrája sem volt meg benne ugyan, de bosszúját soha el nem hamarkodta és zsákmányára már csak akkor esapott le kérlelhetetlenül, mikor azt már biztosan a körmei közt érezte, megmozdulásait pedig oly gondosan tudta elleplezni, hogy már csak az elért siker mutatta meg a világnak: mily cél elérésére törekedett voltaképpen. De bezzeg nem fukarkodott a

pénzzel, hogyha valamelyik hercegi vetélytárs kedvelt emberét vagy miniszterét kellett levenni a lábáról, aki azután a jó pénzért elhárította feje felől a fenyegető támadásokat, vagy elárulta az ellene szőtt összeesküvést. Noha szerette az élvezeteket és a vádászatot, az államügyeket azért soha el nem hanyagolta. Magánéletéből kifolyóan nagy emberismeretre tett szert, s noha büszke és gögös volt: a legalacsonyabb származású férfiakat is habozás nélkül ültette be a fontos hivatalokba; embereinek megválasztásában olyan biztos volt, hogy azok tulajdonságában nagyon ritkán csalódott.

De volt a természetében valami következetlenség is.

Noha ő maga a legálnokabb, a legtitkolódzóbb természetű ember volt, legnagyobb tévedései abban a hirtelen támadt bizalomból származtak, amit ő mások becsületességébe és megbízhatóságába vetett. Lehet különben, hogy ezek a tévedések abban a kifinomodott kormányzati módszerben gyökereztek, amely Lajost arra ösztökélte, hogy a legnyiltabb bizalom látszatát fitogtassa azokkal szemben, kiknek eszén ő túl akart járni.

Még másik két tulajdonságát kell itt megemlítenünk, hogy Lajos félelmetes jellemének rajza teljes legyen.

Először is: túlságosan babonás volt. A gonosz eselekedetei miatt érzett lelkifurdalást nem a macchiavellizmusának mérséklésével akarta ő lecsendesíteni, hanem babonás eszközökkel és eljárásokkal.

gyötrő vezeklésekkel és búsas adakozásokkal egyházi célokra.

Második rossz tulajdonsága volt az alacsonyabb rendű szórakozások és titkos kiesapongások iránt érzett nagy hajlandósága, ami pedig, jellemének egyéb tulajdonságait tekintve, szinte nem volt föltételezhető róla. Ő maga is mohó kedvvel vett részt víg szerelmi kalandokban és sokszor került gáláns történetkéek középpontjába, amiket azután ő maga gyűjtetett össze és íratott meg a könyvkedvelők által jól ismert könyvben.

Révén e hatalmas és okos, noha jellemére való tekintettel éppen nem szeretetreméltó uralkodónak, részesítette az ég a nagy francia nemzetet a polgári kormányzat előnyeiben, amit Lajos trónralépése idején csaknem teljesen nélkülözött.

Mielőtt a trónt elfoglalta volna, több bizonyítékát adta bűneinek, mint erényeinek. Első feleségét, skót Margitot, hamis rágalom alapján a királyi törvényszék halálra ítélte, pedig a szeretetreméltó, megsértett fejedelemnő ellen az ő ösztönzése nélkül soha senki vádat nem emelhetett volna. De flúnak is hálátlan és lázadózó volt, aki arra vetemedett, hogy atyját egy ízben elfogassa, máskor pedig úgyszólván hadat üzent neki s az elégületlenek pártjára állott. Előbbi bűne miatt atyja őt a Dauphiné-be száműzte s annak kormányzásával bízta meg, mely feladatnak Lajos emberül megfelelt. Második bűneért azonban már az országból való száműzetésre ítélték, miért is Lajos kénytelen volt a burgundi herceg és a flai jószívűségét és kegyelemkenyerét igénybe venni. Aty-

jának 1461-ben bekövetkezett haláláig élvezte a burgundi udvar vendégszeretetét, amiért később rút hátlansággal fizetett.

Mindjárt uralkodása kezdetén fölébe kerekedett Lajosnak az a szövetség, amelyet Franciaország nagyobb hűbérurai, élükön a burgundi herceggel, vagy inkább ennek fiával, Charalois grófjával, ellene kötöttek. Hatalmas hadsereget gyűjtöttek össze, megostromolták Párizst, a sáncok alatt eldöntetlen ütközetet vívtak meg a királlyal s a francia királyságot a végromlás szélére juttatták. Lajos azonban, aki a Montlhéry mellett vívott ütközetben személyes bátorságáról tett bizonyosságot, az eldöntetlen kimenetelű ütközetet okosan a maga javára tudta hasznosítani, minthogyha ő került volna ki győztesen a harcból. Lajos addig-addig taktikázott, míg a szövetségesek végre is megunták s fölszedvén sátorfájukat, odébb álltak. Lajos ekkor ördögi ügyességgel féltékenykedést szított a szövetséges hűbérurak közt, elannyira, hogy a „közjó érdekében“ kötött szövetségük — vagy ahogy ők nevezték: *ligue du Bien public*, mely azonban voltaképpen az általános fölfordulást tűzte ki célul, meghagyva külső alakjában a francia királyságot — végérvényesen felbomlott, hogy ehhez hasonlóan félelmetes alakban soha többé föl ne támadjon.

Ettől az időtől kezdve — minthogy a York- és Lancaster-házak polgárháborúja következtében Anglia felől fenyegető veszedelmektől megszabadult — Lajos minden idejét arra fordította, hogy érzéketlen, de ügyes orvos módjára, az állam sebeit begyógyítva, vagyis inkább majd enyhe orvosszerekkel, majd

tűzzel és vassal gátat vessen a belső rákfene továbbterjedésének. Minthogy a szabadsapatok rablásait és a hűbérurak garázdálkodását megakadályozni nem tudta, arra törekedett, hogy legalább mérsékelje azokat; lankadatlan törekvéssel el is ért annyit, hogy a saját királyi tekintélyét helyreállíthatta s a vele szembeszálló urak hatalmát pedig gyöngíthette.

Habár a szövetséges hűbérurak hatalmát sikerült is megtörnie, még mindig komoly veszedelem fenyegette Lajost a burgundi herceg egyre növekedő hatalma részéről, aki abban az időben Európa egyik leghatalmasabb hercege volt s rangban a francia koronának nem állott sokkal mögötte.

Károly burgundi herceg, melléknevén: *merész* — de inkább vakmerő, mert meggondolatlanul és hebeburgyán volt bátor — viselte akkor Brugundia koronáját, amit ő a független királyi koronával szeretett volna elcserezni.

Merész Károly jelleme minden tekintetben szöges ellentétben állott XI. Lajos jellemével. Míg Lajos nyugodt, meggondolt és ravasz volt, kétséges vállalkozásba sohasem fogott bele, de viszont nem tágított, valameddig egy kis reménye volt a sikerre; addig Merész Károly herceg egyenesen kereste a veszedelmeket, mert szerette; és szembeszállt az akadályokkal, mert megvetette azokat. Ellenére a közeli rokonságnak, amely kettejüket összefűzte, és ellenére annak a védelemnek, amelyben Károly herceg és az atyja Lajost a Dauphiné-be történt száműzetés idején részesítette, mélyen megvetették és gyűlölték egymást. Károly herceg Lajost nemcsak hálátlan-

sága és azok miatt a sértések miatt gyűlölte, amelyben Lajos követői őt még atyja életében elhalmozták, hanem gyűlölte különösképpen azért, mert Gent, Lüttich és még a többi elégületlen flandriai város lázadóit titokban támogatta az ő rovására. Ezek az elégületlen városok, féltékenyek lévén kiváltságaikra és gazdagságukra, gyakran föllázadtak hűbéruraik, a burgundi hercegek ellen, amikor is mindig hathatós védelmet találtak Lajos udvarában, aki minden alkalmat megragadott, hogy a túlhatalmassá lett vazallusainak uradalmaiban elégületlenséget szítson.

Károly herceg gyűlöletét Lajos természetesen éppoly gyűlölettel viszonzotta, noha érzületét óvatosan elleplezte; e két gyűlölet közt mindössze annyi volt a különbség, hogy Lajos gyűlölete nagyobb volt, mint az a megvetés, amelyet Károly érzett Lajos iránt. Mert Lajos félt is Károly hercegtől. És nemcsak a burgundi tartományok gazdagsága, lakosaiknak katonai fegyelmezettsége és sűrű népessége volt az, amitől Lajos király rettegett, hanem veszedelmesnek találta vezérül személyes jó tulajdonságait is. Károly herceg, mint a vitézség mintaképe s a jutalmazásban bőkezű nagyúr, udvarába vonzotta korának hasonló gondolkozású és jellemű férfiai; Lajos viszont tisztán látta, mire képes ez a mindenre kész emberekből álló csoport.

De volt még egy körülmény, ami Lajos gyűlöletét még inkább fokozta.

Károly herceg olyan kedvezésekért mondott neki köszönetet, amikért ő hálára egyáltalán nem számított, és gyakran volt kénytelen visszavonulni vele

szemben. Sőt kénytelen volt Károly szenvedelmes kitérőseit eltűrni, ami királyi tekintélyét módfölött sértette, anélkül, hogy megtagadhatta volna tőle „az én drága burgundi nagybátyám” megszólítást.

Kölcsönös ellenségeskedéseik 1468-ban érték el a tetőfokot, noha épp ebben az időben mintha rövid fegyverszünet állott volna be köztük; tehát épp abban az időben, amikor elbeszélésünk kezdődik. Az a személy, aki ebben az elbeszélésben elsőnek szerepel, talán nem is szorult rá, hogy szereplését két hatalmas herceg egymáshoz való viszonyának körülményes ismertetése vezesse be. Ámde e két hatalmas férfiú viszálykodása és kibékülése összefügg a sorsával mindazoknak, akik hozzájuk közel állottak, s az események további folyamán az olvasó is belátja majd, hogy erre az ismertetésre igenis szükség volt, hogy megérthesse kalandjait és viszontagságait annak az egyénnek, akit most bemutatni szándékozunk.

MÁSODIK FEJEZET.

A vándor.

„Igy tehát a világ az én osztrigáni.
Mit a kardom hegyével roppantok
[széjjel!“

Gyönyörű reggelen — még mielőtt a nap sugarainak perzselő ereje lett volna s amikor még a harmat üdítette és telítette édes illatokkal a levegőt — egy ifjú közeledett, északkeleti irányból érkezvén, egy kis folyó, vagyis inkább egy szélesebb patak gázlójához. A patak a Cher-folyóba ömlött, nem messze a du Plessis-kastélytól, melynek sokféle komor épületei magasan kiemelkedtek a környező terjedelmes erdők fái fölé. Ebben az erdőségben volt a királyi vadászterület bekerítve sűrű sövénykerítéssel, amit a középkor latinsága *plexitium* szóval jelölt. Ettől a szótól nyerte azután Franciaországban sok falu és helység a *du plessis* elnevezést. A kastélynak és a falunak, amelyről itt szó esik, *Plessis-Lex-Tours* volt a neve s körülbelül két kilométernyire feküdt dél felé a hasonló nevű szép várostól, a hajdani Touraine fővárosától, melynek gazdag síkját Franciaország kertjének nevezték.

A patak túlsó partján, szemközt azzal a hellyel, amely felé az ifjú utas közeledett, két ember állott, akik szemelláthatóan élénk beszélgetésbe voltak merülve s időről-időre feszült figyelemmel lesték a jövevény minden mozdulatát; és mert ők magasabb helyen állottak: az utast már jó messziről megfigyelhették.

A fiatal utas körülbelül tizenkilenc éves lehetett, vagy legföljebb úgy a tizenkilenc és húsz év körül; külseje és személye, ami különben nagyon megnyerő volt, elárulta, hogy nem ebből az országból való. Rövid, szürke kabátja s hasonló színű nadrágja inkább németalföldi, semmint francia divatra vallott, míg fején magyalföldi és sastollal díszített, hegyesre szabott kék sapkát viselt, amiben a skót fejdíszre lehetett ismerni. Ruhája tiszta volt és rendes, mint az olyan ifjúé szokott lenni, aki tudja, hogy szép termete van. Hátán egy kis tarisznya, melyben alighanem apró-cseprő szükségleti cikkeket tartotta; balkezén sólyomtartó keztyűt viselt, noha sólymot nem tartott a kezén; jobbkezében erős vadászbót lengett. Balválláról himzett vállszalag csüngött alá, amelyre skarlátvörös selyem zseb volt alkalmazva. Abban az időben a sólymászok viseltek efféle zsebet, amelyben a sólyom számára eledelt vagy az akkor nagyon kedvelt sólyomvadászat céljaira szolgáló egyéb tárgyakat vittek magukkal. Még ezenfölül egy vállöv lógott le keresztül a válláról, amelyről vadászkés fityegett. Az akkori idők divatja szerint való esizma helyett félig cserzett szarvasbőrből készült rövid félcizmát viselt.

Noha termete még nem érte el teljes erejét és fejlettségét, mégis elég erős és izmos volt máris, lépteinek könnyedsége pedig arra vallott, hogy a gyaloglás ez ifjúnak inkább mulatságnak szolgált, semmint terhére esett volna. Az arcszíne üde, ellenére annak, hogy inkább sötétbarna színeződése volt, amit talán az idegen nap sütése okozott, vagy talán a szabadlevegőn való hosszas tartózkodásának köszönhető.

Arconásai, noha nem voltak egészen szabályosaknak mondhatók, nyíltak és tetszetősek; az a zselid mosoly, amit alighanem túlaradó egészség és életerő fakasztott ajkára, olykor-olykor látni engedte elefántesonszínű, ragyogó fogsorát, míg derűs tekintetű, minden tárgyra rámosolygó, fénylő kék szemének valami egészen sajtáságos nézése volt, melyből derű, értelem és határozottság sugárzott ki.

Köszönéseit azoknak a gyérszámú utasoknak, akik abban a veszedelmes időben az utakon megfordultak, azokhoz illő és megfelelő kézmozdulattal viszonzta. A kóbor landsknechtek — ezek a középkori német lándzsahordozók, akik félig katonák voltak, félig pedig rablók, olyan szemmel nézték végig ezt az ifjút, mintha azt mérlegelték volna magukban, vajjon a remélhető zsákmány arányban áll-e az esetleges védekezés és ellentállás veszedelmeivel — az ifjú utas bátor tekintetéből alighanem ez utóbbi eshetőségre következtethettek, mert rabló szándékuk megvalósítása helyett ezzel az üdvözlettel köszöntötték őt: „Jó reggelt, pajtás!“, amit az ifjú skót éppoly katonás, de kevésbé morcos hangon viszonzott. A vándor szerzetes és kolduló barát az ő tiszteletteljes köszöntését

viszont atyai áldó szavakkal fogadta, a feketeszemű falusi lányka pedig kétszer is hátrafordult, mikor mellette elhaladt és szívélyesen üdvözölte. Szóval: volt az egész lényében valami vonzó, ami megragadta a figyelmet, s ami az őszinte nyíltszívűségnek és derűs kedvnek az értelemtől ragyogó tekintettel és a szép természettel való párosulásából származott. Az egész lényén meglátszott, hogy az élet küzdelmeitől nem riad vissza, amikkel lelkesen és bátran kész szembeszállni. Az ilyen tulajdonságokkal megáldott emberek iránt a fiatal és az öreg egyaránt rokonérzést táplál legott, ha pedig megismeri: őszintén megszereti.

Ezt az ifjút az a két ember, aki a patak tulsó partjáról figyelt, már jó messziről észrevette, s mikor azután az ifjú könnyedén, mint a patakhoz szűk özike, a sziklás parton végig a víz felé tartott, ama két ember közül a fiatalabbik így szólt:

— Ez a mi emberünk! A cigány. Hogyha a gázlón akar átjutni a tulsó partra, — elveszett ember! A víz megáradt, a gázló most nem járható.

— Bízd csak reá, majd rájön magától is! — felelte az idősebbik. — Akkor talán nem is lesz szükség erre a kötélre.

— Én csak a kék sapkájáról vélek ráismerni; az arcát nem láthatom. Hallga!... Csitt! Minket szólít... Azt kérdezi, vajjon mély-e a víz!

— Nincs hasznosabb dolog a tapasztalatnál! — jegyezte meg az idősebbik. — Hadd magára, hadd próbálja meg!

Minthogy az ifjú tiltó mozdulatot nem látott s

annak a két embernek hallgatását biztató jelnek vette: lehúzta könnyű eszmáját s nekivágott a víznek. Az idősebbik ember ekkor ott a tulsó parton elkialtotta magát, mintegy figyelmeztetésül, hogy jó lesz vigyázni, ugyanakkor pedig halkán odasúgta fiatalabb társának:

— Mort Dieu!... Ördög és pokol, megint tévedtél, koma! Hiszen ez nem az a cigány, kinek a szája eljárt!

A figyelmeztetés azonban már elkészt, mert az ifjú vagy nem is hallotta azt, vagy már nem is vehette hasznát, hiszen már benne volt a mély vízben. Egy kevésbé bátorszívú vagy az úzásban kevésbé gyakorlott ember okvetlenül odaveszett volna, mert a vízáradat mély volt és rohanó.

— Szent Annára mondom, hogy derék egy fickó! — jegyezte meg az idősebbik. Szaladj csak, koma, tedd jóvá a hibát és segíts rajta, ha tudsz! Hasonszőrű ember veled, s hogyha a régi közmondás igaz: akkor nem fog rajta a víz.

És csakugyan: az ifjú hatalmas erővel, pompásan szelte a hullámokat elannyira, hogy ellenére az áradat erős sodrának, a gázló rendes kikötőhelyétől alig valamivel lejjebb mászott ki a vízből.

Eközben a fiatalabb ember is leért a víz szélére, hogy segítségére legyen az ifjúnak, mialatt idősebbik társa lassú léptekkel ment utána, mormogván magában:

— Tudtam én, hogy ezen a fickón nem fog a víz! No lám, alig, hogy kinn van a vízből, már a botja után kapkod. Bizony még, ha nem sietek, hát kékre-

zöldre veri a komát és éppen azért az egyetlen szíves-ségeért, amit egész életemben most láttam tőle először.

Hát bizony minden ok meg volt arra, hogy emberünk ennek a kalandnak ilyen véget jósoljon, mert a derék skót ifjú a segítségére siető fiatalabbik szamaritánust ezekkel a szavakkal fogadta:

— Te lelketlen kutya! Miért nem feleltél, mikor azt kérdeztem tőled, vajjon járható-e a gázló? De majd megtanítlak én téged, hogyan kell legközelebb viselkednek az idegen emberrel szemben!

És csakugyan: ezt a dörgedelmes fenyegetést a hatalmas furkósbot vésztjósló forgatása kísérte, aminek *moulinet* (*malocska*) a neve, mert a művész a botot közepén megfogva, annak mindkét végét, a malom szárnyvitorláihoz hasonlóan, körben forgatja. Ellenfele, aki ellen ez a fenyegetés irányult, hirtelen a kardjához kapott, de az épp akkor odaérkezett idősebbik társa hamarosan leintette, majd az ifjú felé fordulva, szemrehányást tett neki, amiért meggondolatlanul a megáradt patakba vetette magát s féktelen haragjában összetűz azzal az emberrel, aki mégis csak az ő segítségére sietett.

Az ifjú, akit ez a már idősebb korú és tekintélyes külsejű férfi így megleckéztetett, legott lábhoz eresztette a fegyverét és kijelentette, hogy nagyon sajnálná, ha igazolatlanul bántotta volna meg őket. Csakhogy mégis az a benyomása, hogy ők mindketten szándékosan tették ki veszedelemnek az ő életét, amennyiben egyetlen intő vagy figyelmeztető szót nem kiáltottak vissza neki, amit pedig becsületes és

jó keresztény emberektől, még inkább pedig tekintélyes polgároktól, bizvást elvárhatott volna az ember.

— Kedves fiam — felelte az idősebb férfi — kiejtésedrő! ítélve, te idegen vagy. Gondold meg tehát, hogy mink a te kiejtésedet nem értjük ám meg olyan könnyen, mint amily könnyen te a mi nyelvünket beszéled.

— Hát jól van, atyám — felelte az ifjú — nem tulajdonítok nagy fontosságot az esetnek; egy kissé megfürödtem, s azt is megbocsátom, hogy részben önök is vétkesek benne. Hanem most már mutassanak meg nekem egy olyan helyet, ahol a ruhámat megszárfíthatnám, mert hát bizony ez egyetlen gúnyám, amit tehát kímélnem ke!!

— Dehát kiknek is képzelsz te minket, fiam? — kérdezte felelet helyett az idősebbik férfi.

— Bizonyára jómódú polgárembereknek — felelte az ifjú. Azaz, hogy halt! Téged uram pénzváltónak vagy gabonakereskedőnek nézlek, amazt azonban mészárosnak vagy marhakereskedőnek.

— Hát félig-meddig eltaláltad, fiam! — felelte az idősebbik férfi mosolyogva. Bizonyára a mesterségemhez tartozik, hogy minél több pénzt váltsak be s a koma mestersége is némiképp rokon a mészárosmesterséggel. Ami pedig a te szállásodat illeti, hát majd megpróbálkozunk vele, hogy segítsünk rajtad. Mindenekelőtt azonban azt szeretném tudni, hogy ki vagy és hová igyekszel! Manapság ugyanis csak úgy hemzseg az út gyalog és lovas vándoroktól, akik bármit inkább forgatnak az elméjükben, csak éppen beületességet és istenfélelmet — nem!

Az ifjú átható és merész pillantást vetett vallatójára és hallgatag társára, minthogyha azt akarta volna megtudni, vajjon ezek méltók-e csakugyan arra a bizalomra, amit tőle kívánnak; elmélkedésének ez volt az eredménye: az idősebbik férfiú, aki különben ruhájával és külsejével is elütött társától, alighanem kereskedő vagy szatócs. Ujjasa, nadrágja és köpenye egyforma sötétszínű kelméből volt, de annyira kopott, hogy az éles szemű skót ifjú legott arra gondolt, hogy a ruha tulajdonosa vagy nagyon szegény, vagy nagyon — gazdag ember. Minden valószínűség szerint inkább ez utóbbi. Ruhája rövid volt és szűk, tehát olyan divatú, aminek abban az időben a nemesség és az előkelőbb polgárság nem hódolt, sőt azt illetlennek tartotta, s ez utóbbi nagyobbrészt bő, térdigérő kabátot viselt.

Az idősebbik férfi arc kifejezésében volt valami vonzó, de volt valami visszautasító vonás is. Markáns arcvonásai, beesett arca és üreges szemei ravasszágra és némi humorra vallottak, amivel a mi derék ifjúnk még csak megbarátkozott volna, de a mélyen beesett szemek, amelyek sűrű, fekete szemöldök alól villogtak elő, parancsoló és barátságtalan hatást tettek reá, amit talán még inkább fokozott az alacsony kucsma, amit a gazdája mélyen a szemére húzva viselt, s ami tehát a szemekre boruló árnyékot még sötétebbé tette. Annyi bizonyos, hogy a tekintete sehogy sem illett kopott külsejéhez; és kiváltképpen a kucsma vonta magára a figyelmet, amelyen a csak némiképpen is tekintélyt tartó emberek vagy arany vagy legalább is ezüst diszt viselnek, nem pe-

dig, mint ez a férfiú, mindössze ólomból készült, rossz Mária-képet, amilyent a szegény zarándokok szoktak magukkal hozni Lorettóból.

A társa középtermetű, erőteljes férfi, körülbelül tíz évvel lehetett fiatalabb emennél; az arcán, amit állandóan a föld felé fordított, nem valami jót jelentő mosoly jelent meg néha, de ez is inkább csak válasz akart lenni bizonyos jelekre, amiket idősebb társával időről-időre váltott titokban. Ez a férfi karddal és törrel volt fölfegyverkezve, s az ifjú skót azt is észrevette, hogy ruhája alatt páncélinget viselt, amit ebben az időben főleg azok szoktak viselni, akik békés polgári foglalkozásuk mellett is, sokszor kénytelenek utazgatni. Ez a körülmény is megerősítette a mi ifjú barátunk abbeli föltevését, hogy ez az ember alighanem mészáros vagy marhakereskedő, avagy ehhez hasonló foglalkozást űzhet.

Miután az ifjú skót a gyors megfigyelés eredményét hamarosan összegezte, az idősebb férfiú szavaira így felelt meg:

— Nem tudom ugyan, hogy kihez van szerencsém — és itt egy kissé meghajtotta magát — de nem is törődöm vele. Én fiatal skót vagyok, s a hazámban dívó szokáshoz képest, szerencsét jöttem keresni itt vagy másutt, ahol éppen kínálkozik.

— Pasques-Dieu!*) . . . Istenemre! szép szokás! — mondotta az idősebb. Helyes, esinos fickónak látszol s épp abban a korban, mikor szerencsét csinálhatsz nemcsak a férfiak, hanem a — nők körül is. De

*) Pasques-Dieu, régi esküforma és indulatszó, amely XI. Lajos király idejében volt használatos.

ide figyelj csak, mit szólsz hozzá? Én kereskedő vagyok s éppen ilyen legénykére lenne szükségem, aki segítségemre lenne az üzletben. Csakhogy te, amint látom, feunen hordod az orrod, s aligha tetszenék neked az efféle foglalkozással járó vesződés.

— Sire! — felelte az ifjú. Hogyha ajánlata komoly — amiben kételkedem — akkor fogadja érte hálás köszönetem. Csakhogy attól félek, hogy az üzletében nekem nem tudná hasznomat venni.

— Bizonyos, s erre fogadni mernék, hogy jobban értesz az íjj kezeléséhez, mint a gyapjú-bábok cipeléséhez és jobban forgatod a kardot, mint a tollat. Nemde, fiam?

— Sire! — felelte az ifjú skót — én hegylakó vagyok és éppen azért egyúttal íjász is. Azonkívül, minthogy zárdában nevelkedtem, a derék szent atyák megtanítottak engem az olvasás és a betűvetés mesterségére, sőt a számvetéshez is értek.

— Pasques-Dieu! Hiszen az nagyszerű! Valóságos csodagyermek vagy!

— Ne üzzön tréfát belőlem, Sire! — jegyezte meg komolyan az ifjú, kinek az új ismerős évődése éppen nem volt kedvére való. Mennem kell, hogy megszáritsam a ruhám, ahelyett, hogy itt esuromviz álldogáljak s az ön faggatásaira feleljek.

— Pasques-Dieu! A közmondásnak igaza van: Büszke, mint a skót! — jegyezte meg nevetve az új ismerős. De gyere csak velem a faluba, s jól tartalak étellel, italla!, hogy elfelejtsd a hideg fürdőt . . . A hazádat én nagyrabecsülöm, amellyel sokáig üzleti viszonyt tartottam fönn. Pompás fajnép lakja azt az

országot! Hanem, tête-bleu! Ézer mennykő, mit keres az a vadászkesztyű a kezeden? Hát nem tudod, hogy a királyi vadaskertben tilos a vadászat!

— A burgundi herceg egyik erdészlegénye már kioktatott erre. A Skóciából magammal hozott sólymot, amellyel dicsőséget szándékoztam aratni. Peronne közelében rászabadítottam egy kócsagra, s az a szentelen fickó ijával lelőtte a — sólymomat.

— Nos, és mit csináltál azzal a fickóval?

— Hát jól eltángáltam! — felelte az ifjú. Amúgy Isten igazában kékre-zöldre vertem.

— És tudod-e, hogyha a burgundi herceg kezébe kerültél volna, hát úgy felkötetett volna téged az első fára, mint a pinty!

— Ejh, hát persze! Amint másoktól hallottam, a hercegnek ilyen dolgokban éppoly gyorsan eljár a keze, mint a francia királynak. Minthogy azonban ez a kaland nem messze Peronne-től történt meg velem, hát egyszerűen átszöktem a határon és a — markomba nevettem. Ha nem volna ilyen gyorskezü, talán még szolgálatot is vállaltam volna nála.

— Pedig a hercegnek szüksége lenne az ilyen magadfajta lovagokra abban az esetben, hogyha a fegyverszünet közte és a francia király közt megszűnnék. — jegyezte meg a kereskedő, oldalvást társára pillantva, amit az, az ő szokásos, lefelé irányított savanyú mosolyával viszonzott, amely egy pillanatra felderítette az arcát, mint mikor a végigsuhanó meteor egy pillanatra megvilágítja a sötét téli éjszakát.

A fiatal skót most hirtelen felszemére húzta le a

sapkáját, mint aki rossz néven veszi, hogy kinevetik; azután kemény hangon így szólt:

— Uraim, s kiváltképen ön, Sire, mint aki legidősebb s így a legokosabbnak kellene lennie! Azt hiszem, hogy sem okos, sem méltányos eljárás önöktől az, hogy belőlem gúnyt űznek. De különben is, a társalgás hangja ellen van kifogásom! Én magam is értem a tréfát, s a feddést is szívesen fogadom, kiváltképpen a nálamnál idősebb embertől, sőt meg is köszönöm önnek, Sire, ha rászolgáltam. De nem tűröm, hogy úgy bánjanak velem, mint gyermekkel, mert hát — hála legyen az Istennek! — eléggé férfinak érzem magam, hogy ha kell: hát mind a kettőjükkal elbánjak, ha mindenáron kényszeríteni akarnak reá.

Az idősebb férfi e szavakra felkacagott, hogy szinte fuldoklott bele, társának keze azonban lassan a kard markolatához közeledett. Az ifjú észrevette ezt a mozdulatot s akkorát ütött arra a kézre, hogy az nyomban eleresztette a kardot, ami azonban csak azt eredményezte, hogy az idősebb férfi még hangosabban felkacagott.

— Allj! Megállj! Szeretett hazád nevében kérlek, ifjú skót hős! — mondotta a kereskedő. Te pedig, koma, villámló tekintetedet tartsd meg más alkalomra! Pasques-Dieu! Igazítsuk el szépszerével az ügyet! Semmi erőszakoskodás többé! Amint láthatod, ifjú barátom, már a komán is megelégette. Nevezd meg magad!

— Udvarias kérdéshez udvarias felelet illik! — felelte az ifjú skót. És én megadom az ön korának kijáró tiszteletet, feltéve, hogy tréfáikkal nem teszik

többé próbára türelmemet. Franciaországban és Flandriában az emberek, a maguk nyelvükön, bárszonyzsebes fickónak hívtak, mert a sólyomeledel számára szolgáló zsebet itt az oldalamon viselem. Hazámban azonban igazi nevem: *Quentin Durward!*

— Durward! — jegyezte meg a kereskedő. Nem nemesi név ez?

— A családnak immár a tizenötödik ivadéka viseli ezt a nevet, s ez a magyarázata annak, hogy én mindenféle foglalkozástól idegenkedem a — fegyverforgatáson kívül.

— Igazi skót! — jegyezte meg a kereskedő. Teli vérrel és göggel, de kevés arannyal a zsebben! Fogadni mernék reá! . . . Nos, koma! — fordult most fiatalabb társa felé, — te csak menj előre és rendeld meg a reggelit amott a szederfa alatt. Éz a fiatal ember éppúgy megfelel majd neki, mint ahogy az éhes egér hozzálát a háziasszony sajtjának. Ami pedig azt a cigányt illeti, hát tudod . . .

Fiatalabb társa e szavakra mindössze az ő keserű, de sokatmondó mosolyával felelt s azután gyors léptekkel távozott, míg az idősebb férfi ismét az ifjú skót felé fordult.

— Mi pedig együtt maradunk! — mondotta. Miközben az erdőn végigmegyünk, egyúttal misét is hallgathatunk a Szent Hubertus-kápolnában, mert az csak mégsem járja, hogy előbb a testi szükségleteinket elégítsük ki és csak azután a lelkieket!

Durward, jó katolikus létére, jó szívvvel fogadta ezt az ajánlatot, noha mindenekelőtt a ruháját szeretete volna inkább megszáritani s egy kissé fölfris-

sülni. Eközben eltűnt szemük elől a lefelé mosolygó fiatalabb társuk, akinek azonban egy darabig a nyomdokát követték, míg végre mindketten óriás fák és sűrű bokrok tömkelegébe jutottak, amit hosszú fasorok szaggattak meg, amelyek vonalában egész csapat vadat lehetett megpillantani, amint a legnagyobb biztonságban vonultak fel s alá, mint hogyha itt tökéletes védelmet élveznének.

— Ön azt kérdezi tőlem, Sire, vajjon jó íjász vagyok-e? — mondotta az ifjú skót. Adjon hát a kezembe egy íjat és néhány nyilvesszót, s majd meglátja, hogy milyen hamar válogathat a legfinomabb vadpelesenyében!

— Pasques-Dieu! Ifjú barátom! — felelte a kereskedő. — Jó lesz vigyázni! Az én komám nagyon ügyel ám a vadállományra! Tudniillik ő ügyel fölrája s e tekintetben nagyon szigorú ám! És nem érti a tréfát.

— A külseje inkább mészárosra vall, semmint valami kedélyes erdészre — felelte Durward. El nem bírom képzelni, hogy lehet a nemes vadállományt ilyen csúszó-mászó kutyatermészetű emberre bízni...

— Hát tudod, ifjú barátom, első pillanatra a koma nem valami megnyerő külsejű, sőt visszaszítató; de hogyha az ember közelebről megismeri, akkor más a véleménye róla. Én még sohasem hallottam, hogy valaki panaszkodott volna ellene.

Quentin Durward valami különös és kellemetlen hatást érzett ki abból a hangból, amelyen idősebb kísérelője ezeket a szavakat elmondotta: amikor pedig most hirtelen az arcára tekintett, úgy tetszett neki,

mintha annak arcvonásain, könnyed mosolyában s kihívó tekintetű fekete szemének nézésében lett volna valami nyugtalanító vonás, ami az ő esodálkozását igazolni látszott. „Sokszor hallottam már rablókról — elmélkedett magában az ifjú — furfangos csalókról és útonálló gyilkosokról; — nos: háthogyha az a fickó csakugyan egy ilyen gyilkos, ez az öreg gézen-gúz pedig méltó társa? No, de majd résen leszek! Én tőlem ugyan néhány hatalmas skót ütlegnél egyebet úgysem kaphatnak!“ ...

Mialatt az ifjú így gondolkozott magában, az erdőnek egy olyan helyére érkeztek, ahol a nagy fák egymástól távolabb állottak, alattuk pedig a talajt, amely a kisebb fáktól és cserjéktől meg volt tisztítva, olyan friss, bársonyos zöld pázsitszőnyeg takarta, amely — a nap égető sugaraitól megkíméltetvén — itt bujábban és szebben nőtt, mint bárhol másutt egész Franciaországban. A fák, amelyek e magános ösvény mentén nőttek, többnyire óriás bükk- és szilfák voltak, amelyek mint mindmegannyi zöld levéldombok meredtek föl a magasba. A föld eme pompás fái által szegélyezett tisztáson állott egy kiesiny kápolna, melynek közelében egy kis patak kanyargott tova halk esobogással. A kápolna durván összetakolt, egyszerű épület volt, s közvetlen mellette lapult meg az a kis remetelak, amelyben az a pap lakott, aki a kápolnáról gondoskodott s az egyházi szertartásokat végezte benne. A csúcsíves bejárat fölött levő íülkében állott Szent Hubertus kőszobra, nyakában a vadászkiürttel; lábainál egy egész kutyafalka hevert. A park vagy a vadaskert közepén emelkedő kápolna

különösképpen alkalmas volt a vadászat védőszentjének tiszteletére.

E kis kápolna felé vezette az idősebb férfi az ifjú Quentin Dürwardot. Mikor már a kápolna közelébe értek, megjelent misemondó ruhájában a pap, hogy a szokásos egyházi szertartást a kápolnában elvégezze. Durward tiszteletteljesen hajolt meg a pap előtt, míg idősebb társa térdre ereszkedett, hogy a szentéletű férfiú áldását fogadja; majd olyan léptekkel, amelyek a legmélyebb alázatra és töredelmesre vallottak, követte a papot a szentélybe.

A kápolna belső berendezése is teljesen megfelelő és stílszerű volt. Szőnyegek és függönyök helyett az oltár körül a föld legkülönbözőbb tájain elejtett vadállatok kikészített szőrméi takarták a falakat dús választékban s jellemző díszül szarvak, íjak, tegzek s a vadászat egyéb szimbólumai szolgáltak, szarvas, farkas és egyéb állatfejekkel vegyesen. Minden ékeség és díszítés a vadászat és az erdészet jellegét szimbolizálta, mi több: még a mise is rövidebb, az úgynevezett vadászmise volt, amelyet a nemes urak és hercegek szoktak mondatni, mint akik ilyenkor már alig várják, hogy vadászszenvedélyüket kielégíthessék.

Az ifjú Durward öreg kísérője azonban még a rövid mise alatt is a legnagyobb figyelemről és ájtatosságról tett tanuságot, míg ifjú társa, aki bizony ezalatt éppen nem vallásos gondolatokkal foglalkozott, kénytelen volt magának szemrehányást tenni, amiért ennek a jólelkű és ájtatos embernek a jelleméről csak az imént is olyan sértő és lesújtó véleményt alkotott

magának. Dehogy is tekintette őt többé egy rablógyilkos társának, sőt hajlandóságot érzett magában arra, hogy ebben az öreg emberben valóságos szentet tiszteljen.

A mise végeztével együtt távoztak a kápolnából.

— Ide már nincs messze a falu — szólalt meg az öreg kísérő. — Böjtödet nyugodt lelkiismerettel, bátran félbeszakíthatod, fiam. Kövess engem!

Miközben az öreg kísérő jobbra fordult s egy ösvényre tért át, amely mintha lassan, egyenletesen emelkednék, óva intette ifjú társát, hogy az útról soha le ne térjen, ellenben igyekezzék mindig az út kellő közepén haladni. Durward meg nem állhatta, hogy ez óvatosság oka iránt ne érdeklődjék.

— Mi most a királyi uradalom közelébe érkezünk, — felelte az öreg kísérő — Pasques-Dieu! nagy különbség ám, vajjon te ezen a vidéken, avagy a te zöldpázsitos skót hazád hegyei közt barangolsz-e? Kivéve ezt az ösvényt, amelyen most járunk, ennek a talajnak minden rőfnyi területét kötélhurkok, lábtövisek teszik veszedelmessé, sőt szinte járhatatlanná, s a lábtövisekre alkalmazott sarlópengék a vigyázatlan vándor lábát oly simán vágják le, akár csak a kertész ollója a fa vadhajtásait. De vannak még ott elrejtve vastövisek, amelyek a lábat keresztül-fúrják és olyan mély gödrök, amelyek örökre elnyelik az embert. Mert hát mi most a királyi uradalom belterületén járunk, s hamarosan megpillantjuk a kastély homlokzatát...

— Hogyha én volnék a francia király — jegyezte meg az ifjú skót — akkor én nem kötélhurokkal és

lábtövisekkel vétetném körül magamat, hanem e helyett úgy iparkodnék kormányozni, hogy hozzám rossz szándékkal senki ne közeledjék. Akik pedig hozzám jönnek, hát békés szándékkal és aggodalom nélkül jöhetnek, s — ejh! minél többen lennének, annál nagyobb lenne az én örömem!

Az öreg kísérő nyugtalan pillantást vetett ifjú társára s így szólt:

Csitt!... Jó lesz halkabban beszélni, bársonyzebes lovag úr! Elfelejtettem tudodra adni, hogy itt még a fák leveleinek is, — hogy úgy mondjam — fülei vannak, amelyek minden itt elhangzott szót meghallanak s legott a király kabinetirodájába továbbítanak.

— Bánom is én! — felelte Quentin Durward hetykén. — Skót a nyelvem s elég bátor ahhoz, hogy Lajos királynak — hogy az Isten éltesse! — szemtől-szembe megmondja azt, amit gondolok. Ami pedig azokat a bizonyos füleket illeti, nos, biztosíthatom önt, uram, hogyha én azokat emberfejen pillantom meg: hát ezzel a vadászkéssel, ni — lenyisszantom!

HARMADIK FEJEZET.

Miközben Durward és új ismerőse így beszélgettek, feltűnt előttük a Plessis-les-Tours kastély homlokzata, amelyen — még azokhoz a veszedelmes időkhez képest is, amidőn a hatalmas urak kénytelenek voltak erősen körülbástyázott várakban lakni — legott feltűnt az a szokatlan, mondhatni kínos gondoskodás, amivel ezt a kastélyt őrzik és védelmezik.

Attól az erdőszegélytől kezdve, ahol Durward és öreg kísérője megállott, hogy a királyi kastélyt jól szemügyre vehesse, nyúlt ki, vagyis inkább lankásan emelkedett a nyílt, szabad vártér, amelyen a fákat és bokrokat — kivéve egy viharverte óriás tölgyfát — teljesen kiirtották. Az akkori idők erődítéstanának szabályai szerint, ezt a térséget azért tarolták le és tették szabaddá, nehogy az ellenség fák és bokrok mögé bújva, észrevehetetlenül közelíthesse meg az erődműveket, amelyeken túl épült azután a tulajdonképpen való kastély.

Három külső sáncból állottak ezek az erődművek; a sáncokat térközök választották el egymástól, s valamennyi sarkán tornyok és bástyák emelkedtek. A sánc második fala magasabb volt az elsőnél és úgy volt építve, hogy ha az első sáncárkot az ellenség el-

foglalta, ezt az elfoglalt első sáncot a második sáncfalról még mindig védelmezni lehetett. Éppilyen volt a berendezése a harmadik és a legfelsőbb sáncfalnak is. A legszélsőbb sáncfal körül húzódott a mintegy húsz láb mély sáncárok, amelyet zsilippel ellátott csatorna révén a Cher-folyó vizével el lehetett árasztani. Ugyancsak árkok választották el egymástól a második és a harmadik sáncfalat is. Ennek a háromszoros sáncároknak széleit kívülről és belülről vas cölöpsorok szegték be, amelyek az újabb erődítéstan szabályainak megfelelő, úgynevezett: *spanyol töviseket* (chevaux de frise) voltak hivatva pótolni. Valamennyi vascölöp vége csúcsban végződött, ami a keresztüljutást rajta módfölött megnehezítette, sőt lehetetlenné tette.

A belső sáncfalon túl emelkedett azután maga a kastély, amely a különböző időkörök építészeti stílusáról tanuskodott; közvetlen mellette épült a régi, félelmetes fogházépület, amely voltaképpen valamennyi épület közt a legrégibb volt s mint valami fekete etiopiai óriás nyult a magasba. Ablakok helyett szabálytalanul és rendszertelenül vágott lőrések voltak rajta. Ám a többi épület berendezése sem lehetett valami kényelmes, mert ha volt is rajtuk ablak, azok nagyobbára a belső udvarra nyíltak, úgy hogy a kastély elülső része inkább börtönre, semmint kastélyra emlékeztetett.

Lajos király a kastélynak ezt a komor hatását még jobban kifejezésre juttatta. Ő ugyanis az ugyan épült pót- és kiegészítő épületeket a régi, ódon épületek külszínéhez akarta hasonlókká tenni, s e

célből az új épületekhez is sötétszínű téglákat és termésköveket kellett használni s a falakat vakolat-tal befödni. Ily módon azután az egész kastély egyetlen nagy, egyszínű, komor ódon épület benyomását keltette.

És ennek a félelmetes helynek egyetlen bejárata volt, kivéve még azt a másikat, amely — az első leg-szélső sáncfal középpontjában emelkedő két magas torony közt volt, amelyek azonban a főbejárat védelmét is szolgálták. A két bejáratot is csapórács és fölvonóhid zárta el. Ilyen bejáratot védő tornyok voltak még a második és harmadik sáncfalon is. Annak, aki ide belépett, előbb mintegy harminc rőfnyi utat kellett megtennie az első és a második sáncfal közt, ha pedig ellenséges szándékkal jött: akkor a két sáncfalról feléje irányuló lövéseknek volt kitéve. De még hogyha keresztül bírt is jutni a második sáncfalon túl, megint csak el kellett térnie az egyenes vonaltól, ha a harmadik, tehát a legbelső körfal kapuzatához akart jutni, vagyis: mielőtt a külső udvart elérhette volna, két szűk mélyúton kellett végigmennie, amelyet ágyútűz alatt lehetett tartani. És még mindezekon fölül, az akkori idők szokása szerint megerősített három tornyot kellett neki egymásután megostromolnia.

Durward, aki külföldi háborúk és belzavarok által elpusztított országból jött, jól ismerte az erőd-művek legkülönbözőbb módjait, amikkel az emberek abban az időben lakóhelyüket ellenségeikkel szemben védelmezték; mégis kénytelen volt kísérijének őszintén bevallani, hogy sohasem hitte volna, hogy

az építőművészet a védelem tekintetében oly sokat tudna tenni mint itt, ahol a természet oly kevés védelemről gondoskodott. A kastély ugyanis, amint már mondtuk is, egy domb tetején állott, mely domb attól a helytől kezdve, ahol a mi két emberünk foglalt figyelő állást, menetelesen emelkedett. De még jobban elesodálkozott Durward akkor, mikor öreg kísérője fölvilágosította, hogy a kastély környéke, kivéve ezt az odavezető ösvényt, tele van titkos farkasvermekkel, kötélhurkokkal és lábtövisekkel hintve, hogy azt a meggondolatlan és vakmerő embert, aki vezető nélkül mer a kastély közelebe jutni, elpusztítsák. Mindezekon fölül, a falakra vaskalitrák, az úgynevezett *fecskefészkek* voltak alkalmazva, ahonnan az oda kiállított őrszem bármikor célba vehette a közeledő embert, aki engedelem vagy a napi tábori jelszó és jel ismerete nélkül akart a kastélyba bejutni. A királyi testőrség íjászaí éjjel-nappal ellátták ezt a szolgálatot, amiért Lajos király busás zsoldot, drága ruhákat, rangot és sokmindenféle kiváltságokat juttatott nekik jutalomképpen.

— Nos, fiam, nyilatkozzál: vajjon láttál-e te már ehhez hasonló erős várat, s vajjon hiszed-e, hogy vannak olyan merész és erős emberek, akik azt meg tudnák ostromolni? — fejezte be magyarázatát az öreg kísérő.

Durward sokáig nézett elmerengve a vár irányába, melynek látása határozottan lenyűgözte elannyira, hogy még arró' is megfeledkezett, hogy csuromvíz ruháit meg kellene szárítani. A szeme ra-

gyogott, arcát elöntötte a pír, mikor az öreg kíséző szavaira ezt válaszolta:

— Kétségkívül nagyon erős és jól őrzött kastély. De vitéz és bátor embereknek semmi sem lehetetlen!

— S vajjon vannak-e a te hazádban olyan férfiak, akik a vár megostromlására vállalkozni mennének? — kérdezte az öreg ember némi lekicsinyléssel.

— No, azt éppen nem állítom, — felelte az ifjú — de akad akár több ezer is olyan, akik, ha jó ügyről van szó, nem riadnának vissza bármily vitézi tettől.

— Hm! — mondotta az öreg. — Talán bizony te is ebből a fajtából való vagy?

— Nem lenne szép, ha dicsekedni akarnék! — felelte Durward. — Kiváltképpen akkor, ha semmi veszély nem fenyeget. Atyám azonban vitt már véghez hasonló vitézi tetteket, én pedig hiszem, hogy nem vagyok — fattyugyermek!

— Nos hát, fiam, tudd meg, hogy ott a kastélyban — rokonaidra találnál! — jegyezte meg az öreg ember. — Azon a sáncon ugyanis, Lajos király skót ijászai teljesítenek szolgálatot. Háromszáz nemes ifjú, még pedig hazád legjobb családjaiból valók.

— Hogyha én Lajos királynak lehetnék — felelte erre az ifjú — én csak a háromszáz derék skót nemesre bízom az életemet, de a sáncokat leromboltatnám, hogy a mocsaras sáncárkokat betömessem, és magam köré gyűjtven nemes uraimat és lovagjaimat, élném vígan világomat; fölváltva rendeztetnék tornajátékokat, gazdag lakomákat és szép bulgyekkel táncmultságokat, az ellenséget pedig

még csak annyi figyelemre se méltatnám, mint például a — légydongást!

Az ifjú Duward öreg kísérője ismét csak mosolygott s hátat fordítván a kastélynak — amelynek, mint ahogy ő megjegyezte, talán a kelleténél is jobban a közelébe jutottak — nekivágott az erdőnek, de most már az előbbinél szélesebb és jártabb úton.

— Ez az út — mondotta az öreg ember — Plessis faluba visz, ahol, mint idegennek, tisztességes ellátásban lesz részed. Mintegy két mértföldnyire tőle van a szép Tours városa, amelytől a szép és gazdag grófság a nevét kapta. Plessis faucska, vagy helyesebben: Plessis du Parc — tekintettel a közeli királyi vadaskertre s a királyi székhelyre — kellemes és kényelmes otthont fog nyújtani számodra.

— Köszönöm a szíves felvilágosítást, — felelte az ifjú — én azonban nem sokáig időzhetek ezen a helyen. Hogyha egy falat húst és a víznél valamivel kellemesebb italt kaphatnék: Plessisben az én igényeim és szükségleteim többre nem szorulnának. Mindegy, vajjon a vadaskertből avagy a halastóból kerül ki az ételem.

— Ha nem csalódom, te fiam valami ismerőst akarsz fölkeresni ezen a vidéken.

— Csakugyan, valakivel szeretnék találkozni itt — felelte Durward. — Tudniillik édesanyám bátyjával.

— És hogy hívják? — érdeklődött az öreg ember. — Majd tudakozódunk utána, mert hát nem tanácsos ám, hogy mindjárt egyenesen a kastélyba hatolj be, ahol könnyen kémnek tarthatnának.

— Még csak az kellene! Engem kémnek tartani! Az áldóját, bezzeg kipróbálnám rajta a vasamat, ha engem ezzel a gyanuval akarna megbélyegezni! Nagybátyám nevét különben megmondhatom: *Lesley*: becsületes és általánosan tisztelt név.

— Azt nem vonom kétségbe. De tudd meg, fiam, hogy hárman szolgálnak e névvel a skót gárdában.

— A nagybátyám neve: Lesley Lajos. — felelte az ifjú.

— A három Lesley közül ketten viselik a Lajos nevet.

— Az én nagybátyámat „sebhelyes“ előnévvel szokták megkülönböztetni. Családi nevünk ugyanis olyan gyakori a skótok közt, hogy csaknem valamennyinek melléknevet is adnak.

— Ez tehát a „nom de guerre“, nemde? Ha jól emlékszem, a te nagybátyád a „Balafré“ nevet viseli, tekintettel arra a sebhelyre, amely az arcán látható. Mondhatom, hogy derék férfiú és jó katona! Közvetlenül a király körül teljesít szolgálatot. — No de most, ifjú barátom, még egy kérdést! Fogadni mernek, hogy nagybátyád mellett te is a királyi testőrségnél szeretnél szolgálatot vállalni. Nagy cél, amelyet magad elé tűztél és előnyös, mert hiszen még fiatal vagy.

— Lehet, hogy ez a gondolat csakugyan foglalkoztatta az elmémet — felelte Durward közönyös hangon. — De még hogyha így lett volna is: oh, ez az álom rég szertefoszlott!

— Hogy mondottad, ifjú ember? — kiáltott föl az öreg kíséző. — Ily lekicsinylő hangon beszélsz te egy

olyan állásról, melynek elnyeréseért hazád legnevesebb fiai versengenek?

— Hát én csak jószerencsét kívánok nekik hozzá! — felelte az ifjú rendíthetetlen nyugalommal. — Őszintén szólva, a francia király szolgálatába szegődni — nem lenne rossz: finom, drága ruhákba öltöztet, a legjobb ételeit adja e'ém. Én azonban szeretem a szabad levegőt, s inkább ezt választom, sem hogy kalitkába, vagy „fecskefészekbe“ zárassam be magam, ahogy ön azt a — borstartót nevezte. De mindezekon fölül — tette hozzá halk hangon Durward — nyíltan kijelentem, hogy nem szerethetem azt a kastélyt, amelyet olyan fák vesznek körül, amelyeken olyan gyümölcsök teremnek, mint amilyent én ott látok, ni!

— Tudom, mit akarsz mondani vele! — jegyezte meg az öreg ember. — De azért nem árt, ha világosabban fejezed ki magad.

— Hát hogy világosabban beszéljek, nézzen oda!... Egy nyíllövésnyire van egy szép tölgyfa, s arról a szép tölgyfáról lóg egy akasztott ember, éppoly szürke ujjasban, mint az enyém.

— Pasques-Dieu! Csakugyan! — felelte az öreg ember. — Mindenesetre épületes látvány egy fiatal szem számára, noha éppen nem szokatlan nálunk. Maholnap már őszre fordul az idő s hosszú, csöndes holdas éjszakánkint az utak még bizonytalanabbakká válnak; hát bizony, flam, láthatsz akár tíz, sőt akár húsz ilyen gyümölcsöt lógni a fán. De hiszen azok csak — madárijesztők, hogy az akasztófavirágokat elriasszák. Mert hát mindenik ilyen akasztott ember

földi életében többnyire tolvaj, áruló, útonálló vagy legalább is a szegény ember elnyomója volt. Nem kár értük! Ime, ifjú ember, ez a mi hercegeink igazságszolgáltatása!

— Hogyha én Lajos király lehetnék — jegyezte meg az ifjú — legalább kissé távolabb akasztatnám fel őket a kastélyomtól. Pfuj! Egészen idáig érzem a rothadás szagát!

— Ha csakugyan becsületes és hű szolgálja akarsz lenni a mi fejedelmünknek, akkor magad is igaznak fogod találni azt a mondást, hogy „nincs kellemesebb szag, mint ellenségünk hullaszaga!“ — jegyezte meg az öreg ember komoly hangon.

— Az árulót magam is gyűlölöm, s itt a karom, itt a fegyverem, majd elbánnék vele. De a holta után szünjék meg a gyűlölet!... Ha nem csalódom, már közel járhatunk a faluhoz. No, de most már láthatja, jó uram, hogy az étvágyamat sem a bosszankodás, sem a nedves ruha el nem tudja rontani. Keressünk föl tehát minél előbb egy vendégfogadót. De mielőtt az ön szives vendégszeretetét elfogadnám, mondja meg, jó uram, kinek tisztelhetem s mily néven nevezhetem önt!

— Engem általában Péter mesternek hívnak. Független polgár vagyok, aki a sajátjából él. Ez az én címem!

— Tehát — Péter mester, önnek igaza van! — felelte Durward. — Áldom a véletlent, hogy minket összehozott. Mert okos és jó tanácsra még ezután is szükségem lesz s azt mindig hálás szívvel fogadom.

Eközben apránként föltünedezett a templom tor-

nya s egy nagy leszület jelezte, hogy a falu bejáratához érkeztek.

Péter mester azonban most letért a járt útról s azt mondotta ifjú utitársának, hogy az a vendégfogadó, ahová őt vezetni szándékozik, kissé télreeső helyen van és csak jobbfajta vendéget fogad be.

— Péter mester, hogyha Ön ezalatt olyan vendégeket ért, akiknek tömött pénztárcájuk van, nos, akkor már csak inkább szembeszállok azokkal a rablókkal, akik azt az országúton gyakorolják, semmint azokkal, akik azt a — vendégeiken hajtják végre.

— Pasques-Dieu! — felelte mosolyogva Péter mester. — Mily óvatosak vagytok ti, skótok! Az angol teketória nélkül nyit be a vendéglőbe, eszik-iszik kedvére s a fizetésre majd csak akkor gondol, ha már megtömte a bendőjét. Te azonban elfelejtetted, Quentin mester, hogy én tartozom neked egy reggelivel — mégpedig azért, mert az én hibámból fürdöttél meg és lett nedves a ruhád. A tévedésből okozott sértést ily módon akarom én helyrehozni.

— No lám, én már el is felejtettem a fürdést, a sértést, a jóvátételt, mindent! — felelte a nyíltszívű ifjú. — Gyaloglás közben a ruhám szinte már teljesen megszáradt, barátságos meghívását azonban de-hogy utasítom vissza. Mert hát a tegnapi ebédem bizony elég sovány volt, tegnap este pedig nem vacsoráztam. Én önben egy becsületes polgárembert látok, Péter mester, nincs ok tehát arra, hogy szíves meghívását el ne fogadjam.

Péter mester titokban mosolygott; tetszett neki az ifjú önérzetes, szinte büszke magatartása.

Eközben a két vándor szilfáktól árnyékolt, keskeny hegyiösvényen ereszkedett le, melynek végén, egy kapualjon át, roppant nagy vendégfogadó udvarára értek, amely szemmeláthatóan oly urak elszállásolására szolgált, akiknek a szomszédos királyi kastélyban volt dolguk, ahol azonban XI. Lajos király csak nagyritkán látott vendégül valakit. A szabálytalan alakú nagy épület kapubejárata fölött lilommal ékesített cégér lógott; annak az élénk nyüzsgésnek, ami abban az időben észlelhető volt az olyan vendégfogadóknak, sőt magános házaknál is, ahol előkelő utasok szoktak megszállni kíséretükkel — itt nyoma sem volt sem az udvaron, sem a vendégszobákban. Ugy tűnt föl, mintha a szomszédos királyi palota komor, barátságtalan jellegét erre az épületre is rányomta volna, amely pedig voltaképpen a békés tőrés, derűs társasélet és víg lakomák színhelyéül volt szánva.

Péter mester, anélkül, hogy valakinek szólt volna, kinyitott egy oldalajtót s társával együtt belépett egy tágas szobába, ahol rözsényaláb pattogott vígan a tűzhelyen s már minden előkészület meg volt téve a dús, erőteljes reggelihez.

— A komám ugyancsak jól serénykedett — szólalt meg Péter mester. — Gondoltam, hogy fázol, jól esik tehát a meleg szoba. De az éhségedet is lesz mindjárt mivel csillapítanod.

Péter egyet füttyentett, mire a vendéglős megjelent; könnyedén meghajtotta magát, de nem mutatkozott olyan beszédesnek és közlékeny embernek,

mint amilyenek a francia vendéglősök voltak általában.

— Reggelit rendeltem egy úr számára, — mondotta Péter mester. Nos, rendben van?

A vendégfogadás válasz helyett ismét könnyedén meghajolt, s mialatt a pompás reggelihez való ételeket az asztalra rakta, azok dícséretére egyetlen szava nem volt, pedig azok minden dícséretre érdemesek voltak, amivel a francia vendéglősök ételeiket ugyancsak el szokták halmozni.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NEGYEDIK FEJEZET.

A reggeli, amint már előző fejezetben jeleztük, valóban kitünő volt. Megnyitotta az ételsort a híres-nevezetes perigordi pástétom, amiért az igazi ingyenc, akárcsak Homerosz ókori lotofágjai a lótuszért, élhal. Volt azután ízletes rogoût, apróra vágott foghagymával, amit a gascogne-iak szeretnek, de amit a skótok sem vetnek meg; majd a szomszédos montri-charti erdőben lőtt vaddisznó sonkája került sorra, s mindezek mellé pompás, foszlósbélű fehér kenyér, kerek cipóalakra sütve, aminek a neve: *boule* volt (innen származott a pékek francia elnevezése: *bou-langer* s amelynek héja még vízbe mártva is ízletes falat. Pedig nemcsak víz volt ám az asztalon, hanem bőrkancsóban, aminek *bottine* volt a neve, mintegy négy messzely pompás beaulieu-i bor gyöngyözött. Ez a sok jó ingyencfalat még a haldokló ember étvágyát is felköltötte volna; képzelhető tehát, mily ingerlő hatást tett erre az alig húsz éves ifjúra, aki bizony tegnap is nagyon keveset evett. Hozzá is látott amúgy Isten igazában és egymás után ürültek ki a tálak nagy csodálkozására a vendéglősnek s nagy mulatságára Péter mesternek.

Az igazság kedvéért meg kell mondani, hogy

Péter mester őszintén örült a fiatal ember jó étvágyának és nem sajnálta tőle az ételt, mert az volt a meggyőződése, hogy a megvendégelésével valóban emberbaráti cselekedetet vitt véghez; kínálta is valtig ifjú vendégét, mikor észrevette, hogy annak mohó étvágya mintha fokonkint megcsappant volna, amit azután holmi finom uyalánkságokkal iparkodott ébren tartani. Miközben Péter ifjú vendégének étkezését végignézte, az arca földerült, sőt mintha igazi jóakarát tükröződött volna le róla, ami azután az ő eredetileg kemény, szigorú természetével szinte éles ellentétben állott.

Quentin Durward a mohó evés közben észre sem vette Péter mester arckifejezésének ezt a változását s barátságos, de évődő hangon szemrehányást tett neki, amiért folyton csak őt nógatja az evésre, ő maga azonban nem is nyúl az ételhez.

— Óh, nekem bőjtölnöm kell, fiam! — felelte Péter. Délelőtt legföljebb egy kis süteményt eszem és vizet iszom reá. Ez az én reggelim . . . Hej, fogadós! Küld be a feleségedet a reggelimmel! — mondotta Péter mester a fogadós felé fordulva.

Miután a fogadós távozott, Péter így folytatta:

— Nos, fiam, hát nem beváltottam-e ígéretemet, hogy jól megreggeliztetlek?

— Azóta sem volt ilyen jó étkezésben részem, amióta elkerültem Glen-Houlakin-ból! — felelte Durward.

— Glen- . . mit is mondottál? — kérdezte Péter. Honnan a pokolból veszed elő ezt a hosszú nevet?

— Hát igen bizony, Glen-Houlakin, vagyis: szü-

nyogvölgy a neve a mi ősi birtokunknak, kedves uram! — felelte Durward. Azt hiszi, Péter mester, hogy ezzel a reggelivel megszerezte magának azt a jogot is, hogy a mi ősi birtokunk nevén jót nevéssen?

— Isten ments, fiam! Dehogy volt szándékomban, hogy téged megsértselek! — felelte engesztelő hangon Péter. Csak azt akartam mondani, — látván mily jól ízlett neked a reggeli — hogy a királyi testőrség íjászai mindennap ilyen jó, sőt talán még ennél is jobb reggelit esznek.

— Hát biz az nem esoda! — felelte Durward. Hogyha valaki az éjszakát abban a „fecskefészekben“ gubbasztva tölti, reggelre bizony megjön az étvágya.

— És van is mivel csillapítania! — jegyezte meg Péter. Sőt nem is járnak félig meztelenül, mint a burgundiak, hanem olyan ruhájuk van, mint grófnak s oly jól étkeznek, akár a püspök!

— No, akkor ugyancsak jól megy a soruk — felelte Durward.

— Akkor hát miért nem akarsz közéjük állni, fiam? Nagybátyád sokat lendíthetne rajtad. De ide figyelj . . . Magam is érdekelve vagyok a dologban és elősegíthetném az ügyedet. Nemde, fiam: éppoly jól megülöd a lovat, mint kezeled az íjat?

— Hát szó, ami szó: az én törzsöm közt akadt már akárhány olyan jó lovas, mint aki valaha vascsizmáját acél kengyelbe tette. Az ön szíves ajánlatát végre is elfogadhatnám, mert a jó koszt meg a jó zsold, biz nem megvetendő dolog. De nézze csak, Péter mester! Én a becsületet, az előrejutást és a

vitézi tetteket tartom szem előtt. Lajos királyuk azonban — hogy áldja meg az Isten, hiszen Skóciának barátja és szövetségese — itt lebzsel a kastélyban s legföljebb egyik várából a másikba lovagol s politikai praktikákkal városokat és tartományokat szerez magának, a helyett, hogy nyílt ütközetben hódítaná meg azokat. Ami engem illet: nos, én inkább a híres skót Douglas-ékkal tartok, akik állandóan hadakoztak s inkább hallgatták a pacsirta énekét, mint az — egér cincogását.

— Ifjú ember, ne ítélj elhamarkodva a király tetteiről! — felelte Péter. Lajos az alattvalóinak vérét kíméli és nem a magáét. Montlhery-nél személyes bátorságáról tett tanubizonyságot.

— Hát persze! De annak már legalább is van tíz-tizenkét éve, ha nem több! Én inkább szolgálom az olyan urat, aki a becsületét éppoly fényes tisztán tartja, mint a címerpajzsát és a csatazajban érzi jól magát s a csatamezőn keresi a szerencséjét.

— Akkor hát miért nem próbálták már Brüsszelben szerencsét a burgundi hercegnél? Bezzeg lett volna alkalmad akár mindennap kitörni a nyakad, s egészen bizonyos, hogy nem hiába fáradtál volna nála kiváltképpen akkor, ha megtudta volna, hogy épp te vagy az, aki az ő erdészlegényét jól elagyabugyálta.

— Sajnos, szerencsétlen sorsom ezt az ajtót elzárta előlem! — jegyezte meg Durward.

— Akkor hát te vakmerő, te, akinek az ifjúi hév bizony még a vesztét fogja okozni, külföldön találhattál volna még ezenkívül sok alkalmat. Mi a véleményed például — Vilmos márkgrófról?

— Mit mondott, Péter mester? — pattant föl hirtelen Durward. Azt a szakállas vadkant szolgáljam én, azt az Ardennek rémét? Egy rablóvezért, a gyilkosok főnökét, aki egy rongyos ujjasért kész embert ölni, papokat és zarándokokat agyonverni. Nohát, örök szégyenfolt lenne ez atyám címerpajzsán!

— Jól van, jól, te heves vérű ifjú, — felelte Péter — hogyha te azt a vadkant nem tartod méltónak magadhoz, miért nem keresed föl a fiatal gelderlandi herceget?

— Akkor inkább az ördöggel szövetkezem! — fortyant föl Durward méltatlankodva. Őszintén szólva: az a herceg még a földnek is teher. Hogy egyenesen a poklok fenekére jut: egészen bizonyos. Azt beszélik, hogy saját atyját tömlöcbe csukatta, sőt meg is veri. Hát hogy gondol már ilyet, Péter mester?

— Nem is gondolnád ifjú barátom, mily hamarosan véget ér a vérrokonság a magasabb rangú családokban! — jegyezte meg Péter, akinek feltűnt, mily lesújtó véleménye van a gyermeki hálátlanságról. És különben is: az atya is megverte őt annak idején, hát egyszerűen csak a kölcsönt adta vissza neki — tette hozzá Péter most már derűsebb hangon.

— Nem győzők csodálkozni, Péter mester, a beszédén! — mondotta Durward lángpiros arccal. Az ön ősz fejével más tárgyat választhatna a gúny céltáblájául. Ha megverte is a fiát gyermekkorában, de úgylátszik, nem annyiszor, ahányszor kellett volna; s bár ott halt volna meg a keze között, semhogy az egész keresztény világ szégyenére tovább éljen ez a

szörnyeteg, akinél pokolibb fajzatot keresztvíz alá soha még nem tartottak.

— Ahogy te, fiam, a fejedelmek és főnökök jellemét megítéled, kár, hogy magad is nem hadvezérnek születél. Mert hát hol találna az ilyen nagyon okos ember maga számára olyan vezért, akit méltónak találna önmagához?

— Ön gúnyt űz belőlem, Péter mester! — mondotta Durward mosolyogva. És talán igaza is van, de viszont ön még nem nevezett meg senkit, aki valóban derék vezér és kitűnő katonái vannak, s akit igazán érdemes lenne szolgálni.

— Igazán nem tudom, hogy kire gondolsz, fiam!

— Hát kire másra, mint arra, aki — Mohamed koporsójaként — két mágnassark közt lebeg; arra a férfiúra, akit sem franciának, sem burgundinak nevezni ugyan nem lehet, de aki ezt a kettőt kiegyensúlyozza, akitől ez is, amaz is fél; ez is, amaz is őt szolgálja, bármily nagy és hatalmas fejedelmek legyenek is ők különben.

— Még most sem tudom, kit értesz te ez alatt, fiam! — jegyezte meg Péter mester.

— Hát kit értenék mást, ha nem a nemes luxemburgi Lajost, Saint-Pol grófot, a francia connétable-t? Kicsiny, de vitéz seregével jól megállja a helyét, fejét éppoly fenn hordja, mint Lajos király és Károly herceg, kettejük közt lebegve, mint a gyermek, aki a deszkahinta közepén mozdulatlanul áll, mialatt a hinta két végén a másik két gyermek fölvaltva hol a magasba emelkedik, hol alászáll.

— Csakhogy alighanem mégis ő az, aki a három

közül legrosszabbul cselekszik! — jegyezte meg Péter mester. Őszintén szólva, te, aki a fosztogatást olyan égbekiáltó nagy bűnnek tartod, alighanem nem tudod, hogy éppen a te Saint-Pol grófod volt az, aki elsőnek adta meg a példát arra, hogyan kell az országot háborús időben elpusztítani. Pedig azoktól a gyalázatos fosztogatásoktól, amilyenekre ő vetemedt, meg szokás kímélni az olyan városokat és falvakat, amelyek nem fejtenek ki ellenállást.

— Hogyha valóban így áll a dolog — felelte Durward — akkor bizony arra a gondolatra kell jutni az embernek, hogy a három nagy férfiú közül egyik sem jobb a másiknál; és ha választani kellene közülök, az éppolyan lenne, mint mikor valaki válogat a fák közt, hogy melyikre — akassza föl magát. Csak-hogy ez a Saint-Pol gróf, ez a connétable, mégis csak egyszerű szerződés révén jutott birtokába annak a városnak, amely az én nagyrabecsült védőszentemnek a nevét viseli: Saint-Quentin! — itt Durward keresztet vetett. És úgy képzem, hogyha én abban a városban laknék, az én védőszentem is többet gondolna reám mert hiszen nincsenek olyan sokan, akiket az ő neve után neveztek el, mint azok, akik a többi népszerűbb szentek nevét viselik. Rólam azonban, szegény Quentin Durward-ról, az ő lelki fiáról avagy keresztfiáról, alighanem végképp megfélekedett, mert egyik napon éheztet, másnap pedig rábíz engem szent Juliánra vagy egy idegen ember szíves-ségére, amit nekem a rossz hírű Cher-folyóban vagy az ennek adózó vízáradatban vett hidegfürdővel kell kiérdemelnem.

— Ne káromold a szenteket, fiatal barátom! —
mondotta Péter mester ieddő hangon. Szent Julián
az utasok védőszentje és hátha az áldást osztó szent
Quentin jobban gondoskodott rólad, mint azt magad
sejthetnéd?

E pillanatban kinyílt az ajtó s egy tizenöt éves-
nek látszó leányka lépett a szobába, kezében tartva
egy damasz asztalkendővel letakart tányért, amelyen
aszalt szilvával telt csésze és egy serleg állott, mely-
nek művészi kidolgozása méltó volt e városka híres
ötvösművészetéhez. Durward is megcsodálta ezt a
remekbe készült serleget, de nem kevésbé kötötte le
figyelmét a fiatal leányka.

Hamarosan észrevette, hogy dús fekete haja van,
amelyet az akkori idők divatja szerint fürtökbe
fonva viselt; szabályos arcvonásaival, fekete szemé-
vel s Melpoménere emlékeztető, elmélázó arckifeje-
zésével ez a leányka valóban szép és tetszetős jelen-
ség volt, akiről szinte sugárzott az okosság és az ér-
lem. Quentin legott észrevette, hogy valami komoly
oka lehet annak, hogy ez a különben derűs tekintetű
leányka ezúttal komoly, szinte szomorú; az ifjúság
romantikus képzeletével pedig mingyárt arra követ-
keztetett, hogy ez a szép megjelenésű leányka mély
hallgatásba temeti bánatát.

— Nos, Jacqueline, mi az, mi történt? — kér-
dezte Péter mester. Én azt kívántam, hogy Perette-né
asszony hozza ide nekem a reggelimet. Pasque-Dieu!
Talán bizony méltóságán alulinak tartja, hogy en-
gem kiszolgáljon?

— Édesanyám gyöngélikedik — felelte Jacqueline

kissé sietve, de alázatos hangon. Rosszul érzi magát s emiatt a szobát őrzi.

— Remélni szeretném, hogy a szobát — *egyedül* őrzi! — jegyezte meg az öreg Péter mester nyomatékkal. Én, leányom, mindenféle hájjal megkent vén ember vagyok, aki nem egykönnyen hisz holmi — kitalált betegségekben, amelyeket mentőkörülmények gyanánt akarnak velem elhitetni.

Jacqueline elsápadt és remegett Péter mester e szavainak hallatára, mert hiszen tagadhatatlan, hogy Péter hangja és tekintete, amely különben sem volt valami burátságos, mikor haragudott vagy gyanakodott valamiért, bizony ijesztő és fenyegető tudott lenni.

Quentin Durward lovagias előzékenysége már az első pillanatban megnyilvánult. Durward sietve vette ki Jaqueline kezéből a tálat, amelyet az ellenkezés nélkül engedett át neki, látván Péter mester szigorú, barátságtalan arcát. A leányka átható és esdő tekintetének azonban lehetetlen volt ellentállni, elannyira, hogy Péter mester nemcsak enyhült haraggal, hanem annyi udvariassággal, amennyit arckifejezéssel és kézmozdulatokkal ki lehet fejezni, így folytatta:

— Nem korhollak én téged, Jacqueline! Te még nagyon fiatal vagy, fiatalabb, hogy máris tudatában lehess annak, amivé — és csak fájdalommal gondolhatok erre! — egykor lenned kell: hamis, álnok lényvé, mint nemednek valamennyi ingatag jellemű képviselője. A meglett férfikort még senki sem érte el anélkül, hogy ne lett volna alkalma erről meggyő-

zöldnie. Ime, itt van egy skót lovag, ő is csak ugyan-ezt mondhatja.

Jacqueline tekintete abban a pillanatban az idegen ifjú felé fordult, mintha csak Péter mester szavainak akarna engedelmeskedni, de bármily rövid és futó volt is ez a tekintet, benne volt a védelem és a támogatás iránt való esdeklés kifejezése, amit Durward, a fiatalság és a nevelés adta ösztönös gyorsasággal felismert s a női nem iránt tartozó tisztelet hatása alatt kijelentette, habozás nélkül arcába vágna keztyűjét annak a vele egykorú és rangú férfinak, aki azt merné állítani, hogy az a nő, akinek ő most a szemébe néz, nem a legőszintébb, legtisztább érülettel van eltelve.

Jacqueline halotthalaványra vált s gyanakvó pillantást vetett Péter mesterre, aki az ifjú dicsekvését inkább megvető, semmint helyeslő mosollyal jutalmazta. Quentin, aki most már szintén meggondolta magát, erősen elpirult, tudatára ébredvén annak, hogy ő most olyat mondott, amit jogosan kérdésnek minősíthet akárki; mégpedig egy békés foglalkozású, idősebb férfi fülehallatára. Elhatározta tehát, hogy Péter mester lesujtó mosolyát szó nélkül eltűri, mint amelyet megérdemelt. Odanyújtotta tehát neki a serleget és a kést, miközben kissé elpirult, de arcán felismerhető volt az alázat, amit zavart mosoly alá igyekezett rejteni.

— Óh, te balga ifjú! — szólalt meg Péter mester. Te éppúgy nem ismered a nőket, mint ahogy nem ismered a fejedelmeket, kiknek szívét — és itt ajta-

tosan keresztet vetett magára — az Isten a jobbkezében tartja.

— És ki tartja kezében a nők szívét? — kérdezte Quentin határozott hangon, már amennyire erélyes tudott lenni szemben ennek a különös öreg embernek gögös fenhéjázó magatartásával, amely érezhető hatással volt reá, de viszont szégyelte volna, ha kénytelen lenne meghátrálni előtte.

— Ezzel a kérdéssel fordulj másvalakihez, flam! — felelte Péter mester nyugodtan.

Quentin tehát ismét rendre utasítva érezte magát, de azért nem jött ki a sodrából. Ifjú lelke egész hevével lázadozott az ellen a gondolat ellen, hogy Péter mester ezzel a reggelivel végkép levehette őt a lábáról és azon csodálkozott: milyen fogalmuk van ezeknek a flamandoknak a franciák gazdagságáról, amelynek tulságosan nagy hatalmat tulajdonítanak! Fogadni merne, hogy ez az öreg kereskedő azt hiszi, hogy az a tisztelet, amit ő a kora miatt tanúsít iránta voltaképpen az ő pénzének szól.

— Micsoda! — mormogta magában Quentin. Én skót nemes vagyok családfával és címerpajzszzsal, ő pedig egyszerű tours-i kereskedő!

Péter mester ezalatt megsimogatta Jacqueline lecsüngő, hosszú hajfonatát és mosolyogva mondotta neki:

— Ez a fiatal ember majd kiszolgál engem, Jacqueline. Elmehetsz, leányom! De a te gondatlan anyádnak megmondom ám, hogy rosszul teszi, ha téged szükség nélkül annak tesz ki, hogy — megbámuljanak.

— Én akartam önt kiszolgálni, uram — felelte a leányka — s remélhetően nem fog azért megharagudni a rokonára, ha . . .

— Pasques-Dieu! — kiáltott föl türelmetlenül Péter mester. Talán bizony feleselni akarsz velem, avagy itt akarsz maradni, hogy ezt a fiatal embert jobban megbámulhasd. Eredj csak, leányom! Ő nemmes ifjú, s az ő kiszolgálása kielégít engem.

Jacqueline eltűnt, s a leánykának ez a gyors eltűnése annyira kihozta sodrából Quentin-t, hogy szinte gépiesen engedelmeskedett, mikor Péter mester karosszékében hanyagul hátradőlve, olyan ember hangján, mint aki parancsoláshoz van szokva, így szólt reá:

— Tedd ezt a tányért ide mellém!

S miközben Péter mester szeme fölött összeráncolta fekete szemöldökét, amely alól élénk tekintete úgy tört elő, mint a nap sugara az elvonuló sötét felhő mögül, fürkésző pillantást vetett Quentin arcára s így szólt:

— Ugye, hogy szép teremtés! És ez a szeretetreméltó leányka — kiszolgáló leány a vendégfogadóban! Egy tisztos polgárember házának díszére válnék, de mi haszna: rossz nevelés és alacsony származás!

Quentin megütközött, talán maga sem tudta, hogy miért, sőt talán meg is haragudott erre az öreg emberre, amiért azt mondotta, hogy ez a szép leányka egyszerű felszolgáló leány ebben a fogadóban; pedig bizonyára nem közönséges cseléd, hanem talán unokahúga a fogadósnak, vagy ehhez hasonló. De mégis

csak szolgáló személy, aki a vendégek szeszélyeit kénytelen túrni és kiváltképpen Péter mesteréit, akinek bizonyára vannak bogarai és elég gazdag ahhoz, hogy a figyelmes kiszolgálást megkövetelhesse. Az a gondolat is megfordult agyában, hogy végre is figyelmeztetni fogja ezt az öreg kereskedőt arra a különbségre, amely közte és a glen-houlakin-i Durward-család egyik leszármazottja közt kétségbevonhatatlanul fennáll. De valahányszor ebbeli szándékát végre akarta hajtani s Péter mester szeme közé nézett, valami megmagyarázhatatlan érzés megakadályozta őt ebben; mi több: minél jobban szemügyre vette ezt a különös öreg embert, annál jobban megerősödött benne az a kívánság, amely arra készítette: tudja meg mindenáron, hogy voltaképpen kicsoda is ez a férfiú; ő valami szindikusnak vagy Tours város egyik magas állású hivatalos személyiségének tartotta, szóval olyan embernek, aki megszokta, hogy tiszteletben és kitüntetésben részesítsék.

Eközben Péter mester is mélyen elgondolkozott, majd ájtatosan ismét keresztet vetve magára, néhány szem aszalt szilvát fogyasztott el s intett Quentinnek, nyujtáná oda a serlegét. Mikor azonban Quentin a serleget eléje tette, Péter mester így szólt:

— Te nemes ember vagy, fiám!

— Kétségkívül, Péter mester! — felelte önérzeten Quentin. Ha ugyan tizenöt generáció elég ahhoz, hogy annak tarthassam magam. Amint azt már említettem is! De azért ne feszélyeztesse magát, Péter mester, mert engem mindig arra tanítottak, hogy a fiatal köteles segítségére sietni az öreg embernek.

— Nagyon okos, kitünő alapelv! — jegyezte meg Péter mester, anélkül, hogy talán valami hálás tekintettel viszonzozta volna Quentin-nek ezt az udvarias kijelentését, amit pedig az talán el is várt volna.

— Honnan a pokolból veszi ez az öreg kalmár azt a bizalmaskodást, amivel olyan önként értődően fogadja egy skót nemes ifjú kiszolgálását? Mintha bizony én valami szegény pór volnék Glen-Isla városából — mormogta magában Quentin.

Péter mester pedig, aki ezalatt kiitta a vízzel telt serleget, így szólt ifjú társához:

— Abból a mohó vágyból, amellyel te fiam, a bort elfogyasztottad, arra következtetek, hogy csöpp kedvet sem érzel magadban, hogy versenyre kelj velem a folyékony elem fogyasztásában. De van nálam egy olyan elixir, amely az egyszerű forrásvizet a legjobb francia borrá változtatja.

Mialatt ezeket mondotta, Péter mester kebléből elővett egy tengerikigyó bőréből készült nagy zacskót s abból apró ezüstpénzt öntött a serlegbe, amely a felénél is följeb megtelt vele.

— Ifjú barátom — mondotta Péter mester — minden okod megvan, hogy hálás légy védőszented: szent Quentin iránt. Ajánlom, hogy alamizsnát ossz szét a szegények közt. Maradj te csak itt, ebben a vendégfogadóban mindaddig, amíg a te nagybátyád, Balafró, föl nem keres téged. Délután szabadul a szolgálatból és én majd tudtára adom neki, hogy te itt vagy. Nekem úgymint dolgom van a kastélyban.

Quentin Durward éppen mentegetőzni akart, hogy új ismerősének ezt a sok szívességét már el sem

fogadhatja; Péter mester azonban szigorúan összeráncolta a szemöldökét s meghajlott termetét olyan méltósággal, amelyet várni sem lehetett volna tőle, büszkén kiegyenesítve, parancsoló hangon így szólt:

— Ellentmondást nem tűrök, ifjú ember! Tedd azt, amit parancsoltam!

És e szavak után távozott, miközben Quentin-t kézmozdulattal maradásra intette.

Az ifjú skót tanácstalanul állott meg helyén; azt sem tudta, hogy mire vélje az egész dolgot. Első természetes és ösztönszerű mozdulata az volt, hogy beletekintett az ezüst serlegbe, amelyben jó néhány tucat pénzdarab lehetett. De azután a nemes ember büszke öntudatával utasította vissza magától annak még a gondolatát is, hogy ettől a gazdag plebejstől pénzt fogadjon el. Pedig ez reá nézve igen fontos kérdés volt, mert pénzbeli segélyforrása nagyon vékonyan eresztett, s abból ugyan alig tellett volna akár a dijon-i útra — ha rászánta volna magát, hogy a burgundi herceg udvarában vállaljon szolgálatot — akár pedig Saint-Quentinbe való utazásra, ha mégis inkább Saint-Pol connétable szolgálatát választaná. Addig-addig tétovázott, míg végre is arra meggyőződésre jutott, hogy legjobb lesz nagybátyja tanácsára hallgatnia. A serlegben talált pénzt tehát a selyem sályomzsebbe rejtve, hívta a vendégfogadóst, hogy az ezüst serleget visszaadja neki és hogy egyúttal megtudjon egyet-mást a bőkezű kereskedő kilétéről.

A fogadás legott megjelent s ezúttal, ha nem is volt beszédes, de mintha közlékenyebbnek mutatkozott volna. Mindenekelőtt kijeleptette, hogy a ser-

leget nem veszi vissza, mert nem az övé, hanem Péter mesteré, aki azt a vendégének ajándékozta. Neki is van ugyan négy ezüst csészéje, amit még boldogult nagyanyjától örökölt, de azok össze sem hasonlíthatók ezzel a műremekkel, amely Tours leg-híresebb ötvösének, Martin Dominique mesternek művészetét dícséri, amire büszke lehetne — Párizs!

— Akkor hát azt mondja meg legalább — faggatta Quentin a fogadóst — hogy voltaképpen ki is hát ez a Péter mester, aki ilyen fejedelmi ajándékkal tünteti ki ismeretlen vendégét?

— Hogy kicsoda Péter mester? — mondotta a fogadós lassan szótagolva, mintha minden egyes szót a fogai közt akart volna megszűrni.

— Hát persze, azt szeretném tudni, hogy kicsoda ez a Péter mester! És mi a célja azzal, hogy így osztogatja az ajándékokat? Azután pedig azt is szeretném tudni, vajjon kicsoda az a fiatalabb férfi, aki alighanem valami mészáros s akit Péter mester ideküldött, hogy rendelje meg a reggelit.

— Hogy kicsoda Péter mester — felelte óvatosan a vendéglős — azt tőle magától kellett volna megtudakolnia, ifjú uram. Ami azonban a fiatalabb férfit illeti, csak annyit mondok, hogy — az Isten mentsen meg bennünket a vele való közelebbi megismerkedéstől!

— Itt valami nincs rendben! — mondotta Quentin. E mögött valami titok lappang. Péter mester nekem azt mondotta, hogy — kereskedő.

— Ha azt mondotta, akkor csakugyan az! — volt a fogadós óvatos válasza.

— És miféle árukkal kereskedik?

— Óh, nemcsak egyféle áruval, de főként mégis selyem kézműárúkkal, amelyek vetekednek a híres velencei és indiai gyártmányokkal. Láttá ön azt a sok eperfát, mikor idejött, uram? Nos, azokat a fákat Péter mester parancsára ültették selyemhernyó-tenyésztés céljából.

— És kicsoda az a fiatal leányka, aki Péter mester reggelijét szolgálta fő?

— Nálam lakik társalkodónőjével együtt, aki nagynénje vagy valami rokona lehet, ha nem tévedek.

— Hát szokás az itt, hogy a vendégek egymást szolgálják ki? Észrevettem, hogy Péter mester sem az ön alkalmazottja kezéből nem fogadta el az ételét.

— Hja a gazdag embereknek mindig van valami szeszélyük! Nem ez az első eset, amikor Péter mester módját találja annak, hogy előkelő embereket megtáncoltathasson.

Durward kissé sértve érezte magát e nyilatkozat által, bosszúságát azonban eltitkolta s megtudakolta a fogadóstól, vajjon kaphatna-e itt egy szobát egy napra, esetleg hosszabb időre is.

— Természetesen! — felelte a fogadós. — Amennyi időre tetszik. Csak parancsoljon, ifjú uram!

— S vajjon tehetném-e tiszteletemet a hölgyeknél, akikkel végre mégis csak egy fődél alatt lakom?

A fogadós hamarjában nem tudta, hogy mit feleljen; végre habozva azt mondotta, hogy a hölgyek nem szoktak távozni a fogadóból és hogy látogatóknak egyáltalán nem fogadnak.

— Kivéve Péter mestert, nemde? — jegyezte meg Durward.

— Nem engem illet, hogy felsoroljam a kivételeket — feletle a fogadós határozott, de tiszteletteljes hangon.

— Vigyen hát, kérem, egy üveg vernat-ot a hölgyeknek mély tiszteletem kifejezése mellett s jelentse nekik, hogy: Quentin Durward, Glen-Houlakin-ből, skót nemes és lovag, aki velük egy föld alatt lakik, személyesen óhajtja hódolatáról biztosítani a hölgyeket.

A fogadós távozott, de kisvártatva vissza is jött köszönetével a hölgyeknek, akik a frissítőt nem fogadták el; egyúttal nagy sajnálatuknak adtak kifejezést, amiért nem fogadhatják el a skót nemes ifjú látogatását, mert ők visszavonultan élnek s látogatót nem fogadnak.

Quentin az ajkába harapott s egy pohárral lehörpintett abból a frissítőből, amelyet a hölgyek visszautasítottak.

— De különös egy ország! — tündött magában komoran Quentin. Kereskedők és kézművesek erkölcs és fényezés tekintetében hasonlítanak a nemes emberekhez s utazgató hölgyecskék, akik csapszékben ütik föl sátorfájukat, megőrzik inkognitójukat, mintha bizony hercegnők volnának álruhában. Hanem azt a fekete szemű leánykát látnom kell, — kerüljön hármibe!

Ekkor azután a szabájába vezettete magát Durward.

A fogadós csigalépcsőn vezette föl a vendégét a

folyosóra, ahonnan ajtók nyíltak az egymás mellett sorakozó szobákba, ami Durwardot a kolostor céljaira emlékeztette. Mikor a folyosó tulsó végére értek, a fogadós a nagy kulcsesomóból elővett egy kulcsot s kinyitva az ajtót, vendégét betessékelte egy kicsiny, de tiszta és lakályos toronyszobába, amely tábori ágygal és néhány szükséges bútordarabbal volt felszerelve, példás rendjével pedig szinte egy kis palotához volt hasonló.

— Azt hiszem, hogy jól fogja magát érezni, ifjú uram — mondotta a fogadós. Kedves kötelességemnek tartom, hogy Péter mester barátait jól kiszolgáljam.

— Óh, te áldott hidegfürdő! — kiáltott föl és örömeiben nagyot ugorva Quentin Durward, mikor a fogadós távoztával magára maradt a szobában. Soha még a szerencse előnyösebb és nedvesebb alakban nem jelentkezett. A kedvező szerencse valósággal eláraszt engem. Nyakig vagyok benne, mint ma reggel — a vízben!

Eközben ahhoz a kicsiny ablakhoz lépett, ahonnan — minthogy a torony az épület vonalából erősen kiszökellt — nemesak a csinos, elég nagy kertbe láthatott, hanem azon túl láthatta azokat az eperfákat is, amelyeket Péter mester ültetett a selyemhernyó tenyésztés céljából. Mikor azután Quentin ezzel a látvánnyal betelt és máshová tekintett, szemközt egy másik tornyot pillantott meg; abból a kis ablakból, ahol most állott, az épületnek egyik éppilyen kiugró részén levő kis ablakba láthatott. Természetesen, Quentin érdeklődése legott elfordult a tágas kerttől

és Péter mester eperfától, hanem teljesen a szemközt levő kis toronyablak felé irányult, melynek rácsozata félig nyitva volt, csak éppen a függöny takarta el félig-meddig az ablakot, hogy távoltage a nap sugarait és talán a kíváncsi tekinteteket is. Az ablakmélyedés egyik oldaláról egy lant csüngött, amelyet könnyű tengerzöld fátyol takart el félig.

Hogy ifjú barátunk a szép szomszédnő és lantja iránt élénken érdeklődött — talán mondani is fölösleges; mindenekelőtt azzal akart tisztába jönni, vajjon a szép szomszédnő azonos-e azzal a leánykával, aki Péter mestert annyi alázatossággal szolgálta ki. Azt is fölösleges mondani, hogy Durward nem ajtóstól rohant a házba, tehát nem állott oda egész nagyságában az ablaka elé, mert jól tudta, hogy madarat nem szokás dobbal fogni, de igenis a — saját hangjával. Amikor tehát az ablakmélyedésben óvatosan meglapult, ahonnan azonban a szemközt levő ablakot kényelmesen megfigyelhette, gyönyörködve pillantott meg egy gömbölyű, fehér női kart, amely épp a lant után nyult.

A leányka most egy kis dalocskába fogott bele, amelyet abban az időben a lovagkor nemes asszonyai szoktak énekelni lovagjaik és dalnokaik mulatattása céljából. Egyszerű, igénytelen kis dal, melynek szövege nem volt alkalmas arra, hogy a figyelmet a daltól elterelje s az értelmet megragadja.

De bármiként vélekedjék is az olvasó az ilyen dalocskáról: Quentin lelkére mégis nagy hatással volt, kivált hogyha azt is figyelembe vesszük, hogy azt a dalocskát a lant zenéjétől kísért bájos és bárso-

nyos női hang énekelte és hogy ezek az édesbús hangok egybekeveredtek a levegő enyhe leheletével, amely illatoktól telítve áradt a kert felől.

Mikor a dal vége felé közeledett, Quentin meg nem állhatta, hogy eddigi viselkedésénél merészebb ne legyen: hátha gyors fellépésével többet sikerül meg tudnia, mint amennyit leshelyéről kikémlelhetett. Ámde ebben a pillanatban az ének félbeszakadt, az ablak becsukódott s a sötétszínű függöny, amelyet belülről az ablak elé vontak, véget vetett a toronyszobában lakó szomszéd megfigyeléseinek.

Durward csodálkozott, de haragudott is magára, amiért így elsiette és elrontotta a dolgot; de azzal vigasztalta magát, hogy az a kis ablak majd csak ki-nyílik még, hiszen a szomszédok csak nem fosztják meg magukat a szabad levegőtől — ő miatta! Ám ebben az önámításban volt egy jó adag hiúság is. Hogyha az a bizonyos feketehajú leányka lakik ott, abban a szemközt levő toronyszobában, akkor annak a figyelmét nem kerülhette el az, hogy a másik toronyban viszont egy csinos, fiatal, aranyfürtű szerencsevadász lakik; a románcok és az okos tanító-mesternők pedig arra már bizonyosan megtanították, hogy a leányok — bármily szemérmetesek legyenek is — a szomszéd kiléte és foglalkozása iránt való érdeklődéstől nem tudják magukat mentesíteni.

Quentin még mindig ilyen gondolatokkal foglalkozott, mikor valami szolgaféle ember jelentette, hogy lenn egy lovag vár reá, aki beszélni óhajt vele.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az a lovag, aki Quentin-t abban a szobában várta, ahol ő reggelizett, azoknak a lovagoknak volt egyike, akikről XI. Lajos király már rég megmondotta, hogy ezek tartják kezükben Franciaország sorsát, mert reájuk van bízva a király személyének védelme.

Még VI. Károly állította föl ezt a híres testületet, az úgynevezett: skót íjász-testőrséget. Tekintettel azokra a viszályodásokra, amelyek őt birodalmának úgyszólván a felétől megfosztották, nemkülönben a nemesség bizonytalan, ingatag hűségére: ésszerűtlen és veszedelmes lett volna személyes biztonságát ezekre a nemesekre bízni. A skót nemzet ősi ellensége volt az angolnak s egyszersmind természetes szövetségese Franciaországnak. A skót nép szegény volt, de vitéz és hűséges; bizonyosan lehetett számítani arra, hogy a testőrséget a túlsűrű népességű nemzet fiaiból bármikor ki lehet egészíteni, mert Európa egyetlen nemzete sem bocsájtozt ki magából annyi vakmerő és vitéz kőborlovagot, mint éppen a skót. Nemesi származásuk büszke tudata különös jogot adott nekik arra, hogy az uralkodó közelébe juthassanak; viszont a számuk mégsem volt akkora, hogy lázadást szíthat-

taáz volna, vagy hogy az urat játsszák ott, ahol csupán szolgálni voltak hivatva.

Másrészt a francia királyok politikájához tartozott az, hogy ennek a külföldiekből rekrutálódott testületnek tetszését megnyerjék s annak tagjait magas ranggal és busás zsolddal a maguk szolgálatába állítsák. Lajos is valamennyit nemesi rangra emelte s az a körülmény, hogy közvetlenül a király személye körül teljesítettek szolgálatot s annak mindig közelében lehettek: mind maguk előtt, mind pedig a francia nép szemében bizonyos tekintélynek és méltóságnak örvendettek. Fegyverzetük, felszerelésük és ruhájuk valóban pompás volt és fényes, s mindegyiknek joga volt egy fegyverhordozót, egy szolgát, egy apródot és két darabontot tartani maga számára; e két utóbbi közül az egyik neve *coutelier* (késes, aki késsel hadakozik) volt és egy hosszú késsel volt fölfegyverezve, amellyel ütközet közben a gazdája életét védelmezte és bosszút állt, ha az elesett. A *coutelier*-k legtöbbszörre alacsony származású családok fiaiból kerültek ki és nemesi rangra nem lehetett igényük; minthogy azonban a jövedelmük igen tekintélyes volt: nem volt nehéz a legkiválóbbakat megnyerni erre az állásra.

Louis Lesley, vagy ahogyan ezután gyakrabban nevezni fogjuk: *Balafre* (sebhelyes), mely név egész Franciaországban ismeretes volt, hat láb magas, erőteljes, izmos férfiú volt, durva arcvonásokkal, amiket még félelmetesebbé tett az a hosszú, széles furdás, amely a homloktól kezdve, közvetlenül a jobb szem mellett elhaladva, a pofacsonton át egészen a

füleimpáig ért, mély barázdát alkotva, amely majd skárlátvörös, majd kék, sőt feketés színben játszott, de mindenkor egyformán csunya és ijesztő látványt nyújtott, mert az arckifejezés változása szerint módosult s a belső felindulás szerint változtatta a színét.

Fegyverzete és a ruhája egyaránt drága és értékes volt. Skót sapkáját tollbokréta és Szűz Máriának ezüsből készült képmása díszítette. Nyak- és karvédője, valamint a keztyűje ezüsttel gazdagon kivert, legfinomabb acélból készült, páncélinge pedig úgy csillogott és ragyogott, mint fákon és bokrokon a dér téli reggelen. A páncél fölött kék bársonyból való bő kabátot viselt, amely két oldalt nyitott volt, mint a heroldoké, s ezüsttel himzett, nagy fehér kereszt szolgált díszéül. Térdét és a combját vaspántok védelmezték, amihez még acélcipő járult; jobb oldaláról egy erős, széles tör lógott, amelyet furesa néven neveztek el: *the mercy of God* (Istennél a kegyelem) két kézre fogható kardja jobb válláról széles szíjon csüngött le, amely szintén dús himzésekkel volt ékes; a súlyos kardot azonban, amelyet a szabályok értelmében állandóan viselnie kellett, kényelmi szempontból ezúttal a kezében tartotta.

Quentin Durward, aki — mint a skót ifjúság abban az időben általában — korán hozzászokott a fegyver és a harc látásához, életében még sohasem látott ily tökéletes és pompás fegyverzetet, mint amilyent az a férfiú viselt, aki őt most mint anyai nagybátyja, Louis Lesley, a Balafré, üdvözölte. Csak éppen az ijesztően marcona arc láttára hökkent meg egy kissé, mikor durva bajuszával az arcát elég gyön-

gédtelenül megérintette s egy lélekzet alatt hazájáról tudakozódott.

— Hát bizony nem sok jó ujságot mondhatnék, kedves nagybátyám! — felelte Quentin. Mondhatom, nagyon örülök, hogy legott rámismert.

— Micsoda? Még akkor is rád ismertem volna, ha a bordeaux-i mezőkön mint a gólyát, falábakon láttalak volna fel s alá sétálni, te gyerek! De ülj csak le — hallod? — ülj le! Ha pedig valami szomorú hírt hoztál hazulról, hát — van itt bor is, amely azt elviselhetőbbé teszi. Hej! Fogadás! Bort ide, mégpedig a javából! De rögtön ám!

Hamarosan egy üveg champagne-i bor állott előttük, amiből az idősebbik vendég legott egy hatalmasat nyelt, unokaöccse azonban csak kóstolgatta, azt adván okul, hogy ma reggel már egyszer bort ivott.

— Ezt a mentegetőzést a hugod szájából szívesen hallottam volna, kedves öcsém! — mondotta Balafré. Neked azonban nem szabad ám a boroskancsótól irtózni, hogyha azt akarod, hogy szakállad nőjön és hogy jó katona váljék belőled. Tedd le tehát azt a tarisznyát és beszélj nekem valamit Glen-houlakinről! Hogy van édesanyád, a testvérem?

— Meghalt, kedves nagybátyám — felelte szomorúan Quentin.

— Meghalt? — ismételte Balafré olyan hangon, amely inkább csak esodálkozást fejezett ki, semmint sajnálatot. Lehetetlen! Öt évvel volt fiatalabb nálam, én pedig sohasem éreztem magam olyan egészségesnek, mint most. Életemben egyszer volt fejfájásom,

akkor is a szabadságom alatt, mikor víg cimborákkal két vagy három napig egy kissé kirugtunk a hámból. És szegény hugom — meghalt! De édesatyád, nemde, öcskös, ismét megnősült?

Mielőtt Quentin válaszolhatott volna, Balafré a tagadó választ már leolvashatta unokaöccse szomorú arcáról.

— Hogyan? Nem nősült meg? — kiáltott föl nagyhangon Balafré. Pedig fogadni mertem volna, hogy Allan Durward nem tud asszony nélkül élni. Szerette a rendet a házban — no meg a szép asszonyt is. Ami engem illet: én nem sokat törődöm a házbeli renddel és kényelemmel, de annál szívesebben felejttem a szemem a szép asszonyon, anélkül, hogy mingyárt a házasság szentségének a gondolatával foglalkoznék. Nem vagyok én ahhoz elég jámbor!

— Óh, kedves nagybátyám — mondotta Durward — anyám egy évi özvegység után halt meg. Mikor az Ogilvie-k megostromolták Glen-houlakin-t, atyám, a két nagybátyám, két bátyám, hét rokonunk, a lantosunk, a várnagy és hét harcosunk elesett a kastély védelmében. Glen-houlakin-ban egy kémény sem füstöl már és kö kövön nem maradt . . .

— Szent András keresztjére mondom: ez aztán vereség volt! — mondotta Balafré. Ezt nevezem én vereségnek! Hát igen bizony: az Ogilvie-k miudig rossz szomszédok voltak, ami bizony nagy átok! Dehát — a hadiszerecsse! Hadisors! És mikor történt ez a szerencsétlenség, öcsém?

E szavak után Balafré egy hatalmasat húzott a boroskancsóból és méltóságteljesen rázta meg a fejét,

mikor Quentin megmondotta, hogy a gyászos eset épp szent Judás-napon történt.

— Hát látod csak, öcsém! — mondotta Balafré. Nem megmondottam, hogy szerencse — véletlenül mulik! Épp azon a napon foglaltam el én húsz társammal a Rochenoir-kastélyt, amelyet Amaury Bras-le-fer védelmezett, a szabad csapatok vezére, kinek a hírért alighanem te is hallottad. Én épp a kapu küszöbén öltem meg őt és annyi aranyat szereztem, hogy ezt a szép aranyláncot csináltathattam belőle, amely mingyárt a felére csökken, mert a másik felét valami szent fogadalom céljaira ajánlom föl.

— Hej! András! András!

András, Balafré darabantja lépett be; ruhája olyan volt, mint az íjászoknak általában, csak éppen lábszárvédője nem volt, s a felszerelése durvább anyagból való volt. Balafré a láncot lekanyarította a nyakáról, elpusztíthatatlan fogaival mintegy két hüvelyknyit leharapott belőle s a darabantjához fordult:

— Itt van, András, nesze! Vidd el ezt az én komámhoz, Pater Bonifác víg cimborámhoz, a saint-martin-i buráthoz. Mondd meg neki, hogy a húgom, testvéreim és még többen a rokonaim közül — meghaltak, kérem tehát, hogy mondjon misét a lelkiüdvükért, amennyi e lánc hosszúságából telik és tegyen meg általában mindent, amit ő szükségesnek tart, hogy azok a tisztítóútból kiszabaduljanak. De — ide figyelj! — minthogy ezek az emberek rendes, tisztességes életet éltek s mindenféle eretnekségtől távol állottak, s így minden valószi-

núség szerint a tisztítótűztől máris megszabadultak: szabadítsa meg őket a bilincseiktől is. Ezt már ocsóbban is megteheti! Ami aranyérték még fennmarad — ide figyelj, András! — fordítsa azt egy gonosz fajzat, az Ogilvie-k megátkozására. Hogy hogyan: azt már reá bízom. Csak azután foganatja legyen az átoknak! — Megértettél engem, András?

András igenlően intett a fejével.

— De jól vigyázz, hogy ebből a láneból egyetlen szem se tévedjen el ám valamelyik útközi csárdában, mert hogyha meg tudom: kipróbálom a há hátadon a lovam hevederét s a kengyelszíjat, és tudom Istenem, hogy a bőröd olyan piros lesz, mint szent Bertalané! — Amint észreveszem, te már jól a fenekére néztél a kancsónak. Nohát, mielőtt útra kelnél: nesze, igyál még, András!

És ezzel színiültig töltötte a poharat, amit András hamarosan lehörpintett s legott távozott, hogy a parancsot teljesítse.

— Most pedig, kedves öcsém, beszélj el, mi csoda szereped volt abban a szomorú ütközetben.

— Én is velük harcoltam, akik erősebbek és idősebbek voltak, mint én, — felelte Durward. — Végre is valamennyien elvéreztünk: én egy súlyos sebet kaptam.

— Tíz évvel ezelőtt én is súlyos sebet kaptam. Még most is meglátszik. Ide nézz, öcsém!

Balafré arra a mély vágásra mutatott, amely arcát eléktelenítette; majd megjegyezte:

— Egyetlen Ogilvie kardja sem okozott még ekkora vágást!

— Oh, eléggé mély sebeket vágtek azok, bátyám! — felelte Durward. — Mikor azután az öldöklésben kifáradtak, édesanyám rimánkodására nekem megkegyelmeztek. Épp az ostrom idején vendég volt nálunk, egy aberbrothok-i tudós szerzetes, aki szintén alig bírt élve elmenekülni; de kikötötték, hogyha fölgyógyulok: szerzetes lesz belőlem.

— Szerzetes? — szörnyüködött Balafre. — Ilyen velem még nem történt soha! Még álmomban sem emlékszem arra, hogy engem valaki fölszólított volna. És mégis, szinte csodálkoznom kell, mert — azt hiszem, igazat adsz nekem, öcsém — eltekintve az írástól és az olvasástól, amit sohasem tanultam, nemkülönb a zsoltárenekléstől, amit ugyanesak ki nem állhattam és csak a kolduló báráthoz tartok méltónak, — hogy a mi asszonyunk, Szűz Mária bocsássa meg nekem! — és itt keresztet vetett magára — no meg a bőjtöléstől, amit soha ki nem állhattam, mert, amint mondottam, ezektől eltekintve, én a szerzetest olyannak is képzelhettem, mint amilyen az én kis komám, Pater Bonifác, a saint-martin-i barát. Tehát magam sem tudom, hogy törtégt, de nekem ezt az ajánlatot senki nem tette. — Neked tehát szerzetesnek kellett volna lenned, kedves öcsém? S ugyan miért? Kíváncsi vagyok.

— Hát azért, hogy a mi családunk végképp kipusztuljon. A sírban, avagy a kolostorban: az már mindegy volt nekik.

— Hm! Most már értem! Oh, a gazemberek!... No, de azért csalódhattak volna ám! Mert — ide

figyelj, kedves öcsém — itt van mindjárt például Robersart kanonok esete! Ő is felszentelt pap volt, de azután kiugrott a reverendából s egy szabadcsapat parncsnoka lett. Neki van a legszebb szeretője és három gyönyörű gyermeke. A szerzeteseket tehát nem kell sajnálni, öcsém! Nem kell sajnálni! Még mielőtt az ember föleszmélne: katonák és családapák lesznek belőlük. — De folytasd csak tovább, édes öcsém!

— Már nincs sok mondani valóm!... Miután édesanyám úgyszólván szavatosságot vállalt értem, hát fölvettem a papnövendékruhát, alávettem magam a kolostori élet szigorú szabályainak, sőt írni-olvasni is megtanultam.

— Irni-olvasni? — kiáltott föl Balafre csodálkozva. — Irni-olvasni? Lehetetlen! Tudtommal soha még egy Durward a nevét nem tudta leírni, még kevésbé egy Lesley! Én magam is ezek közé számítom magam, mert én éppúgy nem tudok írni, mint — repülni. De szent Lajosra mondom! Hogy tanultál meg írni-olvasni?

— Eleinte bizony nehezen ment — felelte Quentin — de lassankint belejöttem. A fájdalmas seb és a nagy vérveszteség következtében nagyon legyöngültem ugyan, de mert megmentöm: Pater Péter haragját nem akartam magamra vonni: hát belenyugodtam sorsomba. Miután azonban anyám nemsokára ágynak dőlt és meghalt, és pedig teljesen fölgöngyultam: őszintén bevallottam az én jótevőmnök — aki időközben al-perjel lett a kolostorban — hogy nem érzek magamban hivatottságot a szerzetesi

életre. Hogy pedig az al-perjelt az Ogilvie-k bosszújától megkíméljem: úgyszólván szöknöm kellett a zárdából. Ezért vittem magammal az apát sólyommadarát. Valójában azonban engem szabályszerűen elbocsájtottak, minek bizonyságául szolgál a birtokban levő okmány, ellátva az apát pecsétjével és aláírásával.

— Ez mind szép és mind jó! — jegyezte meg Balafré. — Csakhogy a mi királyunk — aki nem kérdezi, vajjon loptál-e vagy sem? — rendkívül irtózik az olyan embertől, aki zárdából szökött meg. Arra azonban fogadni mernék, hogy a pénznek nem lehetsz hővében.

— Bizony kedves nagybátyám, egész vagyonom néhány ezüstpénz.

— Bizony nem kellemes állapot a pénztelenség! — jegyezte meg Balafré. — De nézd csak, öcsém! Noha nem rakom élére a zsoldomat — mert hát olyan veszedelmes állást, mint amilyen az enyém, becsülettel betölteni bizony elég nehéz! — azért volt ám még néhány aranyláncom, karkötőm és nyakésem — amit követendő példának állítok eléd, öcskös! — sőt még most is akadna néhány, ha éppen pillanatnyi szükségem lenne rá. Most bizonyára azt fogod kérdezni, hogyan jutok én ilyen ékszerek birtokába? Hát persze — folytatta kérkedő hangon, miközben a nyakáról le'ógó láncsal játszadozott — nem lógnak ám minden bokron s nem nőnek szabadjára künn a mezőn, mint a nárcisz, melynek szárából a gyerekek láncot kötnek maguknak. Honnan veszem tehát? Nohát, édes öcsém, te is szert tehetsz ilyen ék-

szerekre, ha a francia király szolgálatába szegődsz, ahol kínálkozik számodra minden kincs, amit csak a szíved kíván, csak keresni kell, ha néha az életedet teszed is kockára értük, vagy amúgy...

— Én pedig úgy hallottam — vágott közbe Durward, aki még mindig nem akart nyíltan színt vallani — úgy hallottam, hogy a burgundi herceg nagyobb udvartartást visz, mint a király, és hogy katonáinak is nagyobb a becsületük, sőt hőstettek véghezvitelére is több alkalom nyílik. Ezzel szemben a francia király, a legkeresztényibb fejedelem, ahogy nevezik, győzelmeit követői nyelvének köszönheti.

Balafre természetesen a francia király mellett tört lándzsát és alaposan lecsepülte a burgundi herceget, aki minden győzelmet maga arat le s katonáinak — kiváltképpen a külföldieknek — úgyszólván csakis zsoldot vagy pénzbeli jutalmat ad, de rangot és méltóságot soha.

Meg hosszasan elbeszélgettek így ketten, miközben Quentin valóban meglepő tájékozottságot árult el Lajos francia király udvartartását és környezetét illetően, amit az öntelt Balafre nagyhangú szavakkal akart ellensúlyozni, de semmi eredménnyel.

Ekkor megkondult a harang.

— Hallod, öcsém, Saint-Martin harangja! — kiáltott föl Balafre. — Nekem már mennem kell! Isten áldjon meg és szedd össze magadat! Holnap reggel pedig jelentkezzél a fölvonó hídnál s az őrszemtől tudakozódjál utánam. De ügyelj ám, nehogy az egyenes útról valahogy letérj, mikor a főkapu felé

tartasz, mert a vigyázatlanságod esetleg az egyik végtagodba kerülhet, amit pedig, tudom, hogy nem szívesen vesztenél el. Majd színről-színre látni fogod a királyt s akkor íteld meg őt! Isten áldjon, öcsém!

Ezeket mondván, Balafre már el is tűnt, sietsé-
gében azonban elfelejtette kifizetni a borát; jelen
téktelen gyöngeség, ami a hasonló vágású emberek-
nél nem szokatlan, a fogadás pedig, talán a lengő
tollbokréta és a hatalmas kard iránt érzett tisztelet-
ből, dehogy merte volna őt erről a gyöngeségről le-
szoktatni.

Nemde, azt hittük volna, hogy Quentin most már
visszamegy a toronyszabába, hátha ismét hallhatná
annak a kellemes női hangnak az énekét. Oh, ez na-
gyon is romantikus lett volna most, mikor nagy-
bátyjával az élet prózai dolgairól beszélgetett. In-
kább a magányos sétát választotta, s kiment a gyors-
folyású Cser-folyó partjára, ahová vezető utat előbb
a fogadóstól megtudakolta, nehogy valami alattomos
vastövisbe vagy kötélhurokba akadjon a lába. Itt
azután elgondolkozott jövőendő sorsáról, amit, a
nagybátyjával folytatott beszélgetés hatása alatt,
most még bizonytalanabbnak látott.

HATODIK FEJEZET.

Séta közben mélyen elgondolkozott Quentin, s akárhogy csürte-csavarta és forgatta elméjében azokat a szavakat, amiket nagybátyjától hallott: kénytelen volt önmagának bevallani, hogy — csalódott benne. Nem ilyennek képzelte ő Balafrét, akinek híre zarándokok vagy utazó kereskedők révén a hazájába is elkerült, s vitézi tetteiről csodákat meséltek. Anélkül, hogy édesanyja tisztelt emlékét meg akarta volna sérteni, mégis csak arra a meggyőződésre jutott, hogy anyai nagybátyja egyszerű, közönséges zsoldos katona, aki egy pénzzel sem jobb, sem rosszabb, mint többi társai, akik ugyanezt a mesterséget üzik s jelenlétükkel csak súlyosbítják Franciaország különben is zilált helyzetét. De kiváltképpen fáj neki az, hogy amikor elmondotta családjuk szomorú sorsát, csöppnyi meghatódottságot sem árult el, sőt ellenkezően, teljes részvétlenséggel fogadta a hírt. Szóval: Balafré vitéz, edzett katona volt, de önző és szűkkeblű ember; becsülettel töltötte be hivatását, de ezenkívül kevés olyan tárgy volt, ami őt érdekelte volna; legföljebb volt benne némi ájtatosság, ami azonban leginkább azokban a kicsapongásokban merült ki, amikre kedvelt komájával.

Bonifác testvérrel és gyóntatójával elég gyakran vállalkozott. Talán épp ezek a tulajdonságok voltak azok, amelyek nem tették őt alkalmassá arra, hogy a király — aki embereit és azok értékét jól ismerte — valamely nagyobb munkakörrel, talán csapatparancsnoksággal bízza meg, s noha Lajos király gyakran talált alkalmat arra, hogy őt kegyeiben részesítse és kiténtese: Balafré mindazáltal nem volt más, mint egyszerű testőr.

Mialatt Quentin ilyen és ehhez hasonló gondolatokkal foglalkozva folytatta útját a folyó partján, képzeletében ismét fölmerült előtte az öreg Péter mester alakja, aki sokkal nagyobb megértést és szívjóságot tanusított iránta, mint vérbeli rokona: Balafré. Hogy is mondja a skót közmondás? — „Jobb egy barátságos idegen, mint egy idegen vérrokon.“ — Elhatározta tehát, hogy Péter mester titokzatos személyét, ha török-szakad is, kinyomozza és fölkeresi, legalább lesz valakije, aki okos tanácsal és útbaigazítással látja el; ha pedig csakugyan kereskedő, mint ahogy ő mondotta: akkor meg éppen külföldi útjára is elkísérheti és még szolgálatot is vállalhat mellette, amely esetleg inkább kedvére való lehet, mint Lajos király udvarában a testőr-szolgalat.

Útközben szemben találkozott egyszerű emberekkel, akiktől megtudakolta Péter mester házát; csaknem valamennyien udvariatlan, sértő, sőt egyenesen fenyegető magatartást tanusítottak iránta s furesa sapkájára gúnyos megjegyzéseket tettek. Egyik sem ismerte Péter mestert, mert Tours-ban számos pol-

gárember lakik, akik ezt a nevet viselik, így hát minden igyekezete hiábavalónak bizonyult. Ezeknek az embereknek furcsa, szinte megmagyarázhatatlan viselkedése azt a hiedelmet keltette benne, hogy vagy ő van megbabonázva, vagy pedig Tours lakói a legostobább, legdúrabb és legbarátságtalanabb népe egész Franciaországnak.

És csakugyan: nemsokára olyan eseménynek lehetett a szemtanuja, sőt szenvedő hőse, amely az ő ebbeli véleményét a legteljesebb mértékben igazolta.

Egy kis magaslaton, amely az úttal szemközt, a szép Cher-folyó mentén emelkedett, két hatalmas diófa állott, amely alatt néhány pár férfi és asszony bámult meredt szemmel föl a fára. Minthogy ez a különös jelenet nagyon fölhívta a figyelmét, sietve ment a kis csoport felé és még elég jókor érkezett, hogy abban a borzalmas látványban ő is részesülhessen, amelyet azok annyira megbámultak. A fán ugyanis egy akasztott ember lógott irtózatosan eltorzult arcvonásokkal.

— Miért nem vágjátok le azt az embert? — kérdezte Quentin borzalommal az emberektől, akiknek arcáról azonban csak a reszkető félelmet olvashatta le. Az egyik pár férfi reszkető kézzel mutatott a fa derekára, amelyre késsel egy lilium alakja volt vésvé, körülötte olvashatatlan ákom-bákom. Durward, aki ezt a jelet nem ismerte, a furcsa irkafirkát pedig nem tudta elolvasni, egy pillanat alatt fölmászott a fára és pompás vadászkésével, aminek hazájában: skene dhu a neve, egyetlen nyisszantással elvágta az akasztott ember kötelét, miközben

telszólította a fa alatt álló embereket, hogy a zuhanó testet fogják föl karjaikkal. Azok az emberek azonban, akik ezt a műveletet végignézték, dehogyan is siettek segítségére Durward-nak, hanem ész nélkül, ki merre látott, hirtelen szétrebbentek, mintha még csak szemtanui sem akartak volna lenni ennek a mentési akciónak. A lezuhanó test mozdulatlanul terült el a földön, s mire Durward szintén földet ért, abban már nem volt élet, s minden élesztési kísérlete hiábavalónak bizonyult.

Mialatt Durward az akasztott ember körül szorgoskodott, iszonyú lárma és asszonyi sikoltozás hangzott feléje a közelből. Különös öltözetű asszonyok és férfiak rohantak elő és fogták őt körül, miközben valami teljesen érthetetlen nyelven kiáltoztak feléje; majd azt érezte, hogy valaki a karját durván megragadja s egy hegyes kést szögez a mellének.

— Nyomorult hullarabló! — kiáltott reá egy durva hang rossz franciasággal. — Hát még ki akarod rabolni az áldozatodat, akit megöltél! De megállj csak, majd elbánunk veled!

És e szavak után minden oldalról meztelen kések meredtek feléje és iszonyú szitkok hangzottak föl. Durward-nak csak nagy nehezen sikerült értésükre adni a való tényállást, miközben az asszonyok a holttest körül siránkoztak s a hajukat tépve, ruhájukat szaggatva, tördelték tehetetlenül a kezüket.

E furcsa külsejű asszonyok és férfiak gyülekezete valami turbán és kucsma-féle fejdísz hordott; egyik-másik férfi fekete szakállt viselt, de valamennyien megegyeztek abban, hogy arcuk olyan ső-

tétbarna volt, mint az afrikai benszülötteknek. Fegyverük a kés, de némelyiknél Durward afféle görbe mór kardot vett észre. Az egyik férfi, aki alighanem a vezérük lehetett, minduntalan a kardjához kapott, fájdalomkitörései még az asszonyokéit is fölülmulták s iszonyú átkozódások és fenyegetések közt bosszút esküdött.

Ezek a furcsa öltözetű és különös viselkedésű emberek annyira különböztek azoktól az emberektől, akiket Durward világéletében látott eddig, hogy hajlandó volt azokban a rettegett szaracénokat, az úgynevezett pogány kutyákat fölismerni, akikről a régi románcokban azt olvasta, hogy épp ellentétei a nemes lovagoknak és a papoknak. Már éppen fakép-nél akarta hagyni őket, mikor a környező bozótok felől lódobogás és fegyverzörgés hangzott föl, s a másik pillanatban a szaracénoknak vélt emberek azon vették észre magukat, hogy francia lovaskatonák támadták meg őket. Mikor ijedtségükből fölocsudtak, a holttestet, amelyet már a vállukra emeltek, eldobták s ki merre látott, hanyatt-homlok elmenekültek, amiben már nagy gyakorlatuk lehetett, mert a lovak hasa alatt s a lándzsaszúrások ügyes kikerülésével, szemfényvesztő gyorsasággal eltűntek a színhelyről. A katonák mindössze kettőt tudtak elesipni közülök; az egyik az a fiatal ember volt, aki az imént haragjában görbe mór kardjához kapkodott és förtelmesen szitkozódott. A harmadik fogoly — Durward Quintin volt, akit tiltakozása ellenére elfogtak és megkötözték.

Quintin bizakodva kereste szemmel a katonák

parancsnokát, akitől szabadulását remélte, de amikor megpillantotta, maga sem tudta, vajjon örüljön-e, avagy búsuljon-e annak, hogy az a parancsnok senki más, mint az az állandóan lehorgasztott fejjel járó férfi, aki Péter mester fiata'abb társa volt. Annyi bizonyos, hogy bármily bünt követtek is el ezek a furcsa emberek, a parancsnoknak tisztában kellett volna lenni azzal, hogy neki azokhoz semmi köze nincsen. Bárhogy volt is, Durward-nak sok ideje nem volt a töprengésre, mert az a komor tekintetű férfiú most megszólalt:

— Trois-Echelles és Petit-André, lépjetek elő! Ezek itt szép, egyenesnövécsű fák. Ezt a hitetlen, tolvaj népséget meg akarom tanítani arra, hogyan kell tiszteletben tartani a király igazságszolgáltatását, ha egy gazembert közülök elesíp és megfenyít. Szál'jatok le a lóról, fiúk és tegyétek meg kötelességeket!

A két katona egy pillanat alatt a földön termett s a nyeregkápa mellől köteleket oldoztak le, amelyek végén az a bizonyos hurok volt látható, amely mindigárt nyakékül fog szolgálni. Durward ereiben megfagyott a vér, mikor észrevette, hogy a nyeregkápa mellől nem két, hanem három köteleket oldoztak le a katonák, amelyek közül az egyiket bizonyosan az ő nyakának szánták. Rémülten kiáltott a távozó parancsnok után s erélyes szavakkal emlékeztette a ma reggeli találkozásra a folyó partján s hivatkozott skót származására, mint akinek a két nemzet közt fennálló szövetséges szerződés értelmében itt bizonyos kiváltságai vannak; tiltakozott az ellen, mintha neki ez emberekhez egyáltalán köze volna, akiket

nem ismer, fogalma sincs tehát arról, hogy mivel vádolják őt!

A parancsnok rá se hederített Durward emlékeztetésére, de még csak rá se tekintett, hanem két ott ólálkodó paraszthoz fordulva, ezt a kérdést intézte hozzájuk:

— Ezt a fickót ott láttátok ti a csavargók közt?

— Persze, hogy köztük volt, Sire! erősítette az egyik paraszt. És a nemes és vitézlő főporkoláb úr kegyes engedelmével legyen mondva: ő volt az — amint már mondtuk is — aki a fáról levágta azt a gazfickót, akit a király öfelségének igazságszolgáltatása felkötetett.

— Én pedig esküszöm az Istenre és a tours-i szent Mártonra, hogy ez az ember akkor is köztük volt, mikor azok a gazemberek a majorunkat kirabolták! — vallotta a másik paraszt.

— Csakhogy ez az ember fekete volt, apa! — szólalt meg most egy fiucska. Ez itt pedig fehér ember. Annak rövid, göndör volt a haja, ennek pedig szép hosszú haja van.

— Igazad van, fiam — jegyezte meg a paraszt — sőt az is igaz, hogy annak zöld kabátja, ennek pedig szürke ujja van. Dehát, méltóztatik tudni főporkoláb úr, ezek a gazemberek éppúgy tudják változtatni az arcukat, mint a ruhájukat és én így még mindig csak az első vallomásom mellett maradok.

— Már egymagában is elég, ha azt láttátok, hogy belevatkozott a király igazságszolgáltatásába azzal, hogy azt az akasztot embert élesztgetni próbálta. Trois-Échelles és Petit-André — végezzetek velük!

— Várjon még, parancsnok úr! — kiáltott föl kétségbeesetten Quentin — hallgasson meg hát engem is és ne ölessen meg ártatlanul! Egyúttal figyelmeztetem, hogy a vérem bosszúért kiált az égre, s az életem számon kéri öntől az én honfitársaim itt a földön, s majdan az örök bíró odafenn az égben!

— Cselekedetemért mind a két helyen helyt fogok állni! — felelte a főporkoláb nyugodtan s kezével intett a két hóhérnak. Majd gonosz mosollyal ajkán diadalmas pillantást vetett a bekötött jobbkezére, amely alighanem Quentin Durward ma reggeli ütésének nyomait viselte.

— Nyomorult, bosszúálló gazfickó! — kiáltott föl magánkivül Durward, aki most megértette, hogy ennek az embernek személyes bosszúműve ez és hogy kegyelemre nála nem számíthat.

— Ez a szegény ember megőrült — jegyezte meg a főporkoláb. Trois-Echelles, intézz hozzá néhány vigasztaló szót, mielőtt végeznél vele. Értesz te már ehhez, mikor pap hiányában vigasztalásra szorul a halálraítélt. De azután gyorsan végezz ám vele! Én még folytatom a körutamat. Katonák — utánam!

Élén a főporkolábbal, az őrség folytatta az útját, csak két vagy három embert hagytak vissza, hogy az akasztásnál segítsenek. Durward kétségbeesetten nézett a távozó csapat után, s immár a reménynek utolsó sugara is kihunyt, hogy élve szabaduljon ki ez emberek kezei közül. Riadtan tekintett szét maga körül s ekkor csodálkozva vette észre, hogy két fogolytársa mily nyugalommal, a halálfélelem legkisebb nyoma nélkül, fogadja hóhérait és néz szomorú

sorsa elé; csak éppen a barna arcbrük lett kissé sápadt, arckifejezésük azonban változatlan s a szemükben most is ott van a törhetetlen dac és büszkeség. Mint a csapdába került róka, ha már semmiféle ravaszsággal és fondorlattal nem tud szabadulni, néma megadással fogadja a halált, amit sem a farkasnál, sem a medvénél nem tapasztal a vadász.

Ezalatt a két hóhér felkészült az akasztáshoz.

Az egyik: Trois-Echelles, magas, szikár ember volt; szemének ijesztő tekintete s arcának furcsa vonásai felelmetes külsőt kölcsönöztek neki; pedig ezt azzal a rózsafüzérrel akarta enyhíteni, amit állandóan a nyakában hordott s amit halálraítélt bűnösnek minden esetben feljánlott. Ily módon tehát ez az ember a fogházak gyóntató atyjának szerepét egyesítete magában a hóhér szerepével.

A másik hóhér: Petit-André, amannak épp ellentéte volt; mosolygós külsejű, gömbölyű, mozgékony kis emberke, aki mesterségét olyan kedvvel látta el, mintha bizony az volna a legmulatságosabb foglalkozás a világon. Jóindulatot, szinte gyöngéd barátságot érzett áldozatai iránt, akiket becéző néven szólított, amit mindig az illető életkorához vagy neméhez alkalmazott; s amíg Trois-Echelles bölcséleti és vallásos szavakkal szokta vigasztalni a halálraítélteket, Petit-André inkább jóízű tréfákkal mulattatta áldozatát s az árnyékvilágból való kimulást mint szóra sem érdemes, tréfás mozzanatot igyekezett föltüntetni, mint amellyel nem is érdemes komolyan foglalkozni.

Bármennyire ellentéte volt is egymásnak ez a

két ember, abban az egyben mindketten megegyeztek, hogy az emberek egyformán — gyűlölték őket és egyformán irtóztak tőlük. Csakhogy e tekintetben is az elsőbbséget át kellett engedniök mesterüknek és parancsolójuknak: Tristan l'Hermite főporkolábnak.

Quentin Durward ezalatt elgondolkozott . . . Ott-hon, az ősi elenség legalább hazai földbe temeti őket, itt azonban a varjak és a saskeselyük martaléka lesz idegen országban. És e gondolatra könnyek gördültek végig az arcán. E pillanatban Trois-Echelles érintette meg az egyik vállát, komoly arccal kívánt neki keresztényi türelmet és megadást, majd emelt hangon, hévvel idézte:

— Beati, qui in Dominus moriuntur!

A szemében könnyek csillogtak, mikor a lelket dicsőítette, amely a porhüvelyét immár elhagyni készül.

De ugyanakkor Petit-André érintette meg a másik vállát s derűs hangon így szólt hozzá:

— Bátorság, fiam! Bátorság! Ha már táncolnod ke'l, hát vigan fogj hozzá, a zene már rázendített — miközben a kötelet megforgatta a feje fölött, hogy a tréfának nagyobb nyomatékot adjon.

És miközben Quentin zavarában azt sem tudta, hogy melyiknek a szavára figyeljen, ezek annál határozottabban fejezték ki szándékukat, mert ők most egyenesen egy kiválasztott fa felé vezették, miközben azzal vigasztalták, hogy csekélység az egész, hiszen mindössze néhány pillanatig tart.

Ez épületes beszéd alatt Quentin váltig tekint-

getett maga körül: vajjon ki volna az, aki szavait megértené és a szerint járna el:

— Hát nincs köztetek egy jó keresztény, aki Lesley Lajosnak, a skót testörnek, akit itt általában Balafre néven ismernek — tudtára adná, hogy unokaöccsét itt mily gyalázatos módon ölik meg?

Quentin e szavakat épp a kellő pillanatban mondotta el: egy skót íjász, akit néhány társával együtt csupán a kíváncsiság vonzott erre a helyre, hogy lássák, vajjon mi történik ez embercsoport közepén, meghallotta azokat s most erélyesen rászólt a két hóhérra:

— Úgy vigyázzatok, hogyha ez az ifjú csakugyan skót származású: alaposan meggyülik miatta a bajotok!

— Isten mentsen meg minket attól! — felelte Trois-Echelles. De hiszen nekünk a parancsot végre kell hajtánunk! — és csak vonszolta maga után a halálra rémült ifjút.

— Én mindig mondtam, hogy nem jó soká teketóriázni! — jegyezte meg Petit-André társához fordulva, miközben megragadta Quentin másik karját.

Quentin azonban meghallotta a skót íjász figyelemzavaró szavait, s a két pribéket messze ellődítva magától, összekötözött kezekkel honfiktársához rohant:

— Segíts rajtam, bajtárs! — esdekelt Quentin anyanyelvén. Segíts rajtam, az Istenre kérlek! Én ártatlan vagyok s a te honfiktársad vagyok, segíts rajtam, mert úgy fogsz a végítélet napján helytállni bűnödért, ha engem cserben hagysz!

— Szent Andrásra mondom, hogy neked, bajtárs, a hajadszála sem görbülhet meg addig, amíg én élek — felelte a skót íjász kardját kihúzva.

— Oldozd meg a kötelékeimet, hogy én magam is segíthessek magamon! — esdekelt Quentin.

Nos, az íjász kardjának egyetlen érintésére Quentin kötelékei lehullottak, mire ez az egyik katonából kikapta a lándzsát és diadalmasan fölkiáltott:

—Most pedig idejertek, ha van bátorságotok!

A két hóhér összeségott.

— Éredj és vágtsass rögtön a főporkoláb után — mondotta Trois-Echelles társának — addig én valahogy maradásra kényszerítem ezeket itt. Majd hangosan felkiáltott: A főporkoláb katonái — fegyvert ragadj!

Petit-André lóra kapott és elvágatott; a katonák, Trois-Echelles parancsára, sorakoztak, amit a másik két fogoly arra használt föl, hogy búcsú nélkül kerekét oldjon. A katonák nem sokat törődtek vele, hiszen már ők is megelégték az efféle látványt. Hadd fussanak tehát. Meg kell azonban jegyezni, hogy a skót testőrség és a főporkoláb katonái közt már régibb keletű féltékenység zavarta meg az egyetértést.

— Hadd hallom legalább, hogy micsoda főbenjáró bünt követett el ez a fiatal ember? — kérdezte a skót íjász.

— Egy akasztott ember testét vágta le egy olyan fáról, amelyen a lilium jele volt látható — felelte Trois-Echelles.

— Nos, bajtárs, hogyan vetemedhettél ily nagy törvénszegésre? — kérdezte a skót íjász.

Durward elmondotta, hogy pusztán emberszeretből cselekedett; arra a jelre még csak nem is gondolt és sem a királyt, sem pedig a pápa öszentségét nem akarta megsérteni.

Eközben Petit-André lóhalálban visszaérkezett és jelentette, hogy a főporkoláb és a csapata mingyárt megérkezik; ő majd igazságot tesz ebben a vitás kérdésben.

— Pompás! — kiáltott föl a skót íjász. De az én társaim is ott jönnek, ni!

És csakugyan: csaknem egyidejűleg Tristan főporkoláb csapatával érkezett a színhelyre — Balafre vezetése mellett négy vagy öt skót lovastestőr. Az igazság kedvéért meg kell mondani, hogy Lesley Lajos ezúttal éppen nem mutatkozott olyan közömbösnek, mint amilyenek Quentin őt a fogadóban megismerte, hanem abban a pillanatban, amikor meglátta unokaöccsét, amint az a lándzsával kezében védekező állásba helyezkedett, szinte ordítva kiabálta oda katonáinak:

— Hej, Cunningham! . . . Gentlemen! . . . Bajtársak, ide mellém! Unokaöcsém, nemes ifjú, bajban van! Hej, Lindesay . . . Guthrie! . . . Tytie! . . . Kardot ránts és vágj közéjük! . . . Csak a fejét, hogy meg ne sántuljon! . . . Hajrá!

No, most, minden valószínűség szerint, elkeseredett harc fog kifejlődni a két ellentábor közt; habár a főporkoláb katonái számbelileg túlsúlyban voltak is, azért a győzelem nem okvetlenül őket illette meg.

mert hát a skót testőrség emberei jobban forgatták a kardot. A főporkoláb alighanem hamarosan áttekin- tette a helyzetet s intett katonáinak, hogy tartózkod- janak minden támadástól, ellenben Balafrének fel- tette azt a kérdést: mi a célja neki, mint a király test- őrének, azzal, hogy egy közönséges gonosztevő kivég- zését megakadályozza.

— Mindenekelőtt tagadom, hogy ez a vád igaz volna! — felelte Baalfré. Szent Mártonra mondom, hogy mégis csak van valami különbség, mikor ti egy közönséges gonosztevőt akartok kivégezni, vagy mikor az én unokaöcsémet akarjátok felkötni!

— A te unokaöcséd azért lehet éppoly gonosztevő, mint akárki más! — felelte a főporkoláb. És minden külföldi idegen köteles a francia törvények szerint igazodni.

— Ez igaz, csak hogy nekünk, skót testőröknek, vannak ám kiváltságos jogaink is! Nemde, bajtár- saim? — kiáltott föl Balafré.

Ezután még mindkét részről hosszabb ellen- vetéseket tettek, megállapodásra azonban nem jutot- tak; végre Tristan l'Hermite főporkoláb azzal az ér- veléssel akarta elhallgattatni Balafré, hogy ez a go- nosztevő lehet ugyan az ő unokaöccse, de mégsem tagja a skót testőrségnek; következésképpen a reájuk érvényes kiváltságokat nem élvezheti.

A skót ifjúság zavarodottan néztek össze. De ekkor Cunningham halkán odasúgta Balafrének:

— Ne hadd magad, pajtás! Mondd, hogy ez az ifjú e perctől kezdve a skót testőrség tagja.

— Szent Mártonra mondom, igazad van, pajtás!

— kiáltott föl örömmel Balafre s most már fenhangon tudtára adta a főporkolábnak, hogy ő ezt az ifjút a mai napon fölvette a skót testőrség tagjai közé.

— Akkor hát egyelőre rendben volnánk, uraim! — felelte a főporkoláb. Ti tudjátok, hogy mily kiváltságokra van jogosultságotok, abba én nem avatkozom. En azonban az ügyet döntés végett öfelsége elé fogom terjeszteni és csak arra kérlek benneteket, gondoljátok meg, hogy amikor az ügyet ily módon intézem el, voltaképpen én kíméletesebben járok el, mint ahogy kötelességem volna.

E szavak után a főporkoláb csapatával együtt elvonult, míg a skót testőrök azon tanakodtak, hogy voltaképpen mit is kellene hát cselekedniök!

Abban állapodtak meg, hogy mindenekelőtt kapitányuknak, Crawford lordnak tesznek jelentést az esetről, Quentin nevét pedig rögtön fölveszik a skót testőrök névsorába.

— Csakhogy kedves nagybátyám és megmentőim — szólt közbe Quentin kissé akadozva — én még nem határoztam, vajjon egyáltalán belépek-e a testőrségbe . . .

— No, öcsém, akkor arra nézve is határozzál magadban, vajjon mi lesz jobb: az-e, ha belépsz közénk; avagy az, ha — fölakasztanak? Mert tudd meg, hogy más módon nem kerülhetsz ki a csávából!

Quentin mégis meggondolta a dolgot, hiszen még nem felejtette el azt az érzést, amit a nyakába akasztott kötél okozott neki. Ennél már mégis csak jobb, ha testőrnek áll!

— De ajánlom, hogy tartson velünk és kövessen

bennünket a kaszárnyába, mert hogyha a mi védelmünk alól kikerül: élete egy pillanatig sincs biztonságban, valameddig ezek az embervadászok a környéken kószálnak — jegyezte meg Cunnungham.

— De legalább ezt az éjszakát szeretném a vendégfogadóban tölteni — szabadkozott még mindig Quentin.

— Miért ne, édes öcsém! — felelte Balafré gúnyosan. Akkor legalább az a mulatság várna reánk, hogy holnap reggel téged vagy a csatornából, vagy a mocsárból, esetleg — zsákba varrva, hogy könnyebben tudjál úszni — a Loire vizéből halászhathnánk ki. Mert hát okvetlenül ez lenne ám a vers vége! A főporkoláb — fordult most Balafré Cunnungham felé — mosolygott, mikor távozott; már pedig az azt jelenti, hogy valami rosszat forgat az elméjében.

— Az már azután mindegy, hogy mit forgat az elméjében, — felelte Cunnigham — annyi bizonyos, hogy ilyen nemes vad, mint amilyenek mi vagyunk, nem mindig kerül nyílhegye végére. Hanem, tudod, Balafré, azt szeretném, ha mindenekelőtt azt az ördögi Oliver-t avatnád be a dolgunkba, aki eddig még mindig jó barátunknak mutatkozott, s aki Lajos királyi apánkkal hamarabb beszélhet az esetről, mint a főporkoláb, mert Oliver holnap korán reggel borotválja meg a királyt.

— Csakhogy egy a bökkenő! — felelte Balafré. Üres kézzel nem tanácsos a borbéllyal tárgyalni, én pedig olyan letarolt és csupasz vagyok, mint a — nyírfa decemberben.

— Mi sem különben — jegyezte meg sóhajtván

Cunnigham. Oilver egyelőre kénytelen skót becsület-szavunkkal megelégedni, a legközelebbi zsoldfizetés napján pedig majd csak összerakunk számára egy csinos kis összeget. Ez az ajánlat nekünk is jó, mert ha tudja, hogy a zsoldunkból neki is lesz része: bizonyosra vehetjük, hogy a zsoldfizetés napja hamarosan elkövetkezik.

— Most pedig föl a kastélyba! — mondotta Balafre. Útközben unokaöcsém majd elmeséli, hogyan akadt a porkoláb hálójába, hogy Crawford lordnak jelentést tehessünk.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HETEDIK FEJEZET.

Miután Balafré egyik szolgáját leszállította a lováról, Quentin annak lovával vigan ügetett harcias honfittársainak társaságában a Plessis-kastély felé, hogy immár, igaz, hogy saját óhaja ellenére, lakója legyen annak a komor várnak, melynek külsejét ma reggel annyira megbámulta.

Nagybátyja kérésére azután tövéről-hegyére elmondotta, hogyan került ő ma reggel ebbe a halálos veszedelembé. Bármily meghatónak találta is ő maga a saját e'beszélésének egyes részleteit, megütközve látta, hogy társai épp ezeken a megható részleteken — kacagtak legjobban.

— Pedig az eset éppen nem csekélység! — jegyezte meg Balafré. De hogy az ördögbe jutott is eszedbe az a gondolat, hogy te, öcsém, egy átkozott mór pogányt akartál megmenteni a haláltól!

— Ha legalább egy szép leányzó miatt akasztotta volna össze szekere rúdját a főporkolábbal — még csak hagyján volna, mint ahogy Noffat cselekedte.

— Nekem azonban az a véleményem — szolt Lindesay — hogy a főporkoláb bennünket is megsértett azzal, hogy a mi becsületes skót sapkáinkat összetévesztette azoknak a latroknak fővegével és tur-

bánjával. Ha pedig nem tud vagy nem akar különbséget tenni köztük: hát majd kinyitjuk a szemét! Én azonban azt hiszem, hogy ez a Tristan szándékosan teszi, hogy elriassa innen a skótokat.

— Hát olyan gonoszok azok az emberek, akiket önök pogányoknak neveznek, kedves nagybátyám? — kérdezte Quentin. És kik azok?

— Hogy gonoszok-e? — oktatta ki Cunningham Quentint. Meghiszem azt! Azok pogányok vagy legalább is mohamedánok, akik nem tisztelik sem a szenteket, sem pedig Szűz Máriát — és itt keresztet vetett magára — ellenben minden megmozdítható tárgyat ellopnak, énekelnek és jósolnak ráadásul.

— De azt, hogy szép lányok is vannak köztük — azt nem említette meg Cunningham, pedig — jól tudja! — jegyezte meg tréfás hangon Guthrie.

— Ej, ej, testvér! — felelte Cunningham szemrehányó hangon. Mintha ezzel azt akartad volna mondani, hogy én, mint skót nemes és hitbuzgó keresztény, bizony még szeretőt tartanék e közt a pogány népcsöcselék közt.

— És vannak még ilyen kóbor pogányok más országokban is? — kérdezte Lindsay.

— Természetesen! — felelte Balafre. Egy-egy csapat elkerült Németországba, Spanyolországba sőt Angliába is. Hála legyen Szent Andrásnak, hozzánk, Skóciába, még eddig nem jutott belőlük mutatóba sem!

— Skócia túlhideg a sáskahad számára és túlszegény a tolvajoknak.

— Vagy pedig, hogy a hegylakók nem túrnek

meg maguk mellett más tolvajt a sajátjukon kívül — egészítette ki Guthrie.

— Ti valamennyien tudjátok, fiúk, hogy én az Angus-hegyről származom s Glen-Isla városában derék, becsületes rokonaim vannak. Nem tűröm tehát, hogy valaki fülemha'latára földieimet sértegesse!

— De azt nem tagadhatod, hogy bizony el-eivész itt is, ott is egy-egy lábasjóság! — évődött tovább Guthrie.

— Nehány marhát elhajtani még nem lopás! — felelte dühösen Balafre.

— Ugyan, szégyeljétek magatokat, bajtársak, így civódni egymás közt! — szólt feddő hangon Cunningham. Ez a fiatal ember nem tudja, mire vélje a viselkedésteget. Jertek el inkább hozzám, az én kvártélyomra, csapra üttetek egy hordó bort s iszunk Skócia, no meg a hegyvidék és az Alföld egészségére. Lesz valami harapnivaló is! Mingyárt a kastélyban leszünk.

— Jó lesz! Elfogadjuk a meghívást! — felelte Balafre. Én is fölajánlok egy hordó bort, legyen szent köztünk a béke, s iszunk az unokaöcsém egészségére annak alkalmából, hogy belépett közénk a testőrségbe.

Mikor a kastély elé érkeztek, a nagykapura vágott kisajtó kinyílt s a fölvonóhíd leereszkedett, mire a testőrök egymásután átlépték a kisajtó küszöbét. Mikor azonban Quentin jött sorra, a két őrszem keresztbe tette lándzsáját és felszólította Quentin-t, hogy álljon meg; de ugyanabban a pillanatban a sáncfalról nyilak és muskéták csövei irányultak feléje.

Úgy látszik, hogy Balafre erre el volt készülve, mert ő maradt utolsónak az unokaöccsével és bizony hosszas tárgyalásra volt szüksége, míg elérte azt, hogy Quentin-t erős fedezet mellett Crawford lord elé kísérték.

Ez a skót nemes egyik utolsó sarja volt a skót lordok és lovagok ama derék törzsökének, melynek tagjai VI. Károlyt oly híven szolgálták véres harcain közepette, mely harcok révén Károly kivívta Franciaország függetlenségét és kikergette országából az angolokat. Már mint gyermek, ott harcolt Douglas és Buchan oldalán, Jeanne d'Arc zászlaja alatt s egyike volt azoknak a skót lovagoknak, akik oly szívesen rántottak kardot a *lilium* védelmére s az angol ősi ellenség ellen. A Skóciában időközben beállott változások s talán a francia erkölcsök és éghajlat megszokása arra készítette a lordot, hogy hazájába való visszatérésről végképp lemondjon és pedig annyival inkább, mert Lajos király udvarában elfoglalt magas állása és egyenes, nyílt jelleme olyan nagy befolyást biztosított számára a királynál, hogy az teljesen megbízott benne és meglehetősen tág hatalmi kört bízott reá tudatában annak, hogy a nemes lord — kivéve az olyan ügyeket, amelyek az ő hatáskörébe tartoznak — más dolgokba soha bele nem avatkozik.

Az őrszemen kívül Balafre és Cunningham kíséerte be Quentin-t a lord szobájába, kinek méltóság-teljes megjelenése és az a nagy tisztelet, amelyet ez a két büszke, gögös skót harcos tanúsított parancsnokuk iránt, mély és maradandó hatást tett az ifjú Quentin-re.

Crawford lord nyulánk, magas, szikár alak volt; noha az idő bizony már jócskán eljárt fölötte, azért még mindig erős és izmos férfi volt, aki a katonai felszerelés terhét és a szolgálat fáradalmaival éppoly jól és könnyen viselte el, mint akármelyik fiatal katonája. Vonásai kissé durvák és darabosak voltak, napbarnította arcát sebhelyek szántották keresztül-kasul, a tekintete azonban, amely véres csatákban százszor nézett szembe a halállal, inkább bátor és tudatos elszántságot, semmint vad, duhaj bátorságot fejezett ki. Alakját e pillanatban bő hálóköntös takarta, amit széles és vastag bőrvö fogott át derékban, ahonnan szépművű markolattal ellátott tör csüngött le. Nyakát aranylánc és a szent Mihály-rend jelvénye díszítette. Vadbőrrel letakart pamlagon pihent s orrán szemüveggel — akkor az még új találmány volt — egy nagyalakú kézirat olvasásában volt elmerülve, amely a katonai és polgári rendőrség szolgálati szabályzatát foglalta magában s amelyet Lajos király a dauphin okulására gyűjtetett össze s azt véleményezés végett átadta a tapasztalt harcok katonának.

Crawford lord kissé bosszúsan dobta félre a könyvet s az ő jellegzetes, kissé idegenszerű kiejtésével rászólt az alkalmatlan látogatókra:

— Az ördögbe! Mit akartok tőlem?

Balafre ekkor tiszteletteljes hangon részletesen elmondotta unokaöccse kalandját a főporkolábnak. A lord nyugodtan hallgatta végig a jelentést, de már nem tudta megállni nevetés nélkül Quentin együgyűségét, amellyel segítségére sietett annak a gonosztevőnek; de bezzeg nem nevetett, hanem inkább a

fejét rázta, mikor a jelentésből arról értesült, hogy ez ifjú miatt a skót testőrség és a főporkoláb katonái közt csaknem harcra került a dolog.

— Hányszor hoztok még ilyen összegabalyodott ügyet kibogozás végett én hozzám? — szólalt meg a lord. És hányszor kell még ismételnem — és kivált nektek: Louis Lesley és Archie Cunningham — hogy az idegen csapatok szerényen és illedelmesen viselkedjenek a lakossággal szemben, ha csak azt nem akarjátok, hogy a város valamennyi kutyáját rátok uszítsák. Eben az egész ügyben mindössze az a vigasztaló, hogy nem a lakossággal, hanem a főporkolábbal tüztetek össze, ami sokat enyhít a dolgon. Mert azt csak természetesnek találom, hogy honfitársatoknak pártját fogtátok, hiszen enélkül bizony szomorú vége lett volna a kalandnak. Adjátok csak ide az anyakönyvet onnan a poleról, hadd írjam be oda ennek a fickónak a nevét, hogy legalább a ti kiváltságaitokban osztozkodhassék.

— Ha Méltóságod kegyeskedik . . . — mondotta halkán Quentin.

— Megörültél, öcsém? — szólt reá mérgesen Balafré. Hogy mersz ő lordságához szólni, mielőtt megszólítana téged!

— Türelem, Balafré! — csil'apította őt a lord. Hadd halljuk, van-e valami mondani valója a fickónak.

— De csak méltóságod engedelmével — felelte Quentin. Nagybátyámnak már mondtam, hogy tétováztam, vajjon belépjek-e a testőrség kötelékébe, mert némi aggodalmaim vannak. Most azonban, hogy

a nemes férfiút és tapasztalt parancsnokot megismerem: aggályaim teljesen megszűntek, mert bizalommal viseltetem méltóságod személye iránt, kinek tekintete olyan bizalomkeltő és tiszteletet parancsoló.

— Jól beszél a gyerek! — jegyezte meg a lord, aki a hízélgés iránt nem volt egészen érzéketlen. Hát bizony, ami a tapasztalatot illeti: van bőven, s Isten segítségével hasznosítani tudom azt akkor is, mikor engedelmeskednem kell és akkor is, mikor parancsolnom kell. E pillanattól kezdve tehát Quentin, tagja vagy a skót testőrségnek és beosztalak téged szolgálattételre nagybátyád mellé mint apródot. Rossz dolog nem lesz, s azt hiszem, hogy derék harcos válik belőled, hiszen nemes, vitéz őseid voltak. Neked pedig, Balafré, legyen gondod arra, hogy Quentin a fegyverforgatás gyakorlásában szorgalmasan részt vegyen! Annyival inkább, mert tudomásom szerint a közel jövőben tornajátékokra készülnek az udvarnál.

— Kardom markolatára mondom: szívből örvendek! — mondotta Balafré. Ebben az örökös semmittevésben és tespedő békében valóságos vénasszonnyá lettem máris.

-- Mi több: én még azt is hallottam, hogy a régi zászlók ismét fellobognak majd a csatamezőn! — toldotta meg a lord.

— De már erre csak iszunk egyet! — kiáltott föl lelkesülten Balafré. Bizonyára jól fog esni, már csak azért is, mert az öcsémet avatjuk . . .

— Hiszen ami azt illeti: jól esik neked az ital a — harangszóra is! — jegyezte meg Crawford lord. De

úgy vigyázz ám magadra, Lajos, hogy azután meg ne idd ennek a — keserű levét is!

Crawford lord óva intette bajtársait, hogy nap-szálltakor vessenek véget a mulatozásnak, amely rossz vért szülhetne a szolgálatra kirendelt katonákban; sőt azt is kiállításba helyezte, hogy maga is megjelen az avatáson, de azt már elhallgatta, hogy minden valószínűség szerint azért, hogy ellenőrizze, vajjon csakugyan megfogadták-e a parancsát.

Lesley még vagy tíz-tizenöt társát meghívta a bankettre. Azt a gót stílusú termet, ahol ezt a bankettet rendezték, pompásan földíszítették: a padlót telehintették frissen szedett galyakkal, a falakat pedig a skót gárda által az ellenségtől elvett zászlókkal ékesítették föl. De gondoskodtak arról is, hogy Quentin-t hamarosan testőr-formaruhába bujtassák, hogy ezzel a főporkolábot bevégzett tény elé állítsák.

A banketten természetesen a legjobb kedv uralkodott. Nemzeti dalokat énekeltek, skót hősi mondákat beszéltek el, őseik vitézi tetteit elevenítették föl s bizony Tourain dúsan termő rónája egy időre átváltozott Skócia szirtes hegyvidékévé . . .

Mikor a jókedv a legmagasabb fokra hágott; mikor az ősök nemes példáján a lelkesültség mindnyájukat magával ragadta: betoppant közéjük Crawford lord, mint ahogy azt Balafre megjósolta. A lord bizony már alig várta, hogy a király asztalától — ahová hivatalos volt — megszabaduljon és hogy szeretett katonái közt néhány kellemes percet tölthesse. Miután a számára fentartott díszhelyet elhárította magától, a lord állva gyönyörködött a vig ifjak

multságában, s az ennek a látványnak nyomán támadt öröm kifejezése meglátszott az arcán is. A fölújánlott serleget csak vonakodva vette kézbe, de azután mintha hirtelen ráeszmélt volna, hogy üdvözölni illenék az új tagot, Quentin-t. Hatalmas üdvöri valgás követte a lord üdvözlő szavait.

Ebben a percben lépett a terembe az az idős baltiszt, akit a lord követségben küldött Oliver-hez, az udvari borbélyhoz, hogy beszámoljon küldetése eredményéről. És ez a „szakállnyíró“ — ahogy a borbélyt egymás közt nevezték — azt üzente vissza, hogy azt a gonosz „nyaktekerő“ főporkolábot ő maga is gyűlöli és hogy olyan parancsot fog a királytól kikunyorálni, melynek értelmében Quentin Durward ellen folyamatra tett mindenféle eljárást nyomban meg kell szüntetni, ellenben a skót testőrség számára biztosított kiváltságokat Quentin-re is ki kell terjeszteni.

Természetesen újabb üdvöri valgás zúgott végig a termen és éltették a nemes lordot, aki most szintén ivott az új testőr egészségére. A bortól egy kissé beszédesebb lett a lord is, s Quentin-t maga mellé ül tetve, apróra kikérdezte a hazai állapotokat illetően. E közben, az elfogyasztott bor arányában, a hangulat nemcsak, hogy emelkedett, hanem hovatovább mind bizalmasabbá vált, elannyira, hogy a lord, talán akaratára ellenére, azt is elárulta, hogy Burgundiából, Károly hercegtől követ érkezett, aki rossz híreket hozott.

— A követség érkezéséről nekünk is van tudomásunk — jegyezte meg az egyik testőr. Philipp de Crèvecoeur gróf málhája, lovai és szolgaszemélyzete

ott vesztegel az eperfa-fogadóban, mert a király nem bocsájtotta be őket a kastélyba.

— És mi a panasz? — kérdezte Guthrie.

— Valamiféle határvillongásokról beszélt — felelte a lord. De főként amiatt panaszkodott, hogy a király pártfogásába vette azt a Dijon-ból ide menekült hölgyet, akit Károly herceg, mint a leány gyámja, kedvelt emberéhez: Campobasso lovaghoz akart feleségül adni. A fiatal grófnő egy idősb rokona társaságában szökött át a határon. A király ez esetben is — mint rendszeren tenni szokta — a politikai szempontokat tartja szem előtt, s amint már ti is tudjátok, nem vette nyilvánosan a pártfogása alá, sem nem engedte át őrizetbe leányának, Jeanne hercegnőnek.

— Csakhogy a burgundi herceg ilyes dolgokban nem érti ám a tréfát és nincs érzéke a finomabb diplomáciához! — jegyezte meg Cunningham.

— Természetesen! És éppen azért alighanem kenyértörésre kerül a sor köztük — felelte a lord.

— Rendben van! — kiáltott föl lelkesülten Balafre. Tíz évvel, sőt húsz esztendővel ezelőtt már megjósoltam magamnak, hogy a szerencsémét én még a házasság révén fogom megalapozni. Ki tudja, mi történhetik, ha sor kerül arra, hogy egy asszony becsületeért és szerelméért kell síkra szállnom, mint ahogy a régi románcokban írva van.

— Te, te beszélsz asszony szerelméről, te, azzal a rettentő sebhellyel az arcodon? — jegyezte meg Guthrie.

— Már csak inkább egy grófkisasszony, mint egy

pogány — cigányleány! — felelte Balafre indulatosan.

Csend, bajtársak! — szólalt meg Crawford lord csillapító hangon. Ez nem az a hely, ahol éles fegyverekkel szabad vívni s ahol gúnyt lehetne üzni egymásból! Mi itt valamennyien bajtársak vagyunk! Ami pedig a lady-t illeti, nos, ő tulságosan gazdag egy szegény skót lordhoz mérten, különben — ellenére hatvan esztendőnek — bizony még magam is pályáznék a kezére. De igyunk hát legalább az egészségére, mert amint mondják, a grófkisasszony valóban — vakító szépség!

Most azután többen is jelentkeztek, akik a grófkisasszonyt látni vélték már. Így Arnot testőr reggel, mikor a sorompónál állott őrt, egy gyaloghintót látott közeledni a kastély felé, amelyben két hölgyet pillantott meg.

— Ejh, Arnot, szégyeld magad! — torkolta le mingyárt a lord. A katonának semmit sem szabad elárulni abból, amit szolgálat közben látott. Különben is, honnan tudhatnád, hogy abban a gyaloghintóban éppen Croye Izabella grófkisasszony ült?

Mások viszont az eperfasor végén, a liliomhoz címzett vendégfogadó felé látták haladni. Arnot azonban váltig erősítette, hogy az ő szolgálja a vendégfogadás hajcsárjától hallotta, hogy a két hölgy a gazdája fogadójában lakik és hogy a király titokban már több ízben meglátogatta őket. Az a hajcsár még azt hitte, hogy a hölgyek Crèvecoeur gróf elől menekülnek, kinek érkezéséről a korábban érkező futár révén értesültek.

— Alighanem jó nyomon jársz, Arnot! — szólalt meg ismét Guthrie. Most már meg mernék rá esküdni, hogy a grólkisasszony volt az, aki azon a lantton oly szépen játszott és olyan szépen énekelt, mintha csak magát Melusina tündért hallottam volna! Az ének a toronyszoba ablakából hangzott s ilyen dalt Plessis-kastélyban én még nem hallottam! Én ott állottam . . . állottam mozdulatlanul, pedig tudtam, hogy az asztal már meg van terítve és ti vártok reám, de én csak álltam . . . álltam, mint . . .

— Mint a szamar a hegyen! — vágott közbe Crawford lord. A te hosszú orrod megérezhette a vacsora szagát; hosszú füled meghallhatta a zenét, de a rövid eszeddel nem tudtad magad mire határozni, hogy mitévő légy! De csitt! . . . Nem a székesegyház harangja kondult meg vecsernyére? De hiszen még nincs itt az ideje! Az a vén robotos alighanem elszámította magát s egy órával korábban húzta meg a harangot.

— Dehogy számította el magát — felelte Cunningham. A nap már nyugovóra száll amott a szép nyugoti síkon . . .

— Igazad van! — mondotta a lord. Most pedig fiúk ürítsük a búcúpoharat Skócia üdvére! . . . Azután kiki menjen a maga szolgálati helyére!

A búcúpoharak kiürültek s a vendégek szétszéledtek. A lord karonfogta Ba!afret s utasítást adott neki az új bajtársat illetően és erősen a lelkére kötötte, hogy kísérje figyelemmel fiatal unokaöccse viselkedését és főként olyan alkalmakkor, mikor a nő meg a bor játszik szerepet . . .

Talán mondanunk sem kell, hogy Quentin a szép Izabella grófkisasszony felől elhangzott szavakra mohón fölfigyelt, s amikor kis cellájába lépett, amelyet nagybátyja másik apródjával volt kénytelen megosztani, mélyen elgondolkodott. Minden valószínűség szerint, annak a toronyszobának a lakója, kinek éneke oly nagy hatással volt reá, s Péter mester szép pohárnoknöje, aki a reggelijét behozta, azonos Izabella grófkisasszonnyal, aki zsarnoki gyámja elől menekült ide. Majd Péter mester személyére tévedt a gondolata, aki olyan tekintélyt tudott gyakorolni arra a gonosz főporkolábra, kinek kezéből az imént olyan nehezen tudott megszabadulni. Álmodozásának, amelyet szobatársa, a kis Will apród, merő tiszteletből zavarni nem akart — hirtelen véget vetett nagybátyja megjelenése, aki legott az ágyba parancsolta őt azzal, hogy holnap reggel korán kell talpon lenni, mert magával viszi őt a király előszobájába, ahol ugyanakkor őt másik társával együtt szolgálta lép.

NYOLCADIK FEJEZET.

Az otthoni szigorú nevelés és az aberbrotick-i kolostor szabályai hozzászoktatták Quentin-t a korai keléshez, ami most sem esett nehezebbre. Jókedvvel öltözött föl a fegyvercsörgés és a kürt harsogó lár-mája közepette, ami a régi őrség fölváltása közben fölhangzott. Balafre-nak gondja volt arra, hogy unokaöccse részére a lehető legszebb ruha s a legjobb fölszerelés jusson, s mikor Quentin szolgálatra készen jelentkezett nála, a vén katona gyönyörűséggel legetette szemét ifjú öccse szép termetén és katonás külsején.

— Hogyha te, öcsém, éppoly hűnek és vitéznek bizonyulsz — mondotta Balafre — amily szép a külsőd: akkor nekem lesz a legszebb s a legjobb fegyverhordozóm az egész skót testőrségben! Ami nemcsak magadnak, hanem az egész Durward-nemzetségnek becsületére fog válni. Most pedig kövess engem a király előszabájába és igyekezzél állandóan közelemben maradni!

E szavak után Balafre megragadta hatalmas, súlyos, de szépen díszített kelevézét s utasította Quentin-t, hogy szintén válasszon ki magának efféle

szűrő fegyvert, de jóval könnyebbet. Ekkor azután mindketten lementek a kastély udvarára, ahol a szolgálatban soron következő testőrök már sorakoztak; a fegyverhordozók gazdáik mögött, a második sorban állottak föl. Voltak ott piqueur-ök, vagyis lovas vadászok, pompás lovakon és nagyszerű kutyafalka élén, ami módfölött megragadta Quentin figyelmét elannyira, hogy nagybátyjának ismételten figyelmeztetnie kellett őt arra, hogy most nem a maga, hanem a király kedvéért van itt. XI. Lajos királynak talán a vadászat volt az egyetlen igazi szenvedélye, s a királyi erdőkben a vadállományt oly szigorúan őriztette, hogy azt beszélték a környéken: hamarabb meg lehet ölni egy embert büntetlenül, mint egy szarvast!

Balafré megadta a jelt, mire a testőrök, néhány rövid vezényszó elhangzása után, elindultak a király kihallgatási terme felé. Bármily fényes és csillogó volt is itt minden, ami Quentin szemei elé tárult: mégis, kénytelen volt beismerni önmaga előtt, hogy a királyi udvar fényét és pompáját illetően — csalódott. Habár a sok katona, udvari tisztviselő s a különféle szolgaszemélyzet ruhája csak úgy fénylett a disztől, de magasabbrangú udvari dignitáriust, egyetlen előkelő főnemest sehol nem látott, olyan neveket, amelyek hírt, dicsőséget jelentettek nemcsak viselője, hanem egész Franciaországra nézve — sehol nem hallott! A király féltékenykedő természete, mesterkéltséget és furfangos politikája ezeket a kiváló személyiségeket az udvartól távol tartotta és hívásra is csak akkor jelentek meg itt, ha valami fontos és országos jelentőségű ünnepség alkalmából okvetetlenül szük-

ség volt személyes megjelenésükre. De azután, mihe'lyst tehették — szétrebbentek.

Crawford lordon kívül, aki, kezében ezüst botjával és dús aranyozású formaruhájában, valóban szép megjelenésű, tekintélyes személyiség, említésreméltó Dunois gróf volt, fia annak a híres Jean Dunois grófnak, aki le Bâtard d'Orléans néven volt ismeretes és természetes fia volt a burgundi párt által meggyilkolt Louis d'Orléans hercegnek s aki Jeanne d'Arc zászlaja alatt részt vett az angol uralom ellen folytatott küzdelmekben. Nos, ennek a fia, akiről most szó van, atyjáról örökölt hírnevet nemcsak, hogy fenn tudta tartani esorbíthatlanul, hanem őszinte, nyílt jelleménél fogva még a mód fölött féltékeny Lajos király barátságát is ki tudta érdemelni elannyira, hogy őt még a titkos tanácskozásaira is meghívta. Noha mindama tulajdonságokkal és ügyességgel, amiket abban az időben a lovagtól megköveteltek, bőven meg volt áldva: Dunois gróf szépnek és délceg természetűnek éppen nem volt mondható. A közepesnél kissé alacsonyabb termete erős és izmos; lábai kissé kifelé görbék, ez ok miatt sokkal mutatósabb volt lóháton, mint gyalog. Szélesvállú, feketehajú s barna arcború férfiú volt, karjai aránytalanul hosszúak és izmosak. Noha arcvonásai szabálytalanok sőt csunyák, mégis az egész lényében volt valami nemes előkelőség és önértet, ami már az első látásra elárulta magas nemesi származását és rettenthetetlen katonás jellemét. Magatartása bátor, egyenes; léppei szilárdak, férfiasak, arcvonásainak pedig a sastekintet és az oroszlan-homlok valami tiszteletet parancsoló kifejezést köl-

csönzött. Vadászruhát viselt, amely inkább drága lehetett, semmint tetszetős, sőt némely alkalommal magára öltötte az udvari fővadászmester-formaruhát is, noha ezt a hivatalt aligha látta el.

Dunois gróf karjára támaszkodva, lassú, vontatott lépésekkel közeledett Lajos király. Mögötte lépdelt az orléans-i herceg, aki — minthogy a királynak fiúgyermeké nem volt — a francia trón várományosa is. Lajos király még erre a hercegre is olyan féltékeny volt, hogy az a kastélyból egy tapodtat sem távozhatott és külön udvart sem tarthatott. Szomorúságát, a szó szoros értelmében raboskodásnak tevezhető ellenőrzésen kívül, fokozta még az a szinte zsarnoki parancs, mely szerint a herceg köteles feleségül venni Jeanne hercegnőt, a király fiatalabb leányát, akivel még gyermekkorában eljegyezték őt s akinek csúnyaságát és csúf természetét tekintve, a királyi parancs valóban kegyetlen csapás volt az ifjú herceg szívére.

Ennek a szerencsétlen hercegnek sem volt valami túlságosan előnyös külseje, de megnyerővé tette őt gyöngéd, szelid lelkülete, Quentin azt is megfigyelte, hogy a herceg szinte menekülni szeretett volna a testőrség katonás tisztelgése elől; a szemét ilyenkor állandóan a földre sütötte le attól való féltelmében, hogy a testőrségnek ez a pusztán kötelességszerű hódolata újabb féltékenységet ébreszt a királyban.

Bezzeg egészen más volt a viselkedése Jean de La Balue bíboros-prelátusnak, aki abban az időben kedvelt embere és minisztere volt a királynak. Lajos

ezt a kegyelt emberét a legalacsonyabb sorsból emelte föl magához, elhalmozta kegyeivel, s noha ezzel szemben is óvatos és gyanakvó maradt: mégis ez a férfi volt a legbefolyásosabb valamennyi tanácsadója közt. Ez a különösen eszes főpap mégis elszámitotta magát: elbizakodottságában olyan dolgokba is beleavatkozott, amikhez sem nem érthetett, sem nem tartoztak a hatáskörébe. Karesú, magas, elég tetszetős külsejű férfiú volt s a szép nemnek kedvelője. Némelyek, hogy hízelegjenek neki, elhitették vele, hogy izmos lábai — amiket atyjától, a limoges-i fuvarostól örökölt — kiválóan érvényre emelik férfiaságát; a hiú ember ettől kezdve hosszú bíborosi ruháját féloldalt mindig olyan magasra emelte föl, hogy erős lábszárainak idomai mindenkinek föl kellett hogy tűnjenek.

Mikor azután hosszú, karmazsinpiros ruhájában és dúsan díszített bíborosi kalappal a fején végig haladt a gyönyörű termen, meg-megállott a testőrök sorfala előtt s egyiknek-másiknak szigorú hangon tett szemrehányást magatartása vagy öltözete miatt és olyan kiméretlen hangon tette meg észrevételeit, hogy ezek a vitéz harcosok méltán érezhették magukat megsértve. Annyi bizonyos, hogy őszintén gyűlölték őt!

— Jelentették már a királynak, hogy a burgundi követ kihallgatásra jelentkezett? — kérdezte Dunois a bíborostól.

— Természetesen! — felelte a bíboros. — S ime, ott jön a mindenható Oliver Dain, a borbély, aki majd közli velünk a király akaratát.

És csakugyan: ebben a pillanatban lépett ki a király dolgozószobájából egy nevezetes személyiség, aki bizalom dolgában a bíborosnak semmi tekintetben nem állott mögötte. Csak éppen külsőre nézve nem volt olyan tekintélyes; sőt ellenkezően: alacsony, sápadt, vézna kis emberke, kinek fekete selyem ujjasa és nadrágja igénytelen külsejének emelésére éppen nem volt alkalmas. Egyik kezében ezüst tálat, a másikban törülközőt tartott. Különben élénk kifejezésű arcát szinte állandóan a föld felé irányította s apró, nesztelen lépéseivel inkább végigsiklani, mint végighaladni látszott a termen. Noha szerénytelennek nem volt mondható, a termen keresztül mégsem tudott egész észrevétlenül átsiklani anélkül, hogy az általános figyelem feléje ne fordult volna, lévén a királynak olyan kegyelt embere, akinek a szavát meghallgatja, sőt a tanácsait is megfogadja.

Oliver néhány komoly szót váltott Dunois gróffal, aki legott távozott a teremből, míg a borbély visszatért a király szobájába és csak elmenőben állott szóba néhány kiváltságos jó barátjával.

Ezek között volt Lesley is, akinek Oliver tudtára adta, hogy ügye rendben van. Ebben a pillanatban lépett a terembe Tristan L'Hermite, a főporkoláb és udvarnagy s egyenesen Balafre felé tartott. Ennek a fontos személyiségnek komor, visszataszító arcát a drága ruha méginkább félelmetessé tette, a hangja pedig, mikor megszólalt, dörmögő volt, mint a medvéé. Ezúttal azonban — ha nem is hangja — de legalább a szavainak értelme mintha barátságosabb akart volna lenni; végtelen sajnálatát fejezte ki a

tegnapi félreértés miatt, amire okot az a körülmény adott, hogy Balafré unokaöccse nem viselte a testőrök formaruháját, de még csak nem is említette, hogy közibük tartozik. Pusztán ez okozta a félreértést, amiért, ime, bocsánatot kér.

Balafré megadta neki a kellő választ s mihelyst a főporkolább továbbhaladt, az unokaöccse felé fordult és tudtára adta neki, hogy őt az a szerencse és megtiszteltetés érte, hogy a főporkolábban halálos ellenségét láthatja.

— Hanem azért az a katona, aki megteszi kötelességét: fittyet hányhat a főporkolább úr gyűlésténék! — tette hozzá Balafré.

És Quentin csakugyan helytállónak találta nagybátyja véleményét, mert a főporkolább, mikor elhaladt mellette, olyan dühös pillantást vetett feléje, mint a medve, mikor a vadász kése megsebzí. Quentin-re ez a véstjósító tekintet tagadhatatlanul mély hatást tett, mert eszébe juttatta azt az érzést, amit a nyakára illesztett kötél okozott neki tegnap...

Eközben Oliver ismét kijött a király szobájából, melynek ajtaja most szélesen kitérült s a király belépett a kihallgatási terembe. E pillanatban minden szem a király felé irányult, természetesen Quentin-é is, aki csaknem elejtette a fegyverét, mikor XI. Lajos francia királyban határozottan felismerte az ő tegnapi kereskedőjét, selyemtenyésztőjét, az ő titokzatos Péter mesterét, akinek tegnapi vándorlásai közepette kísérője volt. Hiszen gyanakodott ő Péter mester kilétét illetően már tegnap is, de ez a meg-

lepetés, amely most őt érte, minden képzeletet fölül-
mul!

Nagybátyja rendreutasító intése legott magához
terítette ugyan, de bezzeg akkor csodálkozott ám el
igazán, mikor a király, kinek mindent egyszerre átfogó
tekintete őt máris észrevette, most egyenesen feléje
tartott, anélkül, hogy másvalakire egyáltalán rá-
pillantott volna.

— Tudomásom van arról, ifjú ember — fordult a
király egyenesen Quentin felé — hogy Tourainebe
való érkezésedkor összekoccanásod volt. Én megbo-
esájtom ezt neked, mert nem is annyira te, mint in-
kább az a kereskedő a hibás, aki a te heves fiatal vé-
redet borral még inkább fölhevítette. Hogyha én azt
a kereskedőt ki tudom nyomoztatni: majd elbánok
vele, amiért az én testörömet meg akarta rontani! —
Balafré! — fordult most a király Lesley felé. — A te
unokaöcséd egészen helyes fiú, habár egy kissé fen-
nen hordja az orrát. De mi az ilyen férfiakat szeret-
jük és arra gondolunk, hogy a környezetünkhöz tar-
tozó derék férfiakat érdemük eszerint még jobban
kitüntessük, mint ahogy eddig történt. Ird föl ez ifjú
pontos születési adatait — év, hónap, nap, óra, perc
— és add át Oliver Dain-nek!

Balafré mélyen meghajtotta magát, majd ismét
fölvette előbbi katonás magatartását; Quentin azon-
ban, aki ezalatt némiképp visszanyerte nyugalmát és
magához tért csodálkozásából, a királyt most jobban
szemügyre vehette s ekkor ámulva állapította meg:
mennyire el tudja változtatni külsejét és arckifeje-
zését.

A király ezúttal sötétkék színű, de már kopottas vadászruhát viselt, amely bizony semmivel sem volt különb, mint a tegnapi kereskedő ruhája; feltűnt rajta a nagy rózsafüzér, amelyet állítólag egy libanoni remete viselt valaha. Sapka helyett kerek kalap volt a fején, teleaggatva ólomból formált szentszobrokkal; a tekintetéből most nem a kapzsi nyereségvágyat, hanem a hatalmas uralkodó mindent átható és átfogó pillantását látta meg; homlokának redői mögött pedig nem a kereskedő aprólékos üzleti tervezgetését látta meglapulni, hanem azokat a bárázdákat, amelyeket egy egész nemzet sorsáról való gondoskodás gondja vont oda.

A király után a hercegnők léptek a terembe udvarhölgyeik társaságában. A legidősebbnek, aki később Bourbon Péter felesége lett, s akit Anna beaujou-i hercegnő néven ismer a francia történelem — nincs sok köze történetünkhöz; egyébiránt magas-növésű, eléggé csinos külsejű, közlékeny és sok szép tulajdonsággal megáldott nő volt, aki atyjának öleslátását örökölte. Szerette is a király ezt a leányát, ahogy talán senki mást sem.

Mellette lépdelt a szerencsétlen huga: Jeanne, az orléans-i herceg menyasszonya, félénken, bizonytalanul, teljes tudatában hiányának azoknak a szép tulajdonságoknak, amelyek bírását a nők annyira óhajtják. Sovány volt és vézna, teste szemmeláthatóan ferde, a járása pedig olyan imbolygó és bizonytalan, hogy szinte bénának lehetett volna tartani. Szép fogsora, bánatosan szelid és lemondásról tanuskodó tekintete és világosbarna dús haja azonban né-

helyegeste őt, csak valamiképpen is pótolja vagy hogy azokat a hiányokat, amikkel a természet meghelyegeste őt, csak valamiképpen is pótolja vagy enyhítse.

— Nos, hogy érzed magad, te életunt leánykám, te? — szólította meg a király Jeanne-t, egyenesen feléje tartva. — Vajjon vadászatra, avagy imádkozásra szántad-e el magadat ma reggel?

— Ahogy parancsolja királyi atyám! — felelte a hercegnő olyan halkán, hogy alig volt hallható.

Néhány ájtatos szó után a király tréfás hangon megjegyezte, hogy ő is, meg még valaki más is — és ekkor az orléans-i hercegre nézett — jól tudják, hogy mihez van kedve; és ekkor az orléansi herceghez fordulva:

— Kedves öcsém — mondotta — jér és vezesd ezt a jámbor leányzót a — lovához!

E szavakra a herceg annyira zavarba jött, hogy zavarában Jeanne keze helyett — Anna hercegnő kezét fogta meg, amiért azután a király jól megdorgálta. Hát bizony szomorú látvány volt ez a jegyespár, amint hideg, nedves kezüket egymáséiban tartották. Az ember nem tudta, melyik sajuálatramélniképp feledtette egyéb testi fogyatkozását, sőt talán egyensúlyozta természetnek hibáit. Egész lényén tisztán észrevethető volt, hogy előnytelen külsejének teljes tudatában van, és még csak meg sem kísérelte, több: a herceg-e, akit irtózatának tárgyához eltéphetetlen kötelék fűzte; avagy ez a szerencsétlen hajadon, aki jól tudta, hogy szerelem helyett irtózatjal

van eltelve iránta az, akiért még az életét is szívesen föláldozta volna.

— Most pedig — lóra hölgyeim és uraim, lóra! — mondotta a király. — Én majd Anna leányom oldalán lovagolok. Hogy a jó Isten és szent Hubertus áldása kísérjen bennünket a mai napon!

— Attól tartok, hogy az indulást egy kissé el kell halasztanunk, Sire! — szólalt meg most Dunois gróf komoly hangon. — A burgundi követ a kastély kapuja előtt várakozik és bebocsájtást követel.

— Micsoda? — pattant föl a király. — *Követelt?* És megmondották neki, hogy ma nem érek rá! Holnap pedig, miután Szent Márton napja van, földi gondokkal nem akarunk foglalkozni; holnapután pedig Amboise-ba készülök, de hajlandó vagyok őt visszatérésem után fogadni — mihelyst a sürgős államügyek megengedik.

— Én mindezt elmondottam neki és Sire, ő mégis . . .

— Pasques-Dieu! — förmedt rá a király a grófra. — Miért akadt a torkodon a szó, Dunois? Mégis csak különös, hogy te, a mi gögös burgundi rokonunk fennhéjázó követével szemben olyan erélytelen vagy! Én, kedves barátom, annyit sem törődöm az ő dacos követségével, mint ahogy ennek a kastélynak tornyai fittyet hánynak a hideg északkeleti szélnek, amely szintén Flandria felől jön, akár ez a követ úr!

— Akkor hát kénytelen vagyok, Felség, azt is jelenteni, — folytatta Dunois még erélyesebb hangon — hogy Crèvecoeur gróf kíséretével és kürtösei-

vel együtt e pillanatban a kapu előtt áll és ezt üzeni: Arra az esetre, ha Felséged megtagadná tőle a kihallgatást, amit ura parancsára neki kérni joga van: akkor ő egy tapodtat sem mozdul el onnan mindaddig, amíg Felséged — akár államügyek, akár szórakozás, akár istentisztelet miatt — távozik a kastélyból. És ebbeli elhatározásában — az erőszakot kivéve — meg nem ingathatja őt senki és semmi sem!

— Az örült! — jegyezte meg a király. — Azt hiszi, hogy nem bírnám ki akár huszonnégy óra hosszúság is e falak közt? Kivált, hogyha az embernek egy ország ügyeit kell intéznie! Ez a szeleburdi ember azt hiszi, hogy az ember rosszul érzi magát, ha nem ül szakadatlanul a nyeregben. Bocsássátok a kutyákat szabadon, de jól ügyeljetek rájuk! Vadászat helyett ma titkos tanácskozást tartunk.

— Én fejedelmem, hűbéruram — rimázkodott Dunois — így nem bírod lerázni a nyakadról Crèvecoeur grófot! Az ő utasítása ugyanis az, hogyha Felséged egyáltalán nem fogadja őt, akkor keztyűjét tűzze oda a palisszádokhoz jeléül az ura kihívásának életre-halálra! De még ez nem minden: mondja föl tüstént a hűbér szerződést és üzenje meg nevében a háborút Franciaországnak!

— Hm! Tehát így állunk? — mondotta a király homlokát sűrű redőkbe szedve. — Hát ennyire fennhéjázó a mi hűbéresünk? Ilyen barátságtalan irányunkban a mi rokonunk? — Akkor hát, Dunois barátom, nincs más hátra, mint kibontani a hadi lobogót és felkiáltani: *Montjoye Saint-Denis!*^{*)}

*) Francia királyok csatakiáltása.

— Amen! — hagyta rá a harcias szellemű Du-nois, de halkán hozzátette: — Jó órában legyen mondva!

A hosszas várakozásban a testőrök, akik az egyes elejtet szavak értelméből mégis csak megtudták, hogy miről van szó, mozgolódni kezdtek, miközben fegyvereik összecsőrrentek, mire már a király is fölfigyelt és önelégülten, szinte harcias tekintettel nézett végig rajtuk. De már a másik pillanatban a politikai szempontok érvényesültek a király lelkületében, amelyek arra mutattak, hogy a Burgundiával való szakítás ezidőszerint nagyon veszedelmes lehetne. IV. Edvárd, a vitéz, győzedelmes angol király, aki harminc ütközetben vett részt katonái élén, sógora volt a burgundi hercegnek és csak azt várta, hogy kenyértörésre kerüljön a sor a burgundi herceg és Lajos francia király közt, amikor is ő az állandóan nyitott kapun: Calais-n át, betör Franciaországba azokkal a fegyverekkel, amelyek a polgárháborúban győzelmet arattak s az angoloknak mindig kedves vállalkozással, tudniillik a Franciaországba való betöréssel, feledteti velük a véres civódások emlékeit. Ehhez a szemponthoz járult még az a körülmény is, hogy az ingatag jellemű bretagne-i herceg hűsége sohasem volt olyan megbízhatatlan, mint éppen most. De voltak még egyéb szempontok is, amelyeket a királynak nagyon is figyelemre kellett méltatni! Mikor azután Lajos király ismét megszólalt, a hangja ugyan a régi volt, de szavainak értelme bezzeg megváltozott!

— Isten őrizzen meg attól — mondotta a király —

hogy esekély ok miatt keresztény vér folyjon — és éppen a legkeresztényebb király akaratából! A mi népünk boldogságát mi többre becsüljük, mint amily komolyan vesszük és ítéljük meg egy ügyetlen, hebeburgya követ okvetlenkedéseit, amelyek sértik bár a mi méltóságunkat, de amelyek talán túl is lépik azokat a határokat, amelyek közt a követnek mozognia szabad lett volna. Bocsássátok tehát elém a követ urat!

— Beati pacifici! — jegyezte meg Balue bíboros.

— Űgy van! — felelte reá a király. — És Eminenciád is jól tudja, hogy „akik önmagukat alázzák meg: fölmagasztaltatnak!”

— Amen! — mondotta reá kenetteljes hangon a bíboros, de még az orléans-i herceg sápadt arca is elpirult a — szégyentől, Balafre pedig szinte már nem bírta türtöztetni haragját s dühében jól a földhöz puffantotta kelevézét, amiért azonban a bíboros heves szemrehányást tett neki. És minthogyha a király is kényelmetlenül érezte volna magát a körülötte némán hallgató udvari dámák és urak közt: majd Dunois felé fordulva így szólt:

— Talán bizony nem helyesled hogy én azt a hevesvérű követet mégis magam elé bocsájtom?

— Dehogy, Sire! — felelte Dunois kissé zavarodottan. — Én sohase avatkozom az olyan dolgokba, amelyek nem tartoznak a hatáskörömbe. De, méltóztassék megengedni, Felség — egy alázatos kéréssem volna.

— Hát csak ki vele! — felelte a király színielt jókedvvel. — Te úgysem sokszor alkalmat!ankodol

kérésekkel. Számíthatsz reám. Nos, mi az, Dunois?

— Kegyeskedjék engem, Sire, elküldeni Evreux-be, hogy a papokat ott egy kissé — megrendszerbályozhassam, — felelte Dunois katonás őszinteséggel.

— De hiszen ez éppen nem tartozik a hatáskörödbe! — jegyezte meg a király mosolyogva.

— En azokat a papokat éppoly jól rendben tudnám tartani, mint maga az evreux-i püspök, vagy mylord Balue bíboros, aki viszont a testőröket kommandírozgatja.

A király keserűen mosolygott, mikor Dunois fülébe súgta:

— Várj csak! Eljön még annak az ideje, hogy a papokat ráncba szedhetjük — mi ketten! Egyelőre ez az evreux-i püspök megteszi! Oh, Dunois! Róma!... Róma varrta őt a nyakunkba és rakott még reánk egyéb terhet is. De türelem, édes barátom! Egyelőre csak keverjük tovább a kártyát — amíg a karunk meg nem erősödik...

Az udvarról felhangzó kürtszó jelezte a burgundi követ érkezését. A kihallgatási teremben jelen voltak hamarosan elrendezkedtek rangjuk szerint, míg a király, leányaival együtt, a csoport közepén maradt.

Crèvecoeur gróf, a rettenthetetlen, vitéz katona lépett a terembe, még pedig — ellenére a barátságos hatalmak közt dívó szokásnak — teljes fegyverzetben. A fejét kivéve, testét arannyal kivert acél páncél földte, amely milanói művész mesterműve volt, dús arabeszk-díszítéssel. Nyakáról a fényes vértre csüngött le az aranygyapjúrend lánc, amely

jelvénye volt az abban a korban legnagyobb tiszteletnek örvendő keresztény lovagrendnek. Egy szép apród vitte utána a sisakját, egy hírnök pedig a megbízólevelet tartotta a kezében és térdenállva nyújtotta át a királynak, míg maga a követ megállott a terem közepén, mint hogyha alkalmat akart volna adni arra, hogy büszke tekintetét, parancsoló alakját és bátor föllépését mindenki jól megbámulhassa. Kíséretét részben az előszobában, részben az udvaron hagyta vissza.

— Lépjen közelebb, Crèveceur gróf úr! — szólalt meg a király, — miután egy futó pillantást vetett a megbízólevélre. — Erre az okmányra nem is lett volna szükség, hogy egy általánosan ismert harcos belépését biztosítsa; sem azért, hogy arról győzzön meg bennünket: mily nagy, de jól kiérdemelt becsülésben részerül gróf úr a hercege részéről. Remélem, hogy az ön bájos hitvese, kinek ereiben a mi őseink vére csörgedez, jól érzi magát. Hogyha őt is magával hozta volna gróf úr, akkor azt kellett volna hinnünk, hogy ez egyszerű és közönséges alkalommal páncélt csupán azért visel, hogy bájos, szép hitvesét a szerelmes francia lovagokkal szemben megvédelmezhesse. Amde az adott körülmények közepette nem találunk rá magyarázatot: miért e teljes páncéldísz?

— Sire! — felelte a követ — Crèveceur gróf mély sajnálattal jelenti ki és Felséged bocsánatát kéri, hogy a királyi kegyet, amellyel Felséged őt kitüntetni kegyes volt, ezúttal nem hálálhatja meg azzal az alázattal és hódolattal, mint amilyen illenék. Jól lehet a hang, amely megszólal, csakugyan Philippe

de Crèvecoeur de Cordes hangja, a szavak azonban, amelyeket mond, az ő kegyes urának és parancsolójának, a burgundi hercegnek a szavai.

— Nos, és mi mondani valója van Crèvecoeur grófnak a burgundi herceg nevében? — kérdezte Lajos király, aki most méltóságteljes arckifejezést erőszakolt magára. — De megálljunk csak! Ne feledje el, gróf úr, hogy ebben a pillanatban Philippe de Crèvecoeur de Cordes azzal áll szemközt, akit ő az ura és parancsolója — fejedelmének kell, hogy tekintsen!

Crèvecoeur mélyen meghajolt s fennhangon így szólt:

— Franciaország királya! Burgundia hatalmas hercege ismételten jegyzéket küld Felsőgednek azokra a törvénytelen cselekedetekre vonatkozóan, amelyeket Felsőged határmenti helyőrségeinek tisztjei követtek el a burgundi lakosok kárára. Az első kérdés úgy hangzik: hajlandó-e Felsőged a törvények ellenére okozott károkért kártérítést nyújtani!

A király sebtében átfutotta a jegyzéket, amelyet ugyancsak a hírnök tartot eléje, s azután így felelt:

— Ezt az ügyet a titkos tanácskozáson már egyszer letárgyaltuk. — Ami az úgynevezett törvényellenességeket illeti, ezek egy része csak megtorlás volt azoknak a kártevéseknek, amiket az én alattvalóim szenvedtek. Néhány ilyen esetre vonatkozóan hiányzanak a bizonyítékok, néhány esetben pedig a burgundi herceg katonái legott megtorlást alkalmaztak. De hogyha ez eseteken kívül volnának még olyanok, amelyeket nem számíthatnánk a fönnebb említettek közé: akkor én, mint keresztény uralkodó,

igenis hajlandó vagyok elégtételt szolgáltatni a szomszéd terhére elkövetett kártevésekért, noha azok akaratunk ellenére és tudtunkon kívül, sőt határozott parancsunk ellenére történtek.

A burgundi herceg udvarias hangon megköszönte a fölvilágosítást, de kijelentette, hogy ezzel a bizonytalan válasszal a herceg nem elégszik meg.

— Hát legyen, ahogy az Isten jónak látja! — felelte a király emelkedett hangon. — Nem az urad és parancsolod fegyverétől való félelemből, hanem egyedül a béke kedvéért adtam én ezt a mérsékelt hangú választ urad sértő vádjaira. Folytasd tovább, ha van még mondani valód!

Crèvecour gróf ezután ura nevében arra kérte a királyt, hogy szüntetné meg Gent, Lüttich és Mecheln városok elégedetlen lakosainak lúzástát; hívja vissza onnan titkos ügynökeit, akik ott az egyenetlenség magvát hintik el és tiltsa ki a Burgundiából átszökő hazaárulókat, akik pedig Párizsban, Orléans-ban és Tours-ban biztos menedékhelyre találtak. A burgundi herceg ez árulók kiszolgáltatását követeli.

A király felháborodással utasította vissza ezt a sértő gyanúsítást és kijelentette, hogy neki nincsenek titkos ügynökei; ellenkezően: azok tisztességes kereskedők, akik üzletkötés végett látogatnak el Burgundiába, ami mindkét ország érdeke; ami pedig az úgynevezett árulókat illeti, tudtával azok is derék burgundi kereskedők és iparosok, s hogyha ezek Franciaországban letelepednek: az ellen neki nem lehet kifogása, mert azokat sem összeesküvéssel, sem a herceg ellen szított lázadással vádolni nem lehet.

— Ez tehát a válaszom! — mondotta a király erélyes hangon. — Ha pedig még mindig volna mondani-valód: hát csak hadd hallom!

— A burgundi herceg követeli továbbá; Franciaország királya küldje vissza haladék nélkül Isabelle de Croye grófkisasszonyt és kísérelőjét és rokonát: Hameline grófnőt tekintettel arra, hogy Izabella grófnő, noha a hűbértörvények szerint a burgundi herceg a gyámja, szökve jött át a határon és vonta ki magát a herceg felügyelete alól és titokban a francia király oltalma alá helyezte magát. Ez az eljárás pedig ellenkezik mind az emberi mind az isteni törvényekkel, amelyek a művelt Európában érvényben vannak. — Erre nézve is várom Felséged válaszáat.

— Nagyon jól tette, Crèveccour gróf úr — felelte a király — hogy ily kora reggeli órában jelentkezett kihallgatásra. Mert hogyha önnek az a szándéka, hogy engem felelősségre vonjon mindazokért a hűberekért, akiket a burgundi herceg heves szenvedélye és haragja kényszerített menekülésre az ő országából: akkor bizony azok névsorának felolvasásával naplementéig sem készülhetne el. És ki az, aki állítani meri, hogy ez a két hölgy az én országomban tartózkodik? És ki az a vakmerő, aki azt meri állítani, hogy a hölgyek szökését én segítettem elő és én adtam nekik itt menedéket?

— Sire! — felelte a követ. — Engedelmével kijelentem, hogy erre nézve volt egy tanunk. Ez a tanu a két hölgyet látta is a lilomhoz címzett vendégfogadásban, sőt Felséged is látta, igaz, hogy méltatlan, közönséges polgári ruhában. Sőt ez a tanu, Felséged

jelenlétében, üzeneteket és levelet vett át tőlük flandriai rokonaik és barátaik számára, amely levelek a küldőne révén a burgundi herceg kezeibe kerültek.

— Hozd ide azt az embert és állítsd a szemem elé, aki ezt a kézzelfogható hazugságot meri állítani! — pattant föl a király haragosan.

— Felsőged diadalmasan kiáltja ezt oda nekem, mert jól tudja, hogy ez a tanu már — nem él! Földi életében ennek a tanunak Zamet Magraubin volt a neve és kóbor cigány volt. Amint értesültem, ezt a cigányt Felsőged főporkolábja tegnap kivégeztette, s minden valószínűség szerint azért, nehogy itt, e helyen, megjelenhessék és megismételhesse azt a vallomást, amit a burgundi herceg és titkos tanácsa előtt, nemkülönbön előttem: Philippe de Crèvecoeur de Cordes gróf előtt tett.

— Pasques-Dieu! — kiáltott föl a király. — Ez a vád, bármily durva és goromba is, olyan együgyű, hogy inkább nevetnem kell miatta, semmint bosszankodnom! Az én rendőrségem, kötelességéhez híven, a tolvajokat és a csavargókat kivégzi; bármit mondjanak is ezek a tolvajok és csavargók az én nagyrabcsült burgundi rokonomnak és böles tanácsának — mindaz aljas rágalom az én koronám el'én! Mondd meg tehát az én rokonomnak, hogyha ő az efféle társaságban jól érzi magát, hát inkább tartsa meg ezeket az embereket a saját országában, mert bizony ezekre itt, a rövid gyónáson kívül, mindössze egy erős — kötél vár!

— Az én uramnak nincs szüksége az ilyen alattvalókra, Sire! — felelte a követ most már kevésbbé

alázatos hangon. — És nincs szüksége sem boszorkányokra, sem kóbor cigányokra és efféle csöceselék népségre, hogy tudomást szerezzen arról, ami a szomszédságában és a szövetségeseinél történik.

— Elég! — vágott közbe a király. — A türelmünk már fogytán van! Minthogy pedig te itt úgy viselkedel, mintha az egész küldetésed a célból való volna, hogy bennünket sértegess: hát majd én is követet küldök a burgundi herceghez abban a meggyőződésben, hogy sértő föllépéseddel és magadtartásával megbízatásod határát túllépted!

— Épp az ellenkezője áll, Sire! — felelte a követ. — Még nem értem a végére... Halld meg tehát, Valois Lajos, Franciaország királya, és halljátok meg ti, nemesek és gentlemen-ek, akik jelen vagytok; halljátok ti hű és jó emberek és halld meg te is: aranygyapju — és ekkor a hírnökhöz fordulva — te pedig tedd meg helyettem a kijelentést: „Én, Philippe de Crèvecoeur de Cordes, az aranygyapjasrend lovagja és birodalmi gróf, nevében a hatalmas Károly hercegnek, Isten kegyelméből Burgundiának, Lotharingiának, Brabantnak és Limburgnak hercege, Flandriának és Artoisnak grófja, stb. stb. ezennel tudomásodra hozom Lajos, franciák királya: miután te azoknak a sérelmeknek az orvoslását, amelyeket a te embreid a te tudtoddal sőt a te ösztönzésedre a fentnevezett herceg és hön szeretett alattvalói kárára elkövettek, megtagadod: az én szavaim által a herceg a te koronád és méltóságod iránt való eddigi hűbéri kötelezettséget ezennel fölmondja, téged álnoknak és hűtelennek nyilvánít s mint herceget és mint férfit

ezennel párbajra hív! Ennek bizonyságául, ime — a keztyűm!

És e szavak után Crèvecoeur gróf egy előkelő mozdulattal keztyűjét a szoba közepére dobta.

A vakmerőségnek és az elszántságnak lépésről-lépésre e pontig való fokozódásáig a teremben néma csend uralkodott; alig hangzott el azonban az az ütődés, amit a földre dobott keztyű okozott, és a hirnök felkiáltása: „Vive Bourgogne!“ — kitört az általános fölháborodás. Mialatt Dunois, az orléans-i herceg, az öreg Crawford lord és mások, kiknek rangja arra jogosította őket, hogy egymással vetélkedve kaphattak az eldobott keztyű után, vajjon ki vegy föl azt — a többi jelenlevők harsogva kiáltották:

— Le vele!... Tépjétek darabokra! Azt, aki Franciaország királyát saját palotájában így sértegetni merészelte!

A király azonban a lármát túlharsogó hangon kiáltozta:

— Csend legyen, hű embereim! Senki kezét ne merjen emelni erre az emberre és senki hozzá ne nyúljon a keztyűhöz! — Te pedig, Crèvecoeur gróf, hát oly kevésre becsülöd az életed, avagy annyira védve érzed, hogy ily könnyelműen teszed kockára? Avagy a te herceged más ércből való, mint a többi fejedelmek, s képzelt sérelmeit ily szokatlan módon és eszközökkel akarja orvosolni?

— Annyi bizonyos, hogy az én hercegem egészen más, sokkal nemesebb ércből való, mint Európa többi uralkodói! — felelte a rettenthetetlen lovag. — Mert amikor Lajos király, száműztek téged Francia-

országából, atyád pedig lelke egész gyűlöletével és hatalmának minden erejével ellened fordult: akkor téged, téged Lajos király testvérül fogadott a házába és védelmébe vett az én nemes uram, kinek nagylelkűségét te ily gyalázatos módon megsértetted. — Eljen boldogul, Sire! Küldetésem véget ért!

És e szavak után Crèvecoeur gróf búcsúszó nélkül távozott.

— Utána! Utána! Vegyétek föl a keztyűt és utána! — kiáltozta a király. — Nem, nem te, Dunois gróf, sem ön, mylord, Crawford, mert ti már korosak vagytok a küzdelemre. És te sem, öcsém, orléans-i herceg, mert te meg túlságosan fiatal vagy! — Hanem a bíboros, Auxerre püspöke, önnek szent kötelessége, hogy békét teremtsen a fejedelmek közt! Vegye föl a keztyűt és tárja a szeme elé Crèvecoeur grófnak a bűneit, amiket elkövetett azza!, hogy engem, mint uralkodót, a saját udvarom fülehallatára megsértett és arra akar kényszeríteni, hogy a háború nyomorúságaival sújtsam mind az én, mind a szomszéd és rokon herceg országának lakóit.

Mint hogy ez a fölhívás egyenesen a személyéhez volt intézve, Balue bíboros odalépett, hogy a keztyűt fölvegye, de tette ezt olyan iszonyattal, mintha bizony kígyót kellene megérintenie. Ily nagy volt az irtózata e háborús szimbólum iránt. Azután sietve távozott, hogy még idejekorán utólérje a kihívó félt: Crèvecoeur grófot.

Lajos király egy darabig hallgatott, miközben komor tekintetét végighordozta környezetén, majd lesújtó pillantást vetve reájuk, így szólt:

— Bármennyire elbizakodott és fennhéjázó is Crèvecoeur gróf, meg kell adni neki azt, hogy a burgundi herceg keresve sem találhatott volna nála különb és alkalmasabb embert a képviselőjére. Most csak azt szeretném tudni, vajjon hol találhatnék én olyan embert, aki az én válaszomat épp ily jól, épp ily hüen tolmácsolná!

— Felség! — mondotta Dunois gróf — igazságtalanul ítéli meg a francia nemességet! Közülünk bizonyára habozás nélkül bárki vállalkoznék arra, hogy Felséged kihívását a kardja hegyén nyujtsa át a burgundi hercegnek.

— De a skót nemeseket is méltatlanul ítéli meg, Sire! — szólalt meg az öreg Crawford. — Akár én, akár más, megfelelő rangú skót nemes, egy pillanatig sem késlekednék, hogy azt a gögös, elbizakodott burgundi herceget a kardja elé állítsa! És talán még az én karom is elég erős lenne, ha felséged engedelmét bírhatnám.

— Felséged azonban sohasem bíz meg bennünket olyan szolgálattal, amely reánk, Felségedre és Franciaországra egyaránt dicsfényt vethetne! — jegyezte meg Dunois gróf érezhető keserűséggel hangjában.

— Azt mondd inkább, kedves Dunois — felelte a király — hogy én csak fékezni akarom azt a vad heveskedést, amely esetleg a trón, az ország és mindnyájunk pusztulását vonhatná maga után! És mindez kóbor lovagok furfangján és praktikáin muljék talán? Ti tudjátok legjobban: mily drága most a békeállapot minden pillanata, hogy a szerencsétlen, széttépett ország sebeit szeretettel meggyógyíthassuk, és éppen ti

vagytok azok, akik egy kóbor cigányleány vagy vándor demoiselle kedvéért háborúba rohannátok! — De nini! Ott jön a bíboros, remélem békés híreket hoz... Nos, Mylord, sikerült azt a hevesfejű grófot jobb belátásra és mérsékletre bírni!

— Sire! — felelte Balue bíboros. — Küldetésem, mondhatom, fölötte nehéz volt. Én élénk szemrehányást tettem a grófnak, amiért ily tiszteletlenül viselkedett Felségeddel szemben, amit az én királyom kénytelen olybá tekinteni, mint amire neki a burgundi herceg részéről megbízatása nem volt, hanem amit csakis illetlen modorának kell tulajdonítani. És éppen ezért most már Felséged belátásától függ, hogy micsoda büntetéssel akarja megtorolni az ő sértő magaviseletét.

— Jól beszélt, Eminenciád! — felelte a király. — És mit mondott erre a követ?

— A gróf — folytatta tovább a bíboros — már épp a kengyelbe akarta tenni a lábát, hogy távozzék, de mikor az én kijelentésemet meghallotta, felém fordult és így szólt: „Volnék bár ötven mértföldnyire innen, s ezt a föltevést ott hallottam volna meg valakitől: legott visszafordultam volna ide, hogy magamat e vád alól mentesítsem!“

— Hát nem megmondtam? — kiáltott föl a király, széttekintve maga körül a harag és a bosszúság legcsekélyebb jele nélkül. — Az én drágalátos rokonom Crèvecoeur grófban méltó és hű szolgát talált, amilyen egy fejedelemnek a jobbján még sohasem lovagolt! — De rábirta őt, Eminenciád, a maradásra?

— Igen, Sire! Huszonnég óráig vár a kihívásul

szolgált keztyű visszaküldésére. A liliomhoz címzett vendégfogadóban van a szállása.

— Gondoskodjatok róla — parancsolta a király — hogy a grófnak figyelmes kiszolgálásban legyen része! Egy ilyen hű ember felér a korona gyémántjaival. Huszonnégy óra! — mormolta maga elé a király mélyen elmerengve, mintha a jövő titkát szeretne volna kikémleni. — Huszonnégy óra! Nagyon rövid idő... De hogyha jól él vele az ember: többet végezhet, mint más egy teljes év alatt! — Nos hát, föl az — erdőbe! Föl az erdőbe, kedves uraim és ragadjátok meg a lándzsát, mert vaddisznóra megy ám a vadászat! Allegre, az erdész, fölhajtott egy olyan példányt, amely bizony próbára teszi a kutyákat, de a lovat és a lovagját is ám! — Dunois, add kölcsön a lándzsádat és nesze, itt van helyette az enyém, amely egy kissé súlyos nekem. — Lóra tehát, hölgyeim és uraim! Lóra!

És az egész társaság hamarosan fölkerekedett és elvágtatott.

KILENCEDIK FEJEZET.

Bármennyire áltatta is magát a bíboros azzal, hogy hosszú megfigyelés és tanulmányozás révén a király lelkületét alaposan kiismerte: ezáltal súlyos politikai tévedésbe esett.

Jól tudta, hogy a király mindenáron el akarja kerülni a háborút a burgundi herceggel, így tehát azt az eredményt, hogy tudniillik a burgundi követet legalább huszonnégy órára sikerült maradásra bírnia: nagy diplomáciai ténynek képzelte, amivel a királyt maga iránt nagy hálára kötelezte. Legalább így képzelte ő, s erre a nagy szolgálatra minduntalan emlékeztetni igyekezett a királyt, akihez most még inkább hozzádörzsölődött, mint ahogy azelőtt is szokása volt. A bíboros azonban ott hibázta el a dolgot, hogy nem vetett számot Lajos király féktelen féltékenységével, amely oka volt annak, hogy a király ösztönszerűen eltávolodott azoktól az embereitől, akik a tett szolgálatok fejében bizonyos jutalmakra tartottak igényt, avagy annak révén igyekeztek az ő féltett titkaihoz is hozzáférkőzni.

Balue bíboros állandóan a király jobbján lovgolt s igyekezett a beszélgetést a burgundi követre terelni. Bármennyire fontosnak tartotta a király az

ügyet, mégis únni kezdte a bíboros fontoskodását, miért is — és hogy a beszélgetést más tárgyra terelhesse — odakiáltott az előtte haladó Dunois grófnak, hogy csatlakozzék hozzá. Így tette lehetetlenné a király azt, hogy a bíboros az ő túlbecsült szolgálatának hánytorgatásával úntassa őt akkor is, mikor az államgondoktól szabadulni akart.

Már jó mélyen benn jártak az erdőben, mikor a király elkiáltotta magát:

— A hajtás megkezdődött!... Eresszétek el a kutyákat! Szent Hubertus nevében!... Ha! Ha! Ha! — Tra-la-li-la-ra!

Vígan csendült fel a király kürtjének hangja és zengett végig az erdőn, mikor két vagy három testőrének kíséretében — köztük a mi barátunk: Quentin Durward — a király nekirugtatott az erdei útnak. Különös, pedig úgy esett, hogy a király nagy vadászszenvedélye közepette is alkalmat talált arra, hogy a bíborost, akire haragudott is egy kissé, megtréfálja.

A módfölött hiú és dicsekvésre hajló bíboros önmagának és másoknak azzal tetszelgett, hogy kitünő lovas és hogy szereti a vadat üzni. Bármily szerencsés volt is különben az asszonyok körül, akik benne nagybefolyású és tekintélyes államférfiút láttak: azok a szép és nemes paripák, amiket derűre-borúra nagy összegekért összevásárolt, éppen nem méltányolták azt a nagy megtiszteltetést, hogy egy hatalmas bíborost hordozhatnak a hátukon, s egy csipetnyivel sem mutattak több tiszteletet iránta, mint tanúsítottak volna boldogult atyja, az egyszerű fuvaros iránt, akivel a bíboros a lovaglás művészetében ver-

szenyezni szeretett volna. A király jól tudta ezt, s mialatt a lovát mindig gyorsabb és gyorsabb vágatásra serkentette és sarkantyúzta, a bíboros lovát, amely szorosán az ő lova mellett vágatott, sikerült annyira felingerelnie és makrancossá tenni, hogy immár bizonyosra volt vehető, hogy a ló és a lovasa nemsokáig lesznek jóbarátok, hanem megválnak egymástól. És hogy a bíborost még jobban meggyötörje, mialatt ez a lovát hiába akarta megfékezni — a király fontoskodva hívta mindig közelebb magához, hogy kényes államtitkokat szeretne vele megbeszélni. Kínosabb helyzet már el sem volt képzelhető, mint amilyen volt a bíborosé ebben a pillanatban: a király bizalmas beszélgetését kellett hallgatnia, arra megfelelnie, mikor pedig minden pillanatban attól kellett tartania, hogy igyekezete ellenére és dehogyis a saját jószántából, meg kell válnia a lovától, amely most még dühösebb és veszedelmesebb ugrásokkal rémítette a gazdáját. Ibolyakék színű ruhája össze-vissza lobogott a szélben, s látszott, hogy egyedül a jó és kényelmes nyergének köszönheti, hogy még mindig a lova hátán van. Dunois jóízűen nevetett a groteszk látványon, amit a bíboros fleánkoló lova hátán nyujtott; csak a király maradt látszóan komoly, de bezzeg örült magában a sikerült tréfának!

— No, de nem akarom Eminenciádat államügyekkel tovább untatni! — mondotta a király s még jobban megsarkantyúzta a lovát.

Mielőtt a bíboros válaszolhatott volna, a mindjobban nyugtalankodó ló fogai közé kapva a zablát, szélesebb vágatással száguldott előre az úton, egy

pillanat alatt messze maga mögött hagyva a királyt és Dunois grófot, akik most szabadon és jóízűen nevettek a hős bíboros hiábavaló erőlködésén. Annyi bizonyos, hogy a bíboros helyzete hovatovább nem csak nevetséges volt, hanem egyenesen veszedelmes, mert a széleseben vágató lovat immár megfékezni nem bírta, s minthogy a kantárszárát is hiába rángatta, most már csak a ló sörényébe kapaszkodva tartotta magát a ló hátán, de már annyira hátra csúszott, hogy inkább lógott róla, semmint ült rajta. Az ibolyaszínű, rövid ruha, amelyet csakis lovaglás alkalmára használt; a skárlátpiros harisnyák s a hasonló színű kalap a hátul hosszan lelógó zsinórral s ehhez a külsőhöz hozzáképzelve még a gyámoltalanságot — valóban sajtáságos és különös látványt nyújtott.

A megvadult állat ezalatt szinte repülve rohant végig a fason, utólérte a kutyafalkát, amely a vadkant üldözte, feldöntött néhány gyalogos vadászlegényt, akik még csak álmukban sem merték gondolni, hogy hátulról érheti őket valami veszedelmeslegázolt még néhány kutyát, amivel azután a legnagyobb mértékben megzavarta a vadászat rendjét. A vadászlegények dühös ordításaitól és a megriadt kutyák csaholásaitól még jobban megriadva, a ló a másik pillanatban már a vadkan nyomában volt, amely tajtékot túrva, vak dühében rettentő agyarával csapkodott maga körül.

Mikor a bíboros szemtől-szemben ilyen veszedelmes közelségben találta magát a hatalmas vadkanal, rémülten kiáltozott segítségért; gazdájának két-

ségbeesett kiáltozása s a vadkan vérben forgó szemének tekintete a halálra riadt lóra olyan hatással volt, hogy egy pillanatra szinte gyökeret vert a lába, de a másik pillanatban egyetlen hatalmas oldalugrással irányt változtatott, miközben a bíborost, akit már úgymint csak az imádság tartott eddig is a nyeregben, levetette a hátáról. Nagyot nyekkenve zuhant a bíboros a puha talajra, de oly közel a vadkanhoz, hogy okvetetlenül komoly következményekkel járt volna ez a túlságos közelség, ha a vadkan a saját nagy bajával nem lett volna elfoglalva. Egy szempillantás alatt talpra ugrott és volt még annyi ideje, hogy kikerülje a vadkan felé rohanó kutyafalkát és a lovas hajtókat, úgyhogy az egész vadásztársaság e'ötte vágatott el a nélkül, hogy valaki segítségére sietett volna. Ezt ugyanis a vadászlegények nem tartották kötelességüknek.

— Ő eminenciája elég mélyre zuhant! — jegyezte meg a király nevetve, mikor Dunois társaságában elhaladt mellette. Vadásznak nem valami jó vadász, de annál jobb halász, ha valami titkot kell kihalászni valahonnan. Oh, ekkor még szent Péterrel is kiállja a versenyt! Én azonban hiszem, hogy egyszer majd — rajtaveszt!

A bíboros nem hallhatta ugyan e szavakat, de az a tekintet, amelyet a király most feléje küldött, körülbelül tudtára adta neki a gondolatot is, amelyet az a mosoly kísért. Az első ijedelmén átesve s meggyőződven arról, hogy komolyabb baja nem esett: sértett hiúságában és megcsúfoltatásának tudatában, mély elkeseredés támadt benne a király iránt.

Miután már az egész vadásztársaság elvágatott előtte, a bíboros egy lovas alakot pillantott meg feléje közeledni néhány szolga kíséretében. Az a lovag nem mint vadász, hanem csak mint szemlélő jelent meg itt, e helyen és nagyott nézett, mikor a bíborost ló és szolga nélkül, gyalogosan bandukolva és olyan zilált állapotban láthatta viszont, mely állapotról könnyű volt a történetekre következtetni. A lovag legott leszállt a lováról, felajánlotta segítségét, egyik szolgáját leszállította a lóról, hogy azt felajánlja a póru'ljárt lovasnak és esodálkozását fejezte ki a francia királyi udvarnak amaz érthetetlen könnyelműségén, hogy böles államférfiakat olyan könnyedén tesznek ki a vadászat veszedelmeinek s amikor csakugyan veszedelembe kerül — senki sem siet segítségére. Így és ilyen szavakkal vigasztalta a bíborost ez a magányos lovag, aki nem volt más, mint Crèvecoeur gróf, mert hiszen ő volt az, aki a szegény bíborosnak segítséget nyújtott s vigasztalni igyekezett.

Épp jókor jött a gróf, hogy Balue bíboros királyhűsége ellen ádáz támadást intézzen, mikor pedig az a királyhűség amúgy is nagyon gyöngye lábán állt nála. A gyanakvó király már reggel sejtette, hogy a bíboros és Crèvecoeur gróf közt a tegnapi tárgyalás során bizonyára más egyébről is szó esett, mint amit a bíboros jónak látott közölni vele. A bíboros már azt is szívesen hallotta, hogy a burgundi herceg mily sokra becsüli az ő államférfiúi képességeit, hát még mikor a gróf azt is megemlítette, hogy a burgundi herceg az egyházi javadalmakkal sem fukarkodik!

Most pedig a szerencsétlen baleset jött közbe, amely olyan mély hatást tett reá és sértett hiúságában arra ingerelte, hogy egy végzetes pillanatban arra határozta el magát: mutasson példát arra, hogy — nincs veszedelmesebb ellenség a sértett jóbarátnál!

Az adott körülmények közepette azonban a bíboros jónak látta a grófot arra kérni, hogy távozzék közeléből, nehogy így együtt lássák őket: egyúttal azonban találkat adott neki estére, a vecsernye után, a tours-i Szent Márton-apátságban. Abból a hangból, amelyet a bíboros használt, Crèvecoeur jogosan hittette, hogy az ő ura és parancsolójának ügye jobban áll, mint ahogy ő eleinte remélni merte.

Lajos király ezalatt fáradhatatlanul tovább űzte a vadkant. Történt azonban, hogy egy másik, fiatal vaddisznó keresztezte az eredetileg földhajtott Latalmas vadkan csapását, s néhány tapasztaltabb kutya és vadász kivételével, az egész kutyafalkát és vadásztársaságot maga után csábította. A király mosolyogva nézte, mint tévedt hamis nyomra Dunois gróf is, ez a különben nagyszerű, tapasztalt vadász, s titokban már örült is annak, hogy ezúttal is egyedül ő járt a helyes nyomon itt is, nemesak a politikában!

Lajos, aki jó lovas volt, nem tágitott a vadkantól, amely végre is mocsárba jutott és ott megrekedt. Ekkor egyedül a király volt legközelebb a veszedelmes vadhoz. Ezúttal is hű maradt régi hírnevéhez, amit vadásztársai előtt kiérdemelt és bátran közelébe ugratott a vadkannak, amely dühösen védekezett agyarával a támadó kutyákkal szemben. A király

most egy jól irányzott lándzsaszúrást intézett a vadkan felé, csakhogy a lova — meghorkanván a vadkan dühös nézésétől — hátralépett s így a szúrás nem lehetett elég erős ahhoz, hogy az állatot megölje. Mint-hogy a lovat nem bírta újabb támadásra ösztökélni: a király leszállt a hátáról és gyalog közelítette meg az immár végtelékig földühösített vadat, kezében azzal a rövid, de rendkívül éles és hegyes karddal, amelyet az akkori vadászok használtak ilyen alkalmakkor.

A hatalmas vadkan ekkor a kutyákat egyszerűen figyelemre sem méltatva, egyenesen a király ellen fordult, aki a lábát erősen megvetve, hegyes kardját a vadkan mellének irányította, hogy a feléje rohanó állat belerohanjon. Csakhogy a király lába a síkos talajon megcsúszott, mégpedig épp abban a kritikus pillanatban, amikor ennek a végzetes szúrásnak kellett volna bekövetkeznie; így történt azután, hogy a kard hegye a vadkan durva sörtepéncélján félrecsúszván: a halálosnak szánt szúrás ártalmatlanul siklott le az állat válláról, ellenben a király, a lendület következtében, hasra vágódott. És ez volt a király szerencséje, mert épp ezzel a mozdulattal került el a vadkan iszonyú döfését és annak csak a tépőfoga érte a király ruháját, ahelyett, hogy az agyara fölhasította volna a hasát vagy a combját. Miután a vadkan a küzdelem hevében néhány lépést még előrerohant, ismét visszafordult és újabb támadásra készült épp abban a pillanatban, amikor a királynak sikerült ismét talpra ugrnia.

De íme, ebben a válságos pillanatban, amikor a

király élete igazán csak egy hajszálon függött, topant eléje Quentin Durward, aki lassúbb járású lovával nem bírt lépést tartani a királlyal, de hallván annak kürtszavát, állandóan nyomon követte. Egy pillanat alatt áttekintette a helyzetet s egyetlen hatalmas döféssel halálra sebezte a vadkant. A király ozalatt ismét harcészen állott s most már ő sietett segítségére megmentőjének, amennyiben a vadkant most ő szúrta keresztül a kardjával. Még mielőtt Quentin-hez egyetlen köszönő szót is intézett volna, lemérte az elejtett vad hosszát s azután verejtékes homlokát megtörölve, kalapját egy bokorra akasztotta s a kalapról lecsüngő szent szobrocskák előtt buzgó imádságba fogott. És csak ezután fordult Durward felé:

— Ah, hát te vagy az, ifjú skót barátom! Mondhatom, hogy pályafutásodat, mint vadász, igazán jól kezdted, s Péter mester legalább is még egy olyan jó reggelivel tartozik neked, mint amilyent a liljomhoz címzett fogadóban rendezett számodra. De nini! Mi bajod? Mintha az orrod vére folynék! Miért nem beszélsz? Minthogyha elvesztetted volna jókedvedet és ifjúi lelkesedésedet az udvarnál, ahol pedig annyian megtalálják azt.

Quentin Durward talán már eredetileg volt annyira ravasz, hogy eltalálja a király szájaízét, s kevés, de megkapó szóval azt felelte, hogyha neki egyáltalán kérnie szabad valamit: akkor csak azt kéri, bocsássa meg neki a király azt a bárdolatlan és illetlen magaviseletét, amit akkor tanúsított a hatalmas

uralkodóval szemben, amikor még fogalma sem lehetett arról, hogy kivel van dolga.

— Csitt! — mondotta parancsoló hangon a király. Vakmerőségedet megbocsátom neked, harcias szellemre és furfangos eszedre való tekintettel... De azért fogadd meg a tanácsom, fiam! Őrizkedjél a főporkoláb cselvetéseitől, ő igazán kereskedő, aki szoros karkötőkkel és nyakravalókkal kereskedik. De segíts csak föl a lovamra, Quentin! Én jó szívvel vagyok irántad és a javadat akarom. Ne számíts te kívülem senki más jóindulatára, még a nagybátyádéra, sőt Crawford lordéra sem és senkinek meg ne említsd e vadkannal szemben nekem nyújtott segítségedet, mert hogyha valaki azzal dicsekszik, hogy a királyt halálos veszedelemből segítette ki: jutalom helyett kénytelen ezzel az öndicsekvéssel megelégedni.

A király kürtjébe fújt, mire Dunois és néhány szolgálta legott mellette termett s üdvözölték a királyt e nemes vad elejtése alkalmából, amit a király lelkiismeretfurdalás nélkül tudomásul vett, mintha az a dícséret csakugyan egyedül őt illetné meg. Mert Durward segítségéről csak úgy, mellékesen emlékezett meg. Majd meghagyta Dunois grófnak, intézkedjék, hogy az elejtett vadkant a tours-i Szent Márton-testvérek egyesülete részére küldjék el, hogy azok a közeledő ünnepek alkalmából jobb falathoz jussanak, őt pedig az imájukba foglalják.

— De látta-e valaki közületek ő eminenciáját? — kérdezte a király. Nem szeretném, ha valaki azt az udvariatlanságot követte volna el a személye és azt a tiszteletlenséget a szentegyház irányában, hogy

nem kínálta föl neki a lovát, nehogy ő eminenciája gyalog legyen kénytelen bolyongani az erdőben.

— Felsőged engedelmével — szólalt meg Quentin, miután észrevette, hogy körülötte mindenki hallgat — én láttam ő eminenciáját, amint távozott az erdőből, mégpedig — lovon.

— Az Isten gondoskodik a saját teremtményeiről! — jegyezte meg a király. Előre uraim, hazafelé! Mára elég volt a vadászatból. Hanem te, Quentin! — fordult most a király Durward felé. Szaladj csak vissza a vadászkeszemért, amelyet a küzdelem hevében a helyszínen felejtettem. Te pedig, Dunois, lovgolj csak előre, én is mingyárt utánad megyek.

Lajos király, kinek sokszor egészen jelentéktelen mozdulata mögött valami szándék lappangott, ily módon talált alkalmat arra, hogy Quentin-t részletesebben kifaggassa.

— Kedves fiam — szólt a király Quentin-hez — neked jó szemed van. Meg tudnád nekem mondani: ki volt az, aki a bíborost lóhoz juttatta? Minden valószínűség szerint, az illető idegen lehetett. Mert én is ellovagoltam előtte, anélkül, hogy segítettem volna rajta, annál kevésbé segített rajta más.

— Csak egy pillanatra láthattam ezt a kis lovas csoportot, amely a bíborost kíségette zavarából — felelte Quentin. — Nekem a kijelölt helyre kellett vágatva mennem, így hát nem láthattam őket közelebbről. Azt hiszem azonban, hogy a burgundi követ és a kísérete.

— Hah! — kiáltott föl a király. — Hát legyen! Franciaország elég erős, hogy velük szembeállhasson!

A király ezután kísérete élén visszatért a kastélyba.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZEDIK FEJEZET.

Alighogy Quentin benyitott kicsiny cellájába, hogy ruhát váltson, Balafré rontott be hozzá, aki minden valószínűség szerint, unokaöccsének vadászkalandja felől óhajtott megtudni közelebbi részleteket. Quentin, aki azóta alaposabban megismerte nagybátyát, tisztában volt azzal, hogy Balafré kíváncsisága jóval nagyobb, mint az — esze. Nagyon óvatosan felelgetett tehát kérdéseire, s úgy adta elő a dolgot, hogy neki voltaképpen semmi szerepe nem volt, mert a vadkant a király egyedül ölte meg. Tétlenségét azzal magyarázta ki, hogy a vadászati szabályok szerint illetlenség lett volna, ha arra a vadra veti magát, amelyet már másvalaki akar elejteni — föltéve, hogy az illető kifejezetten nem kéri a segítségét.

Alighogy ezt a magyarázatot Quentin befejezte, már alkalmá nyílt arra, hogy örülhessen: mily jól tette, hogy nagybátyja faggatására nem vallotta be a való tényállást! E pillanatban ugyanis halk kopogtatás hangzott az ajtó felől; kinyílt az ajtó s belépett — Oliver Dain, a borbély, a „szakállnyíró“, *Dain, le mauvais* — a gonosz — vagy: *Dain le Diable* — az

ördög, mely nevek alatt jól ismerte őt mindenki a környéken.

Ezt az ügyes, furfangos, de teljesen lelkiismeret nélkül való férfiút, külsőleg mi már ismerjük; jellemét talán a hízalgő és alattomos macskáéhoz lehetne legtalálóbban hasonlítani, amely vagy alvást színlelve vagy nesztelen léptekkel hasmánt csúszik végig a szobán, s a szerencsétlen egeret hirtelen nyakon esípi; vagy amely bizalmat keltően hozzádörgölődik az emberhez, s mikor annak teljes bizalmát megnyerte: ráugrik s azon a helyen, ahol az imént hízlegve nyaldosta a kezét, megmarja...

Meggörbedt háttal s alázatos tekintettel nyitott be s beszéde olyan mézes-múzos volt, hogy aki hallotta, azt hitte volna, hogy valami nagy, valami fontos kérése van Balafréhoz, akinek szerencsét kívánt abból az alkalomból, hogy derék unokaöccse annyira kitüntette magát a mai vadászaton, hogy az még a királynak is feltűnt. Itt azután elhallgatott a ravasz ember és majd Balafréra, majd pedig Quentinre sunyított és várta a hatást. Balafré szólalt meg és szerencsétlen véletlennek mondotta, hogy abban a pillanatban az öccse és nem ő lehetett a király mellett, mert ő bizony habozás nélkül leszúrta volna a vadkánt, nem úgy mint ahogy épp az imént az öccsétől hallotta — Quentin tétlenül nézte, mint viaskodik a király életre-halálra a vadkannal.

— De szolgáljon ez az eset például öfelségének — folytatta Balafré szenvedélyesen — hogy máskor az olyan embert, mint amilyen én vagyok, jobb lóra ültessen, mert hát hogyan is tudtam volna én a király

normandiai pompás lovát az én flamand taligáslovammal nyomon követni! Hiába sarkantyúztam én azt a lusta dögöt, hogy mind a két oldalába lyukat vertem: csak nem akarta gyorsabban szedni a lábait! Oliver mester, erről tegyen említést öfelségének!

Oliver mester határozott válasz helyett olyasféle pillantást vetett a hangos Balafrére, amelyből az azt is kiolvashatta, hogy majd gondja lesz reá; de viszont ez a pillantás azt is jelenthette, hogy — eszemágában sínes! De annál határozottabb volt az a kutató pillantás, amit Oliver Quentin-re vetett s akihez kétértelmű mosollyal így szólt:

— Hát nálatok. Skóciában, az a szokás, ifjú barátom, hogy cserben hagyjátok a veszély pillanatában az uralkodót, a helyett, hogy segítségére sietnétek!

— Úgy van, nálunk az a szokás, hogy e nemes szórakozás közepette nem tukmáljuk reá a segítségünket, mikor maga is tud segíteni magán! — felelte Quentin most már még inkább elszánva arra, hogy erről a témáról behatóbban nyilatkozni nem fog. — Minekünk, skótoknak, az a véleményünk, hogy az uralkodónak a vadászatnak nemcsak az örömeiből, hanem a vele járó veszedelmekből is ki kell vennie a maga részét. Hát lenne-e egyáltalán öröm és szórakozás a vadászatban, ha nem járna fáradsággal és veszedelemme!!

Balafré természetesen most még jobban felháborodott öccse beszédén s elégedetlenségének szemrehányó szavakban adott kifejezést, de annál nagyobb volt esodálkozása, mikor Oliver, jelentős sunyi pillantás után így szólt:

— Már pedig, Signor Balafre, a kiraly nemcsak, hogy nem elégedetlen az ön unokaöccsével, hanem ellenkezően: ma délutánra egy igen fontos szolgálat teljesítésére szemelte ki őt!

— Őt... őt... szemelte ki a király? — szörnyűködött Balafre. — Talán bizony azt akarja mondani, Oliver mester, hogy engem... engem jelölt ki arra a fontos szolgálatra!

— Megmondottam és ismételhetem is! — felelte a borbély most már még határozottabb hangon. — A király fontos megbízatást tartogat Quentin Durward számára!

— És miért? Mi okból? Hadd hallom az okát! — faggatta Balafre a borbélyt. — S miért esett a király választása épp erre a gyerekre és miért nem én reám?

— Azt csak egyedül őfelsége tudná megmondani! — felelte egykedvűen Oliver. — Minden valószínűség szerint, őfelségének valami szándéka van, aminek jobban megfelel olyan ifjú, mint az ön unokaöccse, semmint olyan tapasztalt harcos, mint ön, Signor Balafre! Hamar tehát, ifjú ember, vegye föl a főszerelést és vegye magához a muskétáját is, mert őrt fog állani.

Balafre sehogysem bírt megbarátkozni azza! a gondolattal, hogy a király nem őt, hanem jóformán még gyermek unokaöccsét jelölte ki arra a fontos szolgálatra, amit a borbély közelebbről megjelölni nem akart. Balafre, aki különben nem volt irigy vagy féltékeny természetű, most már buzgón segédkezett öccsének a felkészülésben s még ki is oktatta, hogyan kell viselkednie ilyen alkalmakkor.

— Ilyen meglepő eset még nem történt a skót testőrségben! — dörmögött még mindig Balafre — sőt még velem sem! Bizonyára a papagályok és a pávák mellé kell az őrszem, amiket a velencei követ hozott nemrég a király számára. Én más egyebet el nem képzelhetek! Minthogy azonban az ilyen szolgálatra csakugyan jobban il'ik egy tejfölszájú ifjú — és ekkor büszkén megsodorta hatalmas bajuszát — csak örvendetes, hogy ez a szerencse épp az én unokaöcsémet érte.

Quentin volt annyira élénk képzeletű és éles fel-fogású ifjú, hogy hamarosan tisztába jöjjön azzal, hogy alighanem jelentős fordulat fog bekövetkezni a sorsában. Áldotta az eszét, hogy nem dicsekedett el a vadászka'landjával, mert rövid itt tartózkodása során máris arra a meggyőződésre jutott, hogy ameddig ő itt ez udvar levegőjét szívja, legjobban cselekszik akkor, ha gondolatait magába rejti, a nyelvét pedig féken tartja. Hallgass szám, nem fáj fejem!

Hamarosan felkészülvén, a muskétát vállára vette s követte Oliver mestert. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a skót testőröket íjászoknak hívták, ugyan, de kezij helyett már régebb idő óta muskétával voltak fölszerelve. Quentin tehát szó nélkül követte Oliver mestert, aki titkos folyosók tömkelegén és számos lépcsőn, majd ismét fedett folyosókon és boltívek alatt vezette őt végig, miközben titkos ajtók egész sorozatán át kellett folytatni az utat. Végre egy vasráccsal ellátott csarnokhoz értek, amely inkább tágas szobának lett volna mondható. A falait kárpit takarta, amely inkább antik volt, mint szép és elég

kezdetleges festmények szolgáltak díszekül. A falra akasztott areképek Nagy Károly király lovagjait ábrázolták, akik e nagy király alatt oly fontos szerepet játszottak Franciaország történetében, s mint-bogy ebben a teremben a legendás híró Roland képe volt a legnagyobb: ezt a termet nevérol: Roland-esarnoknak nevezték.

— Itt fog ön ört állani, ifjú barátom, — súgta oda neki halkan Oliver, mintha attól félne, hogy e sok ösi alak és személy bizony még megsértődnek a hangos beszéd miatt.

— És mire kell itt nekem felügyelnem? — kérdezte Quentin szintén halk hangon. — És mi lesz a jelszó?

— Meg van töltve a puskája? — kérdezte Oliver, a kérdésre nem is felelve.

— Mindjárt meglesz! — felelte Quentin, legott hozzá fogva a muskéta megtöltéséhez.

Mikor Quentin ezzel elkészült, Oliver tudtára adta neki, hogy a skót testőrség kiváltságos jogai reá is vonatkoznak, s így parancsot magától a királytól és Franciaország nagy connétable-jától kell csupán elfogadnia.

— Önnek itt kell ört állania — folytatta Oliver — mégpedig öfelsége egyenes parancsára. Hogy miért jelölte ki önt erre a szolgálatra: azt majd nemsokára megtudja. Sétáljon itt föl s alá, sőt meg is állhat, ha úgy tetszik, de leülnie avagy a puskát letennie nem szabad. Énekelni vagy füttyülni szigorúan tilos! De — imádkozhatik, ha kedve tartja. — Most pedig Isten áldja meg, legyen éber és figyelmes!

— Legyen éber és figyelmes! — mormogta magában Quentin, mikor Oliver egy titkos ajtón át hirtelen eltűnt. — De mire legyek én figyelmes? Ha csak denevérekre és patkányokra nem! No, de mindegy, nincs más hátra, mint teljesítenem a parancsot.

Una!mában egyházi énekeket dúdolt halkán, majd skót balladákra került a sor, hogy a hosszú idő valahogyan agyonüsse. Lassan bár, de telt-múlt az idő s immár délután két óra volt, amire főként az óhsége figyelmeztette. Nem csoda, hiszen a reggeli vadászat után szinte pihenés nélkül őrszolgálatra felkészülni — bizony nem tréfa dolog, kivált, ha az ember húsz esztendő és farkasétvágya van. Pedig mint ha senki sem törődne itt vele, s a várt ebéd csak nem akar jelentkezni.

A csarnok túlsó végén szemöldökfával ellátott két ajtót pillantott meg, amelyek valószínűen két különböző szobába nyíltak. Mikor Quentin e két ajtó közt föl s alá sétált, hirtelen zenei hangok ütötték meg a fülét, amelyek az egyik ajtó mögül hallatszóttak, s minthogyha ugyanaz a lant és ugyanaz a női hang szólalt volna meg itt, amely tegnap őt annyira elbájolta. És ekkor a tegnapi reggel valamennyi édes álma újból életre kelt lelkében... Vállán a puskával, nyitott szájjal és szemmel, kitárt lélekkel fordult Quentin abba az irányba, ahonnan ezek az édes hangok áradtak feléje, s e pillanatban inkább hasonlított szoborhoz, semmint éber szolgálattal megbízott őrszemhez, és dehogy is figyelt most más egyébre, mint erre a bájos dallamra, nehogy annak egyetlen hangját is elszalassza a füle mellett.

A dal azonban lassankint elhalkult, majd meg- megszünt, hogy később ismét fölesendüljön. A szü- netek közt ideje és alkalma volt elgondolkozni és vé- gigtekinteni a ma reggeli eseményeken, a burgundi követ kihallgatásának lefolyásán, s ekkor arra a meg- győződésre jutott, hogy az a szírén, aki őt éneké- vel elbájolta, nem a fogadós lánya avagy rokona volt ám, hanem igenis az a szerencsétlen áruhás grófkis- asszony, aki miatt a burgundi herceg és a francia király íme, kardot húzni készülnek.

Ilyen és ehhez hasonló romantikus gondolatokkal volt Quentin elfog'álva, mikor hirtelen azt érezte, hogy valaki a karját erősen megragadja s ugyanak- kor egy erős hang megszólalt:

— Hah!... Pasques-Dieu! Apród úr! Hogy mersz az örségen elaludni?

Ez a tompa, de kifejező és gúnyos hang ismét Péter mester hangja volt, s Quentin-t tüstént magá- hoz térítette; pironkodva és félelemmel nézett a király arcára, aki alighanem valami titkos ajtón át, sőt talán a kárpit mögött lopózkodott annyira a közelébe, hogy akár a fegyverét is elvehette volna tőle.

Első és ösztönszerű mozdulata az volt, hogy pus- káját oly hirtelen és oly erővel kapta le válláról, hogy a király szinte tántorogva hátrált a szoba köze- péig. De azután meggondolta magát, sőt röstelkedett is, amiért a király szolgálati mulasztáson rajtaesípte. Ennek hatása alatt emelte ismét vállhoz a fegyvert s mozdulatlanul állott a király előtt, akit ő — legalább úgy képzelte — most halálra sértett.

Lajos király azonban ezúttal éppen nem mutat- kozott annak a zsarnokian szigorú uralkodónak, mint

akitől annyira rettegetek, hanem megelégedett mindössze ennyi korholással:

— Ma reggel már követtél el egyszer ehhez hasonló szolgálati vétséget. Illik ez, fiatal katonához? —
De arra felelj: ettél már ma?

Quentin, aki inkább el volt készülve arra, hogy most mindjárt a főporkolábnak adja át őt a király, erre a kérdésre igazán nem lehetett elkészülve. Alázatosan felelte tehát:

— Nem ettem, Felség!

— Szegény fiú! — mondotta a király szokatlanul gyöngéd hangon. — Tehát az éhség tett téged ennyire lustává. Tudom, hogy farkasétvágyad van, de én megszabadítlak téged ettől a vadállattól, mint ahogy te is megszabadítottál engem ma reggel szintén egy vadállattól. Egyébiránt meg kell téged dícsérnem viselkedésedért, amit ez esetben is tanusítottál. — Kibírod még egy óra hosszat étlen?

— Akár huszonnégy óra hosszat, Sire! — felelte bátran Quentin. — Különben nem is volnék igazi skót!

— Majd kárpótolod magad, fiam! — jegyezte meg mosolyogva a király. — Most azonban nem erről van szó, hanem egészen másról! — Ma vendégül látom — még pedig titokban — Balue biborost és Crèvecoeur grófot, a burgundi követet. Ki tudja, mi történhetik? — Az ördög sohasem alszik, de legéberebb akkor, amidőn ellenségek ülnek össze egy asztal körül, hogy a — békéről tárgyaljanak.

Mint hogy a király e szavak után mélyen elmerült gondolataiba és hallgatott, Quentin megkockáz

tatta a kérdést: vajjon mi lesz az ő feladata.

— Te őrt fogsz állani a pohárszék mellett, s ha észrevennéd, hogy összeesküvés történt: az árulót nyomban lepuffantod!

— Árulás? Ebben a jól őrzött kastélyban, Sire?

— Te ezt lehetetlennek tartod, ifjú barátom? — felelte a király, aki, úgy látszik, nem sértődött meg Quentin bizalmaskodása miatt. — Pedig a mi történetünk azt bizonyítja, hogy összeesküvés kirobbanhat még az — egérlyukból is! Quis custodiat ipsos custodes? Ki tudná az árulástól mentesíteni magukat a felügyelő öröket?

— A skót becsület, Sire! — felelte Quentin önérettel.

— Az igaz! Jól mondottad! Tetszel nekem, fiam! — mondotta a király barátságos hangon. — A skót becsület bizonyára sokat mond és biztos alap, amelyre építeni lehet. Csakhogy az — árulás! — itt azután a király megint csak mélyen elgondolkodott s nagy léptekkel járt föl s alá. — Oh, az árulás ott ül az asztalunk mellett; iszik a serlegünkből; belopózik a bizalmunkba; ott leselkedik udvaroncaink mosolyában — de főként ott lapul meg megbékélt ellenségeink barátságos mosolyában! Orleans-i Lajos megbízott burgundi Jánosban; Lajost a Barbettes-úton meggyilkolták; burgundi János megbízott az orleansi pártban és a monthereau-i hídon — meggyilkolták. Én nem bízok senkiben! Senkiben!... Tágranyított szemmel figyelek erre a barátságatlan burgundi követre s arra az egyházi férfiúra, akit bizony nem tekintek egészen megbízható emberemnek. Amikor te-

hát azt mondom: „Ecosse en avant!” — akkor puffant le nyomban — Crévecoeur grófot!

— Ez különben is a kötelességem lenne, mihelyt azt venném észre, hogy Felsőged élete veszedelemben forog — mondotta ünnepélyes hangon Quentin.

— Jól van, fiam, én is így képzeltem! — De mit is nyernék én ez udvariatlan vendég halála révén? Igen, hogyha Saint Pol connétable volna! — és itt ismét szünetet tartott a király, mintha úgy érzene, hogy többet mondott, mint amennyit akart: majd mosolyogva folytatta: — Itt van sógorunk, a skót Jakob! Igen, a ti Jakabotok, Quentin! Ez szúrta le törével Douglas-t, mikor vendégül látta őt skirlingi kastélyában.

— Felsőged engedelmével — Stirling és nem — Skirling! — jegyezte meg Quentin. — Bezzeg szomorú következményei voltak ennek a bűnténynek.

— Legyen hát — Stirling, nem bánom! — felelte Lajos király, nem is figyelve Quentin utolsó szavaira. — Én nem tudom, vajjon veszedelem fenyeget-e engem ez emberek részéről, s nem is törődöm vele. Én csak a te — fegyveredre bízom magam, fiam!

— Én pedig csak a jelre várok, Felsőg! — felelték kemény hangon Quentin. — Csakhogy...

— Nos, fiam, te elhallgattál!... Csak ki vele, mit akartál mondani? Az olyan hű embertől, mint amilyennek én téged megismertelek, az ember szívesen fogadja az észrevételt.

— Csak arra gondoltam s Felsőged engedelmével meg is mondom: nem megy a fejembe, miért bocsátja

olyan közel a személyéhez ezt a burgundi követet, mikor nem bízik benne, Sire!

— Bíz csak reám, Quentin! Vannak veszedelmek, amelyek elmúlnak, mihelyst az ember szembenéz velök. Hogyha én a dühös kutyának egyenesen nekimegyek és megcirógatom a szőrét: tized teszek egy ellen, hogy — meghunyászkodik; de hogyha észreveszi, hogy félek tőle: rám rohan és megharap. Én most őszintén megmondom neked mindent, fiam! — Nagyon fontos reám nézve az, hogy ez a követ ne haraggal és ne felindult állapotban távozzék tőlem. Egy kis veszedelmet tehát megkockáztatok. Sohasem késlekedtem az életemet is kockára tenni akkor, ha birodalmam jólétéről volt szó. — Kövess engem, fiam!

Lajos király Quentin-t ugyanazon a mellékajtón át vezette ki a teremből, amelyen át ő jött ide olyan észrevétlenül.

— Hát bizony, fiam — jegyezte meg mosolyogva a király — aki az udvarnál boldogulni akar, annak ismernie kell nemcsak a titkos ajtókat és rejtett lépcsőket, hanem a féltett csapóajtókat is éppolyan jól, mint a főkaput és a szárnyas ajtókat.

Több folyosón áthaladva, egy boltíves terembe léptek, ahol az asztalon három terítéket pillantott meg Quentin. A bútorzat nagyon egyszerű, szinte szegényes; mindössze a mozgatható pohárszéken látható volt arany- és ezüstedények mutattak némi királyi fényűzésre. E pohárszék mögött állította föl Quentin-t a király, aki azután a terem különböző pontjairól megfigyelte, vajjon csakugyan jól eltakarja-e a

pohárszék a fegyveres őrt s miután erről meggyőződött, adta ki ismét a parancsot:

— Tehát ne feledd fiam: *Ecosse, en avant!* Amikor én e szavakat kimondom, te előugrasz rejtekhelyedről, poharastól, üvegestől feldöntöd a pohárszékét, célbaveszed Crèveoeur grófot és lepuffantod. Ha netán csütörtököt mondana a fegyvered, akkor rohanj reá a késéddel! Oliver és én pedig, majd elbúnnunk a bíborossa! ketten.

E szavak után a király egyet füttyentett, mire nyomban előkerült valahonnan Oliver, aki nemcsak a borbély, hanem meghitt komornyikja is volt egy személyben a királynak. Oliver két idősebb szolga kíséretében jött s mindössze ezek hárman végezték a felszolgálás munkáját. Mikor a király az asztalnál helyet foglalt, bevezették a két vendéget. Quentin, akit senki sem láthatott ugyan, rejtekhelyéről mindent jól láthatott és tisztán hallhatott.

A király túláradó szívélyességgel fogadta vendégeit, amit Quentin sehogy sem tudott összeegyeztetni az imént kapott utasításokkal és azzal a föltett szándékkal, amely miatt őt e rejtekhelyre állították. Különben a király egész viselkedése méltóságteljes és bizalomkeltő volt; Quentin már-már arra gondolt, hogy a királlyal imént folytatott társalgás álom volt csupán, vagy pedig a bíboros kifogástalan viselkedése s a burgundi követ nyílt, őszinte udvariassága a király gyanakvását végképp megszüntette.

És mégis, mikor a vendégek helyet foglaltak, a király éles tekintete egyenesen Quentin leshelye felé irányult, mintha figyelmeztetés akart volna lenni.

hogy legyen résen s a kellő pillanatban irgalom nélkül hajtsa végre a parancsot. Quentin valóban megdöbbsent: mily művészettel tudta Lajos király fátyol alá rejteni igazi érzéseit; olyan fesztelenül és szívélyesen beszélt a követhöz, mintha nem is ez lett volna az a sértő viselkedésű lovag, aki ma reggel cléje dobta a kesztyűjét.

— Más ország követével szemben — mondotta Lajos behízsgáló, olvadozó hangon — megtartottam volna az ilyen alkalommal szokásos udvariassági szabályokat, de egy régi barátal szemben, akivel én már a genappe-i kastélyban, mint a burgundi herceg vendége, közös asztalnál ültem: olyan egyszerű és fesztelen akartam lenni, mint amilyen legszívesebben vagyok: a régi Valois Lajos, mint akármelyik közönséges párizsi ember! — Inyencfalatokról azonban gondoskodtam, gróf úr, mert még nem felejtettem ám el a burgundi közmondást: „Többet ér a gazdagon terített asztal, mint a szép ruha“. Ami pedig az italt illeti, nos, azt a gróf is tudja, hogy e tekintetben már régóta versengés folyik a burgundi és a franciaországi borok közt. Én burgundi bort iszom az önök egészségére, önök pedig uraim, champagne-i borral köszöntsenek föl engem! Hej, Oliver! Ide azzal az auxerre-i borral telt serleget! — és ekkor a király ezt az ismeretes dalt dúdolta halkán, amelynek kezdő sora így hangzik:

Auxerre est la boisson des Rois!¹⁾

— Így iszom én a nemes burgundi herceg, a sze-

¹⁾ Auxerre-i bor a királyok itala.

retett rokon egészségére! Hej, Oliver! Azt az aranyserleget töltsd meg rheims-i borral és térdenállva nyujtsd át a gróf úrnak! Mert ő e pillanatban az én kedves és szeretett rokonomat képviseli. — Mi pedig, bíboros úr, majd öntünk mi magunknak.

— Felséged az én serlegemet máris csordultig töltötte! — jegyezte meg a bíboros alázatos arccal, de nem minden célzás nélkül.

— De azt is tudjuk ám, hogy ő Eminenciája nem reszkető, hanem erős kézzel bírja tartani a serleget! — felelte a király, elérve a célzást. — De ettől eltekintve, arra feleljen Eminenciád, kinek a javára dönt a vitás kérdésben: a sillery-i avagy az auxerre-i bor javára? — Franciaország, avagy — Burgund?

— Én — semleges óhajtok maradni, Sire! — felelte a bíboros. — Én már csak ismét — auvergne-i borral öntöm tele a serlegem.

— A semlegesnek mindig nehéz a helyzete — jegyezte meg a király, aki mikor észrevette, hogy a bíboros kissé elsápadt, más tárgyra tért át és így folytatta: — Ön tehát, bíboros úr, az auvergne-i bornak adja az elsőbbséget, mert az annyira nemes, hogy nem tűri a vizet. — De mi az, gróf úr, ön nem önt a serlegébe? Remélem, nem talált a fenekén — nemzeti keserőséget?

— Azt kívánom, Sire — felelte a gróf — bár mindenféle nemzetiségi viszálykodást olyan barátságosan lehetne elsimítani, mint ahogyan a burgundi és a francia borok egymás között való versengésében dönteni tudunk!

— Majd idővel, gróf úr, idővel! — felelte a király.

— Most pedig, tiszteljen meg engem a gróf úr azáltal, hogy elfogadja emlékül és tiszteletem jeléül ezt az aranyserleget. Valamikor V. Henrik angol királyé volt, akitől Rouen visszafoglalásakor vették el. Senkinél jobb kezekben ez a serleg nem lehet, mint a gróf úrnál, aki burgundi nemes létére jól tudja, hogy a burgundi és a francia nép egyesüléséből fog származni az az erő, amely biztosítja a szabadságot és lerázza nyakunkról az angol igát!

Crèvecoeur gróf talpraesett válasza után, a király jókedve szabadon csapongott, de azért szatirikus jelleme ki-kiütközött olykor-olykor. Tréfás történetekkel és adomákkal fűszerezte a társalgást s egyetlen szóval sem árulta el, hogy orgyilkosságtól fél. A gróf és a bíboros megértő asztaltársaknak bizonyultak s jóízű kacagással jutalmazták a király sokszor nagyon is sikanlós megjegyzéseit, amiken kiváltképpen a bíboros mulatott igen jól, amelyek azonban a tapasztalatlan ifjú katonának sokszor az arcába kergették a vért.

Másfél óra múlva, az asztalbontás után, a király szívélyes búcsút vett vendégeitől, akik eltávoztak. Mikor azután a király egyedül volt a teremben, olyan halkán, hogy a szavát is alig lehetett hallani, magához szólította Quentin-t, aki csodálkozva vette észre: mily nagy változáson ment keresztül a király arca. Az a mesterséges láng, amely még az imént a szemében lobogott s az az örökös mosoly, amellyel a tréfás történetkéket kísérte — hirtelen eltűnt; most már csak ahhoz a nagy színészhez volt hasonló, aki nehéz, fárasztó szerepében halálosan kimerült.

— A te szolgálatod még nem ért véget, fiam —
mondotta fáradt hangon a király. — Előbb azonban
egyél! — Amott, az asztalon, találsz még magadnak
való ételt, eleget. Akkor azután majd tudodra
adom, hogy micsoda feladat vár még reád. Mert az
éhes és jóllakott ember közt nem megy ám jól a tár-
salgás!

E szavak után a király lerogyott a székre s arcát
tenyerébe temetve — hosszan elhallgatott...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Lajos király türelmesen megvárta, amíg kedvelt testőre az ebédjét elfogyasztotta; az igazság érdekében azonban azt is meg kell jegyezni, hogy viszont Quentin is igyekezett az evéssel, nehogy a király türelmét sokáig próbára tegye, sőt még a király volt az, aki őt bízta, hogy csak lakjék jól s az italról ne feledkezzék meg — habár ezzel csak csínján szabad bántania!

— Ha jól laktál fiam, hát most már azután jert utánam! — mondotta a király, megint csak számos folyosón és titkos ajtón át a Roland-csarnokba vezetve Quentin-t. — Jegyezd meg magadnak jól, fiam — mondotta azután szigorú hangon a király — hogy amit eddig láttál és hallottál, arról senkinek semmi szín alatt — még nagybátyádnak és honfitársaidnak sem! egyetlen szót mondanod nem szabad! Emlékeztetőül és bizalmam jeléül, fogadd ezt az aranyláncot!

És e szavak után egy értékes aranyláncot esavart a király Quentin karja körül.

— Nem dicsekvésből mondom — folytatta a király — de módomban van megjutalmazni azokat, akik ki tudják érdemezni bizalmamat. Hogyha azonban valakinek a nyelvét az ilyen láncsal sem bírom meg-

fékezni: akkor van ám az én komám, Tristan l'Hermitte főporkoláb birtokában olyan nyakravaló amulette, amely sohasem téveszti el a hatását. — Vigyázz tehát fiam arra, amit mondok neked! Erre a helyre — kívülem és Olivier-n kívül — férfi ma be nem teheti a lábát; de fognak jönni nők, s ha megszólítanak téged, hát felelhetsz a kérdésekre, de mert őrségen vagy: csak röviden, a legszükségesebb szavakra szorítkozva. Te magad nem kérdezel tőlük semmit s beszélgetésbe nem bocsájtkozhatol velük, de hallgasd meg, amit egymás közt beszélgetnek. Erős karjaid, a szemed, a füled és a lelked is az — enyém! Megvásároltam! Ha tehát hallani fogsz tőlük valamit: azt jegyezd meg magadnak jól, jelentsd nekem s azután — felejtsd el! De — megálljunk csak! Még jobb eszmém támadt!... Ide vigyázz! Te csak most jöttél skót hegyeid közül s a mi nyelvünkön még egy szót sem értesz. — Igen, igen, így lesz jobb! Ha szólnak hozzád, hát nem felelsz, mert nem érted meg, s így nem hozhatnak zavarba, ők azonban annál fesztelenebbül beszélgetnek majd egymás közt abban a feltevésben, hogy te úgysem érted meg a beszédüket. Megértettél, fiam!... Akkor hát Isten áldjon meg! Légy okos és hűséges, akkor azután jó barátok leszünk.

A király e szavak után eltűnt a falikárpit mögött, Quentin pedig mélyen elgondolkozott mindazonkon, amiket ma hallott és látott. És ekkor szinte megborzadt: micsoda dilemma elé kerülhetett volna ő az imént! Leshelyről, titokban Crèvecoeur grófot célba venni és lelőni — ellenkezett a becsületes jellemével:

viszont, ha nem engedelmeskedik a király parancsának: akkor vége van!... Majd e komor gondolatok után eszébe ötlött a király legutóbbi parancsa, aminek kapcsán már kellemesebb gondolatok kezdték foglalkoztatni. És ekkor visszaemlékezett arra a fekete-hajú, szép hajadonra, kinek gyönyörű hangja még most is a fülébe cseng; elhatározta, hogyha ennek a hölgynek ajkáról olyan szavakat hallana, amik annak úrtalmára lehetnének: akkor azokat nem árulja el a királynak. Ilyen gondolatokkal elfoglalva, most már nem kellett tartania attól, hogy őrhelyén elalszik, vagy éppen annyira elméláznék, hogy a király ismét észrevétlenül kerülhetne a háta mögé. A legkisebb neszre fölfigyelt s türelmetlenül nézett a bekövetkezendő események elé.

Az egyik ajtó végre megcsikordult — a XV. században még a paloták ajtói sem nyíltak olyan nesztelenül, mint manapság — de nem az az ajtó, amely mögül az imént ismét azt a női hangot hallotta. Kinyílt tehát az ajtó s belépett a terembe egy hölgy másik két hölgy kíséretében, akiknek azonban a kezével intett, hogy távozzanak, míg ő maga tovább folytatta az útját. Bizonytalan, imbolygó járásáról Quentin legott fölismerte Jeanne hercegnőt, aki előtt — mikor az elhaladt mellette — puskájának meghajtásával katonásan tisztelgett. A hercegnő szívélyes mosollyal és könnyed főhajtással köszönte meg a tisztelgést, mely alkalmat Quentin most arra használta föl, hogy a hercegnő arcát jobban szemügyre vegye, mint ahogy ma reggel tehette.

Az arca, noha nem volt csúnyának mondható,

nem enyhíthette túlságos mértékben a természet hibáit és fogyatékoságát; csak a szép kék szem kifejezése volt bájos és mintha szenvedésről tanuskodnék. Arcbőre nemcsak hogy halovány, hanem némi sárgás szineződésű, ami gyöngye egészségre mutatott; csak éppen a fogsora volt kifogástalan, de már az ajka keskeny és halovány. Lenszinű dús szőke haját komornája vastag fürtökbe fonta és azokkal foglalta keretbe az arcát, aminek ez a hajdísz valami furcsa hatást kölcsönzött. Mindehhez járult még a halványzöld színű ruha, amely azután egészen kísértetiesé tette külső megjelenését.

Mialatt Quentin Jeanne hercegnő megfigyelésével volt elfoglalva, a terem másik végén levő ajtó is kinyílt s másik két hölgy lépett a terembe.

Az egyik hölgyben legott felismerte Quentin azt a fiatal leánykát, aki a liliumhoz címzett vendégfogadóban Péter mester számára felszolgált a reggelit. Az a titokzatosság, amely a gazdag grófság örökös-nőjét övezte, nemkülönben a szép zene és a dal varázsa, e pillanatban százszor szebbé tették őt Quentin szemében, mint amilyennek találta ama bizonyos reggelen, mikor a vendégfogadóban első ízben megpillantotta s amikor őt a fogadós rokonának vélte. A ruhája azonban most is csak olyan egyszerű volt, mint akkor s mély gyászáról tanuszkodott; fején gyászfátyol, amely azonban hátul volt a hajhoz erősítve, úgy hogy az arcot teljesen födetlenül hagyta. Annál szebb volt a termete, a járása, a szabályos metszésű arca, ragyogó, üde arcbőre s azok az igéző

szemek, melyeknek öntudatos, büszke tekintete egész lényét és szépségét fölmagasztosította.

És még hogyha halállal büntették volna is érte: Quentin azzal a katonás tisztelgéssel fogadta ezt a hölgyet és kísérlőjét, mint amellyel az imént a vérbeli királyi hercegnőt. Nos, és ez a két hölgy is alighanem nagyon természetesnek találta ezt a tisztelgést, mert azt mindketten olyan arccal fogadták, mintha ahhoz már hozzá volnának szokva. Quentin azonban mégis úgy vette észre, hogy a fiatalabb hölgy, mikor elhaladt mellette, kissé elpirult s a szemét zavarában lesütötte. Csak azzal nem tudott tisztába jönni, vajjon ezt a gyöngéd pirt nem arra a vakmerő idegeu ifjúra való visszaemlékezés kergette-e az arcába, aki oly állhatatosan figyelte őt a vendégfogadó toronyszobájának ablakából s vajjon nem a bosszúság kifejezője volt-e az?

A grófkisasszony kísérlője szintén gyászruhát viselt és abban a korban volt, amikor a nők göresösen ragaszkodni szoktak a szépségükhöz, ami az idők multával bizony már halványodni kezd. De a hajdani szépségből még mindig maradt annyi, amennyi elég volt annak bizonyosságául: mily bájos lehetett ez a hölgy egykoron, aki elmúlt diadalaira visszaemlékezvén, magatartásával és büszke föllépésével tette nyilvánvalóvá, hogy további diadalokra még mindig számot tart. Karcsú volt és kecses, s noha a tekintetéből büszkeség sugárzott ki, Quentin tisztelgését mégis bájos és leereszkedő mosollyal viszonzta, miközben valamit súgott a grófkisasszonynak, aki hátra

is tekintett a katonára, de azután lesütött szemmel válaszolt valamit az idősb hölgy megjegyzésére.

Quentin is észrevette ezt a futó jelenetet s maga sem tudta, hogyan, de úgy képzelte, mintha e pillanattól kezdve valami titokzatos kapcsolat támadt volna közte és a grófkisasszony közt. Am ez a gondolat hamarosan elröppent, mert már a másik pillanatban minden figyelmét e két hölgynek a hercegnővel való találkozása és annak körülményei kötötték le.

— Nagyon örvendek, Madame¹⁾ szólalt meg az idősb hölgy olyan mosollyal, amiben volt egy kis alig titkolt leereszkedés is, hogy végre egy magunkhoz való és méltó előkelő személyiséggel is találkozhatunk. Őszintén szólva, nekem és unokahugomnak kevés okunk van arra, hogy vendégszereteteért a király iránt lekötelezettséget érezzünk. Ugyan, hugom, ne rángasd hát a ruhám ujját! Amióta e vidéken időzünk, Madame, nem sokkal különben bántak velünk, mint ahogy foglyokkal szokás, s azok után az ismételt meghívások után, amelyekkel idecsábítottak bennünket, hogy ügyünket és személyünket helyezzük Franciaország védelme alá, nos, a legkeresztényibb király mindössze egy nyomorúságos vendégfogadóban jelölt ki számunkra lakást, most pedig ebben a szuette kastélyban egy odút, amit csak napszálltakor szabad elhagynunk, mintha bizony mi ketten denevérek vagy éjjeli baglyok volnánk, amelyeknek napvilágnál való megjelenését rossz jelnek nézik az emberek.

¹⁾ A Bourbonok idején a király leányának volt a címe.

— Véghetetlenül sajnálom — felelte Jeanne hercegnő szinte hebegve zavarában és meglepetésében — hogy eddigelé nem volt módunkban oly bánásmódban részesíteni, mint amilyen méltán megilleti önöket. Únukahogom azonban, remélem, elégedettebb.

— Oh, sokkal, nagyon sokkal elégedettebb vagyok, mint ahogy azt egyáltalán ki tudnám fejezni. Madame! — felelte a grófkisasszony. Én csak védelmet kerestem itt és megtaláltam a magányt és a szigorú titoktartást. Előbbi szállásunkban ránk kényszerített zárkózottság s a még nagyobb magány, amiben most van részünk, csak emeli értékét előttem a király kegyének, amellyel bennünket, szerencsétlen földönfutó menekülteket oltalmába vett.

— Hallgass, te balga leány! — mondotta az idősebb hölgy. Hadd éljünk azzal az alkalommal, hogy egy hozzánk méltó személlyel szemben jól kipanaszkodhatjuk magunkat. Mert én azt a csinos katonát ott, csak szobornak tekintem; úgy látszik, hogy a végtagjait sem bírja mozgatni, sőt talán még a nyelvét sem, vagy legalább is nem beszéli vele a mi nyelvünket. Minthogy tehát a hercegnőn kívül senki más nem érti szavunkat: nyíltan bevallom, hogy én bizony megbántam, hogy idejöttem. Én fényes fogadtatásra, torna- és lovasjátékokra, színjátszásra és ünnepekre számítottam, s ezek helyett fogságban tartanak és eldugnak bennünket az emberek szeme elől. Egyedüli társaságunk az a eigány volt, akit a király azért rendelt mellénk, hogy leveleinket flandriai barátainkhoz közvetítse. Így hát jogosan azt hihetnénk — folytatta a hölgy egyre fokozódó méltatlankodás-

sal — hogy a királynak valami politikai célja van velünk, esetleg életfogytiglan fogságban tart, hogy az ősrégi Croye-ház kihaltával annak birtokait magához kaparinthassa! A burgundi herceg mégsem volt ennyire kegyetlen: unokahugomat mindössze férjhez akarta adni — igaz, hogy rossz emberhez.

— Ugy képezem — jegyezte meg a hercegnő, aki alig bírt néhány szót közbeszólni — hogy a rossz férjnél mégis csak többet ér az — apácafátyol.

— Ha legalább alkalmunk volna választani e kettő közt! — vágott közbe sietve a szaporabeszédű hölgy. Isten a tanum, Madame, hogy én az unokahugom érdekében beszélek csupán, mert ami engem illet: én a magam részéről lemondottam már minden reményről, hogy helyzetem valaha is jobbra fordulhatna. Ön mosolyog, Madame, pedig biztosíthatom, hogy az igazat mondom! Ez azonban még nem mentesíti a királyt, akinek viselkedése és személye is inkább hasonlít az öreg Michaud-hoz, a genti pénzváltóhoz, semmint Nagy Károly leszármazottjához.

— Grófnő, gondolja meg, hogy ön az édesatyámról beszél — jegyezte meg a hercegnő.

— Az ön atyjáról, Madame? — kérdezte a hölgy szinte elcsodálkozva.

— Ugy van, grófnő, az édesatyámról! — ismételte a hercegnő méltósággal. Én Jeanne hercegnő vagyok. De azért ne féljenek hölgyeim — folytatta a hercegnő most már nyugodt udvarias hangon, ami neki sajátja volt — önök nem akarták sérteni atyámat. Én felajánlom önöknek minden befolyásomat, hogy önnek, grófnő és ennek a bájos leánykának el-

viselhetőbbé tegyem a száműzetés keserűségét. Sajnos azonban, nemsokat tehetek, de ami módomban áll: rendelkezzenek velem!

A szókimondó hölgy, Hameline de Croye grófnő, most már azután mély meghajlással hódolt a királyi hercegnő előtt és nagyon röstelte, hogy ő, aki pedig sokáig időzött királyi udvaroknál s azok szokásait is jól ismeri, így elszólta magát a királyi hercegnő fülhallatára. Bűnbánóan mentegetőzni akart, hogy tévedett a személyben, akivel beszélgetett, de Jeanne hercegnő megvigasztalta és nyugalomra intette szívélyes szavakkal ugyan, de amelyek a francia király leányának ajkairól parancsként hangzottak, amelyek megtiltotta neki, hogy mentegetőzésről és kimagyarázkodásról egyáltalán szó essék többé!

A hercegnő egymaga is helyet foglalt s székekkel kínálta meg a két hölgyet, akikkel most halk és bizalmas beszélgetésbe merült. A három hölgy oly halk hangon beszélgetett, hogy Quentin most már egy szót sem értett meg beszélgetésükből csak azt vette ki tisztán, hogy a hercegnő inkább a kevés beszédű, szerény modorú grófkisasszony szavaira figyelt, semmint az idősb hölgyére, aki még ezután is szapora beszéddel igyekezett maga felé irányítani a hercegnő figyelmét.

Alig egy negyed óra hosszat tartott ez a halk beszélgetés, mikor a terem tulsó végén az ajtó kitárult s egy férfi lépett utiköpenyben a terembe.

A király szigorú parancsához képest, Quentin legott a férfi elé lépett s felszólította, hogy távozzék!

— Kinek a parancsára? — kérdezte az idegen férfi fölényes hangon.

— A király őfelsége egyenes parancsára, uram! — felelte Quentin határozott hangon. Én azért vagyok itt, hogy a parancsát végrehajtsam.

— De nem — orleáns-i Lajos herceggel szemben! — felelte a jövevény köpenyét szélesen széttárva.

Quentin meghökkent. Hogyan hajtsa ő végre a király parancsát ezzel a vérbeli herceggel szemben, aki a francia trón várományosa s a király leányának vőlegénye?

— Királyi Fenséged hatalma sokkal nagyobb, hogysem én annak ellenszegülni tudnék — felelte Quentin. Engedje tehát remélnem, Fenség, hogy bizonyosságot tesz mellettem, hogy én a parancsnak eleget akartam tenni.

— Légy nyugodt, ifjú hős, nem lesz bántódásod! — felelte a herceg útját folytatva a hölgyek felé.

A herceg — mint mondotta — Dunois grófnál ebédelt s ott hallotta, hogy a Roland-csarnokban társaság van; bátor volt tehát a vendégek számát a maga személyével is szaporítani.

Az a futó pír, amely e szavak után Jeanne hercegnő arcán kigyulladt, arra mutatott, hogy a herceg megjelenése nem hatott közömbösen reá. A hercegnő bemutatta vőlegényét a két hölgynek, akik a hercegnek kijáró hódolattal üdvözölték; Jeanne helyet kínálta meg Lajost és felhívta, hogy vegyen részt a társalgásban.

A herceg azonban nem fogadta el a széket, amelyet menyasszonya neki följánlott, hanem valame-

lyük székről levette a párnát s azt a szép és fiatal Croye grófkisasszony lábai elé rakta le a földre, de úgy, hogy — megőrizve annak látszatát, hogy menyasszonyát nem akarja elhanyagolni — módjában volt figyelmességének túlnyomó részét szép szomszédnőjére pazarolni.

Eleinte úgy látszott, hogy a herceg viselkedését nem veszi zokon Jeanne hercegnő, aki mintha még bátorította volna is vőlegényét; az orléans-i herceg azonban, aki megszokta azt, hogy a király jelenlétében zokszó nélkül kénytelen tűrni a jármot, eredeti természeténél fogva hajlandóságainak legott szabad folyást engedett, mihelyt ez a kényszer megszűnt. Minthogy pedig magas állásánál fogva a közönséges alakiságokon hamarosan és könnyű szerrel túltehetette magát: Izabella grófkisasszony szépségére pazarolt bókjai immár annyira hevesek és áradozók voltak, — talán azért is, mert ezúttal a szokottnál többet ivott — hogy azok már szenvedélyesekké váltak, miközben a herceg végkép megfélemedezett arról, hogy a menyasszonya is jelen van.

Ez a hang és ez a modor azonban csak egyetlen személynek tetszett a társaságban: Hameline grófnőnek, akinek szinte hízelgett az a tudat, hogy unokanagának egy vérbeli herceg udvarol, sőt talán már merészebb tervet is forgatott agyában, hiszen Izabella nagy vagyona, szépsége, előkelő származása talán jogosította volna is őt erre, ha nem kellett volna számolni a király akaratával. Annál nagyobb volt Izabella grófkisasszony aggodalma, aki a herceg tüzes udvarlását eleinte nyugodtan tűrte, később azonban

csdő pillantásokat vetett Jeanne hercegnő felé, mintha segítségül akarta volna hívni. Ám a herceg heveességén megtört Jeanne minden igyekezete s végre is magára hagyta őt, aki most már még nagyobb hévvel folytatta udvarlását.

Ne feledjük azonban, hogy az itt szereplő személyeken kívül volt ám még valaki jelen a teremben: Quentin, a figyelmen kívül hagyott órszem, kinek szép álmai a herceg heves udvarlásának láttára úgy szertefoszlottak, mint ahogy a viasz szétfolyik a napsütésben. Izabella grófkisasszony végre is erélyesebb lépésre határozta el magát, hogy véget vessen olyan beszélgetésnek és jelenetnek, amely már neki is kellemetlen volt, és pedig főként azért, mert Jeanne hercegnő zavara, amelyet a herceg viselkedése okozott neki, immár szemmelátható volt. Izabella tehát egyenesen a hercegnő felé fordult s most már erélyes hangon kijelentette, hogy az imént felajánlott védelmét elfogadva arra kéri: győzné meg az orléans-i herceg öfenségét arról, hogy a burgundi asszonyok — noha szellemesség és modor tekintetében a francia nőkkel nem versenyezhetnek — mégsem annyira ostobák, hogy tulságba vitt bókolásban örömet találjanak.

— Végtelenül sajnálom, grófnő — előzte meg a herceg Jeanne válaszát — hogy ön ugyanabban a beszédben kigúnyolja a burgundi hölgyek szépségét és a francia lovagok őszinteségét. Hogy mi a csodálatunk kifejezésében annyira hirtelenek és áradozók vagyunk: annak oka az, hogy mink úgy szeretünk, ahogy — vívunk; vagyis: nem hideg megfontolással,

s a szépek is éppoly hamar meghódolunk, mint amily gyorsan kardot rántunk.

— A burgundi nők szépsége éppoly kevéssé számít az efféle diadalokra, mint ahogy a burgundi férfiak képtelenek azt szó nélkül eltűrni! — jegyezte meg Izabella grófnő most már határozottan erélyes és kesernyés hangon.

— Én méltánylom és tisztelem az ön hazafiságát, grófnő — felelte a herceg hévvel — és nem vonom kétségbe végső szavainak igazságát valameddig akad egy burgundi lovag, aki lándzsájával kész annak nyomatékot adni. Ami azonban azt az igazságtalan ítéletet illeti, amit ön, grófnő, a saját hazája asszonyainak szépségére kimondani jónak látott, hát én — önre hivatkozom, grófnő, önnel szemben — önre! Nézzen oda! — kiáltott föl a herceg egy hatalmas tükörrre mutatva, amely a velencei köztársaság ajándéka s amely abban az időben nagyon ritka volt még és roppant értékes. Nézzen hát oda és mondja meg: van-e olyan férfi szív, amely annak a szépségnek ellent tudna állni, amely onnan a tükörből tekint le reám!

Jeanne hercegnőre nézve ezzel betelt a mérték: hátrahanyatlott a székén s az a mély sóhaj, amely után elalélt, hamarosan kizökkentette a herceget romantikus álmódosásából.

— Hirtelen fejfájás és rosszullét fogott el — felelte a hercegnő Hameline grófnő kérdésére, miközben szeliden mosolyogni próbált. Azt hiszem, hamarosan elmulik . . .

Csakhogy a hercegnő egyre fokozódó sápadtsága

ezt a reményt meghazudtolta, mire Hameline grófnő megíttségért sietett. A herceg az ajkába harapott s átkozta ostoba viselkedését, hogy nem bírt a nyelvére féket rakni; majd elrohant, hogy a szomszéd szobából előhívja a hercegnő eselédjeit, akik azután a szokásos szerekkel igyekeztek aléltságából feléleszteni a hercegnőt, akit azonban mégis csak inkább a hercegnek megszélidült és megbánástól remegő hangja tértített magához.

A hercegnő csakugyan hamarosan visszanyerte teljes eszméletét s mikor már a rosszul létnek minden nyoma eltűnt: belépett a terembe a — király.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Mikor Lajos király a teremben megpillantotta az orléans-i herceget, szemöldökét haragosan összeráncolva, magára erőszakolt nyugalommal így szólt hozzá:

— Nos, téged is itt talállok, Lajos? — majd Quentin felé fordulva, szigorú hangon rászólt: — Te pedig szolgálatban vagy itt, vagy nem?

— Bocsásson meg ennek az ifjú katonának, Sire! — mondotta a herceg. A kötelességét ő híven teljesítette. Tudomásomra jutott, hogy Jeanne hercegnő itt van . . .

— És nem engedelmeskedtél az őrszem figyelmeztetésének, mert itt akartál a leányomnak udvarolni, nemde? — folytatta tovább a király, aki talán önámításból is úgy képzelte, hogy a herceg is éppoly szerelmes, mint a leánya. Dehát szükséges volt azért az én testőrömet parancsom megszegésére bírni? No, de meg kell ezt bocsájtani az olyan ifjú embernek, aki — fűlig szerelmes!

A herceg e szavakra fölkapta a fejét, mintha valami észrevétele lett volna a király e megjegyzésére, de az ösztönszerű tisztelet — hogy ne mondjuk: félelem — beléfojtotta a szót.

— Hogy Jeanne egy kissé rosszul érezte magát? — folytatta a király — soh'se törődj vele, majd elmulik! Nyujtsd oda neki a karodat s kísérd a szobájába. Én azalatt a vendég hölgyeket kísérem a szobájukba.

A király szava szünet nélkül hangzott s a herceg annak megfelelően a hercegnőt a csarnok tulsó végén levő ajtó felé kísérte, míg a király, jobbkezéről a kesztyűt lehúzva, Izabella grófkisasszonyt és Hameline grófnőt a csarnok másik végén levő szobájukba vezette. Mikor azután a hölgyek a szobájuk küszöbét átlépték, a király egy darabig megállott a küszöbön, majd mélyen meghajtva magát, a szobát óvatosan bezárta s a hatalmas, nagy kulcsot magához vette. Azután mélyen elgondolkodva, lassú léptekkel Quentin felé tartott, aki — a király korholására elkészülve — nem minden aggodalom nélkül látta őt feléje közeledni.

— Rosszul, nagyon rosszul cselekedtél, fiam! — szólalt meg a király, mikor egy lépésnyi távolságban Quentiintől megállt s a tekintetét merően a fiatal katonára függesztette. Nagyon rosszul cselekedtél, megérdemled érte a — halált! Ne . . . ne is védekezzél! Mi dolgod volt neked a herceggel? És egyáltalán az én parancsomon kívül, mit törödtél te mással?

— Felség, engedje meg . . . hát mit tehettem volna én egyebet? — hebegte zavarában Quentin.

— Hogy mit tehetted volna, ha az őrhelyed előtt erőszakkal akar valaki elhaladni? — mordult rá a király haraggal. Hát mire való a fegyvered? Nyomban meg kellett volna, őt támadnod s ha továbbra is

ellentáll — hát lelőni! Most pedig távozzál innen! Amott, az első szobában széles lépcsőt találsz, melynek aljában várakozik Oliver. Küld őt ide, hozzám, te pedig menj csak a szállásodra. De hogyha kedves az életed, hát azt ajánlom, hogy el ne járjon ám a szád!

Quentin örvendve ugyan, hogy könnyű szerrel menekült ki a bajból, de viszont megborzadva a király hidegvérű kegyetlenségétől — sietve teljesítette a parancsot és értesítette Oliver-t, aki a lépcső alján, az udvarban várakozott.

Mikor Oliver a király elé lépett, azt gondolataiban mélyen elmerülve találta; s minthogy ezt a lelkiállapotot jól ismerte már, nesztelen léptekkel hátraosont és megvárta, amíg szólítja a király.

— Nos, Oliver — szólalt meg végre a király — a te álmaid úgy szertefoszlottak, mint ahogy elolvad a hó a meleg szél után. Csak azután az a hó ne lavina alakjában temessen el minket!

— Szomorúan vettem tudomásul, Sire, hogy nem jól állunk! — felelte Oliver bánatos hangon.

— Hogy nem jól állunk? — pattant föl a király, idegesen föl s alá lépdelve a teremben. Rosszul állunk, barátom, a lehető legrosszabbul! Hát ime: ez az eredménye a te nagyszerű tanácsodnak, hogy ezt a két szerencsétlen nőt vegyem oltalmamba. Mondom neked, hogy Burgundia készülődik s Angliával szövetségre akar lépni. Eduárd pedig, kinek otthon most semmi dolga, hadseregét azon a szerencsétlen Calais-n keresztül a nyakunkra küldi! Egyenkint majd csak elbánnék én velük — akár hízelgéssel, akár

fegyverrel, ha kell, de — együtt, közösen támadnak. Oliver! Ráadásul pedig itt van annak a nyomorult Saint-Pol-nak az árulása! Hát mindennek te vagy az oka, Oliver, aki azt tanácsoltad nekem, hogy fogadjam be azt a két hölgyet és szegődtessem szolgálataukba postai szolgálatra azt a nyomorult cigányt!

— Felség! — felelte Oliver. Indító okaimat jól ismeri. A grófkisasszony birtokai Burgundia és Flandria határán fekszenek, kastélyuk pedig szinte bevehetetlen vár. A grófkisasszony igénye a szomszédos területekre olyan természetű, hogy az bizony nagy gondot okozhatna Burgundiának akkor, ha a grófkisasszony olyan emberhez menne feleségül, aki Franciaország iránt barátságos érzülettel viseltetik.

— Hiszen szó sincs róla: kecségtető kilátások, s ilyen férjet esetleg találhattunk volna számára. Hanem az az átkozott cigány! De hogy is tudtal nekem ilyen hitetlen pogányt ajánlani, akiben egy szikrányit becsület nincsen!

— Méltóztassék csak visszaemlékezni, Sire, hogy én óvatosságra intettem felségedet vele szemben. Kétségtelen, hogy az a cigány csakugyan közvetített legalább is egy levelet a grófkisasszony rokonaihoz, amelyben arra kérte fel azokat, hogy a segítség megérkezéig tartsák erősen a kastélyt a burgundi hereceg támadásával szemben. Felséged azonban jószótatott magának a cigány által, aki ily módon bizonyos titkoknak jött a nyomára, amit azután — áruba bocsájtott.

— Szégyellem magam! — mondotta a király. — Szégyellem magam, pedig, mint mondják, ezek a po-

gány népek azoktól a böles kaldeusoktól származnak, akik a csillagok titkát Siraz síkján kémlelték ki.

Oliver, aki jól tudta, hogy Lajos király mennyire habonás, nem is időzött sokáig ennél a pontnál, hanem csak arra a megjegyzésre szorítkozott, hogy az a cigány mégsem lehetett jó próféta, legalább is nem önmaga számára, mert különben nem tért volna vissza Tours-ba, ahol azután a jól megérdemelt akasztófa várta.

— Nos, a cigány elvette méltó jutalmát, de — mi történnék ezzel a két hölgyel? — sóhajtott föl a király. Nemesak, hogy a burgundiak háborúval fenyegetnek miattuk, hanem jelenlétük még az én családi hékességemet is fenyegeti, mert az orléans-i herceg, aki látta őt, bizonyosra veszem, hogy ezután még kevesebb hajlandóságot mutat Jeanne iránt, hogy azt feleségül vegye.

A király és Oliver még hosszasabban meghányták-vetették ezt a fogós ügyet, végre is abban állapodtak meg, hogy legjobb lenne Izabella grófkisasszonyt egy olyan férfihez feleségül adni, aki azután síkra szállna a burgundi birtokok érdekében, titokban azonban Franciaország érdekét szolgálná, noha nyilván nem vallaná be azt.

— De hol találok én egy olyan barátot? — kérdezte a király. Adjam oda va' amelyik megbízhatatlan hűbéresemnek, aki azután hatalomhoz jutva, függetlenülé magát! Hát Dunois, persze, jó lenne, benne megbízhatnék. De — mégsem! A hatalom és a gazdagság de nagyon megváltoztatja az emberek érületét! Tehát Dunois grófban sem bízhatom . . .

— De azért vannak még olyan férfiak is — mondotta Oliver édeskés, behizelgő hangon — akik egyedül Felséged kegyétől függenek, akik Felséged pillantása nélkül éppúgy nem tudnának megélni, mint levegő és napfény nélkül. Olyan férfiak, akik . . .

— Akik hozzád hasonlók, Oliver! — vágott közbe a király. Nem, oh, nem Oliver, a nyilat túlkorán lőtted ki! Azért talán, mert én ennyire leereszkedő vagyok irántad, ne gondold ám, hogy téged alkalmas férjnek tartanálak egy gyönyörű teremtéshez; téged, akinek a hűsége sem egészen kétségbevonhatatlan . . .

— Felséged olyan igényköveteléseket tulajdonít nekem, amire én okot nem adtam — felelte alázattal Oliver.

— Örvendek, hogy ezt a nyilatkozatot megtetted, Oliver! — mondotta a király. Sokkal okosabb és ravaszabb embernek ismerlek, hogysem erre a rögeszmére képesnek tartanálak téged. Hagyjuk tehát! . . . Izabellát nem merem összeházasítani egyik alattvalómmal sem; de nem merem visszaküldeni Burgundiába, sem Angliába, sem Németországba, ahol valószínűen találkozhatnék olyan férfi, aki inkább esatlakoznék Burgundiához, mint Franciaországhoz. Most légy hát okos, Oliver, a te találékony elméd tudna-e valami jó tervet kieszelni?

Oliver többféle tervet terjesztett a király elé, amelyek azonban nem nyerték meg a király tetszését, és mindegyik ellen volt valami kifogása. Végül is a király azt ajánlotta, hogy legjobb lenne a Croye grófnőknek tudtukra adni, hogy jól tennék, ha távozná-

nak Franciaországból, amely nem akar miattuk háborúba keveredni Burgundiával.

És Lajos itt egy pokoli tervet eszelt ki!

A sok vőlegényjelölt közt, akiket egyenkint sorra vettek és felsorakoztattak, a király legalkalmasabbnak találta — még elképzelni is borzasztó! — Vilmos márkgrófot, az Ardennek rémét, a kegyetlen rablóvezért, aki — hogyha a Croye-vagyon birtokába juthatna, már hálából is inkább az ő pártjára állana. A két grófnőt tehát néhány hű emberével a határig kísértetné, ahol a már előre értesített Vilmos márkgróf várná és majd tudná a módját, hogyan ejtse hatalmába a szép grófkisasszonyt vagyonával együtt. Most még csak arról tanakodtak, vajjon kire kellene bízni a grófkisasszony kíséretét. Erre nézve is behatóan tárgyaltak, végre is a király Quentin Durward fiatal skót testőrt találta legalkalmasabbnak erre a célra. Oliver egy darabig hallgatott, ami azt jelentette, hogy nem ért egyet a király akaratával.

— Felséged, szokása ellenére, tulságosan megbízik ebben a gyermekben, — jegyezte meg azután Oliver.

— Komoly okom van erre — felelte a király. Előbb azonban halld csak, hogyan képelem én e terv végrehajtását! . . . A két grófnőt álruhában, néhány ember kíséretében elküldöm a lüttichi püspökhöz, aki Izabellának rokona s aki a két hölgynek egyelőre menedéket adua a zárdában. De persze, még mielőtt a hölgyek céljukhoz érnének, Vilmos márkgróf mindenre kész csapatával útjukat állja s a hölgyeket elrabolja. Izabellával való házassága révén olyan te-

rületek birtokába jut, ahonnan veszedelmessé válhatik nemcsak a lüttichi püspök, hanem a burgundi hercegre nézve is. Az így megerősödött márkgrof azután az elégületlen városok élére állhat s a burgundi herceget úgy sarokba szoríthatja, hogy annak ugyan elmegy a kedve attól, hogy Franciaországnak hadat üzenjen. Nos, hogy tetszik a tervem, Oliver!

— Nagyszerű, Felség! — felelte Oliver gúnyos hangon. Eltekintve természetesen a két hölgy sorsától, amely — az Ardennek vadkanjának karmai közt — bizony egy csöppet sem lesz irigylésre méltó. De hogyha némi csekély árnyalatoktól el lehetne tekinteni, akkor én még alkalmasabbnak tartanám — Tristan l'Hermite főporkolábot, Sire!

— Ugyan hová gondolsz, Oliver! — méltatlankodott a király. Előbb temagad ajánlkoztál, most pedig a főporkolábbal hozakodol elő. Annyi bizonyos, hogy ha jó tanácsra van szükségem, vagy akasztani kell: akkor nagyon hasznosak vagytok nekem ti ketten, de nem vagytok olyan agyagból gyúrva, hogy belőletek gróft csinálhatnék. A csöcseléknek pedig arisztokrata vezér kell! Vilmos márkgrof csakugyan hercegi családból származik. De térjünk a tárgyra! . . . A két grófnőt tehát minél előbb menekülésre kell ösztönöznünk, amit úgy érünk el leghamarább, ha azzal ijesztjük meg, hogy ki kell adnom őt a burgundi hercegnek. A te kötelességed lesz Oliver, hogy a márkgroft idejében értesítsd s közöld vele a helyet és az időpontot, amikor tervét legkönnyebben végrehajthatja . . . Most pedig azt is megmondom neked, Oliver: miért esett az én választásom arra a fiatal skót

katonára! Tudod, mily mély alázattal viseltetem én az áldott Szent Julián iránt — és itt keresztet vetett magára a király. Tegnapelőtt éjjel is buzgón imádkoztam hozzá, vezéreljen én hozzám oly derék és hű idegeneket, akik az én akaratomnak vakon engedelmeskednek s tekintélyemet és hatalmamat az országban megerősítik: ugyanakkor ünnepélyesen megfogadtam a szentnek, hogy én az ilyen idegen férfit az ő nevében oltalmamba veszem és támogatni fogom.

— Azért küldi hát Szent Julián azokat a hosszú lábú skótokat a nyakára, Sire! — jegyezte meg Oliver vakmerően, pedig tudhatta, hogy a babonás király efélékben nem ismer tréfát.

— Te fickó! — torkolta le a borbélyt a király. Nem hiába „ördög“ a neved, de méltó is vagy rá. Hogy merészelsz belőlem és Szent Juliánból gúnyt űzni! Szent Juliánra mondom: hogyha csak egy esipetnyivel is kevesebb szükségem volna rád, mint amennyire van: a kastélyom előtt álló vén tölgyfára akasztatnálak föl, amiért ilyen szent dolgokból gúnyt űzöl. De halld csak tovább, te hitetlen pogány! . . . Alig hunytam le álomra a szemem, megjelent nekem Szent Julián, egy ifjút vezetve kézen, akit bemutatva nekem, azt mondotta, hogy ez az ifjú — miután megmenekül a vízáradat, a kard és a kötél veszedelme elől, szerencsét fog hozni annak számára, akinek ő a pártjára áll, nemkülönben sikerrel fogja végrehajtani azt a vállalkozást, amibe belefog. Másnap reggel — rátaláltam erre az ifjúra . . . Hazájában csodával határos módon menekült meg a lemészárlástól, tehát a kardtól, itt pedig mindössze két nap leforgása alatt

szintén nem mindennapi körülmények közt menekült meg a kiáradt folyó vizéből és a főporkoláb kötelétől. És csakugyan, azóta már igen értékes szolgálatot tett nekem . . . Én tehát ezt az ifjút, mint Szent Julián küldöttét tekintem s a legnehezebb és legveszedelme- sebb szolgálatokra alkalmazom.

E szavak után a király levette kalapját, az annak díszéül szolgáló sok ólomszobrocska közül kiválasztotta Szent Juliánét s azt az asztalra téve: buzgón imádkozott hozzá. Oliver, mert hiszen a király most nem láthatta, gúnyos, megvető pillantással méregette végig jótevőjét . . . Ilyen volt ő, ez már az ő maeska- természetéhez tartozott.

— Nos, és Quentin Durward — ha szabad magam így kifejezni — hasonlít ahhoz az ifjúhoz, akit álma- ban látott Felsőged! — szólalt meg Oliver, mikor imáját a király befejezte.

— Hajszálig! — felelte a király. De még ezenfeül Galeotti Marzio asztrológus által készíttettem a ho- roszkópját is, s ekkor kiderült — amit különben ma- gam is sejtettem — hogy ez az idegen ifjú és én — mindketten ugyanazon csillagzat hatása alatt állunk.

De most már Oilver sem mert észrevételt tenni az asztrológia-tudomány ellen, mert tisztában volt azzal, hogy a király e tekintetben még kevésbé érti a tréfát; sietett tehát kijelenteni, hogy szerinte ez a skót ifjú csakugyan alkalmas lesz arra a feladatra.

— Legföljebb arra lesz gondunk — mondotta a király — hogy kelleténél többet meg ne tudjon a ter- vünkről. Neki az lesz a kötelessége, hogy a két Croye grófnőt elkísérje a lüttichi püspök székhelyére. Vil-

mos márkgróf közbejöttéről természetesen neki nem szabad tudomással bírni; ennek titkába egyedül azt a vezetőt fogjuk beavatni, akit majd te fogsz kiválasztani — esetleg a főporkolábal együtt.

— Csakhogy — jegyezte meg Oliver — egy a bökkenő! Ahogy én a skótokat ismerem, az az ifjú nem fogja ám összetett kézzel szemlélni a márkgróf beavatkozását, hanem igenis, kardot fog rántani, akkor pedig nem szabadul meg olyan könnyen a baláltól, mint ma reggel.

— Erre is gondoltam — felelte a király. Nos, ha helyesztul: Szent Julián majd küld helyette egy — másikat! Ma feladatának megfelelt: akkor nincs is rá szükség többé. Ezalatt azonban mi sem leszünk tétlenek s miután a két hölgyet menekülésre bírtuk, Crèvecoeur gróffal elhitetjük, hogy a két hölgy azért szökött meg tőlünk titokban, mert valahogy neszét vette, hogy ki akarjuk őket szolgáztatni a burgundi hercegnek.

— Csakhogy Crèvecoeur gróf sem esett a leje-lágyára, s a burgundi herceg sem olyan ostoba ám, hogy ennek a mesének hitelt adjon!

— Szent Isten, mily pogánylelkű ez az ember! — fakadt ki a király a folyton okoskodó Oliver ellen. Hát majd színlelek én olyan nagy őszinteséget, hogy el kell hinnöök! És annyira leveszem a lábáról a herceget, hogy még arra is képesnek fog tartani engem, hogy fegyvertelenül lovagolok a sátra elé és kíséret nélkül — legföljebb a te ostoba személyed társaságában.

— Én pedig — már megbocsásson, Sire — aki az

acélt csak olló alakjában tudom forgatni, legalább egy lándzsás svájci zászlóalj élén vállalkoznék erre a látogatásra tudva azt, hogy a burgundi hercegnek ezer oka van bizonyosnak lenni a felől, hogy Felséged ellenséges érzülettel viseltetik iránta.

— Bolond vagy, koma! — ütötte el tréfásan a király. Ellenére minden igyekeztednek, hogy én téged okos embernek tartsalak. Hát nem tudod felfogni ésszel, hogy a politika sokszor kénytelen az együgyűség látszatát is fölvenni, aminthogy a szerény, igénytelen, félenk külső sokszor oroszlánbátorságot takar! Ha szükségét látnám, akkor bizonyára habozás nélkül megtenném azt, amit föltettem magamban. És számítanék az égiek segítségére is!

E szavakban XI. Lajos király először árulta el azt a rendkívül szilárd elhatározását, hogy veszedelmes, nagy ellenlbasát legyüri; nagy elhatározás volt, amely azonban neki magának is csaknem a vesztét okozta.

Miután a király elküldte Oliver-t, ő maga egyenesen a Croye grófnők szobája felé tartott. Nem sok fáradságába került, hogy a két hölgyet távozásra bírja, akik máris felismerték a helyzetet és tudták, hogy a francia királyi udvar a burgundi herceggel szemben menedéket számukra nem nyujt: csak az ellen volt kifogásuk, hogy a király őket Lüttichbe akarja kísértetni. Esdve kérték tehát Lajost, küldje őket inkább Bretagne-ba vagy Calais-ba, ahol a bretaguei herceg, illetve az angol király védelme alatt biztonságban érezhetnék magukat. Csakhogy ez ajánlatok egyike sem felelt meg a király tervének, miért

is egész rábeszélőképességét előszedte, hogy a két grófnőt a maga ajánlatának megnyerje. Ami hosszas tanakodás után végre sikerült is neki.

Tagadhatatlan, hogy a lüttichi püspök hathatós védelmet nyújthatott a menekült hölgyeknek, mert — tekintettel egyházi hatalmára — elég eszköze volt ahhoz, hogy a keresztény hercegekkel szemben a saját akaratának nyomatékot adhasson; másrészt a katonai hatalom is rendelkezésére állott, hogy mindenféle erőszakos támadást sikerrel visszautasítson. Itt csak az okozott némi nehézséget: hogyan érhessek el a hölgyek baj nélkül a püspöki rezidenciát! Erre nézve viszont Lajos nyugtatta meg a hölgyeket azzal, hogy miközben azt a hírt fogja elterjesztetni, hogy a két Croye grófnő éjnek idején Tours-ból megszökött és Bretagne felé menekült: azalatt ő kicsiny, de hű és megbízható kísérettel útnak indítja őket Lüttich felé, levélben és parancsban utasítván az érintendő városok és várak parancsnokait, hogy a hölgyek védelmét minden eszközzel biztosítsák.

A két Croye grófnő — habár lelkükben méltatlankodtak is a barátságtalan, sőt lovagiatlan fogadtatás miatt, nem hogy ellenkezett volna, hanem inkább kapva-kapott a gyors elutazás gondolatán, mi több: arra kérték a királyt, engedje meg nekik, hogy még ma éjjel útra kelhessenek. Hát bizony, lady Hameline máris torkig volt az olyan udvari étellel, amelyben sem udvaroncok nem voltak, akik az ő szépségét méltányolták, sem ünnepeket nem rendeztek, ahol ragyoghatott volna; Izabella grófnő viszont épp eleget látott Lajos király udvarából, hogy

végképp elmenjen tőle a kedve, sőt azzal is tisztában volt, hogyha a burgundi herceg még egyszer erélyesen a sarkára áll: Lajos király okvetlenül kiszolgáltatja őket neki.

Lajos király készségesen beleegyezett a gyors elutazásba, már csak azért is, hogy Crèvecoeur grófort bevégzett tény elé állítsa; de meg azért is, mert attól tartott — és nem ok nélkül — hogy Izabella szépsége bizony még keresztülhúzhatja a számítását a leányától elhódítja a vőlegényét.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Egyszerre és váratlanul annyi megbízás és kaland szakadt szegény Quentin nyakába, hogy maga sem tudta már mire vélni a dolgot. Alig ért kis céljába, kisvártatva parancsnokának, Crawford lordnak a szobájába hívták őt, ahol nagy ámulatára a királyt pillantotta meg. Az első pillanatban arra gondolt, hogy talán megint valami kényes feladattal bizza meg őt a király, mint Crèvecoeur gróf esetében. Nagy megkönnyebbüléssel vette azután tudomásul, hogy ez esetben arról van szó, hogy a két Croye grófnőt kell elkísérnie a lüttichi püspök székhelyére a lehető legbiztosabb, legkényelmesebb úton — szigorú titoktartás pecsétje alatt; négy embert vesz maga mellé, akik közül az egyik lesz a vezető, aki neki az utat mutatja.

Egy nagy pergamentekercset adtak a kezébe, amelyen föl voltak sorolva azok a falvak, kolostorok és a nagy városoktól távol eső helységek, ahol pihenőt kell tartania, pontosan megtartván az utasítás minden pontját főként akkor, mikor a burgundi határ közelébe érkeznek. Ugyancsak részletes utasítása volt arra nézve, hogyan kell viselkednie, mit szabad mondania és tennie, hogy az „utimarsall“ szerepét jól

betölthesse két előkelő angol hölgy mellett, akik a tours-i Szent Márton templomába zarándokolnak, meglátogatják Köln szent városát, s a napkeleti bölcsék relikviáit; mert hát a Croye grófnök mint angol hölgyek teszik meg az utat Lüttichig.

Tulán mondani sem kell, mennyire feldobogott a szíve Quentin-nek hallatára e megbízatásnak, amely lehetővé tette számára azt, hogy a toronyszoba szépének közelében lehessen, vele közelebbi ismeretséget köthessen, sőt ha kell: kardjával megvédelmezze őt. Quentin bizakodó volt, hogy baj nélkül kíséri el a két hölgyet rendeltetési helyére, de viszont attól sem riadt vissza, hogy a veszedelmekkel szembeszálljon értük.

Lajos királynak azonban még aggályai voltak, s ezek eloszlatása végett, az előrelátó király az ördögi Oliver-n kívül még más tanácsadók véleményét is tudni akarta. Maga mellé vette tehát Quentin-t s elindult vele a kastély egyik egészen különálló tornya felé, ahol kényelemben és ülő környezetben élt a híres asztrológus, költő és filozófus: *Galeotti Marzio* vagy *Martius* avagy *Martivalle* — szerzője a híres műnek: „*De incognitis vulgo*“, amelyet Mátyás magyar királynak ajánlott. *Galeotti Marzio* nagy tiszteletben állott kortársai előtt és sokáig élt Mátyás magyar király udvarában, akitől XI. Lajos király fondorlatos módon elhódította, mert irigyelte, hogy a magyar királynak ilyen böles tanácsadója van, aki — mint abban a korban hitték — az égi titkokat oly ügyesen tudja ellesni.

Galeotti Marzio nem volt afféle aszkéta életű, szá-

raz tudósa a misztikus tudományoknak, akik szemük világát az éjszakai tanulással teszik tönkre, testüket pedig a sarkesillag és a Göncöl-szekér tanulmányozásával görnyesztik és görbítik kétrét. Oh nem! Galeotti — kiváltképpen mikor még nem volt ennyire elhízott, mint most — részt vett az udvar valamennyi mulatságán, sőt harcijátékain is. Janus Pannonius egy epigrammát írt arról: mint győzte le Mátyás király udvarában Galeotti asztrológus rettegett ellenfelét a tornajátékon.

Ennek a félig udvari embernek, félig derék harcosnak látszó bölcс férfiúnak lakosztálya jóval fényesebben volt berendezve, mint akármelyik ebben a királyi kastélyban, amelyeket Quentin eddig láthatott. Azok a finom faragványok, amelyek a könyvtár állványait díszítették; azok a pompás szőnyegek és kárpitok, amelyek itt fel voltak halmozva: az olaszországi Narni városból származó tudós előkelő ízlését dicséérték. A dolgozószobából egy ajtó nyílt a hálószobába, egy másik a toronyba, amely obszervatórium gyanánt szolgált. A szoba közepén terpeszkedő hatalmas asztalt nagy török szőnyeg borította, amely hadizsákmányként került a tudós birtokába a török vezér sátrából a Jajca mellett vívott ütközet után, ahol a kereszténység vitéz harcosa: Korvin Mátyás magyar király oldalán harcolt. Az asztalon különféle fizikai és asztrológiai eszközök voltak láthatók. Az ezüst astrolabium, a csillagok nagyságának meghatározására szolgáló készülék a német császár ajándéka volt, míg a pompás berakott munkákkal és arannyal

ékes, elefantesontból való varázsvesszője a pápa elismeréséről tanuskodott.

Több apróbb disztárgy hevert még ezeken kívül az asztalon és függött a falon: egy spanyol penge, széles skót kard, török szablya, ijak és nyílvevesszők, különféle hangszerek, egy ezüst feszület, antik urna, pogány istenek szobrai bronzból és még sok mindenféle tárgy, amelyek az akkori népek babonás hitéről, mágikus célra szolgáltak. A könyvtár is éppily különböző összetételű volt: a klasszikus ókor kéziratai heverték itt egymás mellett keresztény teológiai munkákkal vegyest; az egyik keleti nyelven és betűkkel, mások pedig hierogliefek vagy kabbalisztikus jelvények mögé rejtették értelmüket vagy — értelmetlenségüket. És e különös környezetben képzeljük el most a tudós alakját, aki nagy karosszékében ülve, az újonnan felfedezett nyomdaművészet egyik próbáivét vizsgálgatta, amely épp most hagyta el a frankfurti sajtó műhelyét.

Galeotti Marzio magas, testes, tagbaszakadt férfi volt; bizony már jócskán túl az élet tavaszán, de még mindig hódolt a testgyakorlatnak, noha ez nem tudta ellensúlyozni természetes hajlamát a hízásra, amit az ülő életmód és az asztal örömei iránt való nagy hajlandósága még inkább fokozott. A kissé markáns, de nemes és méltósággal teljes arcát hosszan lelógó fekete szakál körítette, amit akármelyik remete megirigyelhetett volna tőle. A legfinomabb genuai bارسonyból készült bő újjú, cobollyal bélelt hálóköntösét arany kapcsok tartották össze, míg derekát széles pergament öv fogta körül, amelyen köröskörül az

állatkör csillagzatainak jelvényei voltak piros se-lyemmel ráhímezve.

Galeotti Marzio felállt és meghajtotta magát a király előtt, de meglátszott rajta, hogy ehhez a látogatáshoz ő hozzá van szokva.

— Ha nem csalódom — szólalt meg király — kedves öcsém, te most az új találmánnyal vagy elfoglalva, amelynek segítségével a kéziratokat sokszorosítani lehet. Hát érdekelheti-e az eféle mesterséges és földi találmány az olyan embert, aki előtt magasztos könyveit kitarja maga az ég is!

— Testvérem! — felte Marzio — ha ugyan e cella lakója e bizalmas néven szólíthatja Franciaország uralkodóját, aki nem tartja méltóságán alul, mint tanítvány jönni ide. Testvérem, hidd el nekem, hogy én — ami e találmány következményeit illeti — egyenesen csodálatos változások elkövetkezését sejttem előre. Gondold csak meg, mily lassan, mily apránként folydogál eddig hozzánk a tudomány forrás-vize, mily nehezen tudták szomszujukat oltani azok, akik arra áhítoztak, s mennyi veszedelemnek volt az kitéve a barbárok megsemmisítő támadásai által. Most pedig csodálatlalt eltelve nézek a jövőbe s az eljövendő generációra, amelyre az ismeretek özöne úgy fog hullani, mint az országos eső, megtermékenyítve egyes vidékeket, elárasztva más helyeket, megváltoztatva a társadalmi életet, új vallásokat alkotva, királyságokat alapítva és döntve halomba . . .

— Állj meg, Galeotti! — vágott közbe hirtelen a király. És ezek a változások még belátható időn belül bekövetkeznek!

— Nem következnek be, testvérem! — Ezt a találmányt a fiatal fához lehet hasonlítani, amelyet csak az imént ültettek s amely csak az eljövendő generáció számára teremhet fanyar avagy jóízű gyümölcsöt éppúgy, mint ahogy a tudás fája az éden kertjében.

— Legyen az a jövő dolga, mi azonban törődjünk csak a jelennel! — jegyezte meg a király. De mondd csak, kérlek, mennyire mentél tanulmányozásával annak a horoszkópnak, amit hozzád küldtem s amelyről te már előzetes jelentést is tettél nekem. Én azt az ifjút ime, magammal hoztam, hogy esetleg a tenyeréből is jósolhass, ha szükségesnek véled. A dolog azonban nagyon sürgős!

A tudós asztrológus merőn Quentin szeme közé nézett, minthogyha annak arcvonásait akarná elemeire szétbontani, de mert Quentin a szemét zavarásban a földre sütötte le, Galeotti tisztán zengő hangján erőlyesen rászólt:

— Nézz reám és nyujtsd ki a kezed!

Galeotti jól szemügyre vette Quentin arcvonásait és kezének vonalait, majd néhány lépésnyire félrevonva a királyt, így szólt hozzá:

— Királyi testvérem, ez ifjú arcvonásai egybevetve kezének vonalaival, minden tekintetben megerősítik korábbi véleményemet, amelyet én a horoszkópja alapján alkottam meg magamnak. Minden jel arra mutat, hogy ez a derék ifjú szerencsés lesz az életben.

— De lesz-e — hű is? — kérdezte hirtelen a ki-

rály. Mert a vitézség és a szerencse nem jár mindig karöltve a hűséggel.

— És hű is! — felelte az asztrológus. Mert arcából férfias elhatározást és szilárdságot olvasok ki, a *linea vitae* mély és kifejezett, ami egyúttal ragaszkodást is jelent ahhoz, aki jót tesz vele, vagy aki őt bizalmával megajándékozza. Csakhogy . . .

— Nos, miért hallgattál el oly hirtelen? — kérdezte a király megütközve.

— Csakhogy — fejezte be a mondatot Galeotti néni tétovázás után — ne bízzál meg teljesen ebben az ifjúban, mielőtt a hűségét néhány éven át ki nem próbáltad, s a próbát ki nem állotta úgy, mint a többiek.

— Hát e kijelentés megtételére kellett neked az a hosszú meggondolás? — jegyezte meg a király. Még csak arra a kérdésre felelj nekem, vajjon a mai éjszaka alkalmas-e arra, hogy vendégeimet útnak indítsam. Nézd csak a hold állását a Saturnus-szal szemben s a Jupiter fölkelését; — nekem úgy tetszik, hogy ez a konjunkció szerencsét jelent annak, aki ilyenkor expediciót küld ki.

— Annak, *aki kiküldi* ezt az expediciót — felelte a tudós — ez az együttállás csakugyan szerencsét jelent; de mert a Saturnus annyira haloványnak látszik, föltehető, hogy a *kiküldötteket* viszont veszedelem fenyegeti. Arra következtetek tehát, hogy a küldetés veszedelmes, sőt talán halálos végű is lehet azokra nézve, akik ilyenkor útra kelnek. Ha jól sejttem, ez a mostani együttállás erőszakoskodásra és fogságra mutat.

— Igen, azokra nézve, akik útban lesznek, de kedvező eredményre, nemde, arra nézve, aki kiküldi őket? Neked is ez a véleményed, tudós barátom?

— Az enyém is, testvér! — felelte a tudós.

A király elhallgatott, megnyugodva abban a tudatban, hogy tervének sikert ígérnek az égi jelek és zsebéből egy papiroslapot véve elő, felszólította a tudós asztrológust, hogy figyeljen most arra, amit neki föl fog olvasni.

— Valaki — olvasta a király — aki nagy viszálykodás középpontjába került, mely viszálykodást esetleg karddal kell elintézni, személyesen óhajt találkozni ellenfelével, hogy a békés elintézést megkísérelje. Ez a valaki szeretné tehát tudni, vajjon mely nap lenne a legkedvezőbb e találkozásra: remélhetően sikerre vezetnek-e ezek a tárgyalások s vajjon az ellenfél hálás lesz-e annak a bizalomnak láttára, amelyet a másik fél tanúsít iránta — avagy azzal a kedvező alkalommal, amit neki ez a találkozás nyújt — esetleg visszaél?

— A kérdés fölötte súlyos — felelte Galeotti. Szükségesnek tartom, hogy mielőtt megfelelnék reá, megvizsgáljam a bolygók állását és hogy fontolóra vegyem a választ.

— Tedd meg, kérlek, tudós barátom és majd tapasztalni fogod, mit jelent az, ha valaki a francia királyt maga iránt hálára kötelezi. Egyelőre fogadd el ezt a csekélységet tőlem — könyvtárad gyarapítása céljából — mondotta a király, a könyv alá egy kis zacskó aranyat esusztatva: majd Quentin felé fordult s így szólt:

— Most pedig kövess engem, derék ifjam, akit a sors és a franciák királya egy merész vállalkozásra jelölt ki. A leggyorsabb tempóban készülj fel, mert mikor a tours-i Szent Márton-templom harangja az éifélt elkongatja: lábadnak már a kengyelben kell lenni. Egy pillanatnyi késés vagy elsietés: megzavarná a konstelláció kedvező hatásút, amely most kecsgetető reánk és vállalkozásunkra nézve.

Mikor a király és nyomában Quentin távozott, Galeotti arca abban a pillanatban más kifejezést öltött, amely éppen nem volt olyan alázatosnak mondható, mint csak egy pillanattal is korábban, a király jelenlétében.

— Te vén zsugori! — mormolta magában az asztrológus, kezébe véve a kis zaeskót. Te fukar éhenkórász, te! Az egyszerű hajósemer felesége bőkezűbb lett volna, ha megtudja, vajjon az ura visszatér-e a tengeri útról. Ennek, ennek az embernek volna érzéke a tudomány értéke iránt? Tolvaj rókát és üvöltő farkasokat hamarabb lehet muzsikusnak tekinteni, mint téged, vén zsugori, a tudomány pártfogójának. És ez, ez akar az égbolt ragyogó címerpajzsáról olvasni? Hamarabb lehet nyomorult vakondból — hiúz! Annyi sok és mindenféle ígéretés után, amelyekkel idecsábított engem a pompaszerető Mátyás király udvarából, ahol a hunok, törökök, keresztények és pogányok, a moszkvai cár és a tatár kán egymással versenyezve halmoztak el engem ajándékaikkal — íme, ezzel dugja ki a szemem és idezár engem ebbe az ócska kastélyba, mint a szajkót a kalitkába. badd énekeljen, ha kedve tartja s mindezt jóformán ele-

ségért és vízért . . . Oh, nem és nem! Hát majd segítetek magamon! Balue biboros politikus és liberális férfit; hadd tudja meg ő is azt a kérdést, amit nekem a király feladott. No, már most, ha a csillagok nem a szájaíze szerint fognak beszélni: abban már ő emenciája lesz a hibás!

Galeotti még egyszer a kezébe vette a kis zacskót, mintha mérlegelni akarná.

— De hátha valami értékes drágakő vagy igazgyöngy van ebben a zacskóban! — elmélkedett tovább a tudós. — Azt is hallottam, hogy a király néha a pazarlásig bőkezű, ha éppen olyan a szeszélye, vagy ha az érdeke úgy kívánja.

E szavak után Galeotti a zacskó tartalmát kiöntötte az asztalra; és ekkor a csillagjós haragja a legmagasabb fokra hágott: mindössze tíz arany hullott eléje . . .

— Hát azt hiszi ez a vén zsugori — dohogott magában a tudós — hogy én loptam a tudományom! Ezért a nyomorult bérért foglalkozzam én az égi tudománnyal, amit én az istrahoi örmény paptól tanultam, aki negyven éven át nem látta a napot; és Dubrakios görög bölestdől, aki holtakat tudott föltámasztani! — Hát azért látogattam meg barlangjában Eba Hali sejket? — Nem, Istenemre mondom, hogy nem! Ez az ember, aki oly kevésre becsüli a tudományt: pusztuljon el a saját tudatlansága által! Tíz aranypénz! Alamizsna, amit szégyelnék Toinette-nek fölajánlani, hogy csipkét vegyen magának a mellénykéjére . . .

Igy morgott ugyan magában a tudós csillagjós,

de azért ezt a kicsúfolt alamizsnát belecsúsztatta abba a nagy zacskóba, amelyet az övéen viselt, s amelyet Toinette és mások is, akik őt adakozóvá tudták tenni, sokkal hamarább kiürítettek, mint amily gyorsan a tudós asztrológus, minden művészete és tudománya ellenére — újból meg tudott tölteni.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Quentin Durward, aki, a parancshoz hiven, az érintkezést mindenkivel kerülte, sebtében dísztelen de kemény páncélt öltött magára a hozzávaló láb- és karvédőmezzel, fejére pedig acélsisakot tett de rostély nélkül valót.

A teljes felszereléshez szükséges tárgyakat Oliver hozta a szobájába s az ő behízelgő, alattomos mosolyával és modorában azt is tudomására adta, hogy nagybátyja, Balafre, őrszolgálatra van kirendelve, s minden valószínűség szerint azért, nehogy e titkos előkészületek felhívják a figyelmét és kifürkéssze azok célját.

— Nagybátyjával szemben majd elintézzük az ügyet — mondotta Oliver még mindig mosolyogva — és hogyha e kellemes megbízatás elvégzése után szerencsésen visszaérkezik, drága gyermekem: nos, akkor — nem kételkedem — olyan kitüntetés és előmenetel vár önre, amely mentesíti önt annak szükségétől, hogy cselekedeteiről egyáltalán valakinek számot adjon, sőt ellenkezően: majd azok tartoznak önnek számot adni a maguk tetteiről, akiknek ön ma még alárendeltje.

Igy és ilyen hangon beszélt az ördögi Oliver, aki magában, minden valószínűség szerint, annak eshetőségét mérlegelte, hogy az az ifjú, kinek a kezét e beszélgetés alatt oly melegen és szívélyesen szorongatta, megbízatásának végrehajtása alkalmával alighanem a halálát leli, vagy a jobbik esetben fogóságba kerül.

Valamivel éjjél előtt Quentin, a kapott parancshoz képest, megjelent a kastély második udvarán s a dauphin-torony alatt — amely, amint mi már tudjuk is, ezidőszerint a Croye grófnők lakásául szolgált — várta a további utasítást. Már itt találta a melléje beosztott katonákat és a lovakat, amelyek a kíséret számára voltak kirendelve immár megrakott két öszvérrel együtt, továbbá három háttaslovat és egy hű komornát, a két grófnő, a maga számára pedig egy pompás esatamént, amelynek acéllal bevont nyerge csak úgy ragyogott a halvány, szende holdsugárban. Ismerkedésül a férfiak egymással egyetlen szót nem váltottak; a katonák mozdulatlanul ültek a nyeregben, s a gyér világításnál Quentin észrevette, hogy valamennyi vértet visel s kezükben hosszú lándzsákat tartanak. Csak hárman voltak, az egyikük azonban halkán és erősen gascogne-i kiejtéssel odasúgta Quentinnek, hogy a vezetőjük, aki az utat fogja mutatni, majd csak Tours után csatlakozik a menethez.

Ezalatt a torony ablakaiban meg-megcsillant a fény, ami arra mutatott, hogy annak lakói ébren vannak és alighanem előkészületeiket teszik meg. Végre kinyílt a torony ajtaja s azon — egy köpenybe burkolódzó férfi társaságában — három nő lépett ki az

udvarra. A hölgyek szó nélkül foglalták el helyüket a számukra kijelölt hátsó nyergében, mialatt kísérőjük, aki gyalog vezette őket és mutatta meg nekik az utat, az elhaladó katonai őrzésnek megadta a napi tábori jelszót. Így érkezett a menet a roppant erős körbástyán túl a szabadba, ahol, az a köpenyes férfi, aki eddig a vezetőjük volt, hirtelen megállt és néhány halk szót váltott a menet élén haladó két hölgygel.

— Az ég áldása kísérjen benneteket! Annak ellenére is, ha szándékaitok önzőbbek volnának, mint amilyenek szavaitok után várni lehetne. Kísérjen benneteket az én hű kívánságom: jussatok baj nélkül a lüttichi püspök védelme alá.

Az a hölgy, akihez ezeket a szavakat az a bizonyos férfi intézte, néhány érthetetlen szóval felelt, s mialatt a férfi a sáncapunál visszamaradt, Quentin a ho'd méla fényénél mintha magát a királyt ismerte volna föl, akit abbéli aggodalma, vajjon vendégei csakugyan pontosan útra keltek-e, arra indította, hogy személyesen legyen jelen az indulásnál, nehogy az őrségek részéről akadály merüljön föl, avagy éppen a hölgyek aggodalmaskodása késleltesse az indulást.

Mikor aztán a menet elhagyta a kastély kijáratát, egy darabig ugyancsak óvatosan kellett továbbhaladnia, nehogy farkasvermekbe, kötélhurokba és hasonló kellemes akadályokba ütközzék, amik az idegenek távoltartását célozzák. A gascogne-i lovas azonban kitűnően ismerte a dörgést az akadályok előtömkelegében, s egy negyedórai lovaglás után már túl

jutottak a Plessis-kastély sövénykerítésén, ahonnan már nem volt messze maga Tours városa.

A hold, amely előbukkant azok mögül a feliők mögül, amelyek eddig eltakarták, pompás fényözönnel árasztotta el a gyönyörű vidéket. Az utasok most láthatták, mint hőmpölygeti hóbajait a királyi Loire Franciaország leggazdagabb rónáján végig, s mint kanyarog tornyok, olajfák és szőlőskertektől koszorúzott magas partok közt. Láthatták Touraine régi fővárosának falait magas kaputornyaival és sáncműveivel, amint a halvány holdfényben fürdött, míg ezen belül emelkedett az a roppant terjedelmű gótikus épülettömb, amelyet még az V. században a szentéletű Perpetuus püspök építtetett s amelyet Nagy Károly és utódai annyi építészeti dísszel ékesítettek, hogy Franciaország egyik legpompásabb templomává lett. És feltűnedeztek Saint Gratien templomtornyai s az az erős, komor kastély, amely — a monda szerint — hajdan Valentinián római császár székhelye volt.

Magát Quentint is elbájolta a táj szépsége, melynek vadregényessége a saját hazáját juttatta eszébe; álmódosításából azonban magához térítette az idősebb hölgy hangja, aki ugyanessak erélyes hangon a kis csapat parancsnokával akart beszélni. Lovát legott megsarkantyúzva, Quentin mutatkozott be a hölgyeknek e minőségben s adta meg a választ azokra a kérdésekre, amiket a hölgyek hozzá intéztek.

Hameline grófnő először is megtudakolta tőle a nevét, megkérdezte, hogy milyen állást tölt be, mire Quentin megadta a szükséges fölvilágosítást; majd

az iránt érdeklődött, vajjon jártas-e ő ezen a vidéken.

Quentin erre azt felelte, hogy ő ezt a vidéket nem ismeri, de el van látva a kellő utasítással, az első pihenő-állomáson pedig egy olyan vezető fog csatlakozni hozzájuk, aki a kalauzolás tekintetében teljesen jártas: addig is, egy negyedik lovas csatlakozott a menethez, aki a menetet az első pihenő-állomásig kalauzolni fogja.

— Ha nem jártas ezen a vidéken: akkor hát miért választották éppen önt, ifjú barátom, erre a feladatra? — kérdezte Hameline grófnő. És ha nem csalódom: ön azonos azzal az őrtálló katonával, akit a Roland-esarnokban láttam, mikor találkozásunk volt Jeanne hercegnővel. Ön nagyon fiatal még és alighanem nincs meg a kellő tapasztalata az efféle vállalkozáshoz; ezenfelül pedig, úgy látszik, idegen s a nyelvünket is idegen kiejtéssel beszéli.

— Én csak a király parancsának engedelmeskedem, amelyről nekem ítéletet mondanom nem szabad — felelte Quentin.

— És — nemes származású ön?

— Erre a kérdésre már igennel felelhetek.

— És nem azonos ön azzal az ifjúval — szólt meg most az ifjabbik hölgy — akit akkor láttam először, mikor én a királyt abban a bizonyos vendégfogadóban kiszolgáltam?

Quentin, aki, alighanem szintén bátortalanságból, a hangját halkította, erre a kérdésre is igennel felelt.

— Akkor hát, kedves néném — jegyezte meg Izabella grófkisasszony — bátran rábízhatjuk magunkat ez ifjú védelmére. Legalább is nem látszik olyanak,

mint aki odaadta volna magát olyan terv végrehajtására, amely két védtelen nő ellen irányulna.

— Becsületemre mondom, hölgyeim — felelte Quentin önérzetes hangon — és fogadom házunk jó hírnevére és őseim porladó csontjaira, hogy árulásra engem önökkel szemben senki rá nem vehetne, még hogyha Franciaország vagy Skócia léte is forogna kockán!

— Ön derék ifjú és jól beszél — jegyezte meg Hameline grófnő. — Csakhogy mi már megszoktuk a szép beszédet a francia király és emberei részéről! Annak idején épp ezek a szép beszédek indítottak minket arra, hogy Franciaországban keressünk menedéket, amikor még a lüttichi püspök székhelyének elérése jóval kevesebb akadállyal és veszedelmekkel járt volna, s amikor még akár Ulászló királynál, akár Eduárd angol király udvarában oltalmat találhattunk volna. És mi lott a vége a sok ígéretésnek? Az, hogy egy nyomorúságos vendégfogadóban, hozánk nem méltó helyen, mint valami tiltott portékát, álnév alatt rejtegetett bennünket. Mikor mink — ahogy te is tudod, Marthon — és ekkor a komornájához fordult — hozzá voltunk szokva, hogy fejdíszünket mennyezet alatt és három lépcső magas emelvényes széken készítsék el, itt a puszta földön álltunk, akárcsak valami közönséges — tejárusleány!

Marthon komorna megerősítette, hogy úrnője valóban a legszomorúbb valót mondotta.

— Oh, bárcsak ez lett volna még a legnagyobb bajunk, kedves néném! — szólalt meg Izabella grófnő. — A pompát még csak nélkülöztem volna.

— De nem bírtuk nélkülözni a társaságot! — vágott közbe Hameline grófnő. — Amiben egyáltalán nem lehetett részünk.

— Még erről is szívesen lemondtam volna kedves néném, — felelte Izabella olyan édes, behízelt hangon, hogy az ifjú katonának a szívéig hatott — ha tisztességes és magunkhoz méltó magányban élhetünk volna. Én sohasem akartam és sohasem fogom akarni, hogy Franciaország és a hazám közt én miattam háborúra kerüljön a sor, vagy hogy — Isten látja lelkem! — én miattam valaki az életét áldozza föl. Én csak arra kértem engedelmet, hogy a marmonthier-i kolostorba avagy bármelyik hasonló szent helyre vonulhassak vissza.

— Micsoda bolondságokat nem fecsegsz te itt össze-vissza, kedves húgom! — jegyezte meg rosszalóan Hameline grófnő. — Ez a beszéd nem méltó az én nemes bátyám leányához. Még jó, hogy van valaki, aki a nemes Croye-család szellemére sokat tart. Csak annyit mondok neked, kis húgom, hogy amikor első virágzó koromat éltem — alig voltam valamivel idősebb nálad — azokat a híres és nevezetes haffingham-i harcijátékokat az én tiszteletemre rendezték. Négyen állottak ki értem a sorompóba és tizenketten voltak a támadók. Három napig tartott a tornajáték, amely két lovagnak az életébe került; egy másik a hátgerincét törte, másoknak a mellsontja, a karja vagy a lába tört el. A vágott és zúzott sebeket nem is számíttva. Mindezeket a hírnök hirdette ki harsonszó mellett; de volt is ám becsületük a Croye-család leányainak, mindig! — Oh, édes húgom, ha dicső

őseid szellemének csak a felét bírnád: bármelyik királyi udvarnál, ahol a tiszta szerelemre és a fegyver tisztaságára még adnak valamit, módot találnál arra, hogy kedvedért tornajátékot rendezzenek, ahol a te kezéd lenne a jutalom éppúgy, mint a te áldott emlékü nagyanyádé a strasszburgi gerelyvetésen, és akkor bizonyára te nyernéd el Európa legjobb bajvívójának szívét, aki azután a Croye-ház jogait meg tudná védelmezni mind a burgundi herceg elnyomatásával, mind pedig Franciaország kárhuzatos politikájával szemben.

— Ugyan, kedves néném — mondotta Izabella — hagyja csak! A dajkámtól hallottam, hogy Gottfried rajnai gróf, aki a strasszburgi tornajátékon a legjobb bajvívó volt s éppen azért lett az övé nagyanyánk keze, nem bizonyult jó férjnek s a házasságuk nem volt boldog: örökös volt köztük a perpatvar, mi több: nagyanyánkra a gróf még kezét is emelt.

— Hát miért ne? — felelte a lovagkor szelleme iránt annyira lelkesedni tudó Hameline grófnő. — Ugyan már miért korlátozná erejét otthon az a dicsőséges férfikar, amely megszokta, hogy ütlegeket osztogasson! Nem, oh nem, kedves húgom, én szívesen eltűrném mindennap kétszer is a verést egy olyan embertől, kinek karjától mások is éppúgy félnek, mint ahogy félek én, mintsem hogy legyek a felesége egy olyan gyáva férfinak, aki éppúgy nem meri megverni a feleségét, mint ahogy nem mer kezét emelni másokra.

— Ha ilyen férjet kapott volna kedves néném, hát igazán nem irigyelném érte! — jegyezte meg

Izabella. — Habár az ilyen összetört emberi végtagok a tornajátékon még csak tetszenek valahogy: de már otthon, a családi tűzhelynél — nem nyujtanak valami kellemes látványt.

— Igaz ugyan, hogy az ütlegek nem szükségképpen való következményei egy híres kardforgató lovaggal való házasságnak, csak éppen a mi ősünk, az áldott emlékü Gottfried rajnai gróf volt egy kissé durva lelkületű talán azért, mert szerette a jó rajnai bort. — Az igaz lovag bárány a hölgyek közt és oroszán a küzdőtéren!

Izabella grófkisasszony, aki nem ok nélkül idegenkedett a haflingham-i tornajátékok emlékétől, amivel nagynénje oly gyakran és oly szívesen hozakodott elő, most félbeszakította ezt a beszélgetést, Quentin pedig, jó nevelésű férfiúhoz illő udvariaságból s nehogy jelenléte a hölgyek beszélgetését zavarja, előrelovagolt a vezetőhöz, mintha attól az út irányára vonatkozóan valami kérdezni valója volna.

A hölgyek ezalatt folytatták útjukat, csak néhanéha váltottak egymás közt egy-egy közömbös szót, miközben virradni kezdett. Minthogy pedig a hölgyek immár több óra hosszat ülnek nyeregben, bizonyára fáradtak lehetnek: tudni akarta tehát Quentin, milyen messze van még az első pihenőhely.

— Egy félóra múlva ott leszünk, — felelte a vezető.

— És ott azután más veszi át tőled a kalauzolásfél — kérdezte Quentin.

— Igen, az íjász — felelte a vezető. — Az én

utaim mindig nyílegyenések; ha már az út ívbe hajlik, én csak a húr irányába megyek tovább.

A hold eközben lenyugodott, a keleti ég alján felragyogott a hajnalpir s megcsillant annak a kis tónak a tükrében, melynek szélén immár egy jódarab idő óta haladt a menet. Ez a kis tó széles mezőség közepén terült el, amelyen imitt-amott fák és bokrok emelkedtek ki a síkjából, amelyet azért nyílt és szabad síknak kellett tekinteni, mert messze el lehetett látni fölötte s a legmesszebb levő tárgyakat is tisztán ki lehetett venni.

Quentin csak most vette jól szemügyre azt a lovast, aki mellette lovagolt s annak az ütött-kopott, fityegő kalapnak az árnyékában, amely a spanyol paraszt széleskarimájú sombrero-kalapjához volt hasonló, fölismerte mozgékony arcát annak a bizonyos Petit-André-nak, kinek újjai — méltó társa: Trois-Échelles ujjáival együtt, nem is oly régen, mily kellemetlenül csiklandozták meg a nyakát. Iszonyattal eltelve — amibe azonban némi félelem is vegyült — (mert otthon, a hazájában, a hóhérra babonás irtózáttal tekintenek az emberek) s amit a szerencsés megmenekülés sem tudott enyhíteni — szinte ösztönyszerű mozdulattal rántotta Quentin a lova fejét jobbra, miközben egy félfordulatot írt le, minek révén mintegy nyolc lábnyi távolságra került utált és megvetett kísérőjétől.

— Ho! Ho! Hó! — kiáltott föl Petit-André. — A mi ifjú katonánk, úgy látszik, még emlékszik reám! Ugyan, kedves bajtárs, soh'se haragudj' rám! Kiki úgy keresi meg a kenyerét, ahogy tudja. Nincs azon

mit szégyelni, ha valaki a kezembe kerül, mert én a mesterségemet épp oly jól végzem, mint akárki más, aki valaha eleven embert holt fára fűzött. És az ég megáldott engem azzal, hogy mindennek ellenére megmaradtam víg fickónak. Ha! Ha! Ha!... — Mulatságos eseteket tudnék én neked elmesélni, amik velem az akasztófa körül történtek; mulatságos eseteket, tréfákat, ha mondom! Olyan jóízűt lehet nevetni ezeken a tréfákon, hogy sokszor sietnem kellett az akasztással, nehogy a fickó halálra nevesse magát s így tegye tönkre mesteri hírneveimet.

E szavak után Petit-André szintén jobbra fordította a lova fejét, hogy Quentin közelébe jusson.

— Ugyan már ne haragudják, íjász úr! — folytatta tovább a beszédet. — Ami engem illet, én mindig harag és bosszúság nélkül s könnyű szívvel teszek eleget kötelességemnek; sohasem szerettem valakit jobban, mint akkor, amikor én a fojtogató nyakrava'ómat a nyaka köré kanyarintom, hogy a szent Patibularius-rend lovagjává avassam, ahogy a főporkoláb káplánja, tisztelendő Pater Vaconeldi-bolo, a főporkoláb úr védőszentjét nevezi.

— Vissza!... Takarodj innen nyomorult! — kiáltott rá Quentin, mikor ez az utálatos „ítélet-végrehajtó“ ismét közeledni próbált hozzá. — Úgy vigyázz magadra, hogy megtanítalak tiszteletben tartani azt a távolságot, amely a tisztességes embert ilyen söpredéktől elválasztja!

— Micsoda hevesvérű ifjú, teringettét! — felelte Petit-André. — Hogyha azt mondotta volna, hogy — becsületes embert — akkor még csak lett volna

valami igazság benne; de — tisztességes embert! — te jó ég! hiszen nekem naponkint van ilyenekkel dolgom s ezekkel is éppoly jó és szoros viszonyt tartok fenn, mint önnel, bajtárs! Hát csak csinálja azt, ami éppen tetszik önnek. Ha egyedül óhajt lenni, hát csak — tessék! Pedig van ám egy kis jó auvergne-i borom és szívesen ajánlottam volna föl, hogy igyuk meg a békepoharat — de ön megveti az én szívességemet. Hát csak gorombáskodják velem, ahogy a kedve tartja; én nem civódom a bajtársaimmal soha, és nem tartok haragot az én légtornászaimma', víg táncosaimmal — ahogy Jakab mészáros a birkáit nevezi — szóval az olyan emberekkel, akik — mint ahogy Fenséged is! — ott viselik azt a bizonyos jelet a homlokukon. Oh, nem és nem, íjász uram, tegyen velem amit akar: én mindig a szolgálatára fogok állni, s akár személyesen is meggyőződhetik róla, hogy Petit-André, ha uraságod még egyszer a kezébe kerül, a sértést el tudja felejtetni.

Ezeket mondva s az egészet egy kifejező kézmozdulattal megtoldva, a lusta ló serkentésére szolgáló „Gyí” — kiáltással Petit-André ismét visszatért az út túlsó oldalára, időt engedve Quentin-nek arra, hogy ezt a csipkedő beszédet, amellyel őt megtraktálta, megeméssze; már amennyire Quentin büszke skót gyomra arra képes volt. Quentin nagy kedvet érzett magában, hogy lándzsája nyelét ezen a gonosz emberen kipróbálja; de azután leküzdötte indulatát, mert megfontolta, hogy ilyen emberrel való civódása nem válnék becsületére és csak rossz vért szülne mindig és mindenkiben, mi több: az adott körülmé-

nyek közt azt még szolgálati vétségnek is minősíthetnék, aminek pedig esetleg nagyon veszedelmes következménye lehetne. Egyszerűen tehát nagyot nyelt Petit-André-nak a foglalkozására emlékeztető együgyű tréfálkozására pedig azzal vigasztalta magát, hogy a védelmére bízott hölgyek azt úgysem hallhatták meg.

Ily gondolatokba volt éppen Quentin elmélyedve, mikor hirtelen a két hölgy kiáltozására lett figyelmes:

— Odanézzenek! Odanézzenek! Vigyázzanak! Üldöznek bennünket!

Quentin hátranézett s ekkor észrevette, hogy két fegyveres lovag vágat utánuk, még pedig olyan gyorsan, hogy hamarosan ideérkeznek.

— Alighanem a főporkoláb emberei, — mondotta Quentin, — akik az erdőben körútjukat végzik. Nézz csak oda, Petit-André, kik lehetnek azok!

Petit-André engedelmeskedett s miután tréfás mozdulattal a nyeregben hátrafordult, így fe'elt:

— Kedves uram, azok ott ni, nem a mi barátaink! Azok nem ijászok és nem a főporkoláb emberei. Mert hogyha a szemem nem csal, a sisakrostélyuk le van eresztve és nyakpáncélt viselnek. Sok bajom is van énnékem ezzel a nyakpáncéllal! A multkor is csaknem egy óra hosszat vesződtem vele, amíg azokat a görbe szegeceket el tudtam távolítani.

— Szép hölgyeim — mondotta Quentin, nem is hederítve többé Petit-Andréra — szíveskedjenek csak előrelovagolni, de ne olyan gyorsan ám, hogy azt hihessék, mintha menekülni akarnának: de azért elég

gyorsan, hogy lehetően minél nagyobb térelőnyt nyerjenek annak az akadálnak a révén, amit én most e két embernek mindjárt az útjába fogok gördíteni.

Izabel'a ránézett Quentin arcára, majd odasúgott valamit a nénjének, aki azután így szólt:

— Mi ketten teljesen megbízunk önben, derék fiatal ember s az ön védelme alatt biztonságban érezzük magunk bármily veszedelemmel szemben inkább, mint annak a vezetőnek a láttára, kinek még a szeméből sem néz ki jó.

— Parancsukra hölgyeim! — felelte Quentin. — Noha azok ott ni, akik felénk tartanak, ketten vannak, s fegyverzetük után ítélve lovagok, azért, hogyha rosszat forgatnak elméjükben, majd megtudják, mire képes egy skót lovag akkor, ha hölgyek védelmére kell sikra szállania. — Hej, katonák! — kiáltott most Quentin lovasai felé fordulva. — Kinek van kedve mellém állni s azzal a két lovaggal esetleg lánzsát törni!

A katonák közül csak az egyik: Bertrand Guyot jelentkezett, aki kijelentette és esküdözött, hogy legyenek azok ott ketten akár Artur király „kerek asztalának“ vitézei: Gascogne hecsületéért szembeszáll velük.

Ezalatt a két lovag utólérte a menet végét, ahol azonban Quentin és bátor társa, Bertrand Guyot már várta őket. A két lovag csiszolt acélból való, pompás felszerelést viselt, de jelmondat nélkül, ami-ről kilétüket fel lehetett volna ismerni.

Mikor már egészen közel értek, az egyik lovag odakiáltott Quentin-nek:

— Hej, apród, helyet nekünk! Azért jövünk, hogy titeket fölváltsunk, mert ez a megbízatás már meghaladja a te munkakörödet és rangodat. Hadd vegyük át tehát e hölgyek őrizetét, amihez mi mégis csak jobban értünk, s különben is tudomásunk van arról, hogy maguk a hölgyek is elégedetlenek, mert úgy bántok velük, mintha foglyok volnának.

— Erre a fölhívásra, uraim, feleletem az, hogy én itt a királyom által reám rótt kötelességet teljesítem. De különben is: bármennyire méltatlan volnék is én erre a feladatra: a hölgyek saját jó szántukból helyezték magukat az én védelmem alá.

— Hogyan? — kiáltotta az egyik lovag. — Te, vándor koldus, te akarsz szembeszállni fegyveres lovagokkal?

— Minden esetre tiltakozom! — felelte nyugodtan Quentin. — Az önök felépése sértő és tisztességtelen, s legyen bár rang tekintetében különbség közöttünk — ami azonban még nem bizonyos — ez a különbség az önök udvariati!an viselkedése következtében — megszünt Kard ki, kard! Avagy inkább lándzsát parancsolnak az urak? Ez esetben engedjenek utat a nekifutásnak.

A két lovag visszavonult és mintegy százötven rőfnyi távolságra hátrált, mialatt Quentin a hölgyek felé tekintett, mintha egy-egy mosolyt várna tőlük bátorításul, s mikor azok lobogó zsebkendőjét megpillantotta, a két lovag a nekifutáshoz szükséges távolságot már elérte.

A gascogne-i legényt magához intve, Quentin megsarkantyúzta a lovát s a négy lovas teljes vágta-

tásban épp a térség közepén csapott össze. Az össze-
csapás a gascognei hősré nézve szerencsétlenül vég-
ződött, mert ellenfele, aki lándzsájával egyenesen az
arcát vette célba, amelyet sisakrostély hiányában mi
sem védett — a szemét találta el, amelyen át a lán-
dzsa hegye az agyba hatolván: a szerencsétlen ember
holtan bukott le lováról.

Noha Quentin arcát sem védte sisakrostély, az
összecsapás pillanatában oly ügyesen került ki a
szúrást, hogy a lándzsa hegye érintette ugyan az ar-
cát, de nyomban le is csúszott és a jobb válla fölött
siklott el ártalmatlanul, az ő lándzsája azonban oly
erővel érte ellenfele mellét, hogy azt kiemelte a nye-
regből. Quentin már a másik pillanatban leugrott a
lóról, hogy ellenfele fejéről a sisakot lerántsa, de a
másik lovas épp oly gyors volt ám s a földön fekvő
társát testével védelmezve így szólt:

— Az Isten szent nevére és Szent Mártonra kér-
lek, ülj csak föl a lovadra és pusztulj innen asszo-
nyostól és leányostól együtt, de tüstént! *Ventre
Saint Gris!*^{*)} Ez az asszony nép úgyis elég bajt oko-
zott már nekünk.

— Én azonban, lovas úr engedelmevel, tudni aka-
rom, hogy ki ölte meg a társamat! — mondotta
Quentin, akire a lovas erélyes szavai érezhetően
nagy hatással voltak.

— Azt ugyan életedben sohasem fogod megtudni!
— felelte a lovas! Fredj az utadra, amíg jó dolgod

^{*)} Káromkodás. Körülbelül annyi, mint: „Menny-
dörgős adta!”

van, kedves barátom! Ha elég könnyelműek voltunk is, hogy titeket megtámadjunk, hát megbűnhődtünk érte, mi húztuk a rövidebbet. Te ugyanis olyan nagy bajt okoztál! most, amivel nem ér föl nemesak a te életed, hanem az egész karavánodé együttvéve. De ha nem tágitasz és mindenáron azt akarod, hát — nesze, itt van kamatostól!

A lovag ugyanis, mikor észrevette, hogy Quentin a kardjához kap, ezt megelőzve, kardjával akkorát vágott annak sisakjára, amelyet az még sohasem látott — pedig olyan országból való volt, ahol adtak is, kaptak is hatalmas ütlegeket — s amelyenről csak a legendákból olvasott. A kard, mint villámcsapás érte a sisakját, amelyet úgy kettéhasított, hogy még a feje is megsérült. Aléltan rogyott össze Quentin az irtózatos csapás alatt és most már igazán csak a lovag irgalmától függött, hogy meghagyja-e neki az életét, avagy még egy másik vágással elvágja neki az életfonalát. Vajjon Quentin fiatalága iránt való szánalomból, vagy bátorsága iránt való csodálatból, avagy éppen a derék harcos iránt való nemes indulatból történt-e, elég annyi, hogy a lovag türtőztette magát és nem élt az alkalmal, hogy ellenfelét végképp elintézte.

Csakhogy időközben Quentin magához tért, hirtelen talpra ugrott és oly elszántsággal rohant ellenfelére, amely arra mutatott, hogy vagy győz, vagy meghal. De megvolt ám hozzá nemesak a bátorsága, hanem a lélekjelenléte is. Nehogy még ily irtózatos csapás érje, ezúttal élt azzal az előnnyel, amit fiatalos rugalmassága és könnyebb fegyverzete nyújtott

neki, s ellenfelét oly meglepetésszerűen és gyorsan támadta meg különféle irányból, hogy súlyos fegyverzetében az a legnagyobb fáradsággal és nem minden erőkifejtés nélkül tudta csak kivédeni az ifjú Quentin heves támadásait.

Quentin nemeslelkű ellenfele hiába kiáltotta oda neki: hagyja abba a küzdelmet, amire köztük nincsen ok és csak kényszerhelyzetben volt, mikor őt megsebezte — a hiúságában megsértett ifjú, hogy pillanatszerű vereségét jóvátegye, villámgyorsan támadt hol a kard élével, hol a hegyével, miközben éber szemmel figyelte minden mozdulatát ellenfelének, ki nek erőbeli fölényéről oly rettentő bizonyítéka volt.

— Vigyen az ördög, te csökönyös, vakmerő fickó, te! — mormogta a lovag. — Már látom, hogy addig nem lesz nyugtod, amíg még egyszer fejbe nem kólintlak!

E szavak után a lovag, türelmét veszelve, taktikát változtatott s úgy színlelte, hogy csak a védekezésre szorítkozik, hogy Quentin csapásait kivédje, föltett szándéka azonban az volt — s ezt a célját végre is alighanem elérte volna — hogy abban a pillanatban, amelyben az ifjú hős akár fáradságában, akár vigyázatlanul valamely tetszéspárt védetlenül hagyja: egyetlen vágással véget vet ennek az áldatlan küzdelemnek.

Csakhogy a sors — másképp akarta.

Mikor a párbaj épp a leghevesebben és legelkeseredettebben folyt, egy tekintélyes számú lovas csapat ugratott elő, melynek vezetője harsogó hangon odakiáltott nekik:

— A király nevében! Állj!

A két harcos fél leeresztette a kardját, s Quentin ekkor nagy bámulatára a lovas csapat élén — kapitányát, Crawford lordot ismerte föl, aki ily módon vetett véget a párbajának. Két-három emberével közük volt Tristan l'Hermite főporkoláb is, úgy hogy a lovas csapat körülbelül húsz emberből állhatott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Crawford lord megérkezése természetesen legott véget vetett a párbajnak, s a lovag, levéve sisakját, e szavakkal adta át kardját a lordnak:

— Crawford, megadom magam! Hanem, engedd meg, hogy valamit súgjak a füledbe — az Isten szerelmére, kérlek, mentsd meg az orléans-i herceget!

— Micsoda?... Mi az? Az orléans-i herceget? — kiáltott föl megdöbbenve Crawford. — Dehát mi történt, hogy történt, az ördögbe is? Ellenfele, a kihívó fél, örökre elvesztette a király kegyét.

— Ne kérdezd, ne faggass tovább, elég annyi, hogy ő az! A hibás azonban egyedül — én vagyok! — De nézd csak a herceg megmozdult... Az volt a tervem, hogy az egyik hölgyet elrablom, hogy általa birtokhoz, asszonyhoz és hűbéresekhez jussak — és íme, mi lett a vége! — De parancsold csak hátrább az embereidet, hogy meg ne lássa őt senki sem így!

És ezzel a lovag kinyitotta a herceg sisakrostélyát s a közeli tóból vizet merve, meglocsolta vele az arcát.

Durward dermedten nézte ezt a jelenetet, mint akit villámcsapás ért. Amikor első ellenfelének halovány arcát megpillantotta, megtudta, hogy ő most

vérbeli francia herceget emelt ki a nyeregből és sújtott le a földre, míg a kardpárbajban az ország legjobb bajvívójával: a rettegett Dunois gróffal mérte össze erejét; mindkét fegyvertény a legnagyobb mértékben tiszteletreméltó, de hogy mit szól hozzá a király: az már más kérdés.

A herceg ezalatt felocsudott, sőt már talpra is tudott állni és megfigyelhette, mi történik Dunois gróf és Crawford lord közt; az előbbi váltig azt hangoztatta, hogy az egész sajnálatos ügyben a herceg nevét meg sem kell említeni, mert ő kész a történetekért felelősséget vállalni és kijelenti, hogy a herceg kizáróan az iránta való barátságból kísérté és vett részt ebben a veszedelmes vállalkozásban.

Crawford lord földre sötét szemmel, figyelmesen hallgatta Dunois szavait s néha-néha fejét rázva, nagyokat sóhajtott. Majd föltekintett s megjegyezte:

— Jól tudod, Dunois, hogy már atyádra való tekintettel, de a magad személyeért is, szívesen teszek neked szolgálatot...

— A magam részére nem kívánok semmit! — vágott közbe Dunois. — Kardom a kezemben van, és a foglyod vagyok. Mi kell még több? Hanem ennek a nemes hercegnek az ügye bánt engem kimondhatatlanul, hiszen Franciaországnak ő az egyedüli reménye! — Ő pusztán csak az én kedvemért jött ide, hogy elősegítse a szerencsémeket olyan vállalkozás révén, amire bizonyos mértékben maga a király öfelsége bátorított föl engem.

— Dunois! — felelte a lord. — Ha nem te, hanem más mondotta volna nekem, hogy a herceget te csá-

bítoztad magaddal, hogy ebben a kalandban segítségemre legyen, hát azt vágtam volna oda a szemébe, hogy — hazudik! És most is, mikor pedig magad mondod és állítod — még most is alig bírom elhinni, hogy igazat beszélsz!

— Nemes Crawford lord — szólalt meg most az orléans-i herceg, aki időközben teljesen visszanyerte eszméletét — az ön jelleme éppoly egyenes és nyílt, mint barátjáé: Dunois grófé, amikor nem akarja, hogy vele igazságtalanság történjék. Én, egyedül én voltam az, aki őt esztelen szenvedélyességemben, akarata ellenére erre a kalandra magammal hoztam, amit olyan meggondolatlanul és hebehurgyán akartam végrehajtani. Nézzetek reám — fordult a herceg a katonák felé — én vagyok, Lajos, orléans-i herceg és készen arra, hogy vétkemért a büntetést elsz szenvedjem. A király, amely igazságos és megértő, remélem, egyedül csak tőlem fogja megvonni kegyeit. Egy vérbeli francia herceg azonban senkinek át nem adhatja a kardját — még önnek sem: derék, kitünő Crawford lord! — Isten veled, jó acélom!

E szavak után a herceg kibúzta a kardját és behajította a tóba. Repült a kard, mint villám, a levegőben s egyet csobbant a vízben, amely sietve fogadta be mélyébe...

Bámulva és határozatlanul állottak ott az emberek és tisztelettel tekintettek föl erre a magasrangú s nemes jellemű bűnözőre. De átéreztek ugyanakkor valamennyien a következményeit is ennek a vakmerő vállalkozásnak, mérlegelvén azokat az indító okokat, amelyek a királyt e tervének kivitelére ösztönözte.

Nagyon valószínűnek látszott, hogy ez az ügy nem végződhetik jól — a hercegre nézve.

Dunois szólalt meg ismét, még pedig az iránta tanúsított bizalmatlanság által megsértődött barát korholó hangján:

— Mit tett, Fenség? — Elhajítja legjobb kardját magától a király kegyét is és megsérti vele Dunois s teszi azt megfontolása nélkül annak, hogy elhajítja barátságát?

— Kedves barátom — felelte a herceg — mikor és mely alkalommal adtam én jelét annak, hogy én a te barátságodat megvetem és meg akarom sérteni? Talán bizony nem az által, hogy megmondtam az igazat, amivel tartoztam a magam becsületének és a te — mentesítésednek.

— Csak azt szeretném tudni, hercegi barátom — jegyezte meg erre Dunois — mi köze van Fenségednek az én mentesítesemhez? Miért akar engem megmenteni? Mi gondja van Fenségednek arra, ha én felakasztatom, vagy megfojtatom magam; a Loire-ba dobatom vagy leszúratom magam, vagy akár ha kerekbe törnek is, elevenen vasketrecbe zárnak, mely tömlöcbe vetnek, avagy akármilyen más egyéb halálbüntetés következtében végzem be földi életem, mely büntetést Lajos király jónak lát egyik hű alattvalójával szemben alkalmazni! — Ne, ne mutasson, ne intsen Fenséged Tristan l'Hermite főporkoláb felé; én is látom azt a fickót, mint Fenséged — annyira rosszul mégsem áll az ügyem. — Legyen elég ennyi abból, ami az én mentesítesemet illeti! — Fenséged becsületére vonatkozóan pedig legyen szabad meg-

jegyezmem, hogy azon nem esett volna sérelem, hogyha a ma reggeli vállalkozásba nem fogunk bele, vagy ha szem elől tévesztettük volna a karavánt, de így — Fenségedet egy vad skót gyerkőc kiemelte a nyeregből.

— Ejh, hiszen az nem szégyen! — szólt csillapítóan Crawford. — Nem most történik először, hogy fiatal skót harcos lándzsát tör. Örvendek, hogy ez az ifjú olyan derekasan viselkedett.

— Az ellen nekem sincs kifogásam — jegyezte meg Dunois — de hogyha lordságod csak valamivel is később érkezik: akkor, nos akkor a te skót testőrségedben egy hely alighanem megürült volna.

— Oh, igen, a te kezed vonását tisztán látom azon a sisakon! — felelte a lord Quentin sisakjára mutatva. — Vegye le valaki a fejéről azt a sisakot és tegyen a fejére helyette sapkát, amely az acélbélésével a fejét hathatósabban védelmezi, mint ez a kétféselt sisak. — Hanem, tudod Dunois, kérlek benneteket, téged is meg öfenségét, az orléans-i herceget, hogy üljetek lóra és-jertek utánam. Parancsom van ugyanis, hogy elvezesselek benneteket egy olyan helyre, amely épp ellentéte annak, ahová ti iparkodtatok.

— Legalább néhány szót hadd válthatnék a hölgyekkel, mylord! — kérte a herceg.

— Egyetlen hangot sem, Fenség! — felelte Crawford. — Sokkal jobb barátja vagyok Fenségednek, hogysen ezt a könnyelműséget megengedném — majd Quentin felé fordulva. — Te, ifjú hős, csak a kötelességedet teljesítetted. Jövőre is tégy elégét au-

nak a szolgálatnak, amit rád bíznak!

— Engedelmével, mylord! — szólalt meg Tristan rendes goromba modorában — az a fickó válasszon magának más vezetőt, mert Petit-André-t és nem nélkülözhetem tovább. Hamarosan szükségem lehet reá.

— Az a fiatal ember — mondotta Petit-André, aki megint előkerült valahonnan — csak menjen mindig egyenesen az úton, amíg egy olyan helyre nem ér, ahol már majd csak talál vezetőre. Nincs az az ezer tallér, amiért én ma eltávoznék az én főnököm mellől! Akasztottam én már lovagokat, apródokat, tanácsbeli urakat, polgármestereket, sőt grófok és márkik is megismerkedtek már az én művészetemmel, de egy... hm! hm!

E szónál Petit-André a hercegre pillantott, mintha azt akarta volna mondani:

— Csak még egy — vérbe!i herceg hiányzik! Oh, Petit-André! Rólad majd a krónikák is meg fognak emlékezni!

— Hát eltűri ön, főporkoláb úr — mondotta komoly hangon a lord — hogy az ön pribékje ilyen magas személyiségek jelenlétében így beszéljen?

— Miért nem bünteti meg ön, mylord — vágta oda a főporkoláb hanyagul.

— Mert ebben a társaságban egyedül a te kezed az, amely ezt az embert megfenyítheti a nélkül, hogy ezzel a tetteivel — bemocskolná magát.

— Legyen csak gondja a maga embereire, mylord! Az enyéimért majd felelek ön! — felelte a főporkoláb.

Crawford lord már éppen meg akarta adni a

méltó választ erre a pökhendi beszédre, de az utolsó pillanatban meggondolta magát s hátat fordítva a főporkolábnak, felszólította a herceget és Dunois grófot, hogy vegyék őt ketten közre, s miután a két hölgynek búcsút intett, így szólt Quentin-hez:

— Isten vezéreljen, fiam! Szolgálatodat jól kezdted, mondhatom, kár, hogy szerencsétlen körülmények közt.

Quentin már éppen indulni akart, mikor megütötte a fülét Dunois hangja, amint halkan azt kérdezte a lordtól:

— Plessisbe megyünk vissza?

— Nem oda megyünk, én szerencsétlen, szeleburdi barátom! — felelte a lord egyet sóhajtván. — Utunk célja — Loches!

Loches! Ez a név, amely még a Plessis névnel is rettegettebb volt, mint mennydörgés hangzott Quentin fülébe. Loches kastélyát leírás után olyannak ismerte, mint amely arra van szánva, hogy ott hajtsák végre azokat a titkos kegyetlenkedéseket, amikkel Lajos király szégyelte volna bepiszkítani saját székhelyét. A borzadálynak e tanyáján a sok között voltak olyan tömlöcök is, amiket maguk a börtönőrök sem ismertek — sírboltok, ahová olyan embereket csuktak be, akiknek reményük sem lehetett arra, hogy valaha még napvilágot láthatnak életükben. Ezek a szerencsétlen emberek itt élték le életüket rossz levegőben, kenyéren és vízen. Ugyancsak ebben a kastélyban voltak azok a hirhedt tömlöccellák, az úgynevezett: *cages*-ketrecek, amelyekben a szeren-

csétlen rab sem fölegyenesedni, sem kinyújtózkodni nem tudott. Állítóan Balue bíboros találmánya.

Nem csoda tehát, hogy Quentin-t e név hallatára borzadály fogta el tudatában annak, hogy akaratlanul bár, de neki is valamelyes része van abban, hogy két ilyen kiváló személyiség arra a rémes helyre kerül; és ez a gondolat olyan nagy szomorúsággal töltötte el a lelkét, hogy egy jó darabig lehajtott fejjel, földre sütött szemmel lovagolt s átengedte magát gyötrő gondolatainak.

Mikor azután Quentin ismét a menet élére került a az utat a kijelölt irányban folytatta, Hameline lady alkalmat talált, hogy így szóljon hozzá:

— Amint észreveszem, ön, ifjú hős, sajnálja azt a győzelmet, amit vitézül mi érettünk vívott ki!

Volt ebben a kérdésben valami bántó, gúnyos hang, Quentinben azonban volt annyi tapintat, hogy nem vette észre, hanem egyszerű és őszinte választ adott:

— Sajnálnom nem szabad azt, amit olyan hölgyek szolgálatában tettem, mint amilyenek önök, hölgyeim! Reám nézve azonban jobb lett volna — föltéve, hogy ez által az önök menekülése nem hiúsult volna meg — ha elestem volna egy olyan vitéz harcosnak a kardjától, mint amilyen Dunois gróf, mintsem okozójának lenni annak, hogy ezt a híres harcost és szerencsétlen főnökét, az orléans-i herceget, azokba a rettentő tömlőcökbe esukják...

— Tehát mégis csak az orléans-i hereceg volt! — mondotta Hameline grófnő a húgának. Mingyárt gondoltam, ellenére annak a távolságnak, amelyben

a mérkőzés lefolyt. Hát látod csak, hugom, mi lett volna a mi sorsunk, hogyha az a ravasz, önző király megengedte volna nekünk, hogy az udvaránál nyilvánosan mutatkozzunk. Ime, az első vérbeli francia herceg és a derék Dunois, kinek neve éppoly elterjedt és ismert, mint az ő hős atyjáé volt: — ám ez az ifjú vitézül és jól megfelelt kötelességének, csakhogy — nagy kár! — jobb lett volna, hogyha ő esik el, becsületes küzdelemben, mert túlbuzgó és rossz helyen alkalmazott vitézségével köztünk és királyi megszabadítónk közé válaszfalat emelt.

Izabella grófkisasszony erre a kijelentésre olyan hangon felelt, amely tisztán kifejezte nemtetszését a hangjában annyi erély volt, amire Quentin őt nem tartotta képesnek.

— Madame — jegyezte meg Izabella. Ha nem tudnám, hogy csak tréfál, akkor azt kellene mondanom, hogy az ön beszéde a legnagyobb mértékben sértő és hálátlan ifjú hős védelmezőnkkel szemben, akinek mi talán sokkal többet köszönhetünk, mint ahogy ön sejti, Madame. Hogyha annak a két lovagnak sikerül a mi kíséretünket legyőzni, akkor bizony a királyi őrjárat megérkezése esetén mi is osztozkodunk volna amazok sorsában és fogságában. Ami engem illet, én az értünk elesett derék harcosért könnyeket hullatok, remélem azonban — és itt bátortalanná vált a hangja — hogy a diadalmas hős nem utasítja vissza hálás köszönetemet.

Mikor Quentin most Izabella felé fordult, hogy hódoló tekintettel nézzen reá, Izabella észrevette, hogy annak fél arcáról szinte csurog a vér. Ijedten

és a legnagyobb részvét hangján kiáltotta Izabella:
 — Szent Isten! Megsebesült! Vérzik!... Szálljon
 le a lóró', hadd kötözzük be a sebet!

Hiába szabódott Quentin s tüntette föl jelentéktelennek a sérülését, le kellett szállnia a lóról, ráülni egy sziklakőre s mielőtt acéllal bélelt sapkáját is levette, a két hölgy felkészült a seb bekötözéséhez, s az akkori orvosi tudománynak megfelelően, kimosták a sebet, elállították a vérzést, Izabella pedig kendővel bekötözte.

Említettük már, hogy ez a páciens nagyon szép ifjú volt, s mikor acéllal bélelt sapkáját levette, firtös haja dús hullámokban övezte körül az arcát, amelyen a fiatalságnak a szerénység és a jóérzés üde pirjával párosul derüje ragyogott. Amíg Izabella a kendőt a sebben is tartotta — miközben Hameline grófnő poggyászából valami gyógyítóírt keresett elő — gyöngéd érzése közé némi zavar is vegyült, ami a páciens iránt való szánalomból s az értük tett szolgálatért kijáró hálaérzetből fakadt, mely érzéseket azután az ifjú szép arcának s nemes kifejezésének látása még inkább fokozott.

Mintha bizony ezeket az eseményeket maga a sors idézte volna föl, hogy teljessé tegye azt a titokzatos kapcsolatot, amelyet jelentéktelen, látszóan egészen véletlen körülmények hoztak létre két személy közt, akiket azonban — noha különböző a rangjuk és különböző a vagyoni állapotuk — fiatalság, szépség és romantikus gyöngédség tekintetében, a szerelemre hajló kedélyállapot nagyon hasonlókká tett egymáshoz. Nem volt csoda tehát, hogy ettől a pillanattól

kezdve Quentin lelkét Izabella grófkisasszony képe töltötte be egészen; viszont az sem volt csodálatos, hogy Izabella éppoly meleg érzéssel gondolt ifjú megmentőjére, mintha azok közül a nemes családok sarjai közül való volna, akik annyira üldözték őt széptevésükkal és szerelmükkel. Mikor azután gondolata a számára vőlegényül kijelölt Campobasso lovagra tévedt — Károly hercegnek erre a méltatlan kedvencére, annak képmutató arcára, álnok, alattomos lelkületére — akkor ennek az embernek a képe most még rútabbnak tünt föl neki mint valaha is és szilárdan elhatározta magában, hogy a világ semmiféle zsarnoka sem tudja kényszeríteni őt arra, hogy ő ezt a gyűlölt frigyét megkösse.

Ugyanekkor azonban — akár azért, mert lady Hameline de Croye a férfiszépség iránt még mindig lelkesült, éppúgy, mint tizenöt évvel ezelőtt, pedig már legalább is harmincöt éves volt, avagy talán azért, mert azt hitte, hogy ifjú megmentőjének szolgálatát még mindig nem hálálta meg kellőképp — az is bizonyos volt, hogy Quentin ettől kezdve nagy kegyben állott Hameline grófnőnél.

— Unokahugom — mondotta Hameline — egy kendőt ajándékozott önnek, amivel a fejsebét bekötözte. Én pedig adok önnek egy másikat, hogy a hálaamat fejezzem ki önnek bátor viselkedéseért és hogy önt arra serkentse: maradjon továbbra is a lovagiaság ama ösvényén, amelyen elindult!

E szavak után a grófnő egy ezüsttel gazdagon kihímzett, kék kendőt adott át neki s ugyanakkor nyeregtekercsre és kalapjának tollaira való muta-

tással akarta neki tudtul adni azt, hogy ime, ez a kendő is ugyanolyan színű. Az ő színei.

Az akkori idők szokása szerint, ezt a kegyet mindenütt egyformán fogadták és értelmezték; Quentin is így fogta föl, miért is a kendőt a karja körül csavarva, kötötte meg. Viselkedésében azonban mégis több volt a tisztelet, mint az udvarias finomkodás, mint amilyen lett volna egy más alkalommal és — másvalakivel szemben. Noha az ily módon ajándékozott kendő viselését mindössze udvariassági ténynek tekintették, Quentin mégis csak szívesebben viselte volna a karja körül azt a kendőt, amely a Du-nois kardja okozta sebet takarta.

Eközben az utat akadály nélkül folytatták. Quentin szótlánul lovagolt a hölgyek mellett, kiknek társaságába, úgy látszik, hallgatagon fölvétetett. De nem sokat beszélt. Mert az a boldogság, amely a szívét most eltöltötte, irtózott attól, hogy hangos szóval elárulja magát. Még önála is kevesebbet beszélt Izabella és így a társalgást egyedül lady Hameline tartotta fenn, aki csöpp kedvet sem mutatott ahhoz, hogy elhallgasson. Mert — ahogy ő mondotta — Quentint be akarta avatni a lovagiasság szokásaiba s e célból hosszasan és apróra elmesélte neki a halflingham-i tornajáték lefolyását, amikor a jutalmakat az ő kezéből vették át a győzők.

Quentin, akit őszintén szólva — nem nagyon érdekelték ezek a kiszínezett romantikus történetek, aggódni kezdett, vajjon nem haladt-e máris túl azon a helyen, ahol az új vezetőnek kellett volna hozzá csatlakozni: ami, ha csakugyan így történt, bi-

zonyára nagyon kellemetlen következményekkel járhatott volna.

Miközben épp azon gondolkozott, nem lenne-e célszerű, ha valamelyik emberét visszaküldené, hogy győződjék meg, vajjon aggodalma alapos-e, kiürtsző harsant föl, s amikor abba az irányba tekintett, ahonnan az a hang hallatszott, észrevette, hogy egy lovas ember vágtat feléjük sebesen. A kicsiny, hosszú sörényű, még betöretlen, vad külsejű állat Quentint hazájának hegyi lovaira emlékeztette; ez a ló azonban mégis mintha finomabb, formásabb alkotású lett volna s a futása is jóval gyorsabb. Ámde a lovas még különösebb, még furesább külsejű volt a lovánál, amely csakugyan egészen elütött a franciaországi lovak formájától. A lovas ügyesen kezelte a gyeplőt s a lapáthoz hasonló széles kengyelvas oly rövidre volt fölhúzva, hogy a lovas térde szinte egy vonalba került a nyeregkúpa gombjával. A fején vörös turbán, amelyhez a piszkos toll ezüstgombbal volt hozzá erősítve. Zöld tunikát viselt, amelyre arannyal furesa alakzatok voltak himezve; ehhez fehér nadrág járt, melynek fehérsége azonban nagyon is kétséges volt; a nadrág a térd alatt össze volt kötve s látni engedte a lovas meztelen barna lábszárait, a lábát azonban egy csomó szalaggal és zsinórral össze visszabogozott szandál fődte. Sarkantyúja nem volt, e helyett azonban a kengyelvas vége szolgált, amely oly hegyes volt, hogy azzal érzékenyen csiklandozhatta lova oldalát. Karmazsinpiros selyem övén tört viselt, míg baloldalt rövid, görbe mór kard fityegett; válláról nyüttes kardszíjjon lógott a kürtje, amivel

az imént az érkezését jelezte. Az arca napsütötte, a szakálla gyér, fekete szemének átható a nézése; a szája és az orra rendes s az arca is, amelyet apró, barna hajfürtök öveztek, szépnek volt mondható. Egész megjelenése azonban mégis inkább elhanyagolt és vad volt, semmint civilizált emberre valló.

— Végül kiderül, hogy — cigány! — súgtak össze a hölgyek. Szűz Mária! Hát a királynak még mindig ilyen Istentől elrugaskodott emberekben van bizalma?

— Ha hölgyeim megengedik, én ezt az embert előbb kifaggatom, hogy megtudjam, kicsoda és hogy megbízhatunk-e benne — jegyezte meg Quentin.

De nemcsak a hölgyek, hanem maga Quentin is ebben az emberben olyasféle csavargót vélt fölismerni, mint amilyenekkel őt Trois-Echelles és Petit-André közbenjöttével akarták összetéveszteni. Ösztönszerű bizalmatlanságot érzett tehát ez ember iránt, mint akiben megbízni könnyelműség lenne.

— Azért jöttél, hogy velünk találkozzál? — volt Quentin első kérdése.

Az idegen ember igenlően intett a fejével.

— És mi célból?

— Hogy Lüttichbe kulauzoljam önöket.

— A püspök kastélyába?

A cigány ismét igenlően intett a fejével.

— Micsoda bizonyítékot tudsz fölmutatni, hogy szavaidnak hitelt adjak?

— Semmi mást, csak ezt a régi dalt:

„Apród ölte meg a vadat.

Diesőség királyé maradt...”

— Elfogadható bizonyíték! — mondotta Quentin. Jer közelebb, bajtárs, hadd beszéljek veled közelebről.

Quentin később visszatért a hölgyekhez s így szólt:

— Bizonyos vagyok abban, hogy ez az ember csakugyan a mi vezetőnk, akit vártunk, mert olyan jelszót mondott, amelyet — ahogy én tudom — csak én meg a király ismerünk. De azért én még továbbra is megfigyelem ezt az embert, hogy megtudjam: meddig mehetnek el a bizalom tekintetében.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHATODIK FEJEZET.

Miközben Quentin rövid szavakban a hölgyeket arról biztosította, hogy az új útitárs csakugyan a király küldöttje, észrevette — mert ő ezt az embert állandóan éppoly éberem figyelte, mint amaz őket — hogy az a fejét nemcsak annyira fordította hátra, amennyire szükséges lett volna, hogy őket megfigyelje, hanem a majom mozgékonyásával, úgy hátrafordult a nyeregben, hogy szinte olybá tünt föl, mintha féloldalt ülne a ló hátán.

Csöppet sem örülve e mesterkedés láttára, Quentin a cigányhoz lovagolt s mikor az a nyeregben rendes helyét ismét elfoglalta, így szólt hozzá:

— Ugy látszik barátom, hogy mi benned végre is — vak vezetőt kaptunk, ha te csak állandóan a ló farát bámulod, ahelyett, hogy a fülét néznéd.

— És hogyha csakugyan vak volnék is — felelte a cigány — még akkor is végig tudnám önöket kalauzolni az egész királyság területén, sőt a szomszéd vidékeken is.

— Te azonban nem vagy született francia.

— Csakugyan nem vagyok az — felelte a cigány.

— Hát akkor honnan való vagy, hol a hazád?

— Nekem nincs hazám.

— Hogyan? Nincs hazád? — kérdezte Quentin.

— Egyáltalán nincs! — felelte a cigány. Én cigány vagyok, roma, egyiptomi, vagy ahogy bennünket Európában különféle néven neveznek. De hazám — az nincsen!

— De azért keresztény vagy?

A cigány tagadóan rázta a fejét.

— Te kutya! — förmedt rá Quentin, mert bizony az akkori katolikusok nem dicsekedhettek ám valami nagy vallási türelemmel. Akkor hát Mohamed híve vagy!

— Nem vagyok az! — felelte a cigány közömbös hangon, nem is ügyelve Quentin heves és sértő kifejezésére.

— Talán bizony pogány, vagy ehhez hasonló?

— Nekem nincs vallásom.

Quentin megborzadt; hallott már szaracénokról és bálványimádókról, de hogy olyan emberek is volnának, akik Istent egyáltalán ne imádnának: arra még csak nem is gondolt soha! Mikor azután magához tért bámulatából, azt kérdezte a cigánytól, vajjon hol lakik hát.

— Majd itt, majd amott! — volt a válasz. Nekem nincs otthonom.

— Akkor hát hogyan óvod, amid van?

— Nekem nincs semmim sem! Ezen a ruhán kívül, ami rajtam van s ezen a lovon kívül, amin ülök.

— Elég tisztességesen ruházkodol s a lovad is

elég jó — faggatta tovább Quentin. Mi a foglalkozásod, miből élsz?

— Ha éhes vagyok: eszem, ha szomjas vagyok: iszom. Nincs egyebem, csak az, amit a véletlen elém hoz.

— És miféle törvényt ismersz érvényesnek magad fölött?

— Senkinek nem tartozom nagyobb engedelmes-séggel, mint amennyit én magam jónak látok.

— Ki a főnököd, vagy ki parancsol neked?

— A törzsöm atyja, a vajda — ha ugyan kedvem tartja, hogy engedelmeskedjem neki. Kívüle senki nem parancsol nekem.

— Akkor hát benneteket semmi sem köt egybe, mint más embereket? — mondotta Quentin elcsodálkozva. — Nincs törvényetek, nincs foglalkozástok, nincs hazátok és nincs otthonotok? És nincs Istene-tek sem! Akkor hát mitek van?

— Szabadságunk! — felelte a cigány önérzettel.

— Én nem csúszok-mászok senki előtt, nem engedelmeskedem senkinek és nem tisztelék senkit. Oda megyek, ahova kedvem tartja, élek úgy, ahogy tudok és — meghalok, ha eljön az ideje.

— De ki vagy téve annak is, hogy a bíró rövidesen kivégeztet.

— Ám legyen! — felelte a cigány. — Legalább hamarább meghalok.

— De tömlöcbe is vethetnek ám, s hol van akkor az a dicsőített szabadság?

— A gondolataimban! Oh, azokat nem lehet láncra fűzni; míg a tiéiteket — ha tagjaitok szabadok

is — törvényeitek, babonáitok, helyhez fűződő álmaitok és polgári neveléstekben gyökerező egyéb fantasztikus agyrémek és a rend, bilincsekbe verik. Az olyan emberek, mint amilyen én vagyok, még akkor is szabadoknak érzik magukat, ha tagjaikat megláncolják; ti pedig lélekben rabok vagytok akkor is, ha testetek teljes mozgási szabadságot élvez.

— De azért a gondolat szabadsága mégsem enyhíti rajtatok a bilincs szorítását — jegyezte meg Quentin.

— Rövid ideig ezt is el lehet viselni; és ha ez idő alatt nem sikerül magamat kiszabadítani s a társaim sem segíthetnek rajtam: nos — akkor meghalhatok, már pedig a halál a legteljesebb — szabadság!

Itt azután már hosszabb szünet következett; majd ismét Quentin kérdezte:

— Ti vándor törzs vagytok, amelyet Európa népei nem ismernek. Honnan eredtek tehát?

— Nem tudom.

— És mikor takarodtok ki ebből az országból s mentek vissza abba, ahonnan jöttetek?

— Majd ha kóborlásunk ideje letelt.

— Izráelnek nem azokból a törzseiből származtok-e, amelyeket, az Eufrátes-folyón túl, fogságba vettek? — kérdezte Quentin, aki az aberbrothock-i kolostorban tanultakra valamelyest még visszaemlékezett.

— Ha így volna, akkor mink is az ő vallásukat követnénk s az ő vallási szertartásaikat gyakorolnánk.

— Mi a neved voltaképpen?

— Az én igazi nevemet csak a testvéreim ismerik. Sátrainkon kívül az emberek engem Hayraddin Maugrabin-nak, vagyis: afrikai mór Hayraddin-nak hívnak.

— Te azonban okosabban beszélsz, mint azok, akik a piszkos karaván közt élnek.

— Tanultam valamit — felelte Hayraddin. Még kis gyermek voltam, mikor embervadászok rohanták meg törzsünket, s menekülni voltunk kénytelenek. Egy nyíl az anyámat fején találta s meghalt. Én pólyában az anyám hátához voltam kötözve s az üldözőink kezébe kerültem. Egy pap vett magához a pokolb embereinek kezéből s két vagy három évig tanított engem a francia nyelvre.

— Es miért, hogyan jöttél el tőle?

— Pénzt loptam tőle, sőt elloptam azt a feszületet is, amelyhez állandóan fohászkodott — felelte Hayraddin nyugodtan, szemrebbenés nélkül. A pap észrevette s megvert. Én késsel leszúrtam, elmenekültem az erdőbe s megint csak a saját népem közé jutottam.

— Nyomorult! — kiáltott föl Quentin megrögzötten. A jótevődöt ölted meg!

— Hát miért tett velem jót? A cigánygyerek nem kutya, amely a gazdája lábát nyalja, s azért a nyomorult falat kenyérért az ütleget is eltüri. Az a cigánygyerek rab farkas volt, amely az első kínálkozó alkalommal szétharapta a láncát, széttépte a gazdáját s visszamenekült az erdőbe.

Ismét rövid szünet. Quentin, aki ennek a gyanus

embernek még közelebb akart a jelleméhez férközni, hogy minél jobban megismerje, azt kérdezte tőle, vajjon csakugyan igaz-e, hogy népe, bármennyire tudatlan is egyebekben, birtokában van a jövőmondás tudományának, holott ez a képesség a bölcsesektől, a tudósoktól és a nagytudományú papoktól megtagadtatott.

— Ezt a tudományt, igenis a magunkénak valljuk. És pedig teljes joggal! — felelte a cigány önérzétesen.

— De hogy jutott az ilyen züllött nép ez adomány birtokába?

— Azt magam sem tudom. De mondja meg, uram — hogy van az, hogy a kutya kiszimatolja az ember lábnyomát, míg az ember, ez a nemesebb állat, a kutya nyomát nem képes kiszimatolni! Ez az erő, amely önöknek olyan csodálatosnak tetszik, nálunk ösztönszerű. Az arc vonásaiból s a kéz vonalaiból mi megjósoljuk a sorsát annak, aki tanácsért hozzánk fordul. Épp úgy, mint önök a fa virágjából tavasszal előre megmondják, hogy a fa miféle gyümölcsöt terem majd az érés idején.

— Én azonban még kételkedem ebbeli tudományodban és szeretnék próbára tenni.

— Hagyja csak, apród úr! — felelte Hayraddin. Csak annyit mondok, hogy — bármit mondjon is ön a vallásáról — az ön istennője, akit ön imád — itt lovagol köztünk.

— Hallgass! — csitította Quentin a cigányt. Ha kedves az életed, hát fogd be a szád és csak arra felelj, amit kérdezek! Tudsz-e hű lenni?

— Tudok. Minden ember képes erre.

— De akarsz-e hű lenni?

— Hát inkább elhinné, ha megesküdnék rá? — felelte a cigány gúnyosan nevetve.

— Az életed az én kezemben van, Hayraddin.

— Kaszabolj le, majd meglátod, vajjon félek-e én a haláltól — felelte egykedvűen a cigány.

— Tudna-e téged pénz hű vezetővé tenni?

— Ha már e nélkül is nem volnék az — hát nem tudna!

— Hát akkor mi az, ami téged hűségre tud kötelezni?

— A jóság! — felelte cigány.

— Kívánod, hogy esküvel erősítsem meg ígéretet, hogy jó leszek hozzád, ha hűséges vezetőnk leszel egész utazásunk alatt?

— Nem szükséges! — felelte a cigány. Azaz, hogy szükségtelenül pazarolnád azt a ritka jót. Én már a te lekötelezettek vagyok.

— Hogyhogy? — kérdezte Quentin elcsodálkozva.

— Emlékezzél csak vissza arra a gesztenyefára, ott, a Cher-folyó partján! Az az akasztott ember, ki nek holttestét te arról a fáról levágtad, az én bátyám volt: Zamet, a Maugrabin.

— És hogyan magyarázzam meg én magamnak azt, hogy te ugyanazzal a főporkolábal tartasz fenn jó viszonyt, aki a bátyádat kivégeztette! Mert hiszen éppen ő volt az, akinek révén mi most ismét összerültünk s kétségkívül ugyanaz, aki téged e hölgyek

szolgálatába állított! — kérdezte Quentin kissé gyanakodva.

— Mit tehetnék más egyebet? — felelte Hayraddin egykedvűen. Ezek az emberek úgy hajtanak és terelgetnek bennünket, mint a juhász kutya a nyáját. Egy ideig őriznek bennünket, terelgetnek bennünket erre is, arra is, míg végre a — vágóhídra visznek. Mint a birkát.

Quentin-nek később alkalma volt meggyőződni arról, hogy a cigány e tekintetben csakugyan igazat mondott és hogy az az őresapat, amelynek az lenne a kötelessége, hogy a közbiztonságot veszélyeztető csavargóktól az országot megtisztítsa, azokkal voltaképpen egy követ fúj, jó viszonyt tart fenn velük s kötelességét bizonyos ideig elhanyagolja, hogy azután saját szövetségeit végül mégis csak az akasztófára juttassa.

Quentin otthagyta a cigányt s a kíséret többi tagjaihoz csatlakozott, nem túlságos elégedettséggel eltelten Hayraddin jellemével s nem nagyon bizva abban a hálában, amellyel a cigány az ő személye iránt állítóan viseltetik. Most azután a másik két kísérelő katona lelkébe szeretett volna Quentin bepillantani. Mind a kettőt egyformán együgyűnek találta, akik okos útbaigazításra teljesen képtelenek, mint ahogy az iménti mérkőzés alkalmával egyik sem merte a fegyverét használni.

— Talán még így a legjobb, hogy a két hölgy egyedül én reám bizza a sorsát — mormolta magában Quentin, aki épp a saját helyzetének nehézségeiből

merítette az erejét. Amire egy férfikar és amire egy fej képes, arra bizton számíthatok — önmagamban. Láttam családi házunk pusztulását, láttam atyám és bátyáim holttestét a lángok marta-ékául esni, de én egy tapodtat sem tágitottam mellőlük s az utolsó pillanatig velük harcoltam. Azóta két esztendővel idősebb lettem, s most íme, arra, hogy szilárdan tartsam magam, a legszebb, a legnemesebb érzés készlet engem, amely valaha is egy derék férfi lelkében a tüzet lánggra lobbantotta . . .

Talán ez elhatározás hatása okozta, hogy Quentin figyelmisségében és tevékenységében az utazás egész ideje alatt volt valami, ami mindenkiben azt a látszatot keltette, hogy mindenütt jelenvaló. Fő- és legkedveltebb őrhelye természetesen a hölgyek mellett volt, akik meghatva attól a fegyelemtől, amelylyel ez a skót ifjú az ő biztonságukról gondoskodott, szinte már a bizalmas barátság hangján beszéltek vele s nagy örömet leltek Quentin társalgásának naivságában és romlatlanságában. Mindazonáltal Quentin, e társalgás varázsa ellenére, egy pillanatra sem hanyagolta el kötelességének pontos teljesítését.

Noha Quentin, mikor a két hölgy mellett lovagolt, a síkföld szülőtteinek nagy hévvel és lelkesültséggel beszélt a hazájabeli Grampian-hegység és főként a Glen-Houlakin-völgy elragadó szépségeiről — éppoly gyakran fölkereste ám a menet élén Hayradin-t is, kikérdezte az utat, a pihenőhelyeket illetően, miközben ravasz, éles elmével figyelte a cigány válaszait, hogy meggyőződjék arról, vajjon keresztkérdések révén nem lehetne-e a cigányt áruláson rajta-

kapni. És éppen ily gyakran megfordult a menet végén lovagló másik két emberénél is, kiknek ragaszkodását és jóindulatát jó szóval, ajándékokkal és abbéli ígéretével igyekezett megnyerni, hogy a vállalkozás sikere esetén fölemelt zsoldban lesz részük.

Immár több, mint egy hete vándorolnak mellékutakon, lakatlan területeken végig, sokszor nagy kerülőt téve, hogy a nagyobb városokat elkerüljék. Nevezetesebb esemény nem fordult elő az egész úton eddig; mindössze egy-egy cigánykaravánnal találkoztak néha, ezek is — minthogy a vezető törzsbelijük volt — békés szándékot tanúsítottak irántuk. Találkoztak ugyan itt-ott néhány kóbor katonával, vagy inkább rablóval, de ezek is a menet kíséretét erősebbnek találták, hogysem meg merték volna támadni. De találkoztak útközben a *maréchaussée**) egy-egy osztagával is, amelyekkel Lajos király — aki az ország sebeit acéllal és tüzes vassal próbálta gyógyítani — az országutakat veszélyeztető s bandákba összeverődött rablóktól akarta az országot megtisztítani. Ezek a lovas csendőrök azután akadály nélkül útjára engedték a menetet, mihelyst Quentin a je'szót megadta, amelyet Quentin magától a királytól kapott épp erre az eshetőségre való tekintettel.

Pihenőket leginkább zárdákban és kolostorokban tartottak, amelyeket az illető szerzetesrend szabályai köteleztek arra, hogy vendégszeretettel fogadják a zarándokokat, mely minőségben a két hölgy is uta-

*) Lovas csendőrök.

zott. Az utasokat, rangjukat és nevüket illetően, nem faggatták kérdésekkel, mert azok leginkább előkelő személyek voltak, akik zarándokútjuk alatt álnevet használtak. Fáradtság ürügye alatt a hölgyek hamarosan visszavonultak a számukra kijelölt szobába, míg Quentin, mint majordomus, a kiszolgálásukról gondoskodott s közvetítő szerepet vitt az utasok és a vendéglátó házigazda közt, még pedig annyi tapintattal és figyelemmel, hogy minden panaszt legott orvosolni tudott, s ráadásul azzal a gyorsasággal, amely csak elismerést és becsülést ébreszt mindazokban, akik ily figyelmes és gondos elbánásban részesülnek.

Egy körülmény azonban mégis csak nyugtalanította Quentint; tudniillik: Hayraddin kifürkészhetetlen jelleme és származása, aki pogány és csavargó, hitetlen ember léte, nemkülönben azért, mert ő is, mint valamennyi törzsbelije, titokzatos tudományát gyakorolta, éppen nem illett e szent hely lakói közé, akik leggyakrabban látták vendégül a kis utascapatot. Nem is szívesen bocsájtották be őt a zárda vagy kolostor szent falai közé. Ez pedig éppen nem volt kedvére Quentin-nek, mert ezt az embert, aki az utasok titkait ismerte, nem lett volna okos dolog magukra haragítani; másrészt pedig — minthogy annak viselkedését állandóan figyelte Quentin — nem volt tanácsos szabadjára bocsájtani sem, nehogy más emberekkel is érintkezék, esetleg titokban összesűgjön valakivel. Már pedig ezt lehetetlen lett volna megakadályozni abban az esethen, ha a cigányok a zárdán kívül jelölnek ki

szállást, amit pedig Hayraddin — ahogy Quentin is észrevette — szívesebben vett volna. Hayraddin ugyanis ahelyett, hogy szobájában nyugodtan viselkedett volna, olyan tréfákat engedett meg magának és olyan trágár dalokat énekelt, amelyek — kiváltképpen az idősebb szerzetes férfiakat, megbotránkoztatták, s bizony akárhányszor Quentin volt kénytelen tekintélyének teljes latbavetésével, sőt sokszor fenyegetésekkel elhallgattatni őt s rossz helyen nyilvánult jókedvének határt szabni. Másrészt viszont azt az érdeklődést és jóindulatot, amelyet Quentin a zárda-főnökökben maga iránt ébresztett, sokszor volt kénytelen arra használni, hogy a cigány kiakólbólitását, a főnőbb ismertetett okoknál fogva — megakadályozhassa. Mindazáltal tapintattal és ügyességgel sikerült elsimítani azokat az egyenetlenségeket, amelyeket Hayraddin okozott s végül csendet és békét teremteni a szent falak közt.

Az utazás tizedik vagy tizenkettedik napján azonban, amikor a flandriai határon túlhaladva, már Namur város közelébe jutottak, Quentin hiába igyekezett jóvátenni azokat a bosszúságokat, amit az ő pogány vezetője botrányos magaviseletével okozott. A színhely egy Ferenc-rendi kolostor, amely egyike volt azoknak, ahol a bagyományos szokásokat a legszigorúbban megtartják, a főnöke pedig egy olyan szentéletű férfiú volt, aki szent hírében állott. E kolostor falai közt a cigány egy melléképületben kapott szállást, amely a kolostor szolgálatában álló, de világi embernek, a kertésznek szolgált lakóhelyül.

A hölgyek, mint rendesen, ezúttal is visszavonul-

tak a részükre kijelölt szobájukba, míg a perjel, kinek véletlenül rokonai és barátai éltek Skóciában és szívesen hallott híreket egykori hazájáról, Quentint, kinek egész lénye és személyisége nagyon megtetszett neki, magányos cellájába meghívta magához egyszerű vacsorára. Quentin, aki a perjelben igen megértő s jólelkű emberre talált, élni akart az alkalommal, hogy tájékoztassa magát a lüttichi közállapotokról, amire annál inkább szüksége volt, mert az utóbbi két nap alatt e tekintetben olyan lesújtó híreket hallott, amelyek az út további folytatását illetően méltán nyugtalanították; de tudni óhajtotta Quentin azt is, vajjon a lüttichi püspöknek van-e akkora fegyveres hatalma, hogy a két hölgyet pártfogásába, esetleg védelmébe fogadhassa, ha szerencsésen eljutnak a püspök székhelyére.

A perjel válasza éppen nem volt megnyugtató.

Lüttich lakossága — beszélte a perjel — főként gazdag polgárokból sorozódott, akik megtollasodva és elhízva, módfölött büszkék gazdagságukra és kiváltságos jogaikra. Hűbérurukkal, a burgundi herceggel, különféle okokból viszálykodásba kerültek, de főként az adók és szabadságjogok miatt és többízben föl is lázadtak. A hevesvérű, büszke burgundi herceg emiatt módfölött feldühödött és Szent György lovagra megfogadta, hogy a legközelebbi lázadás alkalmával Lüttich városát — a hajdani Tyrus és Babylon példájára — elpusztíttatja, hogy egész Flandriában intő és elrettentő például szolgáljon.

— És azok után pedig — mondotta Quentin — amit én a herceg felől hallottam, csakugyan képes-

nek tartom őt arra, hogy a szavának álljon. Lüttich polgárai tehát jól teszik, ha ügyelnek, nehogy alkalmat adjanak, hogy a herceg fenyegetését csakugyan beváltsa.

— Reméljük is! — jegyezte meg a perjel. De ez az óhaja az ország valamennyi lakójának, akik nem akarják, hogy úgy folyjék az embervér, mint a víz. Ezért dolgozik a derék püspök éjjel-nappal azon, hogy a békét biztosítsa, amint az Isten szolgájához illik is. Beati pacifici! — Csakhogy . . .

Itt azonban egy mély sóhajtás után a derék perjel elhallgatott.

Quentin ekkor szerényen és tapintatosan arra figyelmeztette a perjelt, mily fontos lenne a hölgyekre nézve, ha megbízható képet nyernének az ország belső állapotáról és hogy valóban keresztényi cselekedet lenne, ha a tisztelendő atya e tekintetben a hölgyeknek fölvilágosítással szolgálna.

— Erről bizony nem szívesen beszél az ember — felelte a perjel — mert hamarosan szárnyra kel a szó és eljut a fülekhez. De hogy neked, aki derék és jóindulatú ifjúnak látszol és hogy az istenfélő hölgyeknek szolgálatot tegyél, hát elmondok egyet-mást.

És ekkor óvatosan maga körül tekintett a perjel, mintha attól tartana, hogy valaki netán hallgatózik és meghallja a beszédét. Majd így szólt:

— Lüttich népét Bélial fiai*) titokban zendülésre készítik elő, akik — remélem, hogy hamisan — azt állítják, hogy őket Lajos francia király, a legkeresz-

*) Belial — lázadó, tekintélyt nem tűrő embert jelent.

tényibb uralkodó, bízta meg. Én azonban azt hiszem, hogy Lajos király ezt a szép elnevezést nem azzal érdemelte ki, hogy a szomszédos állam békéjét megzavarja. Elég azonban annyi, hogy ezek a lázítók úton-útfélen az ő nevével takaróznak. De van még itt egy előkelő származású és félelmetes hírű nemes, aki valóságos botrányköve az egész Burgundiának és Flandriának. A neve: Vilmos márkgróf.

— Vilmos, a szakállas! — jegyezte meg Quentin. Avagy az Ardennek vadkanja!

— Ugy van, fiam és valóban méltó a nevére! Csakugyan olyan, mint az erdők vadkanja, amely lábaival mindent legázol, agyarával mindent széttép. Mintegy ezer emberből álló csapatot gyűjtött össze maga körül, mindmegannyian — éppúgy, mint ő — megcsúfolói a világi és az egyházi tekintélyeknek. Teljesen függetlenítette magát a burgundi hercegtől, világi és egyházi emberek kárára elkövetett visszaélésekből és rablásokból tartja fenn magát és embereit. A mi szegény kolostorunktól is nagy összeg értékű aranyat és ezüstöt követelt váltságdíjául életünknek. Mi azonban latin nyelvű kérvényt adtunk át neki, amelyben kifejtettük, hogy követelésének nem tudunk eleget tenni, s utaltunk a prédikátor eme szavaira: „Ne moliaris amico tuo malum, cum habet in te fiduciam!” Ne tégy rosszat a barátodnak, ha bizodalját az benned helyezte! Ennek ellenére ez a Guilelmus barbatus, ez a szakállas márkgróf, aki olyan keveset konyít a litteris humanioribus-hoz, éppúgy, mint magához az emberiséghez, az ő gyatra és mulatságos nyelvezetén ezt válaszolta: „Si non pagatis, brulabo monasterium vestrum!” Ha

nem fizettek: fölperzselem a kolostorotokat!

— De azért, úgy-e, szent atyám, tisztán megértették, hogy mit akar ő mondani ezzel a konyhalatin-sággal? — jegyezte meg Quentin.

— Sajnos, fiám, nem kellett hosszas fejtörés hozzá! — felelte szomorúan a perjel. A félelem és a kényszer nagyon is élessé teszik az elmét. Elég anyyi, hogy bizony mink kénytelenek voltunk a szép arany és ezüst oltári edényeket és kegyzereket beolvasztani, hogy ennek a kegyetlen embernek mohó kapzsiságát kielégíthessük. Hogy fizessen meg neki érte hétszer az Isten! Pereat improbus! Amen, amen, anathema esto! Vesszen az istentelen! Legyen átkozott!

— Csak azon esodálkozom — jegyezte meg Quentin — hogy ezt a szörnyeteg vadkant a burgundi herceg nem bunkózza le, mikor annyi gonosztettet követ el, hogy annak híre mihozzánk is eljutott.

— Sajnos, fiám, a herceg ezidőszerint Peronneban időzik, ahol maga köré gyűjti híveit, mert Franciaországnak hadat akar üzeni, mialatt az országot az ilyen apró zsarnokok gyötrik és kínozzák. Pedig a burgundi herceg épp a legrosszabbkor hanyagolja el az ország belső sebeinek orvoslását, mert ez a szakállas márkgróf nemrég nyiltan paktált Rousslaerre! és Pavillon-nal, a lüttichi elégedetlenek vezéréivel, s bizony attól lehet tartani, hogy azokat hamarosan valami kétségbeesett vállalkozásba kergeti bele.

— De azért a lüttichi püspöknek, szent atyám, nemde, van annyi hatalma, hogy ezeket a lázadozó

szellemű embereket megfélekezze! — kérdezte Quentin. Az a válasz, amelyet szent atyám erre a kérdésre adni fog: kiváltképpen érdekel engem s mindnyájunkra nézve nagyon fontos!

— A lüttichi püspök — felelte a perjel — kezében tartja Petrus kardját éppúgy, mint a kulcsát. Mint világi hercegnek, hatalma is van s élvezi védelmét a hatalmas burgundi háznak. Mint főpaprak egyházi tekintélye van, s mindkettőt tekintélyes számú harcos és fegyveres csapattal támogatja. Ez a szakállas vadkan, ez a Vilmos márkgróf pedig, a püspök udvarában nevelkedett, akinek sok jótéteményeért nagy hála-ra volna kötelezve. De gonosz, vérengző természete már ott kiütközött: a püspök egyik legjobb, leg-hűbb szolgáját megölte, amiért azután a püspöki udvarból távoznia kellett. Ettől kezdve engesztelhetetlen ellensége a püspöknek, most pedig — és ezt fájdalom-mal mondom — felkötötte a kardját és a püspök ellen fenekedik.

— A püspök helyzete tehát veszedelmessé vált, nemde? — kérdezte Quentin nyugtalanul.

— Oh, kedves flam — felelte a jólelkű pap — kinek a helyzete ne volna most veszedelmes ebben a nagy kavarodásban és zilált viszonyok közepette? De azért az ég őrizzen attól, hogy azt kelljen mondanom, hogy a püspök feje fölött is ez a veszedelem lebeg! A püspöknek vannak kincsei, vannak okos tanácsadói és vitéz katonái; tegnap pedig itt pihent meg a küldönce, aki a burgundi herceget kereste föl a püspök üzenetével. Ez a küldönce mondotta, hogy a burgundi herceg a püspök kérelmére száz fegyverest és hozzá

való segédszemélyzetet küldött Lüttichbe, mely csapat elég erős lesz arra, hogy a szakállas márkgrófort észére térítse, hogy legyen átkozott a neve! Amen!

Ebben a pillanatban Quentin és a perjel fontos beszélgetését a sekrestyés zavarta meg, aki fe'dult ábrázattal s a haragtól reszkető ajakkal, el-elfuló hangon panaszt emelt a cigány ellen, aki a legiszonyatosabb tréfát üzte a fiatalabb szerzetes testvérekkel. Az estebéd alatt ugyanis, a testvérek italába valamiféle kábító szert kevert, amely tízszer olyan kábító erejű, mint a legerősebb bor, amely azután a legtöbb szerzetest leverte a lábáról. Noha ő, a sekrestyés, erős ember, a kábítószer hatásának ő sem bírt teljesen ellentállni, amint az a fölhevült arcáról és a nehezen forgó nyelvéről csakugyan észrevehető. De ez még nem minden! A cigány ráadásul trágár nótákat énekelt, Szent Ferenc kötelét kinevette, a sebeiből gúnyt űzött s hívőit jó bolondoknak és szegény ördögöknek nevezte. Azután kézből jósolt. A fiatal Pater Cherubimnak azt jósolta, hogy egy szép hölgy lesz szerelmes belé, aki fiúgyermekkel fogja őt megajándékozni.

A perjel egy darabig némán hallgatta ezt a beszédet, mintha megborzadt volna hallatára ennek a gonoszságnak. De mikor a sekrestyés a mondókáját bevégezte, szó nélkül felállt, lement a kolostor udvarára s a legborzas'masabb egyházi átokkal való fenyegetés közt felhívta a kolostor szolgálatában álló világi testvéreket, hogy azt a pogányt seprőnyéllel és ostorral kergessék ki a kolostor szent falai közül!

Ezt a parancsot azután tüstént végre is hajto-

ták, még pedig Quentin jelenlétében, aki — bármily kínosan érintette is őt az eset — kénytelen volt belátni, hogy közbenjárása ez esetben nem szülne jó vért s nem járna eredménnyel.

A bűnös cigány büntetése azonban, ellenére a perjel komoly intelmeinek, inkább humoros volt, semmint szigorú. A cigány eszeveszetten futkosott fel s alá az udvarban üldözőinek iszonyatos kiabálása mellett, miközben zuhogtak reá az ütlegek, de amelyek, szándékosan, a legtöbbször nem találták el őt; azokat az ütlegeket pedig, amelyeket a különben vele egy húron pendülő világi testvérek intéztek ellene, szédületes sebességgel és ügyességgel kerülte ki, s ha itt-ott érte is egy-egy ütés, azt egyetlen hang nélkül eltűrte.

A nagy lármát csak fokozta még az is, hogy a perjel ítéletének gyakorlatlan végrehajtói többször sujtottak le egymásra, mint a cigányra. Végre is a perjel, hogy véget vessen ennek az éppen nem épületes jelenetnek, a nagykapu ajtaját kinyitatta, amelyen át a cigány villámgyorsan kisiklott s a szép, holdvilágos éjszakában csakhamar eltűnt . . .

Az a gyanu, amely Quentin lelkében már korábban felmerült, most új erőre kapott és még jobban megerősödött benne. Hayraddin még ezen a reggelen is megígérte, hogy ezután szerényebben és tisztességesebben viseli magát, mint tette eddig, valahányszor kolostor falai közt kellett megpihenniök; a szavát azonban éppen ma szegte meg, sőt még a viselkedése is kihívóbb volt és türehtetlenebb, mint valaha.

Minden valószínűség szerint, e mögött valami lappang. Mert bármily sok hibája lett légyen is ennek a cigánynak, azt el kell ismerni, hogy ha akart: tudott magán uralkodni s az esze is helyén volt. Nem volt-e tehát valószínű az, hogy a karavánjával vagy másvalakivel akart összeköttetésbe lépni, amire nappal — Quentin éber figyelme és szigorú ellenőrzése mellett — alkalma sohasem nyílt; ezt a hadicselt eszelte ki tehát, hogy a kolostor falain — kívül kerüljön!

Alighogy ez a gyanu benne megerősödött, Quentin hamarosan arra határozta el magát, hogy a megszökött cigány után veti magát s amennyire lehet, titokban kikémleli, miben töri a fejét.

Mikor azután a cigány, mint fönnebb leírtuk, a kiskapun át eltűnt az éjszakában, Quentin a perjelt meggyőzte annak szükségességéről, hogy ezt a gyanus embert egy pillanatra se veszítse el szeme elől. Quentin tehát legott útra kelt.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Mikor Quentin a kolostor kapuján át távozott, látta, hogy a cigány futva menekül; sötét alakja a fényes hodlvilágnál tisztán kivehető volt. Mint kivert kutya, száguldott a kis falu utcáin végig, majd letért a sík mezőre, amely a falu mögött terült el.

— Az a fickó gyorsan szedi ugyan a lábát — mormolta magában Quentin — de még gyorsabban kellene ám futnia, ha én előlem akar menekülni, kinek lábai leggyorsabbak voltak a glen-houlakin-i mezőn!

Quentin, akinek mozgását köpeny vagy fegyverzet nem akadályozta, oly gyorsan bírt futni, hogy a cigányt előreláthatóan könnyű szerrel utólérhette. De nem ez volt a célja, mert fontosabbnak vélte azt, hogy a cigány mozgását megfigyelje, semhogy azt megakadályozza. És minél tovább követte nyomon Quentin a cigányt, ez a szándéka annál inkább megerősödött benne; az a körülmény pedig, hogy a cigány mintha bizonyos kitűzött cél felé törekednék, megerősítete benne azt a föltevést, hogy a kolostori jelenetet szándékosan rendezte meg, mert hiszen ha nem valami határozott cél vezérelné, akkor csak nem dobatja ki magát közel éjjél előtt, hogy másutt ke-

ressen nyugvóhelyet. Hayraddin egyszer sem tekintett hátra, ami Quentin számára lehetővé tette azt, hogy gyanus emberét tovább is észrevétel nélkül követesse.

A sík mező végén a cigány egy kis patak partjához ért, amelyet éger- és fűzfák szegélyeztek. Quentin most megfigyelhette, hogy a cigány megállott, halkán a kürtjébe fujt, mire a tulsó partról egy fütty felelt.

— Itt van tehát a találkahely! — elmélkedett magában Quentin. De hogyan, mi módon tudnék én olyan közel jutni hozzájuk, hogy kihallgathatnám a beszédüket? Lépteim zaja s a bokrok zörgése, amiken nekem át kell hatolnom, bizonyára árulóm lenne — ha nem volnék eléggé óvatos. Csakhogy — Szent Andrásra mondom! — én mégis kilesem őket, mintha a glen-islá-i erdő vadja volnék — hadd tudják meg azok ott, ni, hogy nem hiába tanultam ki a vadász mesterséget! Most a két árnyék összébújt. Tehát ketten vannak. A küzdelem tehát egyenlőtlen lenne, ha engem rajtacsípnének, s ha szándékuk nem volna békés — amiben alapos okom van kételkedni. És ekkor Izabella grófkisasszony esetleg elveszti szegény védelmezőjét és barátját, aki azonban viszont nem volna méltó erre a névre, ha habozás nélkül ki nem állana érte akár egy tucat ellenséggel! Hát nem összemértem-e én a kardom Dunois gróffal, Franciaország legjobb bajvívójával, most pedig megijedjek ezektől a csavargóktól? Ejh! Isten és Szent András segedelmével mutassuk meg nekik, hogy tudok én vitéz, de óvatos is lenni, ha — kell!

Ezzel az elhatározással, de ravasz óvatossággal — amit a vadászgyakorlat fejlesztett ki benne — csúszot le a kis patak medrébe, amely nem mindenütt volt egyformán mély; egyik helyen alig hogy a cipőjét lepte el, másutt pedig térdig ért a víz. A parttól lecsüngő bokrok árnyékának védelme alatt így sompolygott Quentin tova, észrevétel nélkül, mert lépteinek zaját elnyomta a patak vizének csobogása.

Quentin-nek sikerült is jó közel jutni hozzájuk, elannyira, hogy a hangjukat tisztán hallhatta, a beszédüket azonban nem értette. E pillanatban Quentin egy gyönyörű szomorúfüz lecsüngő ágai közt vonta meg magát, amelyek szinte érintették a víz színét; majd óvatosan felkúszott ennek a fának ágai közé, ahol azután már teljes biztonságban érezhette magát, mert a sűrű ágak teljesen eltakarták.

Erről a leshelyről azután Quentin láthatta, hogy Hayraddin egy törzsbelijével beszélget, de legnagyobb hosszúságára ekkor kénytelen volt megállapítani, hogy a beszédükből egy kukkot sem ért, mert azok valami érthetetlen nyelven beszélnek. Mindketten sokat és jóízűen nevettek, s Hayraddin olyan mozdulatokat tett, amelyekből Quentin arra következtetett, hogy a kolostorból való kiveretését adja elő a társának.

Most hirtelen még egy fütty hangzott fel a távolból, amire Hayraddin a kürtjével felelt. Kisvártatva egy hatalmas termetű harcias külsejű férfi lett látható, kinek erőteljes testalkata épp ellentéte volt a két cigány cingár termetének.

A hatalmas termetű férfiú válláról széles fegy-

verszíjon egy rettentő kard csüngött, amely szinte keresztben lógott le a testéről. A nadrágjára vágott hasitékon át különböző színű selyemszövet türemlett ki buggyosan; szűk ujjasának jobb karján ezüsttel hímzett vadkanfejet viselt jeléül annak, hogy csapatparancsnok. Kicsiny kalap ült hetykén a fején félrecsapva, s dús, fürtös hajába — amely széles homlokán ketté volt választva — belevegyült legalább is négy hüvelyk hosszú szakála. Kezében hosszú lándzsát tartott, egész öltözete különben is veszedelmesen hasonlított ama kalandor német lándzsás gyalogosokéhoz, akik *landsknechte* elnevezés alatt voltak ismertek s az akkori idők gyalogcsapatainak rettegett tagjai voltak. Ezek a zsoldosok alkották azt a fennhéjázó, rabló gyalogkatonaságot, amely önmagárólmondotta azt, hogy: a landsknecht bűnei miatt nem jut a mennyországba, de lázongó, nyugtalan, dacos természeténél fogva a pokolba sem, mert ott még az ördögöket is megrontaná. És úgy is viselkedtek, mint akik nem vágytak a mennyországba, de a pokoltól sem féltek.

— Ördög és pokol! — volt az első szava utánozhatatlan németes kiejtéssel. Miért várakoztattál meg bennünket három éjszaka egymás után?

— Hamarább lehetetlenség volt jönnöm, uram! — felelte Hayraddin alázatosan. Az a fiatal skót apród hiúz-szemmel figyelte minden mozdulatomat. Már gyanakszik reám és hogyha gyanuja bebizonyosodik: akkor abban a pillanatban a halál fia vagyok, az asszonyokat pedig visszaviszi Franciaországba.

— Mi az ördög! — kiáltott föl a landsknecht. De

mi hárman vagyunk ám ellene! Holnap megtámadjuk őket s teketória nélkül elraboljuk az asszonyokat. Azt mondtad, hogy a két szolga gyáva fickó. Hát te meg a pajtásaid csak bánjatok el velük, én pedig — vigyen e! engem az ördög — ha el nem bánok azzal a skóttal, azzal a — hiúzzal, ahogy te mondtad.

— No, de akkor meg is gyülik ám veled bajod! — jegyezte meg Hayraddin — mert nekünk ugyan nem kenyerünk a kardforgatás, de bezzeg ez a fiatal fickó, én mondom nektek, Franciaország legelső bajvívójával szemben állotta ki a próbát. Saját szememmel láttam, hogy micsoda munkát adott ő Dunois grófnak!

— Mennydörgős adta! Hiszen a gyávaság beszél belőled! — mondotta a német zsoldos.

— Nem vagyok én gyávább, mint ti, — felelte Hayraddin — a vívás azonban nem az én mesterségem. Ha a mondott helyen ott akartok lenni, hát jó: ha nem, akkor — elvezetem őket a püspök kastélyába, ahol azután Vilmos márkgróf majd hatalmába keríti őket, ha ugyan most is van olyan erős csapata, mint amilyennel egy héttel ezelőtt dicsekedett.

— Az áldóját! — kiáltott föl a német zsoldos. hallottunk valami száz burgundi lándzsáról ha pedig egyenkint öt embert számítunk kísérő és szolgaszemélyzetként, akkor bizony azok ötszázan vannak. Ekkor pedig — vigyen el engem az ördög — hamarabb megtámadnak minket ők, mint mi őket. No, mert hát a püspöknek is van ám elég csinos hadereje! Ugy bizony!

— Akkor hát mégis csak jobb lesz, ha a „három királyok“ fészülete mellett lesbe álltok — vagy ejtsük el az egész tervet — mondotta a cigány.

— Elejteni! Elejteni ilyen tervet, a gazdag menyasszonnyal együtt, a mi kapitányunk számára? Hát még mi az ördög! Inkább egyenesen a pokolba menekülök! Lelkemre mondom: valamennyien hercegek leszünk, kivesszük a részünk a borospincéből, a francia penészes koronákból, sőt talán ráadásul a csinos fehérnépből is — ha már a szakállas kapitányunk rájuk unt.

— Tehát a „három királyok“ fészülete mellett! — mondotta ki a határozatot Hayraddin.

— Hát természetesen! Mikor azok a lóról leszállanak s a fészület előtt letérdelnek — amit minden arra haladó ember megcselekszik, kivéve persze, az olyan fekete pogányokat, mint te — mi reájuk rohannunk és elraboljuk őket.

— Rendben van! — felelte a cigány. Csakhogy én ezt a csinyt egy föltételhez kötöttem. Annak a fiatal skót ifjúnak a fején egyetlen hajszál se görbüljön meg ám! De esküdj meg nekem a ti kölni három holt embertek lelkiüdvére, amint hogy én is megesküszöm a hét éjszakai vándorra, hogy ezután is hűséges szolgátok leszek! De hogyha megszegitek az esküötöket: akkor azok az éjszakai hét vándorok hét éjszaka nem hagynak titeket aludni, a nyolcadik éjszaka pedig megfojtanak és fölfalnak benneteket!

— Mi a mennydörgős mennykőért aggódsz te annyira ennek a fickónak az életéért? Aki sem nem törzabelid, sem nem rokonod.

— Ahhoz semmi közöd, hős Henrik! Esküdj meg tehát, hogy annak az ifjúnak semmiféle bántódása nem lesz, vagy pedig — Aldebaran fényes csillagára fogadom — nem leszünk többé jó barátok. Esküdjél meg tehát — ahogy te nevezed őket — a kölni három királyokra, mert ahogy én téged ismerlek, más eskü nem számít nálad.

— De furcsa ember vagy, Hayraddin! — jegyezte meg a német zsoldos. Tehát: esküszöm . . .

— Hej, nem úgy ám! — vágott közbe a cigány. Fölfelé az arccal és kelet felé tekinteni, mert máskülönben nem hallják meg a három királyok!

A német zsoldos elvégezte az esküt, mégpedig most már a kívánt formában s kijelentette, hogy mostantól kezdve készenlétben marad; az a kijelölt hely pedig már azért is megfelelő, mert alig öt mérföldnyire van a mostani táborhelyüktől.

— De mondd csak, Hayraddin, — mondotta a német zsoldos — nem lenne-e biztosabb, ha egy kis lovascsapat a vendégfogadótól balra állást foglalna s rájuk támadna, mikor arrafelé halad el a menet.

A cigány egy darabig elgondolkozott, majd így felelt:

— Nem kell! Közeledésük ebből az irányból esetleg aggodalmat keltene a namur-i helyőrségben s esetleg nagyon is kétséges kimenetelű ütközetre kerülhetne a dolog — teljes siker helyett. Különben is, a menet a Maas-folyó jobb partján fog végigvonulni, mert vezethetem én őket arra, amerre akarom. Bármily ravasz és előrelátó is ez a skót fickó, az út irányára felől kivülem eddigelé még senkitől sem tudako-

zódott. Igaz ugyan, hogy engem nagyon is megbízható személy ajánlott az ő figyelmébe és rendelt ki melléje, kinek szavában senki kételkedni nem mer, amíg az ember őt egy kissé közelebbről meg nem ismerte.

— Ha'lod-e te, Hayraddin! — jegyezte meg a német zsoldos. Valamit mondanék neked. Te és a bátyád, ahogy állítják, nagy csillagászok vagytok — azaz szemmellátók. Hát akkor hogy a pokolban eshetett meg az, hogy sem te, sem a bátyád nem tudta előre, hogy őt — fölakasztják!

— Hát majd arra is megfelelek, Henrik! — mondotta a cigány. Ha tudtam volna, hogy a bátyám olyan ostoba, hogy Lajos király terveit a burgundi hercegnek elárulja: akkor én az ő halálát éppoly holt bizonyossággal megjósoltam volna, mint a szép időt júliusban. Lajosnak kémei voltak a burgundi herceg udvarában s a tanácsosai is szeretik ám a francia aranyak csengését. No, de most már azután menj dolgozdra! És pontos légy ám! Én pedig az én korán kelő skót apródomat a lusta disznó barlangjának bejáratán kívül egy nyíllövésnyire fogom bevárni, mert különben még azt gondolhatná, hogy kiránduláson voltam, ami pedig az út folytatását kedvezőtlenül befolyásolhatná.

— No, igyál egy korty szíverősítőt! — biztatta a landsknecht a cigányt, flaskót nyujtva feléje. Az ám, majd elfelejtem, hogy te vízivó állat vagy, mint Mohamed nyomorult vazallusai.

— Te pedig a boros kancsónak vagy a rabszolgája és a boros hordóknak! — felelt meg a cigány. És

éppen azért nem csodálkozom, hogy te vállalod azoknak az erőszakos és véres terveknek a végrehajtását, amit más okosabb fejek eszelnek ki. Ne igyék bort az, aki mások gondolatát kitalálni, a magáét pedig eltitkolni igyekszik. Dehát neked hiába prédikál az ember, mikor mindig olyan szomjas vagy, mint a sivatag homokja. No, de most már azután menj ám és vidd magadda! Tuisco pajtásomat is, mert megjelenése a kolostor közelében bizony még gyanut keltethetne.

És ezzel az egymáshoz méltó két ember elvált, előbb azonban még a szívükre kötötték egymásnak, hogy a „három királyok“ feszülete előtt pontosan jelenjenek meg.

Quentin Durward természetesen megvárta, amíg azok eltűntek szeme elől, amikor is lemászott leshelyéről, miközben hevesen feldobogott a szíve arra a gondolatra, hogy a védelme alá helyezett szép grófkisasszony ellen mily ördögi leleményességgel kiészelt aljas tervet kovácsoltak. Hogy pedig a cigánnyal való találkozást elkerülje, nagy kerülőt tett, nem törődve a hepehupás rossz talajjal, amelyen végig kellett handukolnia. Így került azután vissza a kolostorba ellenkező oldalról, mint ahonnan éjjeli kirándulására indult.

Már útközben azon törte a fejét, hogyan viselkedjék s mit tegyen, hogy azt a gonosz tervet meg-hiusíthassa! Még a leshelyén, mikor Hayraddin áru-lásáról meggyőződött, elhatározta, hogy a cigányt — miután társaitól elvált s azok már eltávoztak — még útközben megöli. Mikor azonban meghallotta, mily

erélyesen és hathatósan követelte, hogy az ő életét kíméljék, mégis csak nehezebbre esett volna, hogy az árulónak kijáró különben méltó büntetését éppen ő hajtsa végre. Elhatározta tehát, hogy a cigány életét kímélni fogja, sőt, amennyiben lehet, továbbra is igénybe veszi szolgálatát mint vezetőjét, noha olyan éber felügyelet mellett, hogy biztonsága drága védettjének — akiért akár az életét is habozás nélkül feláldozza — azért ne szenvedjen.

De hová, kihez forduljanak a hölgyek?

A két grófnő sem Burgundba nem mehetett vissza, ahonnan menekültek, sem nem maradhatnak Franciaországban, ahonnan úgyszólván — kitoloncolják őket. Hosszas megfontolás után Quentin végre is arra az eredményre jutott, hogy a hölgyek megmentése érdekében még legalkalmasabb az a terv, hogy a Maas balpartján közelíti meg Lüttich városát s ott a püspök védelme alá helyezi védettjeit, akiknek eredetileg is ez volt a szándékuk. A püspök jóindulata kétségen felül áll és hogyha a burgundi lovasok segítségére csakugyan számíthat: akkor elég hatalmas haderő áll mögötte. És minden esetre képes lesz arra, hogy még Vilmos márkgróf ellenséges szándéka és a lüttichi polgárok zavargása ellenére is megvédje a hölgyek biztonságát legalább is arra az időre, amikor azután, megfelelő kísérettel Németországba küldheti őket.

Mindent egybevetve s mindent megfontolva. Quentin végre is arra a meggyőződésre jutott, hogy Lajos király azzal, hogy őt oly nagy hidegvérrel és könnyedén bízta meg olyan vállalkozással, amely

neki halálát okozhatja avagy fogságba juttathatja — egyúttal felmentette őt mindama kötelezettségek alól, amelyekkel ő adósa volt eddig Franciaországnak. A lüttichi püspöknek — így okoskodott — bizonyára szintén van szüksége katonára; azt remélte tehát, hogy a szép grófnők — és kiváltképpen az idősebbik grófnő révén, aki annyira kitüntette őt bizalmával — a püspök hadseregében talán parancsnoki állást is elnyerhet, sőt azzal is megbízhatják, hogy Lüttichnél biztosabb helyre kísérje a hölgyeket. Mi több: maguk a hölgyek is — noha tréfás hangon — már szóba hozták azt is, hogy vállalja el az ő kastélyuk védelmét, amelyet — az akkori nemesi családok példájára — ők is megerősített várrá szándékoznak átalakítani. És ugyancsak tréfás hangon azt kérdezték tőle, vajjon hajlandó lenne-e az udvarmesteri állást elfogadni, mire ő kész örömmel vállalkozott, sőt hálája jeléül kezet is csókolt nekik. És ekkor azt vette észre, hogy Izabella grófkisasszony keze — amelynél szebbet vazallus keze még soha nem érintett — abban a pillanatban, mikor az ő ajka hozzáért, mintha gyöngén megreszketett volna, sőt a szükségesnél mintha kissé tovább pihentette volna azt az ő kezében. És azt is látni vélte, hogy mikor a kezét eleresztette, a szeme és az arca belső felindulást árult el.

Mintán e tekintetben Quentin önmagával tisztába jött, most már főleg annak a gondolata foglalkoztatta: hogyan tudná az immár hűtlenségen kapott cigányt mindennek ellenére vezetőül használni! Pillanatnyilag támadt gondolatát, hogy a cigányt

nyomban megöli — elvetette. Hogyha más vezetőt fogad, ezt pedig élve elbocsátja: azzal csak azt érte volna el, hogy az alvó cigány legott fölkeresi Vilmos márkgróf táborát s elárulja az ő menetirányát. Ekkor azután eszébe ötlött, hogy a perjelt beavatja a tervébe s felkéri: tartaná vissza a kolostorban akár erőszakka! is a cigányt mindaddig, amíg ő Lüttich-t elérheti; viszont, érettebb megfontolás után ezt a tervét is elejtette, tekintettel arra, hogy a perjel immár öreg ember, aki mindenek fölött a kolostor biztonságát tartja szem előtt s az „Ardennek vadkanja“ névnek csak az említésére is reszketés fogja el.

Végre is olyan terv kivitelére szánta el magát Quentin, melynek sikerére már azért is bizvást számíthatott, mert annak kivitele egyedül tőle függött: már pedig önmagát minden tetre képesnek tartotta. Mikor ezt a tervet minden oldalról jól meghányta-vetette, bizony az idő már jó előrehaladt, s egyszer csak azon vette észre magát, hogy a kolostor kapuja előtt áll.

Ha'k kopogtatására megnyilt a kapu, s az a szerzetes, akit a perjel csupán e célból rendelt ki, jelentette Quentin-nek, hogy a szerzetesek most valamenynyien az oltár előtt imádkoznak, bocsátaná meg nekik az ég azt a sok vétket, amiket a cigány miatt ma este elkövettek.

A derék szerzetes közölte Quentin-nel a perjel engedelmét, hogy az éjszakai imádkozáson ő is részt vehet: Quentin ruhája azonban annyira átnedvesedett, hogy ezt az engedelmet kénytelen volt elhárítani magától, hanem e helyett ruháját kezdte szárít-

gatni a konyhatüz mellett, mert nem akarta, hogy a cigány, ha reggel ismét találkozik vele, észrevegye, hogy az éjszakát ő is a kolostor falain kívül töltötte.

A kapunyitogató szerzetes testvér ennek a kívánságának nemcsak hogy szívesen eleget tett, hanem még hozzá is szegődött társnak, ami Quentin-nek épp kapóra jött, mert fölvilágosítást szeretett volna szerezni arra a két útvonalra nézve, amit a cigány a landsknecht-tel folytatott beszélgetés során említett. A szerzetes testvér, akit a perjel gyakran bízott meg a kolostoron kívül eső ügyek elintézésével, épp a legalkalmasabb személy volt, aki erre nézve a leghitelesebb fölvilágosítást nyújthatta, szerinte azonban a hölgyeknek, mint ájtatos és jámbor zarándokoknak, okvetetlenül a Maas jobbpartján kell elhaladniok s a „három királyok“ fészületét útba kell ejteniök, ahol a betlehemi három királyok: Gáspár, Menyhért és Boldizsár relikviái megpihentek, mikor azokat Kölnbe szállították s ahol ezek a relikviák már számos csodatételt műveltek.

Quentin erre azt felelte, hogy a hölgyek hajlandók vaalmennyi szent kegyhelyet pontosan meglátogatni; ehhez képest azt a bizonyos fészületet sem kerülik el esetleg Kölnbe való utazásuk közben; úgy értesültek azonban, hogy a Maas-folyó jobbpartját ezidő szerint Vilmos márkgróf katonái veszélyeztetik.

— Isten őrizzen bennünket attól, hogy az Ardennek vadkanja még egyszer ide jöjjön! — kiáltott föl ijedten a jámbor pap. Szerencsére azonban a folyó elég széles válaszfalat húz közénk és a márkgróf közé.

— De nem a márkgróf és a hölgyek közé! — jegyezte meg Quentin. Ha ugyanis átkelnénk a folyón s annak jobbpartján folytatnók az utat.

— Az Isten majd csak gondot visel rájuk! — mondotta a szerzetes testvér. Azt már a kölni „három királyok“ sem túrnék, hogy istenfelő zarándokok, akik alázattal járulnak a relikviák elé, ilyen vad hordáknak essenek zsákmányul.

Hitbuzgó katólikus létére, bármennyire bízott is Quentin a „Három királyok“ hathatós védelmében, kénytelen volt önmagának bevallani, hogy zarándokruhát a hölgyek végre is csak mint álruhát és nagyon fö'di érdekből viselnek; erre való tekintettel tehát arra a védelemre, amit a jámbor szerzetes a „három királyok“ részéről kilátásba helyezett: aligha számíthatott. Mindazáltal, szükségét érezvén annak, hogy buzgón imádkozzék az ég segedelmeért, felkérte a szerzetest, vezetné őt valamelyik kápolnába. A vezeklő ifjú szerzetesek karénekének távolból jövő hangja; az ünnepélyes csend, amely a kápolna gót stílű belsejét bevilágította — mély hatást tett Quentinre és ájtatos hangulatba ringatta. Miután mind maga, mind pedig a védelmére bízott két hölgy számára buzgó imában kérte az ég segedelmét, távozott a kápolnából a szerzetes testvér oldalán, akit az ő buzgó imádkozásának látása nagyon meghatott.

Napkeltekor Quentin már ta'pon volt, fölkelte az álmos szolgákat a szokatlan figyelemmel és gondossággal nézett utána, vajjon mindenki fölkészült-e az útra. Saját szemével győződött meg arról, vajjon a nyereg tartó szíjjaik és a zabláik sőt hogy a lovak

patkói és szerszámai is rendben vannak-e, hogy lehetően elejét vegye azoknak a hiányoknak, amelyek magukban véve egész jelentéktelenek ugyan, de azért alkalmasak arra, hogy az utazást zavarják vagy éppen megszakítsák. Még a lovak abrakoltatását is végignézte, hogy azok a hosszú utat jól kibírják, szükség esetén gyorsabb, sőt erőltetett menetre is képesek legyenek.

Quentin ezután visszament a szobácskájába, nagy gonddal öltötte magára páncélját s kötötte föl a kardját szinte előérzetében valamely közeli veszedelemnek, de egyúttal azzal az erős elhatározással, hogy a végsőig ellentáll. De figyelmeztette egyúttal a hölgyeket is, hogy ma reggel korábban kell útnak indulniok, mint különben szokták. Miután Hameline grófnő és Izabella grófkisasszony az oltár előtt reggeli imájukat elvégezték s ott elhelyezték adományukat, amely inkább a rangjukhoz méltó, semmint egyszerű zarándokruhájukhoz — szerény reggeli után elhagyták a kolostort. Mikor lóra szállt a kis csapat, a perjel megáldotta őket és szerencsés utat kívánt, de üdvözölte is Quentin-t abból az alkalomból, hogy attól az Istentől elrugaszkodott, pogány cigány vezetőől megszabadult.

Quentin azonban nem így vélekedett, mert bármily veszedelmes embernek ismerte is meg a cigányt, mégis azt remélte, hogy megtarthatja őt a szolgáltatásban már csak azért is, mert így annak árulását könnyebben kivédheti, sőt meg is hiúsíthatja, hiszen most már nyilvánvaló, hogy mi a szándéka. Aggodalma nem tartott sokáig, mert alig távozott a menet

mintegy száz lépésnyire a kolostortól, Hayraddin Maugrabin csatlakozott hozzá a falu végén vadkülsőjé, fűrgé lovacsáján.

(Vége az első kötetnek.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

REGÉNYEK REGÉNYEI
SOROZATUNKBAN MEGJELENT.

SUE:
PÁRIS
MÉLYSÉGEI
3 KÖTETBEN.

Eugen Sue-t életében fejedelmet megillető tisztelettel vette körül a francia nép. Mindent túlszárnyaló döntő nagy világsikerét a „Páris Mélységei” című regényével aratta. Soha senki előtte ilyen merész kézzel nem mert még ehhez hasonló gigantikus témát megírni és azóta sem akadt író, aki egy világváros rejtélyes életébe kíméletlenebbül és érdekesebben mert volna belevilágítani. Amit megírt, az örök város és az örök ember!

Ennek a regénynek minden sora éppen olyan eleven igazság ma is, mint volt megjelenése idején és ez a magyarázata elévülhetetlen frissességének, bámulatos szuggesztív erejének.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi-Könyvtár